

Bruxelles, 12.10.2021
C(2021) 7301 final

Comunicare a Comisiei
Document de orientare privind protecția riguroasă a speciilor de animale de interes
comunitar în temeiul Directivei Habitate

Comunicare a Comisiei
Document de orientare privind protecția riguroasă a speciilor de animale de interes
comunitar în temeiul Directivei Habitate

Document de orientare privind protecția
riguroasă
a speciilor de animale de interes comunitar
în temeiul
Directivei Habitate

CUPRINS

PREAMBUL	4
1. CONTEXT	6
2. ARTICOLUL 12	8
2.1 Considerații juridice generale.....	8
2.2 Măsurile necesare pentru un sistem de protecție riguroasă	11
2.2.1 Măsurile de instituire și punere efectivă în aplicare a unui sistem de protecție riguroasă.....	11
2.2.2 Măsurile de asigurare a unui stadiu corespunzător de conservare	13
2.2.3 Măsurile privind situațiile descrise la articolul 12	15
2.2.4 Dispozițiile articolului 12 alineatul (1) literele (a)-(d) referitoare la activități continue	18
2.3 Dispozițiile specifice de protecție prevăzute la articolul 12	24
2.3.1 Capturarea sau uciderea deliberată a speciilor din speciile prevăzute în anexa IV litera (a)	24
2.3.2 Perturbarea deliberată a speciilor prevăzute în anexa IV litera (a), în special în timpul perioadelor de reproducere, cuibărire, hibernare și migrare.....	26
2.3.3 Distrugerea deliberată sau culegerea ouălor din natură.....	29
2.3.4 Deteriorarea sau distrugerea ariilor de reproducere sau de odihnă	29
2.3.5 Deținerea, transportul, vânzarea sau schimbul, precum și oferirea spre schimb sau vânzare a speciilor luate din natură	40
2.3.6 Sistemul de control al capturii și uciderea accidentală a animalelor din speciile enumerate în anexa IV litera (a)	40
3. ARTICOLUL 16	44
3.1 Considerații juridice generale	45
3.1.1 Obligația de asigurare a transunerii integrale, clare și precise a articolului 16.....	45
3.1.2 Aplicarea generală corespunzătoare a derogărilor.....	46
3.2 Un sistem atent controlat pentru acordarea derogărilor: cele trei teste	48
3.2.1 Demonstrarea unuia dintre motivele menționate la articolul 16 alineatul (1) literele (a)-(e) (testul 1)	50
3.2.2 Lipsa unei alternative satisfăcătoare (testul 2)	61
3.2.3 Impactul unei derogări asupra stadiului de conservare (testul 3)	64
3.3 Considerații suplimentare.....	67
3.3.1 Rolul planurilor de acțiune pentru specii	68
3.3.2 Evaluarea impactului pentru planuri sau proiecte și specii Protecție.	69
3.3.3 Rolul măsurilor compensatorii	70
3.3.4 Derogări pentru mai multe specii	71

3.3.5	„Caracterul temporar”: abordarea colonizării siturilor în curs de dezvoltare de către speciile enumerate în anexa IV	71
3.4 Monitorizarea și raportarea derogărilor		73
3.4.1	Monitorizarea impactului derogărilor	73
3.4.2	Obligațiile de raportare în temeiul articolului 16 alineatele (2) și (3)	74
Anexa I. Trimiteri la jurisprudența Curții		76
Anexa II. Lista speciilor de animale vizate de anexele II, IV și V		78
Anexa III. Punerea în aplicare a articolului 12 din Directiva Habitate – Exemplul referitor la lup		91

PREAMBUL

De ce este necesar un document de orientare actualizat privind protecția riguroasă a speciilor de animale?

Primul document de orientare privind protecția riguroasă a speciilor de animale de interes comunitar în temeiul Directivei Habitatare¹ a fost publicat în 2007. Scopul său a fost de a oferi o mai bună înțelegere a dispozițiilor privind protecția speciilor și a termenilor specifici utilizați.

În urma verificării adecvării directivelor UE privind natura (2014-2016), Comisia Europeană a adoptat *Planul de acțiune pentru natură, cetățeni și economie*² pentru a promova o punere în aplicare mai bună, mai inteligentă și mai eficientă din punctul de vedere al costurilor a directivelor. Acțiunea 1 din planul de acțiune a solicitat o actualizare a prezentului document de orientare. Acest lucru a fost considerat necesar având în vedere cele mai recente hotărâri ale Curții de Justiție a Uniunii Europene (CJUE) și pentru a asigura o mai bună coerență cu obiectivele socioeconomice mai ample.

Prezentele orientări sunt rezultatul acestui proces de revizuire. Acestea țin seama de experiența practică dobândită în urma punerii în aplicare a dispozițiilor privind protecția speciilor din Directiva Habitatare de-a lungul anilor de la publicarea primei versiuni a orientărilor.

Scopul prezentului document de orientare

Prezentul document se concentrează asupra obligațiilor care decurg din articolele 12 și 16 din Directiva Habitatare. Acestea instituie un sistem de protecție riguroasă pentru speciile de animale enumerate în anexa IV litera (a) la directivă, permițând în același timp o derogare de la aceste dispoziții în anumite condiții. Documentul se bazează în principal pe hotărârile relevante ale CJUE și pe exemple de sisteme de protecție a speciilor existente în diferite state membre.

Documentul este destinat autorităților naționale, regionale și locale, organismelor de conservare și altor organizații responsabile sau implicate în punerea în aplicare a Directivei Habitatare, precum și părților interesate. Scopul său este de a le sprijini în elaborarea unor modalități eficiente și pragmatice de aplicare a dispozițiilor, cu respectarea deplină a cadrului juridic. Statele membre și principalele părți interesate au fost consultate cu privire la diferite proiecte ale documentului, iar observațiile acestora au fost luate în considerare.

Limitările documentului de orientare

Prezentul ghid prezintă modul în care Comisia înțelege dispozițiile relevante ale directivei, dar nu este în sine de natură legislativă; el nu stabilește norme noi, ci furnizează orientări cu privire la aplicarea celor existente. Numai CJUE are competența de a formula interpretări obligatorii ale dreptului Uniunii.

---

1 Directiva 92/43/CEE a Consiliului din 21 mai 1992 privind conservarea habitatelor naturale și a speciilor de faună și floră sălbatică (JO L 206, 22.7.1992, p. 7).

2 Informații suplimentare:

http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/fitness_check/action_plan/index_ro.htm.

Orientările, care vor fi actualizate în continuare la intervale regulate, ar trebui interpretate în lumina oricărei jurisprudențe emergente pe această temă, precum și a experienței dobândite în urma punerii în aplicare a articolelor 12 și 16 în statele membre.

Structura documentului

Documentul este prezentat pe trei capitole principale. Capitolul 1 analizează locul pe care îl ocupă protecția speciilor în cadrul sistemului general al Directivei Habitare. Capitolul 2 aprofundează dispozițiile juridice relevante ale articolului 12 din directivă. Capitolul 3 examinează posibilitățile de derogare prevăzute la articolul 16.

Principalele puncte care rezultă din analize sunt rezumate (cu caractere cursive) la începutul fiecărei secțiuni. Trimiterile complete la cauzele Curții, citate pe tot cuprinsul textului, sunt furnizate în anexa I. Anexa II prezintă lista speciilor de animale care fac obiectul dispozițiilor privind protecția speciilor. Anexa III oferă un exemplu, în cazul lupului, privind modul în care poate fi aplicat documentul de orientare.

1. CONTEXT

1.1 Conservarea speciilor în temeiul Directivei 92/43/CEE

(1-1) Articolul 2 alineatul (1) stabilește obiectivul general al Directivei Habitate, care este „să contribuie la menținerea biodiversității prin conservarea habitatelor naturale și a speciilor de floră și faună sălbatică de pe teritoriul statelor membre în care se aplică tratatul”.

În conformitate cu articolul 2 alineatul (2), măsurile luate conform directivei sunt „măsuri de menținere sau readucere la un stadiu corespunzător de conservare a habitatelor naturale și a speciilor de floră și faună sălbatică de importanță comunitară”. Aceste măsuri, în conformitate cu articolul 2 alineatul (3), „trebuie să țină seama de condițiile economice, sociale și culturale, precum și de caracteristicile regionale și locale”³.

Prin urmare, obiectivul principal al Directivei Habitate este menținerea sau readucerea la un stadiu corespunzător de conservare a tuturor habitatelor naturale și speciilor de interes comunitar. Articolul 1 litera i) din directivă definește ceea ce se înțelege prin termenul „stadiu corespunzător de conservare” pentru specii⁴.

(1-2) Pentru a atinge acest obiectiv, directiva cuprinde două seturi principale de dispoziții. Primul set se referă la conservarea habitatelor naturale și a habitatelor speciilor (articolele 3-11), iar al doilea la protecția speciilor (articolele 12-16).

(1-3) Dispozițiile privind protecția speciilor (articolele 12-16) se aplică întregii arii de extindere naturală a speciilor din statele membre, atât în interiorul, cât și în afara siturilor Natura 2000. Aceste dispoziții sunt complementare celor care reglementează siturile Natura 2000, care se axează pe protejarea habitatelor naturale și a ariilor principale ale habitatelor speciilor protejate enumerate în anexa II la directivă.

(1-4) O directivă este obligatorie în ceea ce privește rezultatul care trebuie obținut, dar permite statelor membre să aleagă forma și metodele de obținere a acestui rezultat. Jurisprudența constantă clarifică faptul că transpunerea în dreptul intern trebuie să fie clară și precisă, exactă și cu forță obligatorie incontestabilă (a se vedea cauzele CJUE C-363/85, C-361/88, C-159/99 punctul 32, C-415/01 punctul 21, C-58/02, C-6/04 punctele 21, 25 și 26, C-508/04 punctul 80).

(1-5) Interpretarea și aplicarea dispozițiilor directivei ar trebui să țină seama și de **principiul precauției**, astfel cum este prevăzut la articolul 191 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE), care vizează asigurarea unui nivel mai ridicat de protecție a mediului prin luarea de decizii preventive în caz de risc.

(1-6) De asemenea, este important să se sublinieze faptul că punerea în aplicare a dispozițiilor privind protecția speciilor din directivă necesită **o abordare pentru fiecare specie în parte**. Prin urmare, statele membre ar trebui să își analizeze întotdeauna

---

3 Articolul 2 alineatul (3) se reflectă, de exemplu, în dispozițiile articolului 16 care prevede o posibilitate de derogare de la regimul strict de protecție a speciilor, printre altele, din motive cruciale de interes public major, inclusiv din rațiuni de ordin social sau economic. Cu toate acestea, articolul 2 alineatul (3) nu oferă un temei juridic suplimentar pentru a deroga de la dispozițiile obligatorii ale acestei directive. A se vedea, în contextul selecției siturilor Natura 2000 în temeiul articolului 4 alineatul (1), hotărârea din 7 noiembrie 2000, cauza C-371/98 – First Cooperative Shipping, punctul 25, ECLI:EU:C:2000:600.

4 A se vedea, de asemenea, documentul intitulat *Reporting under Article 17 of the Habitats Directive – Explanatory Notes and Guidelines for the period 2013–2018* („Raportarea în temeiul articolului 17 din Directiva Habitate – Note explicative și orientări pentru perioada 2013-2018”), p. 7, https://cdr.eionet.europa.eu/help/habitats_art17.

acțiunile de punere în aplicare ținând seama de obiectivul urmărit, de speciile în cauză și de circumstanțele fiecărui caz în parte.

(1-7) Aceste concepte de flexibilitate și proporționalitate nu ar trebui înțelese în mod eronat. Ele nu reduc obligațiile statelor membre de a acționa în mod eficient, ci oferă autorităților suficient spațiu de manevră pentru a-și adapta modul de punere în aplicare la circumstanțe specifice (atât din punct de vedere al stadiului de conservare, cât și din punct de vedere social, economic și cultural).

(1-8) Potrivit Curții, „articolele 12, 13 și 16 din Directiva Habitate constituie un ansamblu coerent de norme care vizează să asigure protecția populațiilor din cadrul speciilor în cauză, astfel încât orice derogare care ar fi incompatibilă cu directiva ar încălca atât interdicțiile prevăzute la articolele 12 și 13, cât și norma potrivit căreia pot fi acordate derogări în conformitate cu articolul 16”⁵. Curtea a precizat, de asemenea, că „articolele 12-14 și articolul 15 literele (a) și (b) din directivă constituie un ansamblu coerent de norme care impun statelor membre instituirea unor regimuri de protecție strictă a speciilor de animale și de plante în cauză”⁶. Indiferent de abordarea adoptată în ceea ce privește punerea în aplicare a acestor dispoziții, acestea vor trebui să respecte obiectivul general al directivei, și anume asigurarea biodiversității și menținerea sau readucerea la un stadiu corespunzător a habitatelor naturale și a speciilor de interes comunitar.

Aria de extindere naturală a speciilor și habitatelor – un concept dinamic

(1-9) Aria de extindere naturală descrie în linii mari limitele spațiale în care se află habitatul sau specia. Aceasta nu este identică cu localitățile (suprafața ocupată efectiv) sau cu teritoriul exact(e) în care există permanent un habitat, o specie sau o subspecie. Astfel de localități sau teritorii efective ar putea fi fragmentate sau disociate (de exemplu, habitatele și speciile ar putea să nu fie distribuite uniform) în aria lor de extindere naturală. În cazul în care motivul disocierii se dovedește a fi natural, și anume cauzat de factori ecologici, localitățile izolate nu ar trebui să fie interpretate ca fiind o arie de extindere naturală continuă. De exemplu, pentru o specie alpină, aria de extindere poate fi reprezentată de Alpi și Pirinei, dar nu și de câmpia dintre aceștia. Cu toate acestea, aria de extindere naturală include zone care nu sunt utilizate în mod permanent: de exemplu, în ceea ce privește speciile migratoare, aria lor de extindere include toate zonele de uscat sau de apă în care o specie migratoare trăiește, în care rămâne temporar, pe care le traversează sau peste care zboară în orice moment în timpul migrației sale obișnuite⁷.

(1-10) O arie de extindere naturală nu este statică, ci dinamică: aceasta se poate reduce și se poate extinde. O arie de extindere naturală poate constitui un aspect pentru evaluarea condițiilor unui habitat sau ale unei specii. În cazul în care aria de extindere naturală este insuficientă ca dimensiune pentru a permite existența pe termen lung a habitatului sau a speciei respectiv(e), statele membre sunt invitate să definească o valoare de referință pentru o arie care să permită condiții favorabile și să acționeze în acest sens, de exemplu prin încurajarea extinderii ariei de extindere actuale.

(1-11) În cazul în care o specie sau un habitat se răspândește ca atare într-o nouă zonă sau într-un nou teritoriu sau atunci când o specie a fost reintrodusă în aria sa de extindere naturală anterioară (în conformitate cu normele prevăzute la articolul 22 din Directiva Habitate), acest teritoriu trebuie considerat ca făcând parte din aria de

5 Hotărârea din 20 octombrie 2005, Comisia/Regatul Unit, cauza C-6/04, ECLI:EU:C:2005:626, punctul 112, și hotărârea din 10 ianuarie 2006, Comisia/Germania, cauza C-98/03, ECLI:EU:C:2006:3, punctul 66.

6 Hotărârea din 10 mai 2007, Comisia/Republica Austria, cauza C-508/04, ECLI:EU:C:2007:274, punctul 109.

7 A se vedea, de asemenea, articolul 1 din Convenția de la Bonn.

extindere naturală. În mod similar, refacerea, recrearea sau gestionarea zonelor de habitat și anumite practici agricole și forestiere pot contribui la extinderea ariei de extindere naturală a unui habitat sau a unei specii. Cu toate acestea, exemplarele sau populațiile sălbatice ale unei specii de animale introduse deliberat sau accidental de către om în locuri în care nu s-au găsit niciodată în mod natural sau în care nu s-ar fi răspândit în mod natural în viitorul apropiat ar trebui să fie considerate ca fiind în afara ariei lor naturale de extindere și, prin urmare, să nu intre sub incidența directivei.

2. ARTICOLUL 12

Textul articolului 12

Articolul 12

(1) Statele membre iau măsurile necesare pentru a institui un sistem de protecție riguroasă a speciilor de animale enumerate în anexa IV litera (a) în aria lor de extindere, interzicând:

- (a) orice formă de capturare sauucidere deliberată a speciilor din aceste specii în natură;
- (b) perturbarea deliberată a speciilor respective, în special în timpul perioadei de reproducere, cuibărire, hibernare și migrare;
- (c) distrugerea deliberată sau culegerea ouălor din natură;
- (d) deteriorarea sau distrugerea ariilor de reproducere sau de odihnă.

(2) Pentru speciile respective, statele membre interzic deținerea, transportul, vânzarea sau schimbul, precum și oferirea spre schimb sau vânzare a speciilor luate din natură, cu excepția celor luate legal, înainte de punerea în aplicare a prezentei directive.

(3) Interdicțiile prevăzute la alineatul (1) literele (a) și (b) și la alineatul (2) se aplică în toate stadiile de viață ale animalelor care se supun prevederilor prezentului articol.

(4) Statele membre instituie un sistem de control al capturii și uciderii accidentale a animalelor din speciile enumerate în anexa IV litera (a). Pe baza informațiilor astfel obținute, statele membre iau măsuri suplimentare de cercetare sau de conservare, pentru a se asigura că uciderile sau capturile accidentale nu au un impact negativ foarte puternic asupra speciilor respective.

(2-1) Articolul 12 se referă la protecția speciilor enumerate în anexa IV litera (a). Articolul se aplică în întreaga arie de extindere naturală a speciilor în cadrul UE și vizează mai degrabă abordarea amenințărilor directe asupra acestora, decât a amenințărilor asupra habitatelor lor, cu excepția articolului 12 alineatul (1) litera (d).

(2-2) Anexa IV litera (a) cuprinde o gamă largă de specii, de la vertebrate mari, cu o zonă de răspândire întinsă, până la nevertebrate mici, cu spații vitale foarte reduse. Unele specii sunt, de asemenea, enumerate în anexa II și, prin urmare, beneficiază, de asemenea, de măsuri care vizează conservarea habitatelor lor în cadrul ariilor speciale de conservare (articolele 3-10). Cu toate acestea, altele sunt enumerate doar în anexa IV litera (a), ceea ce înseamnă că, pentru aceste specii, articolul 12 (pentru speciile de animale) și articolul 13 (pentru speciile de plante) prevăd principalele dispoziții pentru realizarea obiectivului de conservare al directivei, astfel cum este prevăzut la articolul 2.

(2-3) Înainte de a aborda în detaliu dispozițiile articolului 12, merită reamintite unele considerații juridice generale care au fost elaborate de CJUE.

2.1. Considerații juridice generale

Transpunerea articolului 12 în dreptul intern trebuie să fie completă, clară și precisă. Dispozițiile de drept intern trebuie să fie suficient de precise pentru a îndeplini cerințele directivei.

(2-4) Punerea în aplicare efectivă a **articolului 12 din Directiva Habitate necesită o transpunere integrală, clară și precisă de către statele membre**. În conformitate cu jurisprudența consacrată, „dispozițiile directivelor trebuie să fie puse în aplicare cu o forță obligatorie incontestabilă, cu specificitatea, cu precizia și cu claritatea necesare, pentru îndeplinirea cerinței securității juridice”⁸.

(2-5), Potrivit Curții, „deși transpunerea unei directive în dreptul intern nu impune în mod necesar o includere formală și textuală a conținutului directivei într-o legislație expresă și specifică și, în funcție de conținutul său, un context juridic general poate fi adecvat scopului, cu condiția ca acest context să garanteze efectiv deplina aplicare a directivei într-un mod suficient de clar și de precis”⁹. Potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, pentru a îndeplini cerința de respectare a securității juridice, persoanele fizice ar trebui să beneficieze de o situație juridică clară și precisă, care să le permită cunoașterea tuturor drepturilor lor și, dacă este cazul, apărarea acestora în fața instanțelor naționale¹⁰.

Diferite tipuri de restricții pot fi consacrate în legislație sub diferite forme. Cu toate acestea, indiferent de forma utilizată, acestea trebuie să fie suficient de clare, precise și stricte. De exemplu, s-a considerat că interzicerea utilizării pesticidelor în cazul în care acest lucru poate avea efecte dăunătoare grave asupra echilibrului naturii nu exprimă, într-un mod suficient de clar, precis și strict, necesitatea de a interzice deteriorarea ariilor de reproducere sau de odihnă a animalelor protejate, astfel cum se prevede la articolul 12 alineatul (1) litera (d)¹¹.

(2-6) Orice dispoziție care instituie un cadru de protecție riguroasă ar trebui să abordeze în mod specific speciile din anexa IV și să îndeplinească toate cerințele prevăzute la articolul 12. Curtea¹² a subliniat importanța acestui aspect în cauza *Caretta caretta* (țestoasa cu cap mare). Atunci când Curtea i-a solicitat să identifice dispozițiile care sunt în vigoare în sistemul său juridic și pe care le consideră conforme cu cerințele prevăzute la articolul 12, „guvernul elen s-a limitat să enumere o serie de acte cu putere de lege și acte administrative, fără a face trimitere la dispoziții specifice care să poată îndeplini aceste cerințe”.

Având în vedere caracterul specific al articolului 12, Curtea a hotărât că dispozițiile legislative sau administrative cu caracter general, de exemplu o simplă repetare a formulării articolului 12 în legislația națională, nu îndeplinesc întotdeauna cerințele privind protecția speciilor sau nu garantează punerea în aplicare efectivă a articolului 12. Transpunerea formală a articolului 12 în legislația națională nu este suficientă în sine pentru a-i garanta eficacitatea. Aceasta trebuie completată de dispoziții suplimentare de

8 A se vedea, în special, hotărârea din 20 octombrie 2005, Comisia/Regatul Unit, cauza C-6/04, punctul 27, dar și următoarele hotărâri: 30 mai 1991, Comisia/Germania, cauza C-57/89, ECLI:EU:C:1991:89, punctele 18 și 24; 19 septembrie 1996, Comisia/Grecia, cauza C-236/95, ECLI:EU:C:1996:341, punctul 13; 19 mai 1999, Comisia/Franța, cauza C-225/97, ECLI:EU:C:1999:252, punctul 37; 10 mai 2001, Comisia/Țările de Jos, cauza C-144/99, ECLI:EU:C:2001:257, punctul 21; 17 mai 2001, Comisia/Italia, cauza C-159/99, ECLI:EU:C:2001:278, punctul 32.

9 De exemplu: Comisia/Regatul Unit, cauza C-6/04, punctul 21.

10 A se vedea, în acest sens, cauza 29/84, Comisia/Germania, ECLI:EU:C:1985:229, punctul 23; cauza C-363/85, Comisia/Italia, ECLI:EU:C:1987:196, punctul 7; și C-57/89, Comisia/Germania, ECLI:EU:C:1991:225, punctul 18.

11 Cauza C-98/03, Comisia/Germania, punctele 67-68.

12 A se vedea hotărârea din 30 ianuarie 2002, Comisia/Grecia, cauza C-103/00, ECLI:EU:C:2002:60, punctul 29.

punere în aplicare pentru a asigura o protecție riguroasă pe baza particularităților și a problemelor și amenințărilor specifice cu care se confruntă specia sau grupurile de specii enumerate în anexa IV.

(2-7) La transpunerea directivei, statele membre trebuie să respecte sensul termenilor și al conceptelor utilizate de directivă pentru a asigura uniformitatea în interpretarea și aplicarea acesteia¹³. Acest lucru implică, de asemenea, faptul că măsurile naționale de transpunere ar trebui să garanteze aplicarea integrală a directivei fără a modifica termenii acesteia, fără a aplica în mod selectiv dispozițiile acesteia sau fără a adăuga condiții sau derogări suplimentare care nu sunt prevăzute în directivă¹⁴.

Astfel cum a arătat Curtea, „exactitatea transunerii dobândește o importanță deosebită într-o situație precum cea din speță, în care gestionarea patrimoniului comun este încredințată, pentru teritoriul propriu, statelor membre respective [...]. Rezultă că, în cadrul Directivei [Habitat], care prevede norme complexe și tehnice în domeniul dreptului mediului, statele membre sunt ținute în mod deosebit să se asigure că legislația internă menită să asigure transpunerea directivei respective este clară și precisă”¹⁵.

De exemplu, se consideră că transpunerea articolului 12 alineatul (1) litera (d), care interzice numai deteriorarea sau distrugerea ariilor de reproducere și de odihnă care sunt „clar perceptibile” sau „perfect cunoscute și identificate ca atare” sau care interzice numai deteriorarea sau distrugerea deliberată a ariilor de reproducere sau de odihnă¹⁶, a modificat fondul articolului 12 alineatul (1) litera (d) și limitează domeniul său de aplicare. Această dispoziție impune statelor membre să interzică distrugerea *tuturor* ariilor de reproducere și de odihnă, deliberată sau nu, și nu doar a celor care sunt bine cunoscute. De asemenea, aceasta exclude exceptarea actelor licite de la interdicția prevăzută la articolul 12 alineatul (1) litera (d). Prin urmare, acest tip de transpunere este incompatibil cu articolul 12 alineatul (1) litera (d), întrucât nu interzice distrugerea – deliberată sau nu – a *tuturor* ariilor de reproducere și de odihnă.

(2-8) În plus, „simple practici administrative, care, prin natura lor, pot fi modificate în funcție de voința autorităților, nu pot fi considerate a constitui o respectare adecvată a obligațiilor care le revin statelor membre destinate ale unei directive, conform articolului 189 din tratat”¹⁷. O altă cauză adusă în fața Curții a consolidat această hotărâre¹⁸. Existența doar a jurisprudenței naționale, fără nicio dispoziție legală specifică, nu poate fi considerată ca respectând în mod corespunzător obligația de a transpune integral o directivă. În schimb, „chiar dacă reglementarea națională aplicabilă este, în sine, compatibilă cu dreptul comunitar, o neîndeplinire a obligațiilor poate decurge din existența unei practici administrative care încalcă acest drept”¹⁹.

1 – jurisprudența CJUE: Cauza *Caretta caretta* (țestoasa cu cap mare) de pe Zakynthos

În cauza *Caretta caretta* (Comisia/Grecia, cauza C-103/00) s-a pronunțat prima hotărâre privind aplicarea articolului 12 din Directiva Habitat pentru o anumită specie. Curtea nu mai interpretase aplicarea și domeniul său de aplicare înainte de pronunțarea acestei hotărâri.

13 De exemplu, hotărârea din 28 martie 1990, Procese penale împotriva G. Vessoso și G. Zanetti, cauzele conexate C-206 și 207/88, ECLI:EU:C:1990:145.

14 Hotărârea din 13 februarie 2003, Comisia/Luxemburg, cauza C-75/01, ECLI:EU:C:2003:95, punctul 28.

15 A se vedea, de exemplu, Comisia/Regatul Unit, cauza C-6/04, punctele 25-26 și Comisia/Germania, cauza C-98/03, punctele 59-60.

16 A se vedea, de asemenea, Comisia/Regatul Unit, cauza C-6/04, punctul 79.

17 De exemplu: hotărârea din 23 februarie 1988, Comisia/Italia, cauza 429/85, ECLI:EU:C:1988:83, punctul 12; hotărârea din 11 noiembrie 1999, Comisia/Italia, cauza C-315/98, ECLI:EU:C:1999:551, punctul 10; hotărârea din 13 februarie 2003, Comisia/Luxemburg, cauza C-75/01, punctul 28, ECLI:EU:C:2003:95.

18 Comisia Europeană/Austria, cauza 508/04, punctul 80; hotărârea din 15 martie 2012, Comisia/Polonia, cauza 46/11, ECLI:EU:C:2012:146, punctul 28.

19 Hotărârea din 14 iunie 2007, Comisia/Finlanda, cauza 342/05, ECLI:EU:C:2007:341, punctul 22.

Țestoasa cu cap mare (*Caretta caretta*) este prevăzută în anexele II și IV la Directiva Habitate ca specie de interes comunitar care are nevoie de protecție riguroasă. Golful Laganas din insula Zakynthos este cea mai importantă arie de reproducere pentru această țestoasă din Marea Mediterană și este, de asemenea, sit Natura 2000.

În 1998, o serie de organizații neguvernamentale au prezentat numeroase probleme cu care se confruntă specia de pe Zakynthos. Acestea includeau utilizarea necontrolată a plajelor insulei și a mării înconjurătoare pentru activități legate de turism, construirea de clădiri ilegale, utilizarea de mopede pe plaje și alte activități cu potențial impact negativ asupra acestor țestoase.

Comisia a solicitat autorităților elene să furnizeze informații cu privire la măsurile luate pentru protejarea speciei de pe această insulă. Pe baza acestor informații și a constatărilor funcționarilor Comisiei cu ocazia vizitelor de inspecție, a fost inițiată o procedură de constatare a neîndeplinirii obligațiilor în temeiul articolului 258 din TFUE, pe motiv că Grecia nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 12 alineatul (1) literele (b) și (d) din Directiva Habitate. În cursul procedurii precontencioase, autoritățile elene au susținut că toate măsurile adecvate pentru asigurarea protecției broaștei țestoase au fost adoptate sau sunt în curs de adoptare și de punere în aplicare.

După o evaluare actualizată a situației de către Comisie în 1999, aceasta a fost considerată în continuare inadecvată, iar cazul a fost înaintat Curții de Justiție. Mai precis, Comisia a susținut că Grecia a încălcat articolul 12 alineatul (1) literele (b) și (d) din Directiva Habitate, în primul rând prin faptul că nu a adoptat un cadru juridic menit să asigure protecția riguroasă a *Caretta caretta* împotriva oricărei perturbări deliberate în perioada de reproducere a acestei specii și împotriva oricărei deteriorări sau distrugerii ariilor sale de reproducere și, în al doilea rând, prin faptul că nu a luat măsuri concrete și eficiente pe teren pentru a evita astfel de probleme.

La 30 ianuarie 2002, Curtea a acceptat argumentele Comisiei și a condamnat Grecia pentru faptul că nu a instituit și nu a pus în aplicare un sistem eficient de protecție riguroasă pentru țestoasa cu cap mare *Caretta caretta* de pe Zakynthos. În special, autoritățile elene nu au luat măsurile necesare pentru a evita perturbarea speciei în perioada de reproducere și pentru a preveni activitățile care pot provoca deteriorarea sau distrugerea ariilor sale de reproducere.

După cea de a doua hotărâre, a fost înființat un nou consiliu de administrație pentru a supraveghea plajele pe care își depun ouăle și a colabora cu autoritățile locale (prefectura, municipalitățile, poliția, autoritatea portuară, autoritatea funciară publică). De asemenea, au fost semnate coduri de conduită cu ONG-urile, operatorii economici și proprietarii de terenuri. În urma evaluării noilor măsuri luate pentru protejarea speciei, Comisia a considerat că Grecia a respectat hotărârea Curții și, la 27 iunie 2007, a decis să închidă cazul.

2.2. Măsuri necesare pentru un sistem de protecție riguroasă

(2-9) Articolul 12 alineatul (1) din Directiva Habitate obligă statele membre să ia „măsurile necesare pentru a institui un sistem de protecție riguroasă” a speciilor enumerate în anexa IV în aria lor de extindere naturală. Acest lucru ridică mai multe întrebări cu privire la definiția anumitor termeni utilizați. Deși stabilește în mod clar interdicțiile, directiva nu definește, de exemplu, în mod detaliat ce se înțelege prin măsuri „necesare” sau prin „sistem” de protecție riguroasă.

(2-10) Prin urmare, este important să se reamintească faptul că interpretarea și punerea în aplicare a articolului 12 alineatul (1) literele (a)-(d) ar trebui să țină seama de obiectivul directivei, astfel cum este prevăzut la articolul 2. Astfel, directiva acordă statelor membre o anumită marjă de manevră în ceea ce privește instituirea unui „sistem” de protecție riguroasă a speciilor enumerate în anexa IV. Cu toate acestea, această putere discreționară face obiectul unor limitări și trebuie să respecte o serie de cerințe minime, astfel cum sunt detaliate mai jos.

2.2.1. Măsuri de instituire și punere efectivă în aplicare a unui sistem de protecție riguroasă

Aplicarea deplină și efectivă a articolului 12 necesită: 1) instituirea unui cadru juridic coerent pentru sistemul de protecție riguroasă; 2) măsuri concrete de punere efectivă în aplicare a acestuia pe teren; și 3) aplicarea unui set de măsuri coerente și coordonate cu caracter preventiv.

(2-11) **Aplicarea deplină și efectivă a articolului 12 necesită**, pe de o parte, **instituirea unui cadru juridic coerent**, și anume adoptarea unor acte cu putere de lege sau acte administrative specifice pentru a interzice în mod eficace activitățile menționate la articolul 12 **și**, pe de altă parte, **aplicarea unor măsuri concrete pentru a asigura respectarea acestor dispoziții** pe teren pentru protecția speciilor enumerate în anexa IV. Această dublă garanție este fundamentală pentru aplicarea articolului 12.

Curtea a confirmat această abordare în cauzele C-103/00 (privind protecția *Caretta caretta* în Zakynthos²⁰), C-518/04 (privind protecția *Vipera schweizeri* în Milos²¹), C-183/05 (privind protecția mai multor specii menționate în anexa IV în Irlanda²²), C-383/09 (privind protecția *Cricetus cricetus* în Franța²³) și C-504/14 (privind protecția *Caretta caretta* în zona Kyparissia²⁴).

(2-12) Astfel, articolul 12 alineatul (1) impune atât instituirea, cât și punerea în aplicare a unui sistem de protecție riguroasă care să interzică efectiv activitățile enumerate în acesta. Prin urmare, un sistem adecvat de protecție riguroasă a speciilor enumerate în anexa IV necesită, de asemenea, **un set de măsuri coerente și coordonate cu caracter preventiv**. Acesta ar trebui să se aplice, de asemenea, acolo unde este cazul, coordonării transfrontaliere dintre statele membre învecinate, și anume atunci când acestea au aceeași populație de specii protejate.

În cauza *Cricetus cricetus* (C-383/09), Curtea a declarat că transpunerea dispoziției în temeiul articolului 12 alineatul (1) litera (d) necesită, pe lângă adoptarea unui cadru legislativ complet, punerea în aplicare a unor măsuri concrete și specifice de protecție și adoptarea de măsuri coerente și coordonate, cu caracter preventiv²⁵ (a se vedea, de asemenea, cauza C-518/04²⁶ și cauza C-183/05²⁷). Un astfel de sistem de protecție riguroasă trebuie, așadar, să permită evitarea efectivă a deteriorării sau a distrugerii ariilor de reproducere sau de odihnă ale speciilor de animale enumerate în anexa IV litera (a) la Directiva Habitare (a se vedea cauza C-103/00²⁸).

În cauza *Skydda Skogen* (C-473/19 și C-474/19), Curtea a confirmat că este de fapt important, pentru realizarea obiectivelor Directivei Habitare, ca autoritățile competente să fie în măsură să anticipeze activitățile care ar fi dăunătoare speciilor protejate de această directivă, indiferent dacă obiectul activității în cauză constă sau nu în uciderea sau în perturbarea speciilor menționate²⁹.

(2-13) Acest lucru rezultă direct din termenul „sistem de protecție riguroasă” și ține seama, de asemenea, de necesitatea de a stabili o legătură între măsurile adoptate și obiectivele articolului 12 și ale directivei în general. **Aceste măsuri trebuie să contribuie la obiectivul de menținere a speciei pe termen lung sau de refacere a populației în habitatul său și trebuie aplicate efectiv.**

20 Comisia/Grecia, cauza C-103/00. A se vedea, de asemenea, hotărârea din 17 ianuarie 1991, Comisia/Italia, C-157/89, ECLI:EU:C:1991:22, punctul 14, care se referă la articolul 7 din Directiva Păsări 2009/147/CE.

21 Hotărârea din 16 martie 2006, Comisia/Grecia, cauza C-518/04, ECLI:EU:C:2006:183.

22 Hotărârea din 11 ianuarie 2007, Comisia/Irlanda, cauza C-183/05, ECLI:EU:C:2007:14.

23 Hotărârea din 9 iunie 2011, Comisia/Franța, cauza C-383/09, ECLI:EU:C:2011:369.

24 Hotărârea din 10 noiembrie 2016, Comisia/Grecia, cauza C-504/14, ECLI:EU:C:2016:847.

25 Comisia/Franța, cauza C-383/09, punctele 19 și 20.

26 Comisia/Grecia, cauza C-518/04, punctul 16.

27 Comisia/Irlanda, cauza C-183/05, punctele 29 și 30.

28 Comisia/Grecia, cauza C-103/00, punctul 39.

29 Cauzele C-473/19 și C-474/19, punctul 76.

Această interpretare este confirmată de considerentele 3³⁰ și 15³¹ ale directivei, care se referă la încurajarea activităților umane și la măsurile de gestionare necesare pentru menținerea sau readucerea speciilor la un stadiu corespunzător de conservare. Considerentele în sine nu produc efecte juridice obligatorii și nu pot prevala niciodată asupra dispozițiilor de fond ale directivei, dar oferă o indicație clară a intenției. Astfel, deși Curtea nu utilizează preambulul pentru a motiva în mod direct o hotărâre, acesta este încă adesea utilizat ca ajutor pentru interpretarea dispozițiilor de fond din dreptul derivat³².

(2-14) Necesitatea unor măsuri concrete, coerente și coordonate cu caracter preventiv pentru punerea în aplicare a cerinței de protecție riguroasă a speciilor enumerate în anexa IV nu implică neapărat instituirea unor noi structuri sau proceduri de autorizare la nivel național. De exemplu, în ceea ce privește proiectele care pot afecta o specie din anexa IV, statele membre pot adapta procedurile de planificare existente pentru a îndeplini cerințele articolului 12. Aceasta înseamnă că evaluarea impactului asupra speciilor și asupra ariilor de reproducere și de odihnă ale acestora poate fi integrată în procesele decizionale existente la diferite niveluri într-un stat membru, inclusiv, de exemplu, în deciziile de amenajare a teritoriului sau în procedurile de evaluare a impactului asupra mediului pentru planuri și proiecte.

În ceea ce privește activitățile continue, statele membre pot utiliza proceduri de planificare, regulamente sau coduri de bune practici (care trebuie să fie suficient de detaliate și de clare) ca instrumente de punere în aplicare a dispozițiilor articolului 12. Cu toate acestea, astfel cum s-a explicat în secțiunea 2.3.4., astfel de abordări și instrumente mai degrabă completează decât înlocuiesc protecția juridică formală.

2 – Exemplu de bună practică: Acordarea autorizației de mediu pentru proiecte, evaluarea impactului și protecția riguroasă a speciilor în Franța

Din 2017, Codul de mediu din Franța (articolul L181-1) prevede o autorizație de mediu care trebuie acordată pentru proiectele cu impact asupra mediului (nomenclatorul indică tipurile de proiecte vizate). Scopul acestei autorizări este de a asigura conformitatea proiectelor cu reglementările de mediu relevante (apă, riscuri de mediu, biodiversitate, peisaj etc.), inclusiv cu dispozițiile privind protecția riguroasă a speciilor în temeiul Directivei Habitate.

În acest cadru, este necesară o evaluare a impactului, bazată pe studii ecologice, care, la rândul său, poate contribui la definirea măsurilor necesare pentru evitarea și reducerea impactului asupra speciilor protejate. Într-adevăr, primul obiectiv este respectarea interdicțiilor referitoare la speciile protejate. În cazul în care acest lucru nu este posibil și, prin urmare, este necesară o derogare de la regimul de protecție riguroasă, trebuie efectuat un studiu aprofundat care să demonstreze respectarea condițiilor de acordare a unei derogări. Cazul este evaluat de Consiliul Național pentru Protecția Naturii. Autorizația de mediu poate fi acordată numai dacă proiectul respectă pe deplin toate reglementările de mediu relevante.

Odată autorizat, proiectul este supus controalelor pe teren și controalelor administrative pentru a se asigura că dispozițiile autorizației sunt respectate.

2.2.2. Măsuri de asigurare a unui stadiu corespunzător de conservare

30 „Întrucât respectiva menținere a biodiversității presupune uneori menținerea sau chiar încurajarea activităților umane”.

31 „Întrucât, pentru a completa Directiva 79/409/CEE, trebuie instituit un sistem general de protecție pentru anumite specii de floră și faună; întrucât trebuie adoptate măsuri de gestionare pentru anumite specii, dacă stadiul lor de conservare impune acest lucru, măsuri care pot include interzicerea anumitor metode de capturare sau de ucidere, oferind în același timp posibilitatea de derogare în anumite condiții”.

32 De exemplu, Comisia/Germania, cauza C-57/89.

Măsurile de protecție riguroasă adoptate în temeiul articolului 12 trebuie să contribuie la îndeplinirea obiectivului principal al directivei, și anume menținerea sau readucerea la un stadiu corespunzător de conservare.

(2-15) Interpretarea articolului 12 trebuie să ia în considerare obiectivul Directivei Habitate, astfel cum este prevăzut la articolul 2, care se aplică fără deosebire habitatelor și speciilor enumerate în toate anexele. În consecință, **măsurile de protecție riguroasă adoptate în temeiul articolului 12 ar trebui să asigure sau să contribuie la menținerea sau readucerea la un stadiu corespunzător de conservare a speciilor de interes comunitar enumerate în anexa IV.**

(2-16) În plus, articolul 12 trebuie interpretat în lumina articolului 1 litera (i) care definește stadiul corespunzător de conservare a unei specii. Aceasta implică faptul că măsurile care urmează să fie luate trebuie decise pe baza circumstanțelor specifice fiecărei situații și ținând seama de specificitatea fiecărei specii. De exemplu, caracteristicile unei specii, cum ar fi stadiul său de conservare, pot justifica măsuri de protecție mai specifice sau mai intense.

În cauza *Cricetus cricetus* (C-383/09, punctele 37 și 25), Curtea a afirmat că măsurile puse în aplicare „nu erau suficiente pentru a se evita în mod efectiv deteriorarea sau distrugerea ariilor de reproducere sau de odihnă ale hârciogului comun”. Curtea a considerat că „[î]n pofida aplicării măsurilor consemnate în programul de refacere în favoarea [hârciogului comun] (2007-2011) și a angajamentelor luate de fiecare dintre părțile interesate de salvarea speciei, rezultatele biologice obținute până în acest moment sunt insuficiente pentru salvarea acestei specii în Franța”. Prin urmare, „este necesar ca dispozitivul în favoarea hârciogului comun să fie îmbunătățit în mod substanțial și în scurt timp, astfel încât să se obțină în termen scurt rezultate biologice care să dovedească refacerea speciei”. Aceasta înseamnă că sistemul de protecție riguroasă trebuie adaptat la nevoile și la stadiul de conservare a speciei.

3 – Orientări suplimentare: Planurile de acțiune ale UE referitoare la specii pentru speciile selectate

Începând din 2008, Comisia Europeană a sprijinit elaborarea mai multor planuri de acțiune ale UE referitoare la specii pentru anumite specii selectate enumerate în Directiva Habitate. Planurile sunt menite să fie utilizate ca instrument de identificare și prioritizare a măsurilor de refacere a populațiilor acestor specii în aria lor de extindere în cadrul UE. Acestea furnizează informații cu privire la stadiul, ecologia, amenințările și măsurile de conservare actuale pentru fiecare specie și enumeră acțiunile-cheie care sunt necesare pentru îmbunătățirea stadiului lor de conservare în statele membre ale UE și pentru respectarea altor acte legislative relevante ale UE. Fiecare plan este rezultatul unui amplu proces de consultare cu experți individuali din UE.

- Planul de acțiune pentru conservarea broaștei-mamoș în UE
- Planul de acțiune pentru conservarea gălbiorului roșcat în UE
- Planul de acțiune pentru conservarea popândăului european în Uniunea Europeană
- Planul de acțiune al UE pentru conservarea tuturor speciilor de lilieci în Uniunea Europeană (2018-2024)
- Planul de acțiune paneuropean pentru sturioni

Planurile sunt menite să sprijine statele membre în ceea ce privește conservarea acestor specii, deși ele nu sunt documente obligatorii din punct de vedere juridic și nu angajează statele membre în afara angajamentelor lor juridice asumate în temeiul directivei.

Planurile de acțiune elaborate sunt disponibile la adresa:
http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/action_plans/index_en.htm.

4 – Bune practici: Conservarea ursului cantabric în Spania

În Spania, există trei carnivore mari: linxul iberic (*Lynx pardinus*), ursul brun (*Ursus arctos*) și lupul (*Canis lupus*). Ca și în alte țări europene, ultimele două specii au fost persecutate de-a lungul secolelor.

Până la mijlocul secolului XX, populația de urși din Munții Cantabrici era alcătuită din doar 60-70 de exemplare, împărțite în două subpopulații. În Pirinei a existat o altă populație redusă, de 20-30 de exemplare. Strategia spaniolă pentru conservarea ursului cantabric a fost adoptată în 1999 și actualizată în 2019. Strategia pentru populațiile de urși din Pirinei (reintroduse în Pirineii francezi, unele exemplare fiind, de asemenea, eliberate pe partea spaniolă) a fost aprobată în 2007. Printre altele, aceste strategii includ măsuri de punere în aplicare a articolului 12 din Directiva Habitare.

În 1992, primul proiect LIFE a fost aprobat pentru refacerea celor două subpopulații din lanțul Munților Cantabrici. De atunci, în întreaga arie de răspândire din nordul Peninsulei Iberice au fost realizate 26 de proiecte vizând, direct sau indirect, urșii. Aceste proiecte s-au desfășurat în principal în Munții Cantabrici și în Galicia, iar unele în Pirinei. Obiectivele au fost de a îmbunătăți habitatul, de a pune capăt braconajului, de a obține sprijin și implicare din partea populațiilor și a actorilor locali prin acțiuni de sensibilizare, de a îmbunătăți conectivitatea între populații, de a combate otrăvirea și de a încuraja expansiunea populațiilor.

Datorită sprijinului din partea guvernelor naționale și regionale și a ONG-urilor, proiectele din Munții Cantabrici au avut un succes considerabil. Atitudinea locuitorilor față de urși s-a îmbunătățit, iar braconajul a dispărut aproape complet. Populația actuală este estimată la 270-310 urși³³ și este în creștere.

2.2.3. Măsuri privind situațiile descrise la articolul 12

Măsurile care trebuie luate în temeiul articolului 12 sunt limitate de conținutul interdicțiilor și al altor obligații prevăzute la prezentul articol. Acest lucru poate include adoptarea și punerea în aplicare a unor măsuri de prevenire care anticipează și abordează amenințările și riscurile cu care se poate confrunta o specie.

(2-17) Domeniul de aplicare și tipul măsurilor luate pentru instituirea unui sistem de protecție riguroasă sunt limitate de lista interdicțiilor și a altor obligații de la articolul 12 (a se vedea, de asemenea, secțiunea 2.3 de mai jos). În consecință, măsurile luate trebuie să se refere la acțiuni care amenință speciile în sine [articolul 12 alineatul (1) literele (a)-(c), articolul 12 alineatele (2), (3) și (4)] sau la anumite elemente ale habitatelor acestora [articolul 12 alineatul (1) litera (d)]. Articolul 12 alineatul (1), în mod individual sau în coroborare cu articolul 2, nu obligă statele membre să ia măsuri proactive de gestionare a habitatelor³⁴; acesta impune doar măsuri de interzicere efectivă a tuturor activităților enumerate la articolul 12 alineatul (1). În plus, conform articolului 12 alineatul (4), „statele membre iau măsuri suplimentare de cercetare sau de conservare, pentru a se asigura că uciderile sau capturile accidentale nu au un impact negativ foarte puternic asupra speciilor respective”.

(2-18) Pot fi necesare diferite tipuri de măsuri pentru diferitele specii enumerate în anexa IV și pentru situații diferite. Acest lucru poate varia în funcție de diferitele necesități ecologice ale speciilor și de problemele și amenințările specifice cu care se

33 Pentru mai multe informații, a se vedea:

Strategia națională pentru conservarea ursului brun din Munții Cantabrici:

<https://www.miteco.gob.es/es/biodiversidad/publicaciones/pbl-fauna-flora-estrategias-oso-cantabrico.aspx>.

Strategia națională pentru conservarea ursului brun din Munții Pirinei:

<https://www.miteco.gob.es/es/biodiversidad/temas/conservacion-de-especies/especies-proteccion-especial/ce-proteccion-estr-oso-pirineos.aspx>.

34 Cu toate acestea, pot fi necesare măsuri active de gestionare într-un anumit sit Natura 2000 dacă specia în cauză este enumerată și în anexa II la directivă în conformitate cu articolul 6 alineatul (1).

confruntă specia sau grupurile de specii. **Autoritățile naționale au responsabilitatea de a defini măsurile necesare pentru a pune efectiv în aplicare interdicțiile prevăzute la articolul 12 alineatul (1) și pentru a asigura protecția strictă a speciilor.**

(2-19) Prin urmare, statele membre au obligația atât de a introduce o interdicție în legislație [în conformitate cu articolul 12 alineatul (1)], cât și de a aplica și a pune efectiv în aplicare această interdicție care include măsuri de prevenire (cum ar fi sensibilizarea cu privire la interdicțiile în vigoare, monitorizarea etc.). Rezultă de asemenea din formularea articolului 12 și a articolului 1 litera (i), precum și din obiectivul de „menținere” a unui stadiu corespunzător de conservare, că statele membre sunt ținute de obligațiile care le revin în temeiul articolului 12 chiar și înainte de confirmarea unei eventuale reduceri a numărului de specii sau de materializarea riscului de dispariție a unei specii protejate³⁵. Chiar dacă o specie are un stadiu corespunzător de conservare și este probabil să aibă acest stadiu în viitorul apropiat, **statele membre ar trebui, de asemenea, să ia măsuri de prevenire pentru a proteja specia** împotriva activităților enumerate la articolul 12.

Într-adevăr, CJUE a clarificat faptul că „punerea în aplicare a regimului de protecție prevăzut la articolul 12 alineatul (1) literele (a)-(c) din Directiva Habitare nu depinde de condiția că o anumită activitate riscă să aibă un impact negativ asupra stadiului de conservare a speciei de animale respective”³⁶ și că „protecția oferită prin dispoziția menționată nu încetează să se aplice speciilor care au atins un stadiu corespunzător de conservare”³⁷. Pe de altă parte, „din moment ce punerea în aplicare a regimului de protecție prevăzut la articolul 12 alineatul (1) litera (d) din această directivă nu este condiționată de numărul de exemplare din specia în cauză, ea nu poate fi condiționată (...) de riscul unui impact negativ asupra stadiului de conservare a acestei specii”³⁸.

(2-20) Acest punct de vedere este susținut de cauzele C-103/00, C-518/04, C-183/05 și C-383/09, în care Curtea a subliniat importanța caracterului preventiv al măsurilor luate³⁹. Curtea a respins argumentul guvernului elen potrivit căruia o scădere a numărului de cuiburi trebuie dovedită pentru a demonstra absența protecției riguroase pentru *Caretta caretta*. Potrivit Curții, „faptul că nu rezultă că numărul de cuiburi ale acestei specii a scăzut în ultimii 15 ani nu pune în discuție, în sine, această constatare”, și anume lipsa unui sistem de protecție riguroasă pentru *Caretta caretta*.

Curtea a statuat că transpunerea articolului 12 obligă statele membre nu numai să adopte un cadru legislativ complet, ci și să pună în aplicare măsuri practice și specifice de protecție în această privință și că sistemul de protecție riguroasă presupune adoptarea de măsuri coerente și coordonate, cu caracter preventiv⁴⁰. Un astfel de sistem de protecție riguroasă trebuie să permită, așadar, să se evite deteriorarea sau distrugerea ariilor de reproducere sau de odihnă ale speciilor animale enumerate la litera (a) din anexa IV la Directiva Habitare (a se vedea, în acest sens, cauza C-103/00, Comisia/Grecia, repertoriul jurisprudenței 2002, I-1147, punctul 39).

(2-21) O astfel de abordare se întemeiază, de asemenea, pe articolul 191 din TFUE, potrivit căruia „[p]olitica Uniunii în domeniul mediului urmărește un nivel ridicat de protecție” și se bazează pe principiile precauției și acțiunii preventive. Măsurile de prevenire anticipează și abordează amenințările și riscurile cu care se poate confrunta o

35 A se vedea, în special, punctul 43 din concluziile avocatului general și punctul 31 din hotărârea *Caretta caretta*, cauza C-504/14, precum și punctul 21 din hotărârea *Vipera schweizeri*, cauza C-518/04.

36 Cauza C-473/19 și C-474/19, punctul 57.

37 Cauza C-473/19 și C-474/19, punctul 78.

38 Cauza C-473/19 și C-474/19, punctul 84.

39 Această soluție fusese deja aplicată în hotărârea din 2 august 1993, Comisia/Spania, cauza C-355/90, ECLI:EU:C:1993:331, punctul 15.

40 Hotărârea din 15 martie 2012, Comisia/Cipru, C-340/10, EU:C:2012:143, punctele 60 și 61.

specie. În consecință, pentru unele specii, măsurile de prevenire ar trebui, de asemenea, să facă parte din „măsurile necesare” pentru instituirea sistemului de protecție riguroasă.

5 – Orientări suplimentare: exemple de măsuri de prevenire care sprijină punerea efectivă în aplicare „pe teren” a interdicțiilor de la articolul 12

- Campanii de informare pentru sensibilizarea publicului larg sau a unui public vizat (de exemplu, proprietarii de terenuri) cu privire la cerințele de protecție pentru anumite specii și localizarea acestora, precum și cu privire la localizarea ariilor lor de reproducere și de odihnă.
- Acțiuni menite să garanteze că activitățile economice relevante (de exemplu, agricultura, silvicultura sau pescuitul), care pot avea un impact asupra speciilor enumerate în anexa IV, țin seama de considerentele legate de protecția speciilor pentru a evita impactul negativ al anumitor practici de utilizare a solului sau a mării. Aceasta ar putea include cursuri de formare, coduri de conduită, documente de orientare, adaptarea planurilor forestiere sau agricole sau a practicilor în domeniul pescuitului, precum și cele mai bune practici sau proceduri administrative.
- Prevenirea activă a perturbărilor probabile (de exemplu, restricționarea accesului la peșterile cu liliaci în timpul perioadelor sensibile pentru a evita perturbarea sau vandalismul, modificarea sau restricționarea practicilor agricole, forestiere sau în domeniul pescuitului).
- Identificarea activităților deosebit de dăunătoare care trebuie să facă obiectul unor autorizații specifice sau al unui control local.
- Identificarea activităților potențial dăunătoare care trebuie să facă obiectul monitorizării.
- Integrarea în procedurile de evaluare a impactului asupra mediului și de evaluare strategică de mediu a cerințelor de evaluare a impactului proiectelor și planurilor asupra speciilor enumerate în anexa IV și asupra ariilor de reproducere și de odihnă ale acestora.
- Inspecții și utilizarea pădurarilor pentru supraveghere.
- Elaborarea planurilor naționale de conservare, care ar putea stabili în detaliu măsurile menționate mai sus și ar putea furniza orientări practice autorităților locale/regionale, grupurilor de interese afectate etc. cu privire la punerea efectivă în aplicare a acestor dispoziții pentru anumite specii.

6 – Exemplu de bună practică: Planul național de conservare a balenei ucigașe din Spania

În 2017, Spania a adoptat un plan de conservare a balenei ucigașe (*Orcinus orca*) pentru Strâmtoarea Gibraltar și Golful Cadiz, cele două locuri în care specia este prezentă în apele spaniole. Acesta este primul plan de conservare pentru o specie marină aprobat în Spania. Starea populației de balene ucigașe în Strâmtoarea Gibraltar și în Golful Cadiz este descrisă ca fiind „vulnerabilă” în catalogul spaniol al speciilor periclitare (CEEa), dar Spania a evaluat-o ca fiind favorabilă în ultimul său raport prevăzut la articolul 17. Acest plan cuprinde acțiuni de reducere a amenințărilor la adresa balenelor ucigașe din zonă, cu scopul de a garanta un stadiu corespunzător de conservare.

Principalele amenințări sunt reprezentate de diminuarea prăzii cauzată de pescuitul excesiv, interacțiunea cu navele și poluarea acustică și chimică. Prin urmare, planul include măsuri precum interzicerea explorării petrolului și a gazelor prin studii seismice în anumite zone, reglementarea observării balenelor, reducerea efortului de pescuit pentru a asigura resurse de hrană suficiente pentru populația de balene, reducerea poluării în zonă și monitorizarea populației.

Au fost adoptate și alte acte juridice privind protecția cetaceelor. Decretul regal 1727/2007 stabilește măsuri de protecție pentru cetacee, acoperind, printre altele, activitățile de observare a

balenelor. Decretul regal 699/2018 desemnează coridorul de migrație al cetaceelor din Marea Mediterană ca zonă marină protejată. Acesta aprobă, de asemenea, un regim de protecție preventivă și propune includerea coridorului de migrație pe lista ariilor de protecție specială cu importanță mediteraneeană în cadrul Convenției de la Barcelona.

Există, de asemenea, proiecte specifice, cum ar fi proiectul LIFE IP INTEMARES, care pun în aplicare măsuri de conservare a cetaceelor, cum ar fi analiza traficului maritim și a distribuției cetaceelor, pentru a reduce mortalitatea cetaceelor prin coliziune în apele din jurul Insulelor Baleare și al Insulelor Canare. În plus, există acțiuni de control al activităților recreative care implică apropierea de cetacee, precum și măsuri de promovare a reducerii zgomotului în mare⁴¹.

7 – Bune practici: protejarea peșterilor cu lilieci din România

Munții Pădurea Craiului, Bihor și Trascău din România abundă de peșteri subterane spectaculoase de diferite dimensiuni. Acestea adăpostesc colonii importante de diferite specii de lilieci care sunt protejate în temeiul Directivei Habitate. Liliecii sunt foarte vulnerabili la orice formă de perturbare, în special în perioadele de staționare diurnă sau înoptare și de hibernare.

Pentru a proteja locurile de staționare diurnă sau înoptare existente împotriva perturbărilor din partea turiștilor, în 2010 a fost lansat un proiect LIFE⁴² pentru a închide intrările în 15 peșteri care găzduiesc locuri importante de staționare diurnă sau înoptare (numai în peștera Huda lui Păpară se află 100 000 de lilieci). Acest lucru s-a realizat prin amplasarea, la intrarea în peșteri, a unui grătar special conceput sau a unui gard, pentru a controla accesul uman, permițând în același timp accesul nestingherit al liliecilor.

Vizitele ghidate la aceste peșteri mai pot fi încă efectuate în grupuri mici, dar acestea trebuie să respecte un cod de conduită pentru a se asigura că nu deranjează liliecii. De asemenea, la intrarea în peșteri au fost instalate panouri informative pentru a explica de ce peșterile au fost închise și ce tipuri de lilieci sunt protejați.

2.2.4. Dispozițiile articolului 12 alineatul (1) literele (a)-(d) și ale articolului 12 alineatul (4) în legătură cu activitățile continue

Pentru activitățile continue, cum ar fi agricultura, silvicultura sau pescuitul, provocarea constă în aplicarea dispozițiilor privind protecția speciilor de la articolul 12 într-un mod care să prevină din start orice conflicte. Utilizarea unor instrumente precum instrumentele de planificare, codurile de conduită și informațiile și orientările practice poate răspunde nevoilor de conservare, ținând seama, în același timp, de cerințele economice, sociale și culturale. Totuși, aceste instrumente trebuie să fie însoțite de un cadru juridic care să garanteze asigurarea corespunzătoare a aplicării normelor de către autoritățile de reglementare în caz de neconformitate. În ceea ce privește perturbarea

⁴¹ Pentru mai multe informații, a se vedea:
Estrategias marinas. [Strategii marine]

<http://www.miteco.gob.es/es/costas/temas/proteccion-medio-marino/estrategias-marinas/>

LIFE IP INTEMARES: <https://fundacion-biodiversidad.es/es/biodiversidad-marina-y-litoral/proyectos-propios/life-ip-paf-intemares> Sociedad Española de cetáceos. [Societatea spaniolă pentru protecția cetaceelor]
<https://cetaceos.com/>.

⁴² <http://www.batlife.ro/>.

neintenționată sau uciderea accidentală a exemplarelor individuale în timpul activităților continue, acest aspect trebuie abordat în temeiul articolului 12 alineatul (4).

(2-22) Deși aplicarea reglementărilor în materie de protecție poate fi legată în mod clar de procedurile de aprobare a proiectelor (de exemplu, pentru proiectele de construcții și de infrastructură), aplicarea acestora în cazul activităților recurente și răspândite, cum ar fi **agricultura, silvicultura sau pescuitul**⁴³, poate constitui o problemă mai complexă.

Cu toate acestea, directiva se aplică și acestor activități. Într-adevăr, CJUE a clarificat faptul că interdicțiile prevăzute la articolul 12 alineatul (1) literele (a)-(c) din Directiva Habitate se pot aplica unei activități, cum ar fi activitățile de exploatare forestieră sau amenajarea teritoriului, al cărei scop este în mod clar altul decât capturarea sau uciderea, perturbarea speciilor de animale sau distrugerea deliberată sau culegerea ouălor⁴⁴. Prin analogie, același lucru este valabil și pentru interdicția prevăzută la articolul 12 alineatul (1) litera (d) din Directiva Habitate.

Prin urmare, statele membre trebuie să se asigure că își îndeplinesc obligațiile de protejare a speciilor enumerate în anexa IV și în cazul activităților continue.

Aceasta nu înseamnă neapărat că trebuie introduse noi structuri sau proceduri de autorizare la nivel național. Este foarte probabil ca statele membre să dispună de proceduri de planificare, reglementări sau coduri de bune practici care ar putea fi adaptate pentru a include dispozițiile articolului 12. Cu toate acestea, indiferent de abordarea aleasă pentru a aplica cerințele articolului 12 activităților continue (crearea unui nou mecanism sau adaptarea mecanismelor existente), statele membre trebuie să se asigure că cerințele de protecție riguroasă sunt îndeplinite în mod corespunzător. Deoarece agricultura, silvicultura și pescuitul diferă în mod semnificativ cu privire la acest aspect, fiecare dintre aceste activități este discutată separat mai jos.

(2-23) În ceea ce privește **agricultura**⁴⁵, o serie de state membre au optat pentru măsuri de prevenire pentru a asigura respectarea articolului 12. Acest lucru poate implica, de exemplu, elaborarea unor **orientări și coduri de conduită** (chiar dacă acestea nu sunt obligatorii din punct de vedere juridic) suficient de detaliate și de clare. Este util de remarcat faptul că normele privind practicile agricole de bază includ adesea protejarea anumitor elemente de peisaj – cum ar fi garduri vii, iazuri etc. – care ar putea fi, de asemenea, habitate pentru speciile enumerate în anexa IV. Cu toate acestea, gama de specii vizate este foarte largă și, în unele cazuri, statele membre au considerat oportun să elaboreze orientări mai detaliate pentru fiecare specie în parte.

43 Ca activități foarte răspândite, agricultura, silvicultura și pescuitul sunt analizate în detaliu în prezentul capitol. Cu toate acestea, deși nivelul de control legal asupra activităților continue poate varia, principiile stabilite în prezentul capitol ar trebui să fie considerate ca aplicându-se în general și altor activități continue (de exemplu, întreținerea rutelor de trafic, acvacultură, extracția materiilor prime, turism, activități de întreținere etc.).

44 Cauza C-473/19 și C-474/19, punctul 53.

45 În ceea ce privește relația dintre agricultură și protecția mediului, reforma politicii agricole comune (PAC) din 2003 este semnificativă în două aspecte-cheie. În primul rând, aceasta a rupt legătura dintre subvențiile UE și productivitatea terenurilor agricole. De atunci, majoritatea fermierilor primesc o plată unică pe exploatare, care nu mai are legătură cu productivitatea lor. Încurajarea fermierilor de a crește productivitatea este determinată exclusiv de considerațiile economice stabilite de prețurile pieței. În al doilea rând, o condiție pentru primirea de plăți unice pe exploatare și orice alt sprijin în cadrul PAC este conformitatea cu o serie de cerințe legale în materie de gestionare (SMR), inclusiv normele UE privind sănătatea publică și sănătatea animală și vegetală; bunăstarea animalelor; și normele UE în materie de mediu, precum și respectarea unui set de norme privind practicile agricole de bază (bune condiții agricole și de mediu – GAEC). Conform uneia dintre aceste norme, GAEC 7, fermierii trebuie să asigure păstrarea caracteristicilor de peisaj precum ziduri, garduri vii, terasamente, cursuri de apă și arbori, aducând beneficii în lanț pentru biodiversitate (a se vedea https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy_ro). A se vedea, de asemenea, evaluarea Comisiei Europene privind ecologizarea, publicată în decembrie 2017 (https://ec.europa.eu/agriculture/evaluation/market-and-income-reports/greening-of-direct-payments_ro) și raportul Curții de Conturi a Uniunii Europene intitulat: *Înverzirea: o schemă de sprijin pentru venit mai complexă, însă ineficace deocamdată din punctul de vedere al impactului asupra mediului*, publicat în decembrie 2017 (<https://www.eca.europa.eu/ro/Pages/NewsItem.aspx?nid=9338>).

Cu toate acestea, directiva impune ca **astfel de abordări și instrumente să completeze, mai degrabă decât să înlocuiască, protecția juridică formală**, și anume dacă aceste instrumente (de exemplu, coduri de conduită, bune practici) sunt ignorate sau nu sunt puse în aplicare în mod corespunzător, trebuie să existe proceduri juridice în vigoare pentru a pune efectiv în aplicare sistemul de protecție riguroasă a speciilor prevăzut la articolul 12.

(2-24) În acest context, ar trebui subliniat faptul că prezența speciilor protejate pe terenurile agricole este adesea rezultatul practicilor tradiționale agricole și de utilizare a solului, de obicei cu caracter extensiv. În cazul în care practicile de utilizare a solului sprijină în mod clar stadiul de conservare a unei specii avute în vedere, este evident că ar trebui încurajată continuarea acestor practici. Pe lângă cerințele prevăzute la articolul 12 alineatul (1), uciderile sau capturile accidentale ale speciilor de animale protejate legate de astfel de activități continue trebuie să fie monitorizate și evaluate în conformitate cu articolul 12 alineatul (4).

(2-25) Aplicarea articolului 12 în cazul **silviculturii** este, în anumite privințe, mai complexă, deoarece este mai probabil ca arborii care urmează să fie recoltați să reprezinte ei înșiși habitatul (aria de reproducere sau de odihnă) al speciilor vizate enumerate în anexa IV. Caracteristicile specifice ale sectorului, și anume ciclurile lungi de producție și, prin urmare, necesitatea unei planificări pe termen lung, se adaugă la provocările specifice legate de conservarea speciilor în păduri.

În căutarea unor practici de gestionare durabilă a pădurilor care să fie în concordanță cu cerințele de conservare, au fost elaborate o varietate de abordări în diferite state membre pentru a soluționa această problemă. Abordările existente variază de la amenajarea forestieră detaliată și aprobarea prealabilă a planurilor de gestionare a pădurilor sau a codurilor generale de practică până la notificarea prealabilă a propunerilor de tăiere pentru a permite autorităților de mediu să intervină în cazul în care pot fi implicate populații cunoscute de specii protejate.

Ca și în cazul practicilor agricole, aceste abordări preventive pot asigura protecția speciilor în cauză, cu condiția ca acestea să fie efectiv comunicate și puse în aplicare cu bunăvoință și resurse suficiente. Stimulentele economice pot contribui la promovarea acceptării unei astfel de abordări, ca în cazul sistemelor de certificare forestieră, care pot necesita respectarea anumitor dispoziții privind protecția mediului, inclusiv protecția biodiversității și a speciilor. Este posibil, desigur, să fie necesar ca abordările să fie adaptate pentru a se conforma cerințelor de protecție a speciilor enumerate în anexa IV. Cu toate acestea, astfel de abordări nu oferă o garanție absolută, cu excepția cazului în care aprobarea prealabilă completă a planurilor de gestionare a pădurilor este obligatorie și, prin urmare, trebuie (astfel cum s-a indicat mai sus) să fie susținută de un regim executoriu de protecție juridică.

(2-26) **Măsurile din domeniul forestier ar fi, de asemenea, conforme cu articolul 12 dacă ar fi planificate astfel încât să se evite din start apariția oricăreia dintre situațiile menționate la articolul 12.** O abordare preventivă adecvată ar putea evita conflictele cu interdicțiile prevăzute la articolul 12 dacă ar exclude orice practici forestiere dăunătoare atunci când specia este cea mai vulnerabilă, de exemplu în perioada de reproducere. În afara sezonului de reproducere, măsurile prevăzute la articolul 12 ar trebui identificate de la caz la caz, pe baza nevoilor ecologice ale speciilor, în mod ideal în cadrul planurilor de gestionare a pădurilor⁴⁶ și cu scopul de a evita orice deteriorare sau distrugere a ariilor de reproducere sau de odihnă.

CJUE a clarificat faptul că activitățile de exploatare forestieră ar trebui să se întemeieze pe o abordare preventivă care ține seama de nevoile de conservare a speciilor în cauză și

---

46 Cauzele conexe C-473/19 și C-474/19 – Föreningen Skydda Skogen – privind aplicarea articolului 12 cu privire la măsurile din domeniul forestier.

să fie planificate și executate astfel încât să nu încalce interdicțiile care decurg din articolul 12 alineatul (1) literele (a)-(c) din Directiva Habitate, luând în considerare în același timp, astfel cum reiese din articolul 2 alineatul (3) din directivă, cerințele economice, sociale, culturale, regionale și locale⁴⁷. Prin analogie, același lucru este valabil și pentru interdicția prevăzută la articolul 12 alineatul (1) litera (d) din Directiva Habitate.

8 – Exemplu de bună practică: Conservarea liliecilor în păduri, Germania

În 2000, Asociația Landcare din Germania (o organizație umbrelă în cadrul căreia cooperează utilizatori de terenuri, cum ar fi fermierii și silvicultorii, ecologiști și politicieni locali) a realizat un proiect de cercetare și dezvoltare privind ecologia liliecilor din păduri, implicând 50 de experți naționali. Rezultatele proiectului au fost transformate într-o serie de recomandări pentru administratorii de păduri, care au fost publicate de Agenția Federală pentru Conservarea Naturii. Una dintre recomandări se referă, de exemplu, la necesitatea de a oferi un număr suficient de locuri de staționare diurnă sau înoptare unei comunități naturale de specii de lilieci pentru care se recomandă ca un arboret comercial de 120 de ani să furnizeze în permanență 25-30 de scorburi pe hectar de arboret corespunzător. Aceasta echivalează cu o densitate medie de 7-10 arbori pentru staționare diurnă sau înoptare pe hectar.

De atunci, mai multe landuri (Bavaria, Berlin, Saarland, Schleswig-Holstein) au recomandat, de asemenea, ca bună practică, conservarea a până la 10 arbori bătrâni pe hectar.

9 – Exemplu de bună practică: Protecția liliecilor în Castilla y León, Spania

Guvernul regional din Castilla y León a inițiat un proiect LIFE pentru protecția mai multor specii de lilieci în perioada 1997-2000 (LIFE96 NAT/E/003081). Principalele rezultate au fost un inventar și o cartografiere a distribuției liliecilor în regiune, împreună cu instalarea cu succes a 5 000 de adăposturi artificiale pentru lilieci de pădure și integrarea conservării liliecilor în alte activități socioeconomice. Ca urmare a acestui proiect, guvernul regional a elaborat două manuale: unul pentru conservarea la nivel de specie și un al doilea care enumeră măsurile care trebuie aplicate pentru ca gestionarea pădurilor să fie compatibilă cu conservarea păsărilor și a liliecilor care trăiesc în păduri. În 2011, a fost adoptat un al doilea ghid metodologic privind amenajarea forestieră în zonele Natura 2000.

Manualul privind „gestionarea compatibilă” include măsuri precum:

1. În zonele forestiere pe care speciile de lilieci de pădure le utilizează ca refugiu, trebuie să se lase un mediu de protecție de cel puțin 15 ha. Acesta trebuie să includă grupul de arbori selectați de lilieci care sunt apoi protejați.
2. În zonele în care există dovezi ale prezenței acestor specii, arborii care ar putea fi sau ar putea deveni adăposturi potențiale pentru lilieci trebuie supravegheați, marcați și conservați.
3. Prezența speciilor de lilieci de pădure trebuie verificată înainte de operațiunile de marcarea.
4. Mozaicul de habitate forestiere și asociate trebuie menținut la scara peisajului, având în vedere că pădurile predominant de foioase sunt cele mai adecvate pentru conservarea liliecilor, la fel ca grupurile de arbori maturi pe o suprafață de 10-15 ha.

În 2015, a fost adoptat un ordin (ORDINUL FYM/775/2015) prin care au fost aprobate planurile de conservare pentru toate siturile Natura 2000, împreună cu planurile pentru tipurile de habitate și speciile acestora, inclusiv planuri individualizate pentru fiecare specie de lilieci⁴⁸.

10 – Jurisprudența CJUE: Cauza Skydda Skogen – tăierea arborilor

⁴⁷ Cauza C-473/19 și C-474/19, punctul 77.

⁴⁸ Proiectul LIFE. Quirópteros/Castilla León – Acțiuni prioritare pentru protejarea liliecilor în zonele de interes comunitar din Castilla y León (LIFE96 NAT/E/003081)

http://ec.europa.eu/environment/life/project/Projects/index.cfm?fuseaction=search.dspPage&n_proj_id=424.

Cauzele conexate C-473/19 și C-474/19

O notificare de exploatare forestieră în ceea ce privește o zonă forestieră situată în comuna suedeză Härryda a fost adresată Agenției Naționale a Pădurilor. Zona forestieră vizată de notificare este habitatul natural al mai multor specii protejate, inclusiv al mai multor păsări și al broaștei de mlaștină, *Rana arvalis* [Directiva Habitate, anexa IV litera (a)]. Activitatea de exploatare forestieră avută în vedere în această zonă va avea drept consecință faptul că speciile din aceste specii protejate vor fi perturbate sau ucise.

Agentia a apreciat că, în măsura în care orientările sale vor fi urmate, activitatea nu este contrară niciuneia dintre interdicțiile prevăzute la articolul 12 din Directiva Habitate, astfel cum a fost transpus în Decretul privind protecția speciilor din Suedia. Trei asociații de conservare au solicitat fără succes Biroului administrativ al comitatului să se opună notificării de exploatare forestieră și recomandării agenției și, ulterior, au introdus o acțiune în fața instanței de trimitere.

Instanța de trimitere a hotărât să suspende judecarea cauzei și a solicitat CJUE să se pronunțe cu titlu preliminar cu privire la întrebările referitoare la interpretarea Directivei Habitate și a Directivei Păsări, în special a articolului 12 din Directiva Habitate:

- În esență, una dintre întrebări a fost dacă noțiunile „ucidere/perturbare/distrugere deliberată” prevăzute la articolul 12 alineatul (1) literele (a)-(c) din Directiva Habitate trebuie interpretate în sensul că, în cazul în care, în mod evident, măsurile nu vizează omorârea sau perturbarea speciilor (de exemplu măsurile din domeniul forestier sau al amenajării teritoriului), interdicțiile prevăzute la articolul 12 se aplică numai în cazul existenței unui risc de efecte negative asupra stadiului de conservare a speciilor în cauză.
- O altă întrebare a fost, în esență, dacă expresia „deteriorare/distrugere” în ceea ce privește ariile de reproducere a animalelor de la articolul 12 alineatul (1) litera (d) trebuie interpretată în sensul că interdicția se aplică numai în cazul în care este probabil ca stadiul corespunzător de conservare a speciilor în cauză sau starea populației locale afectate să se deterioreze.

În plus, instanța de trimitere a întrebat dacă protecția riguroasă prevăzută de directive încetează să se aplice speciilor pentru care a fost atins obiectivul Directivei Habitate (stadiu corespunzător de conservare).

În ceea ce privește interpretarea articolului 12 din Directiva Habitate, CJUE a răspuns după cum urmează:

- interdicțiile prevăzute la articolul 12 alineatul (1) literele (a)-(c) se aplică oricăror măsuri, inclusiv celor al căror scop este, în mod evident, diferit de uciderea sau perturbarea speciilor de animale;
- aceste interdicții se aplică la nivel de specimen și nu sunt supuse condiției ca o activitate dată să cauzeze un risc de efect negativ asupra stadiului de conservare a speciilor de animale în cauză;
- dispoziția de la articolul 12 alineatul (1) litera (d), care interzice deteriorarea sau distrugerea ariilor de reproducere, se aplică indiferent de numărul de specimene din speciile vizate care sunt prezente în zona în cauză și nu poate fi condiționată de riscul unui efect negativ asupra stadiului de conservare a speciei respective;
- protecția riguroasă a speciilor în temeiul articolului 12 alineatul (1) literele (a)-(c) se aplică tuturor speciilor enumerate în anexa IV, indiferent dacă acestea au atins sau nu un stadiu corespunzător de conservare.

(2-27) Un alt exemplu de activități recurente este **întreținerea infrastructurii publice**. Măsurile de întreținere pot fi concepute astfel încât să contribuie la conservarea și conectarea habitatelor pentru speciile strict protejate, cum ar fi șopârta de câmp (*Lacerta agilis*) pe liniile de cale ferată (de exemplu, întreținerea atentă a spațiului verde de pe marginea șoselelor, a pietrișului de pe calea ferată și a vegetației fluviale). Statele membre pot elabora ghiduri de bune practici pentru astfel de măsuri de întreținere pentru a contribui la asigurarea conformității cu cerințele Directivei Habitate.

(2-28) Pentru a contribui la punerea în aplicare a dispozițiilor articolului 12, statele membre **pot utiliza, de asemenea, măsuri voluntare**, cum ar fi contractele pentru

servicii de silvomediu, servicii climatice și conservarea pădurilor în cadrul politicii agricole comune. Astfel de măsuri au potențialul de a combina cu succes abordarea preventivă cu gestionarea proactivă (voluntară) a habitatelor. **Totuși, aceste măsuri pot doar să completeze, dar nu să înlocuiască o protecție juridică formală.**

(2-29) Aplicarea articolului 12 în domeniul **pescuitului** impune reglementarea activităților de pescuit pentru a preveni efectele negative asupra speciilor strict protejate, cum ar fi deteriorarea ariilor lor de reproducere sau de odihnă, capturarea sau uciderea deliberată a acestor specii sau capturarea accidentală a acestora în uneltele de pescuit. Aplicarea măsurilor de prevenire necesare ar putea fi realizată prin intermediul unor instrumente de planificare, cum ar fi planurile de gestionare a pescuitului, sau prin licențe de pescuit care includ cerințe specifice. Pentru a asigura o protecție adecvată și eficace, acestea ar trebui să se bazeze pe o bună cunoaștere a riscurilor prezentate de anumite tipuri de unelte de pescuit. În plus, ar trebui să se acorde o atenție deosebită zonelor în care există un risc de interacțiune care conduce la capturi accidentale.

Întrucât conservarea resurselor biologice marine este de competența exclusivă a Uniunii Europene în cadrul politicii comune în domeniul pescuitului, punerea în aplicare a măsurilor necesare trebuie realizată prin intermediul acestui cadru de politică. Normele de bază care se aplică sunt prevăzute în Regulamentul (UE) nr. 1380/2013, care aplică o abordare ecosistemică a gestionării pescuitului cu scopul de a limita impactul asupra mediului și de a asigura coerența cu legislația de mediu. Diferite instrumente de gestionare a pescuitului pot fi utilizate pentru a pune în aplicare măsurile de prevenire necesare, cum ar fi cele prevăzute în „regulamentul privind măsurile tehnice” [Regulamentul (UE) 2019/1241⁴⁹].

În cadrul procesului de regionalizare în temeiul regulamentului menționat, statele membre trebuie să prezinte Comisiei recomandări comune pentru a adopta acte delegate care să conțină măsurile necesare. Ca regulă generală, statele membre pot aplica normele și măsurile de prevenire necesare flotelor de pescuit aflate sub pavilionul lor. Pentru alte flote care pescuiesc pe teritoriul maritim al statelor membre, măsurile trebuie puse în aplicare prin intermediul actelor delegate ale Comisiei. În temeiul Regulamentului (CE) nr. 1380/2013, statele membre pot adopta măsuri de urgență aplicabile tuturor navelor în anumite condiții pentru a atenua o amenințare gravă la adresa speciilor. De asemenea, acestea pot adopta măsuri nediscriminatorii în limita a 12 mile marine de la liniile sale de bază, aplicabile tuturor navelor în anumite condiții.

Având în vedere faptul că, potrivit cunoștințelor actuale, capturile accidentale reprezintă una dintre principalele presiuni asupra speciilor marine protejate, în special asupra cetaceelor, a țestoaselor și a păsărilor marine, este foarte important să se adopte și să se pună în aplicare măsuri de prevenire eficace care să abordeze activitățile de pescuit relevante. Mecanismele disponibile în cadrul politicii comune în domeniul pescuitului și, mai precis, regulamentul privind măsurile tehnice [Regulamentul (UE) 2019/1241] ar trebui utilizate în acest scop. Măsurile de prevenire pot include, de exemplu, modificări sau restricții privind anumite tipuri de unelte de pescuit, reglementarea spațială/temporală a activității de pescuit (de exemplu, interzicerea totală a utilizării anumitor unelte de pescuit într-o zonă în care aceste unelte reprezintă o amenințare la adresa stadiului de conservare a speciilor din zona respectivă sau o amenințare la adresa habitatelor acestora) sau dezvoltarea unor unelte alternative.

11 – Orientări suplimentare: Regulamentul (UE) 2019/1241

Regulamentul (UE) 2019/1241 („regulamentul privind măsurile tehnice”), care a intrat în vigoare în 2019, prevede, printre alte dispoziții, adoptarea de măsuri tehnice pentru a preveni sau a atenua

⁴⁹ Regulamentul (UE) 2019/1241 al Parlamentului European și al Consiliului din 20 iunie 2019 privind conservarea resurselor piscicole și protecția ecosistemelor marine prin măsuri tehnice.

impactul uneltelor de pescuit asupra speciilor protejate în temeiul Directivei Habitate și asupra habitatelor acestora. În particular, acest regulament:

- interzice anumite tipuri de unelte de pescuit și utilizări, cum ar fi setcile în derivă a căror lungime depășește 2,5 km care nu sunt selective și, prin urmare, ar putea dăuna vieții marine.
- interzice capturarea, reținerea la bord, transbordarea sau debarcarea speciilor de pești sau de crustacee menționate în anexa IV la Directiva Habitate, cu excepția cazului în care se acordă derogări în temeiul articolului 16 din directivă. În cazul în care sunt capturate accidental, speciile trebuie să fie eliberate imediat înapoi în mare nevătămate, cu excepția scopului de a permite cercetarea științifică asupra speciilor ucise accidental, cu condiția ca acest lucru să fie permis în conformitate cu articolul 16 din directivă.
- interzice capturarea, reținerea la bord, transbordarea sau debarcarea mamiferelor marine sau a reptilelor marine enumerate în anexele II și IV la Directiva Habitate și a speciilor de păsări marine vizate de Directiva Păsări. Atunci când sunt capturate, speciile sunt eliberate imediat nevătămate.

În plus, pe baza celor mai bune avize științifice disponibile, un stat membru poate institui, pentru navele aflate sub pavilionul său, măsuri de atenuare sau restricții cu privire la utilizarea anumitor unelte. Astfel de măsuri reduc la minimum și, dacă este posibil, elimină capturile din speciile protejate de UE. Statele membre comunică celorlalte state membre în cauză, în scopul controlului, dispozițiile adoptate în temeiul alineatului (4) din prezentul articol. De asemenea, acestea pun la dispoziția publicului informațiile corespunzătoare disponibile privind aceste măsuri.

Anexa XIII enumeră măsurile de atenuare aplicabile, printre care se numără utilizarea obligatorie a dispozitivelor acustice active de intimidare pentru navele cu o lungime totală de 12 m sau mai mare pe anumite tipuri de unelte de pescuit în zonele specifice definite în anexă. În astfel de cazuri, statele membre iau măsurile necesare pentru monitorizarea și evaluarea, prin intermediul unor studii științifice sau proiecte-pilot, a efectelor dispozitivelor acustice de intimidare în activitățile și zonele de pescuit vizate. Statele membre care au un interes direct de gestionare pot prezenta recomandări comune cuprinzând măsurile necesare de modificare, completare, abrogare sau derogare de la măsurile enumerate în anexa XIII, care urmează să fie adoptate de Comisie ca acte delegate.

În ceea ce privește habitatele speciilor protejate, mai multe zone enumerate în anexa II la regulament sunt închise pentru anumite activități de pescuit. În cazul în care cele mai bune avize științifice recomandă o modificare a listei respective, Comisia este împuternicită să adopte acte delegate în conformitate cu normele prevăzute în regulament.

(2-30) Concluzia generală care poate fi desprinsă din această secțiune este că activitățile continue ar trebui, în mod ideal, să fie întreprinse astfel încât să se evite din start apariția conflictelor cu dispozițiile privind protecția speciilor. O astfel de abordare are, de asemenea, avantajul de a proteja persoana care desfășoară o activitate (și anume, împotriva urmăririi penale) atât timp cât persoana respectivă respectă aceste măsuri. Instrumente precum instrumentele de planificare, sistemele de consimțământ prealabil, codurile de conduită și informațiile sau orientările practice sunt opțiuni în acest sens. Aceste măsuri ar trebui:

- a) să facă parte din „măsurile necesare” în temeiul articolului 12 pentru „instituirea și punerea în aplicare a unui sistem eficace de protecție riguroasă”;
- b) să includă cerințe de protecție riguroasă;
- c) să se asigure că orice acțiune dăunătoare ține seama pe deplin de nevoile de conservare a speciilor sau a populației în cauză și că este însoțită de un cadru juridic pentru o protecție strictă care să garanteze asigurarea adecvată a respectării normelor de către autoritățile de reglementare în caz de neconformitate (sunt îndeplinite aspectele legate de securitatea juridică); și
- d) să contribuie la definirea nivelurilor adecvate de supraveghere (prevăzute la articolul 11 din directivă) și la modul în care acestea ar trebui finanțate.

2.3. Dispozițiile specifice de protecție prevăzute la articolul 12

2.3.1. Capturarea sau uciderea deliberată a speciilor enumerate în anexa IV litera (a)

Articolul 12 alineatul (1) litera (a) interzice orice formă de capturare sau ucidere deliberată în natură a speciilor enumerate în anexa IV litera (a). Aceasta necesită punerea în aplicare a unor măsuri clare, eficiente și bine monitorizate pentru a preveni uciderea sau capturarea deliberată. O bună informare și îndrumare din partea autorităților competente contribuie la punerea în practică a acestor dispoziții. Noțiunea „deliberat” este interpretată de CJUE ca depășind „intenția directă”. Acțiunile „deliberate” trebuie înțelese ca acțiuni ale unei persoane sau ale unui organism care cunoaște faptul că acțiunea sa va conduce cel mai probabil la o infracțiune împotriva unei specii, dar intenționează să o comită sau, cel puțin, acceptă în mod conștient rezultatele previzibile ale acțiunii sale.

(2-31) Articolul 12 alineatul (1) litera (a) interzice orice formă de capturare sau ucidere deliberată⁵⁰ în natură a speciilor enumerate în anexa IV litera (a). În conformitate cu articolul 12 alineatul (3), această interdicție se aplică în toate stadiile de viață ale animalelor. Conform articolului 1 litera (m), „specimen înseamnă orice plantă sau animal, mort sau viu, din speciile enumerate în anexele IV și V, orice parte a sau produs obținut din planta sau animalul respectiv, precum și orice alt bun de consum care pare să fie, conform documentului justificativ, ambalajului, etichetei, marcajului sau oricărui alt element, parte a sau produs obținut din animalele sau plantele speciilor respective.”

(2-32) În cauza *Caretta caretta* (C-103/00, punctul 37), Curtea a făcut referire la elementul „intenție”, arătând următoarele: „utilizarea mopederelor pe plajele utilizate ca arii de reproducere a fost interzisă și au fost amplasate panouri de informare care indică prezența cuiburilor de broaște țestoase pe plaje. În ceea ce privește zona maritimă din jurul insulelor Gerakas și Dafni, aceasta a fost clasificată ca zonă de protecție absolută, în aceste locuri fiind amplasate panouri de informare speciale.” Potrivit Curții, faptul că, în pofida informațiilor puse la dispoziția publicului cu privire la necesitatea de a proteja aceste zone, mopederelor erau utilizate pe plajă, iar hidrobicicletele și ambarcațiunile de mici dimensiuni erau prezente în zona maritimă înconjurătoare⁵¹, a constituit o perturbare deliberată a broaștelor țestoase în perioada lor de reproducere în sensul articolului 12 alineatul (1) litera (b). Astfel, Curtea „pare să interpreteze noțiunea «deliberat» în sensul acceptării conștiente a consecințelor”⁵².

(2-33) În cauza C-221/0453, raționamentul Curții a fost mai precis. În cauza respectivă, Comisia a introdus o acțiune în fața Curții deoarece, din cauza autorizării de către autoritățile din Castilla y León a capcanelor în mai multe zone private de vânătoare, Spania nu a respectat dispozițiile articolului 12 alineatul (1) litera (a) în ceea ce privește protecția vidrei (*Lutra lutra*). Curtea a reamintit constatările din cauza *Caretta caretta* și a afirmat că **„pentru a fi îndeplinită condiția privind acțiunea «deliberată» prevăzută la articolul 12 alineatul (1) litera (a) din directivă, trebuie să se dovedească faptul că autorul faptei a intenționat capturarea sau uciderea unui**

50 În hotărârea din 18 mai 2006 (Comisia/Spania, cauza C-221/04, ECLI:EU:C:2006:329, punctul 69), Curtea a clarificat că, din lecturarea diferitelor versiuni lingvistice, reiese în mod clar că „deliberat” se referă atât la capturarea, cât și la uciderea speciilor de animale protejate.

51 Întrucât Curtea a subliniat faptul că atât utilizarea mopederelor, cât și prezența ambarcațiunilor de mici dimensiuni nu au fost întâmplări izolate, în termeni practici se pare că natura repetată a încălcărilor a fost decisivă în dovedirea existenței perturbării deliberate.

52 A se vedea punctul 118 din concluziile avocatului general în cauza C-6/04.

53 Comisia/Spania, cauza C-221/04.

specimen care aparține unei specii de animale protejate sau, cel puțin, a acceptat posibilitatea unei astfel de capturări sau ucideri”⁵⁴.

Acest lucru a fost utilizat drept „criteriu necesar” de către Curte, care, în cauza respectivă, a constatat că autorizația contestată se referea la vânătoria de vulpi și, prin urmare, nu viza, în sine, să permită capturarea vidrei. În plus, Curtea a subliniat că prezența vidrelor în zonă nu a fost dovedită în mod oficial, astfel încât nu se stabilise nici că autoritățile spaniole ar fi știut că riscau să pună vidrele în pericol prin emiterea autorizațiilor contestate pentru vânătoria de vulpi. Astfel, Curtea a concluzionat că nu erau îndeplinite criteriile necesare pentru a stabili că uciderea sau capturarea unui specimen aparținând unei specii de animale protejate a fost deliberată⁵⁵.

În cauza C-340/10, Curtea a declarat că Cipru nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 12 alineatul (1) prin tolerarea unor activități care au pus în pericol grav caracteristicile ecologice ale lacului Paralimni, prin neadoptarea măsurilor de protecție necesare pentru salvagardarea populației speciei *Natrix natrix cypriaca* (șarpele de casă din Cipru) și prin neadoptarea măsurilor necesare pentru instituirea și pentru aplicarea unui sistem de protecție strictă a acestei specii.

(2-34) Pe baza abordării adoptate de Curte în cauzele C-103/00 și C-221/04, acțiunile „deliberate” trebuie înțelese ca acțiuni întreprinse de o persoană care are cunoștință de faptul că aceste acțiuni vor conduce la capturarea sau uciderea unei specii enumerate în anexa IV sau care acceptă în mod conștient posibilitatea unei astfel de infracțiuni.

Cu alte cuvinte, **dispoziția se aplică nu numai unei persoane care intenționează pe deplin să captureze sau să ucidă un specimen dintr-o specie protejată, ci și unei persoane care este suficient de informată și conștientă de consecințele pe care acțiunea sa le va avea cel mai probabil și, cu toate acestea, continuă să desfășoare acțiunea, ceea ce conduce la capturarea sau uciderea specimenelor** (de exemplu, ca efect secundar nedorit, dar acceptat) (intenție eventuală).

Autoritățile naționale ar trebui, prin toate mijloacele adecvate, să difuzeze în mod proactiv informații cu privire la prezența speciilor protejate și la orice norme existente privind protecția acestora. Panourile de pe plaje care indică prezența cuiburilor de broaște țestoase în aceste locuri în cazul *Caretta caretta* reprezintă un exemplu în acest sens.

(2-35) Această nevoie de informații este, de asemenea, extrem de relevantă pentru speciile capturate accidental în timpul operațiunilor de pescuit efectuate cu încălcarea normelor în domeniul pescuitului. UE a adoptat anumite norme pentru a proteja cetaceele împotriva capturării și uciderii în uneltele de pescuit. Regulamentul (UE) 2019/1241 interzice anumitor nave să utilizeze anumite tipuri de unelte de pescuit în anumite zone fără utilizarea simultană a unor dispozitive acustice active de intimidare, care pot preveni încurcarea marsuinilor în năvoade (a se vedea, de asemenea, secțiunea 2.3.6). În astfel de cazuri, statele membre trebuie nu numai să se asigure că utilizarea dispozitivelor acustice de intimidare este controlată și aplicată în mod eficient, ci și că pescarii sunt pe deplin informați cu privire la această obligație.

---

54 Comisia/Spania, cauza C-221/04, punctul 71.

55 Comisia/Spania, cauza C-221/04, punctele 72-74.

12 – Exemplu de bună practică: Colaborarea cu pescarii în vederea refacerii speciei *Monachus monachus* în Grecia

Foca-călugăr *Monachus monachus* este o specie prioritară în temeiul Directivei Habitare și este inclusă atât în anexa II, cât și în anexa IV. În Grecia a existat un program de conservare a speciilor în ultimele decenii. Programul a inclus măsuri pentru salvarea și reabilitarea exemplarelor rănite, pentru crearea de zone protejate și pentru gestionarea, monitorizarea, sensibilizarea publicului, educarea în domeniul mediului și crearea unui cadru juridic corespunzător. Un element-cheie al acestor eforturi de conservare a fost reprezentat de activitatea desfășurată împreună cu pescarii.

Societatea elenă pentru studierea și protejarea focii-călugăr (MOM) a pus în aplicare o serie de măsuri menite să îmbunătățească relația adesea conflictuală dintre pescari și focile-călugăr. În 2009, societatea a elaborat un *Plan de acțiune pentru atenuarea efectelor negative ale interacțiunilor dintre focile-călugăr și activitățile de pescuit din Grecia*. Acest plan identifică numeroase măsuri legislative, tehnice și de gestionare care limitează riscurile pentru specie și protejează sursa de hrană a acesteia. Foarte important este faptul că aceste măsuri limitează, de asemenea, sarcina financiară asupra pescarilor care rezultă din daunele cauzate uneltelor de pescuit și capturilor de pește ale acestora.

S-au efectuat cercetări aprofundate privind preferințele în materie de hrană ale focii-călugăr, combinate cu cercetarea privind „zonele fierbinți” identificate (și anume, zone cu o prezență semnificativă a focilor-călugăr) în ceea ce privește tonajul și densitatea navelor de pescuit, utilizarea uneltelor de pescuit și impactul asupra pescuitului. Întreprinderile din domeniul pescuitului și alte părți interesate, cum ar fi poliția portuară, departamentele de pescuit și proprietarii de ferme piscicole, au fost direct implicate în acțiuni de cercetare. Pescarii au beneficiat, de asemenea, de formare cu privire la modul de acțiune în cazurile în care focile-călugăr sunt încurcate în plase și s-au testat metode experimentale de pescuit în colaborare cu aceștia. O campanie de comunicare adaptată a vizat, de asemenea, sectorul pescuitului⁵⁶. Toate acestea au condus la o reducere semnificativă a numărului de foci-călugăr capturate sau ucise accidental de către pescari și la o refacere constantă a populației de foci-călugăr din Grecia.

2.3.2. Perturbarea deliberată a speciilor enumerate în Anexa IV litera (a), în special în timpul perioadei de reproducere, cuibărire, hibernare și migrare

(2-36) Articolul 12 alineatul (1) litera (b) interzice perturbarea deliberată a speciilor enumerate în anexa IV, în special în timpul perioadei de reproducere, cuibărire, hibernare și migrare, atunci când speciile sunt mai vulnerabile⁵⁷. Articolul 12 alineatul (3) prevede că această interdicție se aplică în toate stadiile de viață ale speciilor în cauză.

2.3.2.a) Perturbarea deliberată

Orice perturbare deliberată care poate afecta șansele de supraviețuire, succesul reproductiv sau capacitatea de reproducere a unei specii protejate sau care conduce la o reducere a zonei ocupate sau la relocarea sau strămutarea speciei ar trebui considerată o „perturbare” în conformitate cu articolul 12.

⁵⁶ LIFE MOFI:

https://webgate.ec.europa.eu/life/publicWebsite/project/details/2592_h.

Action Plan for the mitigation of the negative effects of monk seal-fisheries interactions in Greece – summary report in English (Plan de acțiune pentru atenuarea efectelor negative ale interacțiunilor dintre focile-călugăr și activitățile de pescuit din Grecia – raport de sinteză în limba engleză) (<https://www.monachus-guardian.org/library/mom09a.pdf>).

National Strategy and Action Plan for the Conservation of the Mediterranean Monk Seal in Greece (Strategia și planul de acțiune la nivel național privind conservarea focii-călugăr din Grecia), 2009-2015

(<https://www.monachus-guardian.org/library/notarb09b.pdf> www.mom.gr).

⁵⁷ În cauza Comisia/Luxemburg, C-75/01, punctele 53-54, Curtea a declarat că Luxemburgul nu a asigurat transpunerea deplină și completă a articolului 12 alineatul (1) litera (b), deoarece perturbarea deliberată a speciilor nu a fost interzisă în timpul perioadei de migrare.

(2-37) Nici articolul 12, nici articolul 1 din Directiva Habitate nu conțin o definiție a noțiunii „perturbare”⁵⁸. Dispoziția nu se limitează în mod explicit la perturbări „semnificative”, astfel cum este cazul în temeiul articolului 6 alineatul (2) din directivă, însă domeniul de aplicare al dispoziției trebuie interpretat în lumina obiectivului general al directivei.

Astfel cum s-a menționat deja mai sus, punerea în aplicare a regimului de protecție prevăzut la articolul 12 alineatul (1) literele (a)-(d) din Directiva Habitate „nu depinde de condiția că o anumită activitate riscă să aibă un impact negativ asupra stadiului de conservare a speciei de animale respective”⁵⁹ și „protecția oferită prin dispoziția menționată nu încetează să se aplice speciilor care au atins un stadiu corespunzător de conservare”⁶⁰.

Este clar că **orice activitate care perturbă în mod deliberat o specie în măsura în care îi poate afecta șansele de supraviețuire, succesul reproductiv sau capacitatea de reproducere sau care conduce la o reducere a zonei ocupate sau la relocarea sau strămutarea speciei ar trebui considerată o „perturbare”** în sensul articolului 12.

(2-38) Având în vedere ciclul lor biologic specific (în special strategia de reproducere sau mobilitatea) și interacțiunile sociale adesea complexe ale unor animale, perturbarea exemplarelor poate avea adesea un impact asupra efectivelor populațiilor. Acest lucru ar fi valabil, de exemplu, dacă se perturbă o femelă gestantă sau se desparte o mamă de puiul său în cazul speciilor de animale mari, cu o durată lungă de viață și foarte mobile, cu fecunditate redusă, cum ar fi mamiferele marine.

(2-39) În general, intensitatea, durata și frecvența repetării perturbărilor reprezintă parametri importanți atunci când se evaluează impactul acestora asupra unei specii. Specii diferite vor avea sensibilități sau reacții diferite la același tip de perturbări, care trebuie luate în considerare. Factorii care cauzează perturbări pentru o specie ar putea să nu creeze perturbări pentru o altă specie. De asemenea, sensibilitatea unui singur exemplar dintr-o anumită specie poate fi diferită în funcție de anotimp sau de anumite perioade din ciclul său de viață (de exemplu, perioada de reproducere).

Articolul 12 alineatul (1) litera (b) ia în considerare această posibilitate, subliniind că perturbarea deliberată ar trebui interzisă, în special în perioadele sensibile de reproducere, cuibărire, hibernare și migrare. De asemenea, trebuie să se țină seama de faptul că perturbarea (de exemplu, din cauza zgomotului, a sursei de lumină) nu afectează neapărat întotdeauna în mod direct integritatea fizică a unei specii. De asemenea, aceasta poate avea un efect negativ indirect asupra speciilor (de exemplu, prin forțarea acestora să consume multă energie pentru a fugi: liliecii, de exemplu, atunci când sunt perturbați în timpul hibernării, se încălzesc în consecință și zboară, astfel încât probabilitatea de a supraviețui peste iarnă este mai mică din cauza unei pierderi mari de resurse de energie).

(2-40) **Prin urmare, este necesară o abordare de la caz la caz.** Autoritățile competente vor trebui să reflecteze cu atenție asupra nivelului de perturbare care trebuie considerat dăunător, ținând seama de caracteristicile specifice ale speciilor în cauză și de

---

58 Cu toate acestea, orientările referitoare la articolul 6 conțin câteva informații utile despre noțiune în legătură cu habitatele. A se vedea *Gestionarea siturilor Natura 2000 – Dispozițiile articolului 6 din Directiva 92/43/CEE (Directiva Habitate)* (https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/art6/Provisions_Art_.nov_2018_endocx.pdf).

59 Cauzele C-473/19 și C-474/19, punctele 57 și 84.

60 Cauzele C-473/19 și C-474/19, punctul 78.

situație, astfel cum s-a explicat mai sus. De exemplu, perturbarea repetată a cetaceelor de către navele de observare a balenelor ar putea avea un impact semnificativ asupra speciilor individuale, cu consecințe negative asupra populației locale. Pe de altă parte, perturbările sporadice fără niciun impact negativ probabil asupra speciilor individuale sau asupra populației locale, cum ar fi, de exemplu, alungarea unui lup de la intrarea într-un țarc pentru ovine pentru a preveni daunele, nu ar trebui să fie considerate perturbări în temeiul articolului 12.

(2-41) Perturbarea trebuie, de asemenea, să fie „deliberată” pentru a intra sub incidența articolului 12 alineatul (1) litera (b) (pentru definiția noțiunii „deliberată”, a se vedea secțiunea 2.3.1). Din nou, în cauza *Caretta caretta* (C-103/00), Curtea a analizat fiecare dintre diferitele activități desfășurate pe plajele utilizate ca arii de reproducere în vederea stabilirii unei legături cauzale între aceste activități și perturbarea speciilor. Aceasta a constatat, în primul rând, că utilizarea mopederelor pe o plajă pe care se reproduce specia *Caretta caretta* era susceptibilă să perturbe această specie, în principal din cauza poluării fonice, în special în timpul perioadei de depunere a ouălor, de incubatie și de ecloziune și în momentul în care țestoasele tinere se îndreptau spre mare. Prezența ambarcațiunilor de mici dimensiuni în apropierea plajelor utilizate ca arii de reproducere a constituit, de asemenea, o amenințare asupra vieții și bunăstării țestoaselor. În opinia Curții, acest lucru a fost suficient pentru a constitui, în sensul articolului 12 alineatul (1) litera (b), o perturbare deliberată a speciei în cauză în perioada de reproducere.

13 – jurisprudența CJUE: Perturbarea țestoasei cu cap mare (*Caretta caretta*) în zona Kyparissia

Țestoasa cu cap mare (*Caretta caretta*) este enumerată în anexele II și IV la Directiva Habitate și, prin urmare, necesită o protecție strictă. Marea Mediterană este o pepinieră pentru puiet, precum și un loc preferat de adulți în lunile de primăvară și de vară. Grecia este cel mai popular loc de cuibărit din Marea Mediterană, cu peste 3 000 de cuiburi pe an. Golful Laganas din Zakynthos găzduiește cea mai mare zonă de cuibărit din Marea Mediterană, urmată de Golful Kyparissia [un sit Natura 2000 (GR2550005)], care beneficiază de un sistem de dune bine conservat și de o pădure de coastă, dar care este amenințat de proiecte necontrolate.

Două cauze ale Curții (C-103/00 și C-504/14) au abordat aplicarea articolului 12 alineatul (1) literele (b) și (d) pentru a institui și a pune în aplicare un sistem eficace de protecție riguroasă a țestoasei cu cap mare în aceste zone. Prin faptul că nu a pus în aplicare măsuri adecvate pentru a evita perturbarea speciei în perioada de reproducere și deteriorarea sau distrugerea ariilor sale de reproducere, Curtea a concluzionat că Grecia nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul dispozițiilor directivei.

În lipsa unui cadru legislativ național integrat și coerent, inclusiv în lipsa unui plan de gestionare aprobat, Curtea a statuat că nu poate fi asigurată protecția riguroasă a țestoasei cu cap mare și a ariilor sale de reproducere. Nu este suficient ca un sistem de protecție riguroasă să stabilească un ansamblu fragmentar de măsuri izolate care se referă la protecția mediului în general, dar care nu sunt destinate să prevină, prin mijloace specifice, orice perturbare deliberată a speciilor în cauză în perioada de reproducere și orice activitate care poate provoca deteriorarea sau distrugerea ariilor de reproducere ale acesteia⁶¹.

61 Surse: <https://rm.coe.int/threats-to-marine-turtles-in-thines-kyparissias-greece-complainant-rep/168073e91b>

Hotărârea CJUE (C-504/14): <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=ro&num=C-504/14>.

14 – Orientări suplimentare: Abordarea impactului zgomotului antropoc subacvatic asupra cetaceelor

Activitățile care pot cauza perturbarea speciilor marine strict protejate, cum ar fi cetaceele, includ transportul maritim sau parcurile eoliene offshore din cauza zgomotului continuu și a construcțiilor, explorarea petrolului și a gazelor sau activități militare din cauza zgomotului impulsiv. Consecințele pentru cetacee variază de la perturbarea și mascarea sunetului utilizat în comunicare până la afectarea auzului pe termen scurt și lung, vătămări fizice și chiar moarte. Împreună cu efectele suplimentare reprezentate de stres, confuzie și panică, acest lucru poate fi devastator pentru speciile individuale și pentru populațiile întregi.

În ceea ce privește transportul maritim, statele membre pot lua în considerare o gamă largă de măsuri de prevenire, inclusiv reducerea vitezei navelor sau redirectionarea traficului. În ceea ce privește studiile seismice care utilizează tunuri pneumatice sau construcții offshore care utilizează instalarea pilonilor, aceste activități necesită, de obicei, autorizații. Prin urmare, pentru astfel de planuri și proiecte, măsurile de prevenire necesare pot fi propuse în contextul evaluărilor impactului asupra mediului în temeiul Directivei privind evaluarea strategică de mediu și al Directivei privind evaluarea impactului asupra mediului.

Provocările în ceea ce privește definirea măsurilor de atenuare corespunzătoare au fost recunoscute la nivel internațional și au fost adoptate orientări metodologice relevante, de exemplu de către ACCOBAMS⁶² și ASCOBANS⁶³, axate pe cetacee, în timp ce Convenția privind conservarea speciilor migratoare de animale sălbatice a elaborat orientări privind evaluările impactului asupra mediului pentru activitățile generatoare de zgomot marin. Aceste documente de orientare oferă un cadru foarte util pentru asigurarea conformității cu normele prevăzute de Directiva Habitat. Cu toate acestea, aplicarea lor ar trebui să țină întotdeauna seama de cele mai recente cunoștințe științifice și de specialitate în domeniu și ar trebui să se bazeze pe considerații detaliate privind fiecare activitate în parte și efectele acesteia asupra anumitor specii.

15 – Orientări suplimentare privind explorarea seismică și impactul său potențial asupra mamiferelor marine, Irlanda

Irlanda a elaborat un regim solid de reglementare și gestionare pentru explorarea seismică, pentru a evita impacturile potențial semnificative asupra tuturor speciilor de mamifere marine, atât în cadrul siturilor Natura 2000, cât și în afara acestora. În 2014, *Department of Arts, Heritage and the Gaeltacht* (Ministerul Artelor, Patrimoniului și Regiunii de Limbă Galică) a publicat un document de orientare cuprinzător cu privire la modul de gestionare a riscului pentru mamiferele marine, generat de sursele antropice de sunet din apele irlandeze (*Guidance to Manage the Risk to Marine Mammals from Man-made Sound Sources in Irish Waters*)⁶⁴. Ghidul descrie tipurile de riscuri care pot apărea (de exemplu, dragare, foraj, instalarea pilonilor, prospectări acustice geofizice, detonare) și explică modul de realizare a unei evaluări a riscurilor, susținută de exemple elaborate. Acesta descrie în continuare răspunsurile normative care ar trebui furnizate (de exemplu, fără consimțământ, consimțământ cu condiții...)

2.3.2.b) Perioadele de reproducere, cuibărire, hibernare și migrare

Perioadele de reproducere, cuibărire, hibernare și migrare sunt considerate perioade deosebit de sensibile în ceea ce privește perturbarea. Aceste perioade pot fi definite numai printr-o abordare pentru fiecare specie în parte, ca urmare a diferențelor ecologice, biologice și comportamentale dintre specii.

(2-42) Perioadele de reproducere, cuibărire, hibernare și migrare sunt considerate **perioade deosebit de sensibile pentru o specie în ceea ce privește perturbarea acesteia**. Cu toate acestea, nu există nicio definiție a acestor termeni în Directiva

⁶² <https://accobams.org/>.

⁶³ <https://www.ascobans.org/>.

⁶⁴ https://www.npws.ie/sites/default/files/general/Underwater%20sound%20guidance_Jan%202014.pdf.

Habitat. Întrucât anexa IV litera (a) la directivă include o gamă foarte largă de specii, care sunt foarte diferite din punct de vedere ecologic, biologic și comportamental, este necesar să se utilizeze, încă o dată, o abordare „pentru fiecare specie în parte” atunci când se definesc perioadele de reproducere, cuibărire, hibernare și migrare (în cazul în care aceste perioade se aplică).

(2-43) În sensul articolului 12, ar trebui să se aplice următoarele definiții:

- *Perioada de reproducere și cuibărire*: Această perioadă poate include (după caz) perioada de curtare, împerechere, construire a cuibului sau alegere a locului de depunere a ouălor sau de parturiție, parturiție sau depunere a ouălor ori producere de descendenți în cazul în care reproducerea este asexuată, dezvoltare a ouălor și ecloziune, precum și de creștere a puilor.
- *Perioada de hibernare*: Hibernarea este o perioadă de timp în care un animal devine inactiv și rămâne în stare de somn, de amorțeală sau de odihnă, de obicei în timpul iernii. De obicei, o astfel de stare este însoțită de o temperatură mai scăzută a corpului și de încetinirea bătăilor inimii și a respirației. Hibernarea permite unui animal să supraviețuiască în condiții aspre utilizând mai puțină energie decât dacă ar fi activ (de exemplu, unele specii de lilieci, rozătoare, amfibieni sau reptile).
- *Perioada de migrare*: Migrarea este deplasarea periodică a speciilor dintr-o zonă în alta ca parte naturală a ciclului lor de viață, de obicei ca răspuns la schimbările sezoniere sau la schimbările resurselor de hrană.

2.3.3. Distrugerea deliberată sau culegerea ouălor din natură

(2-44) Conform articolului 12 alineatul (1) litera (c), distrugerea deliberată sau culegerea ouălor din natură este interzisă.

2.3.4. Deteriorarea sau distrugerea ariilor de reproducere sau de odihnă

(2-45) Articolul 12 alineatul (1) litera (d) este o dispoziție de sine stătătoare. Spre deosebire de celelalte interdicții prevăzute la articolul 12, acesta nu se referă la specimene în mod direct, ci urmărește să protejeze elemente importante ale habitatelor lor, întrucât interzice deteriorarea sau distrugerea ariilor de reproducere sau de odihnă. În plus, în timp ce articolul 12 alineatul (1) literele (a), (b) și (c) utilizează noțiunea „deliberată”, acest lucru nu este valabil pentru litera (d).

2.3.4.a) Consecințele neincluzerii termenului „deliberată” în articolul 12 alineatul (1) litera (d)

Faptul că termenul „deliberată” nu este utilizat la articolul 12 alineatul (1) litera (d) subliniază importanța acțiunii preventive a statelor membre pentru a evita orice deteriorare sau distrugere probabilă a ariilor de reproducere sau de odihnă provocată de om. Cazurile de deteriorare sau distrugere care rezultă din cauze naturale (și anume nu sunt consecința directă a activităților umane, de exemplu dezastre naturale) sau care sunt cauzate de evenimente imprevizibile nu intră în domeniul de aplicare al articolului 12 alineatul (1) litera (d).

(2-46) Potrivit articolului 12 alineatul (1) literele (a)-(c), numai actele deliberate sunt interzise și trebuie prevenite, în timp ce, potrivit literei (d), un act deliberat nu este obligatoriu ca o condiție prealabilă necesară⁶⁵. **Articolul 12 alineatul (1) litera (d)**

⁶⁵ Merită menționat faptul că acest punct constituie una dintre diferențele dintre Directiva Habitat și Convenția de la Berna. În timp ce lipsește din această parte specifică a articolului 12, termenul „deliberată” apare în formularea comparabilă a articolului 6 din Convenția de la Berna.

impune ca toate actele care au ca rezultat deteriorarea sau distrugerea ariilor de reproducere sau de odihnă să fie interzise, indiferent dacă sunt deliberate sau nu⁶⁶.

În plus, Curtea a confirmat că „prin faptul că nu a limitat interzicerea, prevăzută la articolul 12 alineatul (1) litera (d) din directivă, a actelor deliberate, așa cum a procedat în cazul actelor prevăzute la articolul 12 alineatul (1) literele (a)-(c), legiuitorul Uniunii și-a demonstrat intenția de a conferi ariilor de reproducere sau de odihnă o protecție sporită împotriva actelor care cauzează deteriorarea sau distrugerea lor. Având în vedere importanța obiectivelor de protejare a biodiversității pe care directiva urmărește să le atingă, nu este nicidecum disproportionat ca interdicția prevăzută la articolul 12 alineatul (1) litera (d) să nu se limiteze la acte deliberate”⁶⁷.

(2-47) În dreptul penal, se face distincție între actele intenționate sau deliberate și actele neintenționate. Termenul „deliberată” acoperă, de asemenea, situațiile în care rezultatul nu este direct vizat, dar persoana ar fi trebuit să ia în considerare consecințele care ar putea rezulta din acțiune. Acest lucru indică în mod clar că, prin omiterea termenului „deliberată” de la litera (d), intenția a fost de a include și actele neintenționate care conduc la deteriorare sau distrugere în domeniul de aplicare al acestei dispoziții. Aceasta introduce o calitate specială în dispoziția menționată: orice deteriorare sau distrugere a ariilor de reproducere sau de odihnă trebuie să fie efectiv interzisă, și anume evitată.

(2-48) Acest lucru nu înseamnă însă că sunt necesare măsuri proactive de gestionare a habitatelor în temeiul articolului 12 alineatul (1) litera (d) din directivă (de exemplu, pentru a gestiona în mod activ o pajiște pentru fluturi). Cu toate acestea, pentru a proteja ariile de reproducere sau de odihnă împotriva deteriorării sau distrugerii, o simplă interdicție într-un text juridic nu este suficientă și trebuie susținută de un mecanism adecvat de punere în aplicare, inclusiv de măsuri preventive. În cadrul unui sistem strict de protecție, **statele membre ar trebui să anticipeze amenințările cu care se pot confrunta siturile ca urmare a acțiunii umane** și să ia măsuri pentru a se asigura că persoanele care ar putea comite o infracțiune (intenționat sau nu) au cunoștință de interdicția în vigoare și acționează în consecință.

(2-49) În prima cauză *Caretta caretta*⁶⁸, Curtea a declarat că prezența unor clădiri pe o plajă utilizată de specie pentru reproducere poate duce la deteriorarea sau distrugerea ariei de reproducere în sensul articolului 12 alineatul (1) litera (d) din directivă⁶⁹. În mod semnificativ, Curtea nu a impus condiția ca aceste clădiri să fie „ilegale”. Simplul fapt că în acel loc s-au construit clădiri și că acestea puteau provoca deteriorări și distrugereri a fost argumentul imperativ al Curții. Prin urmare, construirea de clădiri pe o plajă clasificată drept „zonă de protecție absolută” și, în special, în locurile în care, în plus, „au fost amplasate panouri speciale”, este suficientă pentru a constitui o încălcare a articolului 12 alineatul (1) litera (d).

(2-50) Curtea a clarificat, de asemenea, în cauza C-441/17 (privind protecția anumitor specii de coleoptere saproxilice prevăzute în anexa IV – *Buprestis splendens*, *Cucujus*

---

66 În hotărârea din 20 octombrie 2005 (Comisia/Regatul Unit, cauza C-6/04, Rep., p. 9017, punctul 79), Curtea a observat că „interzicând numai deteriorarea sau distrugerea deliberată a ariilor de reproducere sau de odihnă ale speciei în cauză, legislația aplicabilă în Gibraltar nu îndeplinește cerințele prevăzute la articolul 12 alineatul (1) litera (d)”. Curtea a urmat aceeași abordare în hotărârea din 11 ianuarie 2007 (Comisia/Irlanda, cauza C-183/05, nepublicată încă în Repertoriu, punctul 47): „prin faptul că prevede că nu constituie o încălcare a legii actele comise fără intenție care perturbă sau distrug siturile de reproducere sau ariile de odihnă ale speciilor sălbatice, articolul 23 alineatul (7) litera (b) din Wildlife Act nu îndeplinește cerințele articolului 12 alineatul (1) litera (d) din Directiva 92/43, care interzice aceste acte, indiferent dacă sunt comise cu intenție sau nu”.

67 A se vedea hotărârea din 10 ianuarie 2006, Comisia/Germania, cauza C-98/03, Rep., p. 53, punctul 55.

68 Comisia/Grecia, cauza C-103/00.

69 Conform punctului 38 din hotărâre, „nu există nicio îndoială că prezența clădirilor pe o plajă utilizată pentru reproducere, cum ar fi cea de la Dafni, poate duce la deteriorarea sau distrugerea ariei de reproducere în sensul articolului 12 alineatul (1) litera (d) din directivă”.

cinnaberinus, *Phryganophilus ruficollis* și *Pytho kolwensis* – în pădurea Białowieża, Polonia)⁷⁰ că interdicțiile prevăzute la articolul 12 din Directiva Habitare se aplică indiferent de numărul de specimene din speciile vizate de protecția strictă. Mai recent, Curtea a reiterat că „punerea în aplicare a regimului de protecție prevăzut la articolul 12 alineatul (1) litera (d) din această directivă nu este condiționată de numărul de exemplare din specia în cauză”⁷¹. Cu alte cuvinte, faptul că o specie poate avea o prezență puternică într-un anumit loc și că supraviețuirea sa în zonă nu este amenințată nu diminuează obligațiile de protecție riguroasă a speciilor. În schimb, astfel de elemente ar trebui luate în considerare în procesul de derogare. Scenariul opus este, de asemenea, adevărat, și anume faptul că o zonă constituie o arie de reproducere sau de odihnă numai pentru unul sau mai multe exemplare dintr-o specie enumerată în anexa IV litera (a) nu diminuează obligația de a proteja această zonă împotriva acțiunilor care ar putea să o deterioreze sau să o distrugă.

(2-51) Pe de altă parte, vor exista situații în care deteriorarea habitatelor naturale are loc în mod natural (inclusiv prin succesiune naturală după încetarea unei anumite utilizări a terenurilor, cum ar fi agricultura) sau este cauzată de evenimente imprevizibile, astfel încât habitatul nu mai este o arie de reproducere sau de odihnă adecvată pentru anumite specii. În acest caz, dacă nu s-a comis niciun act care să provoace deteriorarea sau distrugerea ariilor de reproducere sau de odihnă, dar în cazul în care aceasta a survenit din cauze naturale, articolul 12 alineatul (1) litera (d) nu se aplică⁷².

16 – jurisprudența CJUE: Nerespectarea obligației de a garanta protecția riguroasă a anumitor coleoptere saproxilice

Situl Natura 2000 Puszcza Białowieża (PLC 200004 Pădurea Białowieża) include parcul național Białowieża și pădurile de gestionare din trei districte forestiere (Białowieża, Browsk și Hajnówka). Aceasta este una dintre cele mai bine conservate păduri naturale de foioase și mixte din Europa, caracterizată de un număr mare de arbori bătrâni și de un volum mare de lemn mort. Este o „zonă fierbinte” unică din punct de vedere al biodiversității și o sursă importantă de cunoștințe științifice, în special pentru procesele ecologice.

Din cauza răspândirii constante a gândacului tipograf (cauzată, printre altele, de schimbarea condițiilor climatice), ministrul polonez al mediului a aprobat, în 2016, o modificare a planului de gestionare forestieră din 2012. Aceasta a autorizat aproape o triplare a volumului de lemn recoltat pentru perioada 2012-2021 numai în districtul forestier Białowieża și desfășurarea unor activități forestiere în zone excluse de la activități economice, cum ar fi tăierile sanitare sau regenerarea artificială. Ulterior, în cursul anului 2017, directorul general al Oficiului pădurilor domeniiale a adoptat, pentru cele trei districte forestiere Białowieża, Browsk și Hajnówka, o decizie privind tăierea și înlăturarea arborilor afectați de gândacul tipograf din motive de siguranță publică și pentru a reduce riscul de incendiu în toate grupele de vârstă ale pădurii. Astfel, s-a procedat la înlăturarea arborilor uscați și a arborilor colonizați de gândacul tipograf din aceste trei districte forestiere pe o suprafață de aproximativ 34 000 de hectare, în timp ce, în situl Natura 2000 Puszcza Białowieża, aceasta s-a extins pe o suprafață de 63 147 de hectare.

Comisia Europeană a considerat că autoritățile poloneze nu s-au asigurat că aceste măsuri de gestionare forestieră nu ar avea efecte negative asupra integrității sitului Natura 2000 Puszcza Białowieża. Prin urmare, Comisia a sesizat Curtea de Justiție în iulie 2017 pentru a constata că Polonia nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 6 alineatul (3) și al articolului 12 alineatul (1) literele (a) și (d) din Directiva Habitare. În hotărârea din

70 Hotărârea din 17 aprilie 2018, Comisia/Polonia, cauza C-441/17, ECLI:EU:C:2018:255.

71 Cauzele C-473/19 și C-474/19, punctul 84.

72 Instrumentul adecvat pentru abordarea deteriorării survenite din cauze naturale sau ca urmare a unor evenimente imprevizibile este articolul 6 alineatul (2) din Directiva Habitare care se aplică, totuși, doar siturilor Natura 2000. În hotărârea din 20 octombrie 2005 (Comisia/Regatul Unit, cauza C-6/04, Rep., p. 9017, punctul 34), Curtea a declarat că „pentru punerea în aplicare a articolului 6 alineatul (2) din Directiva Habitare, se poate dovedi necesar să se adopte atât măsuri menite să evite efectele negative și perturbările externe cauzate de om, cât și măsuri care vizează prevenirea evoluțiilor naturale care ar putea duce la deteriorarea stadiului de conservare al speciilor și habitatelor naturale pe teritoriul ariilor de protecție specială”.

17 aprilie 2018⁷³, CJUE a declarat că nu a fost efectuată în mod adecvat o „evaluare corespunzătoare” și că guvernul Poloniei nu și-a îndeplinit obligațiile de a proteja pădurea Białowieża. În plus, Curtea a subliniat că există controverse științifice cu privire la măsurile cele mai adecvate pentru a opri răspândirea gândacului tipograf. În consecință, autoritățile poloneze nu ar fi trebuit să intensifice exploatarea lemnului în lipsa unei certitudini științifice în ceea ce privește lipsa unor efecte prejudiciabile durabile ale operațiunilor de gestionare forestieră activă asupra integrității pădurii Białowieża și asupra speciilor protejate (printre altele, coleopterele saproxilice).

Curtea a precizat de asemenea că interdicțiile prevăzute la articolul 12 din Directiva Habitate se aplică indiferent de numărul de specimene din speciile care fac obiectul regimului de protecție riguroasă. Cu alte cuvinte, faptul că o specie poate avea o prezență puternică într-un anumit loc și că supraviețuirea sa în zonă nu este amenințată nu elimină obligațiile de protecție riguroasă a speciilor. În schimb, acest fapt ar trebui luat în considerare în procesul de derogare.

17 – Exemplu de bună practică: Harta cu zonele din Flandra (Belgia) sensibile pentru păsări și lilieci din perspectiva dezvoltării parcurilor eoliene

Hărțile cu zonele sensibile de floră și faună sunt recunoscute ca fiind un instrument eficient de identificare a zonelor în care dezvoltarea energiei din surse regenerabile ar putea afecta comunitățile sensibile de plante și animale sălbatice și care, prin urmare, ar trebui evitate. Acestea pot fi utilizate pentru a identifica, într-un stadiu incipient în cadrul procesului de planificare, zonele în care sunt prezente comunități ecologice sensibile la proiectele eoliene. Hărțile cu zonele sensibile de floră și faună fundamentează în general deciziile de planificare strategică în faza inițială de selectare a amplasamentului în cadrul procesului de dezvoltare și, prin urmare, sunt menite să intervină la nivelul peisajului, având adesea o acoperire regională, națională sau multinațională.

Harta cu zonele sensibile din Flandra (Belgia) pentru păsări și lilieci din perspectiva dezvoltării parcurilor eoliene își propune să indice zonele în care amplasarea turbinelor eoliene poate prezenta un risc pentru păsări sau lilieci. Aceasta este menită să fundamenteze și să orienteze mai multe evaluări la nivel de sit și planificarea strategică. Este un exemplu de hartă cu zonele sensibile pentru mai multe specii și demonstrează modul în care grupuri diferite pot fi evaluate cu ajutorul unui singur instrument.

Harta clasifică regiunea în patru categorii de risc, risc ridicat, mediu și posibil, precum și risc scăzut/nu există date. Aceasta include o hartă a vulnerabilităților, bazată pe GIS, pentru păsări, care este alcătuită din mai multe hărți componente care includ informații referitoare la zone importante pentru păsări și rute de migrație. Hărțile cu zonele sensibile și orientările aferente sunt utilizate frecvent în contextul deciziilor privind amplasarea parcurilor eoliene luate în Flandra. Dezvoltatorii de proiecte și societățile de consultanță le utilizează pentru planificarea strategică și ca „punct de plecare” pentru evaluări mai detaliate ale proiectelor la nivel de sit. Autoritățile locale și regionale le pun în aplicare în același scop, precum și pentru a verifica dacă dezvoltatorii de proiecte și societățile de consultanță și-au îndeplinit sarcina cum se cuvine.

Harta include, de asemenea, informații referitoare la lilieci, dar diferă de hărțile tematice pentru păsări prin faptul că se bazează pe identificarea unui habitat adecvat (utilizând fotografiile aeriene și inventarul suprafețelor de teren), fiind utilizată ca indicator al prezenței liliecilor. Cu toate acestea, ar trebui remarcat faptul că nivelul datelor disponibile referitoare la lilieci este mult mai scăzut decât în cazul păsărilor. În consecință, ar trebui să se dea dovadă de mai multă prudență în interpretarea previziunilor privind sensibilitatea liliecilor.

Sursă: *Wildlife sensitivity manual* (Manual privind hărțile cu zonele sensibile de floră și faună)
<https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/wildlife%20manual%20final.pdf>

2.3.4.b) Identificarea „ariilor de reproducere sau de odihnă”

73 Hotărârea din 17 aprilie 2018, Comisia/Polonia, cauza C-441/17, ECLI:EU:C:2018:255.

Ariile de reproducere și de odihnă trebuie să fie strict protejate, deoarece sunt esențiale pentru ciclul de viață al animalelor și reprezintă elemente vitale ale întregului habitat al unei specii. Prin urmare, articolul 12 alineatul (1) litera (d) ar trebui înțeles ca vizând protejarea funcționalității ecologice continue a acestor arii, asigurându-se că acestea furnizează în continuare toate elementele necesare pentru ca specia să se poată odihni sau reproduce. Protecția se aplică pe tot parcursul anului dacă aceste arii sunt utilizate în mod regulat.

(2-52) Având în vedere obiectivele directivei, ariile de reproducere și de odihnă necesită o protecție riguroasă, deoarece sunt esențiale pentru ciclul de viață al animalelor și constituie elemente foarte importante ale întregului habitat al unei specii⁷⁴, necesare pentru a asigura supraviețuirea acesteia. Protecția lor este direct legată de stadiul de conservare a unei specii. **Prin urmare, dispoziția de la articolul 12 alineatul (1) litera (d) ar trebui înțeleasă ca vizând protejarea funcționalității ecologice a ariilor de reproducere și de odihnă.** Astfel, articolul 12 alineatul (1) litera (d) prevede că aceste arii nu trebuie să fie deteriorate sau distruse de activități umane, astfel încât să poată să furnizeze în continuare condițiile cerute pentru ca în acest cadru specia în cauză să se poată odihni sau reproduce.

(2-53) În cauza C-383/09, avocatul general Kokott a interpretat „ariile de reproducere și de odihnă” ca extinzându-se nu numai la vizuini, ci și la habitatele din vecinătatea acestora. Curtea a considerat că nici distrugerea directă a vizuinilor, nici procesele de urbanizare și modificarea structurii culturilor din zonele mai largi nu îndeplinesc obligațiile prevăzute la articolul 12 alineatul (1) litera (d)⁷⁵.

(2-54) Rezultă astfel din articolul 12 alineatul (1) litera (d) că aceste arii de reproducere și de odihnă trebuie, de asemenea, să fie protejate atunci când sunt utilizate doar ocazional sau chiar abandonate⁷⁶, dar în cazul în care există o probabilitate destul de mare ca specia în cauză să revină în aceste arii. În cazul în care, de exemplu, o anumită peșteră este utilizată în fiecare an de mai mulți lilieci pentru hibernare (deoarece specia obișnuiește să revină în fiecare an în același loc de staționare diurnă sau înnoptare pe perioada iernii), funcționalitatea acestei peșteri ca loc de hibernare ar trebui protejată și în timpul verii, astfel încât liliecii să îl poată reutiliza pe timpul iernii.

(2-55) Identificarea criteriilor generale pentru ariile de reproducere și de odihnă este dificilă, deoarece litera (a) din anexa IV enumeră specii din mai mulți taxoni cu mai multe strategii diferite privind ciclul biologic. Nu este posibil să se furnizeze o definiție rigidă a „ariei de reproducere” și a „ariilor de odihnă”, care să se aplice tuturor taxonilor. Prin urmare, orice interpretare a termenilor „arii de reproducere” și „arii de odihnă” trebuie să țină seama de această diversitate și să reflecte condițiile predominante diferite. Următoarele definiții generale au scopul de a oferi unele orientări în această privință și se bazează pe ipoteza că ariile în cauză pot fi identificate și delimitate în mod rezonabil. Acestea sunt destinate utilizării ca listă de verificare a elementelor care trebuie luate în considerare, deoarece nu toate aceste elemente vor fi aplicabile tuturor speciilor. Lipsa de cunoștințe referitoare la specii poate fi, de asemenea, identificată aici. Cele două definiții de mai jos sunt detaliate în secțiuni separate, deși, în practică, ele vor fi adesea interconectate și se vor suprapune și, prin urmare, ar putea fi analizate împreună.

(2-56) În sensul articolului 12, ar trebui să se aplice următoarele definiții.

- Arii de reproducere

⁷⁴ Articolul 1 litera (f) definește „habitatul unei specii” doar ca fiind „mediul descris de factori abiotici și biotici specifici, în care se regăsește o specie la orice stadiu al ciclului său biologic”.

⁷⁵ Hotărârea din 9 iunie 2011, Comisia/Franța, cauza C-383/09, ECLI:EU:C:2011:369.

⁷⁶ În cauza pendinte C-477/19, CJUE se va pronunța cu privire la întrebarea dacă termenul „arie de odihnă” în sensul articolului 12 alineatul (1) litera (d) din Directiva Habitare trebuie interpretat ca incluzând și fostele arii de odihnă care au fost abandonate de atunci.

Reproducerea este definită aici ca împerechere, nașterea puilor (inclusiv depunerea ouălor) sau producerea de descendenți atunci când reproducerea este asexuată. O arie de reproducere este definită aici ca fiind zonele necesare pentru împerechere și naștere și acoperă, de asemenea, vecinătatea cuibului sau a locului parturii, unde descendenții depind de astfel de locuri. Pentru unele specii, o arie de reproducere va include, de asemenea, structurile asociate necesare pentru definirea și apărarea teritoriului. Pentru speciile care se reproduc asexuat, o arie de reproducere este definită ca fiind zona necesară pentru producerea de descendenți. Ariile de reproducere care sunt utilizate în mod regulat, în cursul anilor sau între ani, trebuie protejate chiar și atunci când nu sunt ocupate.

Prin urmare, aria de reproducere poate include zone necesare pentru:

1. curtare;
2. împerechere;
3. construirea cuibului sau alegerea locului de depunere a ouălor sau de parturii;
4. locuri utilizate pentru parturii sau depunerea ouălor, ori producerea de descendenți în cazul în care reproducerea este asexuată;
5. locuri de dezvoltare a ouălor și de ecloziune;
6. cuibul sau locurile de parturii atunci când sunt ocupate de pui care depind de locurile respective; și
7. habitate mai extinse care determină succesul reproductiv, inclusiv zonele de hrănire.

- Arii de odihnă

Ariile de reproducere sunt definite aici ca zone fundamentale pentru supraviețuirea unui animal sau a unui grup de animale în perioada în care acesta nu se află într-un stadiu activ. Pentru speciile care au un stadiu sesil, o arie de odihnă este definită ca fiind locul de atașare. Ariile de odihnă vor include structurile create de animale pentru a le servi drept loc de odihnă, cum ar fi locurile de staționare diurnă sau înnoptare, vizuinile sau ascunzătorile. Ariile de odihnă care sunt utilizate în mod regulat, în cursul anilor sau între ani, trebuie protejate chiar și atunci când nu sunt ocupate.

Ariile de odihnă esențiale pentru supraviețuire pot include una sau mai multe structuri și caracteristici ale habitatului necesare pentru:

1. comportamentul de termoreglare, de exemplu *Lacerta agilis* (șopârta de câmp);
2. odihnă, dormit sau recuperare, de exemplu, locurile de staționare diurnă sau înnoptare ale *Nyctalus leisleri* (liliacul lui Leisler).
3. ascundere, protecție sau refugiu, de exemplu vizuinile speciei *Macrothele calpeiana*; și
4. hibernare, de exemplu locurile de dormit ale liliacilor și ascunzătorile *Muscardinus avellanarius* (pârșul roșu).

(2-57) **O punere în aplicare corespunzătoare a articolului 12 alineatul (1) litera (d) necesită o bună cunoaștere a ecologiei** (biologie, habitate, dimensiunea, distribuția și dinamica populației) și a comportamentului speciei (ciclul de viață, organizarea, interacțiunea în interiorul speciei și între specii).

Exemple de arii de reproducere și de odihnă

	Arie de reproducere	Arie de odihnă
<i>Triturus cristatus</i> (tritonul cu creastă)	Iazul utilizat pentru împerechere are teritorii individuale ale masculilor, în care au loc curtare și	În timpul fazei terestre a vieții sale, <i>T. cristatus</i> utilizează drept refugiu pietre, adăposturi în arbori și bușteni pentru a se ascunde în timpul zilei. Refugii similare sunt utilizate pentru perioadele de hibernare (în regiunile reci)

	<p>împerecherea. Ouăle se depun unul câte unul pe plantele care cresc la suprafața apei, iar timpul de incubare este de 12-18 zile. Apar larve tinere care înoată liber.</p> <p>Prin urmare, iazul este aria de reproducere.</p>	<p>sau pentru starea latentă pe perioada verii (în regiunile calde). În faza acvatică a vieții, adulții și larvele utilizează vegetația subacvatică și pe cea de la suprafața apei ca loc de refugiu.</p> <p><i>T. cristatus</i> se răspândește în bazinele adiacente. Populațiile sănătoase de <i>T. cristatus</i> utilizează o serie de bazine și se deplasează între acestea, răspândindu-se într-un habitat terestru interconectat corespunzător. Exemplele se pot deplasa la aproximativ 1 km de bazinul lor natal.</p> <p>Prin urmare, ariile de odihnă pentru exemplarele din specia <i>T. cristatus</i> sunt iazurile pe care le populează și habitatul terestru adiacent care îi sprijină în cursul etapei terestre a ciclului lor de viață.</p>
<p><i>Nyctalus Leisleri</i> (liliacul lui Leisler)</p>	<p>Masculii trăiesc separat de femele în perioada de reproducere. Toamna, masculii stabilesc teritorii de împerechere în scorburi. Împerecherea are loc la sfârșitul toamnei, iar femelele întârzie fertilizarea până la primăvară. Puii se nasc într-un adăpost în care adulții își nasc și cresc puii, și depind de mama lor până la întârcare în timpul verii.</p> <p>Prin urmare, teritoriile în care lilieci se reproduc și adăposturile în care își nasc și cresc puii reprezintă arii de reproducere. Această aplicare strictă a definiției omite adăposturile pentru hibernare pe timp de iarnă, care sunt acoperite de „ariile de odihnă” prevăzute la articolul 12 alineatul (1) litera (d).</p>	<p><u>Pentru hibernare</u></p> <p><i>N. leisleri</i> este, în principal, un liliac care trăiește în copaci și care hibernează iarna. În timpul iernii, exemplarele din această specie se adăpostesc în scorburi, în clădiri și, ocazional, în peșteri și tuneluri care asigură un microclimat adecvat. Aceștia vor utiliza, de asemenea, cutii artificiale pentru staționare diurnă sau înnoptare. În parcuri și în zone urbane, precum și în păduri de foioase și de conifere, au fost găsite locuri de staționare diurnă sau înnoptare în copaci. Aceste locuri de staționare diurnă sau înnoptare trebuie să se afle într-o poziție relativ neperturbată, deoarece lilieci treziți din somnolență consumă rezerve de energie valoroase care nu pot fi înlocuite iarna.</p> <p>Locurile de staționare diurnă din timpul perioadei lor active (primăvara) sunt, de asemenea, esențiale pentru toate speciile de lilieci, necesitând un loc relativ neperturbat în timpul zilei, în crăpăturile și fisurile arborilor bătrâni și ale clădirilor vechi. În funcție de locul în care se află, o colonie poate utiliza, la rândul său, mai multe locuri în care se adăpostește pe timpul verii, dintre care cele mai mari pot fi utilizate ca adăposturi în care își nasc și cresc puii, în timp ce masculii vor deveni solitari sau vor trăi în grupuri mici.</p> <p><u>În timpul migrării</u></p> <p>Se știe că <i>N. leisleri</i> migrează în anumite părți ale ariei sale de extindere europene: s-a constatat că exemplarele din Germania au iernat în Franța și Elveția (Raportul național din 2003⁷⁷). Tiparele exacte de migrație nu sunt cunoscute. Cu toate acestea, alte populații par mai sedentare, adăposturile în care își nasc și cresc puii și în care se adăpostesc pe timpul iernii fiind situate în același loc. Adăposturile utilizate de <i>N. leisleri</i> pentru a se odihni în timpul zilei și pentru a hiberna sunt arii de odihnă.</p>

77 http://www.eurobats.org/sites/default/files/documents/pdf/National_Reports/Inf.MoP7_20-National%20Implementation%20Report%20of%20Germany.pdf.

	Arie de reproducere	Arie de odihnă
Maculinea arion (Marele Albastru)	<p><i>M. arion</i> are nevoie de un loc cu plante care să furnizeze hrană larvelor sale (specia <i>Thymus</i>), precum și cu surse de hrană și gazde pentru larve (mușuroaie de furnici <i>Myrmica</i>) pentru a-și finaliza dezvoltarea. Ouăle sunt depuse în bobocul unei flori de <i>Thymus</i>, unde se hrănesc și se dezvoltă. Într-o anumită etapă, larva cade de pe plantă și atrage furnici care o ridică și o aduc în mușuroiul lor. Larva continuă să se dezvolte în mușuroi, hrănindu-se cu larvele furnicilor. Procesul de metamorfoză are loc în cuib, iar adulții apar la începutul verii.</p> <p>Aria de reproducere a <i>M. arion</i> va fi un loc cu plante din specia <i>Thymus</i> aproape de locul de apariție a adultului și de mușuroiul de furnici <i>Myrmica</i> în care se dezvoltă larvele și pupele.</p>	<p>Această specie nu dispune de alte arii de odihnă clar definite decât cele necesare pentru dezvoltarea larvelor și metamorfoză. Aceste stadii de viață sunt acoperite de definiția ariei de reproducere din coloana din stânga.</p>
Osmoderma eremita (gândacul sihastru)	<p>Aria de odihnă și aria de reproducere sunt, de fapt, sinonime pentru <i>O. eremita</i>.</p> <p>Această specie saproxilică trăiește în cea mai mare parte a vieții în scorburile putrezite ale arborilor maturi cu frunze căzătoare, de obicei din specia <i>Quercus</i>. Un procent ridicat de exemplare nu părăsesc arborele natal. Împerecherea are loc în interiorul substratului, iar ouăle sunt depuse la adâncime în substrat. Dezvoltarea de la stadiul de ou până la stadiul de gândac durează câțiva ani. Pupele se dezvoltă toamna; adulții apar la sfârșitul primăverii sau la începutul verii.</p> <p>O serie de arbori cu frunze căzătoare maturi și foarte scorburoși, de obicei specii de <i>Quercus</i> cu putregai la inimă, utilizate de specie, reprezintă aria de odihnă pentru <i>O. eremita</i>.</p>	

(2-58) Exemplul speciei la *Triturus cristatus* (a se vedea caseta de mai sus) ilustrează faptul că, pentru unele specii care au **spații vitale reduse**, ariile de reproducere și cele de odihnă se pot suprapune. În astfel de cazuri, este important să se protejeze o zonă coerentă și viabilă din punct de vedere funcțional pentru specii, care include atât ariile de odihnă și de reproducere, cât și alte zone considerate necesare pentru menținerea funcționalității ecologice a ariei de reproducere și/sau de odihnă. Definirea populației „locale” a unei astfel de specii ar putea juca un rol util în definirea unei astfel de zone.

(2-59) De asemenea, este necesar să se analizeze modul de abordare a **speciilor cu arii mari de extindere** în contextul articolului 12. Problema specială pe care o reprezintă speciile cu arii mari de extindere este deja recunoscută la articolul 4 alineatul (1) din directivă. În acest caz, ar putea fi recomandabil ca definiția ariei de reproducere și de odihnă să fie limitată la o localitate care poate fi delimitată în mod clar: de exemplu, locurile de staționare diurnă sau înoptare pentru lilieci, bârlogurile de iarnă pentru urși sau vizuina vidrei, ori alte zone care pot fi identificate în mod clar ca fiind importante pentru reproducere sau odihnă.

(2-60) În cauza *Caretta caretta*, Curtea nu a furnizat nicio definiție a ariilor de reproducere și de odihnă pentru specii și a urmat o abordare de la caz la caz/pentru fiecare specie în parte. În speță, Curtea a subliniat importanța golfului Laganas ca „regiune de reproducere vitală pentru specia protejată *Caretta caretta*”⁷⁸. Această zonă

78 Comisia/Grecia, cauza C-103/00, punctul 27.

dispunea de factorii fizici și biologici esențiali pentru reproducerea speciei (zonă marină și plaje de cuibărire). Este dificil să se stabilească o definiție generală a „ariilor de reproducere” și a „ariilor de odihnă”, din cauza gamei largi de diferențe în ceea ce privește caracteristicile ecologice ale speciilor. Trebuie avute în vedere cunoștințele actualizate privind ecologia și comportamentul speciilor.

2.3.4.c) Noțiunea de „deteriorare”

Deteriorarea poate fi definită ca degradarea fizică ce afectează o arie de reproducere sau de odihnă. Spre deosebire de distrugere, degradarea ar putea avea loc, de asemenea, încet și treptat, reducând astfel funcționalitatea ariei. Articolul 12 alineatul (1) litera (d) se aplică în cazul în care este posibil să se stabilească o relație clară cauză-efect între una sau mai multe activități antropice și deteriorarea unei arii de reproducere sau de odihnă.

(2-61) Nici articolul 12 alineatul (1) litera (d), nici articolul 1 din Directiva Habitate nu conțin o definiție a noțiunii de „deteriorare”, deși acest termen este prezent și în alte dispoziții ale directivei [de exemplu, articolul 6 alineatul (2)].

(2-62) În general, deteriorarea poate fi definită ca degradarea fizică ce afectează un habitat (în acest caz, o arie de reproducere sau de odihnă). Spre deosebire de distrugere, **degradarea poate avea loc încet și poate reduce treptat funcționalitatea ariei.** Prin urmare, este posibil ca deteriorarea să nu conducă imediat la o pierdere a funcționalității unei arii. Totuși, aceasta ar afecta negativ funcționalitatea în ceea ce privește calitatea sau cantitatea elementelor ecologice prezente și ar putea conduce, într-o perioadă de timp, la pierderea completă a acesteia. Din cauza gamei largi de specii enumerate în anexa IV litera (a), evaluarea deteriorării unei anumite arii reproducere sau de odihnă trebuie efectuată de la caz la caz.

(2-63) Atunci când se încearcă identificarea și evitarea cauzelor care duc la deteriorarea sau chiar la pierderea funcționalității de reproducere sau de odihnă, este important să se stabilească o **relație clară cauză-efect** între una sau mai multe activități antropice și deteriorarea sau distrugerea unei arii de reproducere sau de odihnă. În mod evident, cauzele deteriorării pot fi localizate în interiorul sau în exteriorul și, eventual, chiar la o anumită distanță de aria de reproducere sau de odihnă avută în vedere. Astfel de cauze și activități trebuie apoi să fie controlate astfel încât să se evite deteriorarea și distrugerea. Numai o imagine clară a cauzelor va permite autorităților să acționeze în consecință și să evite încă o deteriorare sau distrugere în viitor.

(2-64) Prin urmare, tolerarea activităților care degradează sau afectează, direct sau indirect, habitatul speciilor protejate poate constitui o încălcare a articolului 12 alineatul (1), astfel cum a recunoscut Curtea în cauza C-340/10. În speță, Curtea a concluzionat că pomparea excesivă de apă și alte activități dăunătoare desfășurate în apropierea lacului Paralimni erau de natură să aibă un impact negativ considerabil asupra habitatului șarpelui de casă din Cipru și asupra conservării acestei specii, în special pe parcursul anilor în care este secetă. Prin tolerarea acestui tip de operațiune, Cipru nu și-a îndeplinit obligațiile care îi reveneau în temeiul articolului 12 alineatul (1).

(2-65) Pentru a defini limitele a ceea ce se poate considera drept „deteriorare”, este indispensabilă o analiză a articolului 12 alineatul (1) litera (d) în ansamblu. Scopul articolului 12 este de a introduce un sistem de protecție riguroasă pentru speciile enumerate în anexa IV litera (a). Protecția explicită a ariilor de reproducere și de odihnă, pe lângă protecția speciilor ca atare, fără mențiunea „deliberată”, demonstrează importanța pe care directiva o acordă acestor arii. Această protecție specifică împotriva deteriorării sau distrugerii ariilor de reproducere și de odihnă este în mod evident legată de funcția esențială a acestor arii, care trebuie să furnizeze în continuare toate elementele necesare pentru ca un anumit animal (sau grup de animale) să se poată reproduce sau odihni.

(2-66) Exemple de activități care pot duce la **deteriorare** în temeiul articolului 12 alineatul (1) litera (d):

- **Umplerea** unor părți ale **zonelor de reproducere** pentru tritonul cu creastă (*Triturus cristatus*) sau pentru alți amfibieni strict protejați, reducând astfel (în cele din urmă) funcția lor de arie de reproducere.
- **Deteriorarea** funcției unor părți ale **vizuinii hârciogului comun** ca arie de reproducere și de odihnă, cauzată de aratul la mare adâncime.
- **Lucrări de inginerie** de-a lungul unui sector al unui **râu** care constituie o arie de odihnă și de reproducere a șipului (*Acipenser sturio*) sau a altor pești strict protejați.
- **Drenarea terenurilor** sau alte activități care provoacă schimbări hidrologice în măsură să compromită grav caracteristicile ecologice ale habitatului și să influențeze populația de *Natrix natrix cypriaca* (șarpele de casă din Cipru, a se vedea secțiunea 2.33).
- **Tăierea/înlăturarea arborilor morți sau muribunzi** care constituie habitate importante pentru anumite specii de coleoptere saproxilice strict protejate prevăzute în anexa IV⁷⁹ (*Buprestis splendens*, *Cucujus cinnaberinus*, *Phryganophilus ruficollis* și *Pytho kolwensis*).
- Construirea de case, stațiuni, drumuri și alte **infrastructuri**, precum și **poluarea luminoasă** sau activitățile de **pescuit**, în ariile de reproducere a țestoasei cu cap mare (*Caretta caretta*) sau în imediata apropiere a acestora⁸⁰.

18 – Exemplu de bună practică: un program strategic pentru sturionii din Dunăre

Sturionii constituie o parte importantă a patrimoniului natural al bazinului hidrografic al Dunării și al Mării Negre. Ei sunt **exceleți indicatori ai calității bune a apei și a habitatului**. În prezent, patru din cele șase specii sunt critic periclitate, una este considerată vulnerabilă, iar una este dispărută. Toate sunt **în prezent protejate în baza Directivei UE privind habitatele**.

În iunie 2011, Strategia UE pentru regiunea Dunării stabilea printre obiectivele sale (obiectivul PA6) „*asigurarea în Dunăre a unor efective viabile de specii de sturioni și alți pești indigeni până în 2020*”. Un an mai târziu, în ianuarie 2012, se înființa un **grup operativ pentru sturionul de Dunăre** cu scopul de a stabili un mod de colaborare în vederea atingerii acestui obiectiv. Grupul a reunit experți în domeniul sturionilor, delegați ai unor ONG-uri și reprezentanți ai Comisiei Internaționale pentru Protecția Fluviului Dunărea, ai Strategiei pentru regiunea Dunării și ai guvernelor naționale.

Una dintre primele acțiuni ale grupului operativ a constat în elaborarea programului Sturion 2020, care să funcționeze drept cadru pentru acțiuni concertate. Punerea în aplicare a programului a necesitat un angajament și o cooperare complexă între guverne, factorii de decizie, comunitățile locale, părțile interesate, oamenii de știință și ONG-uri.

Un instrument evident pentru avansarea pe calea măsurilor propuse în programul Sturion 2020 este Planul de management al bazinului hidrografic al Dunării (PMBHD) și programul său comun de măsuri. Cel de al doilea proiect al PMBHD, actualizat în 2015, stabilește printre viziunile și obiectivele sale de management ca „*barierele antropice și deficiențele habitatelor să nu mai împiedice migrația și reproducerea peștilor – speciile de sturioni și alte specii migratoare specificate*”.

79 Hotărârea din 17 aprilie 2018, Comisia/Polonia, cauza C-441/17, ECLI:EU:C:2018:255, punctele 233-236.

80 Hotărârea din 10 noiembrie 2016, Comisia/Grecia, cauza C-504/14, ECLI:EU:C:2016:847, punctele 160 și 114.

să poată ajunge în Dunăre și în afluenții relevanți. Speciile de sturioni și alte specii migratoare specificate trebuie să fie reprezentate în districtul hidrografic al Dunării de efective autosusținute, în funcție de distribuția lor geografică”.

Printre măsurile identificate care trebuie puse în aplicare pentru atingerea acestui obiectiv de management se numără și următoarele:

- specificarea numărului și a localizării ajutoarelor pentru migrația peștilor și ale altor măsuri de obținere/îmbunătățire a continuității fluviale care vor fi puse în aplicare de fiecare țară până în 2021;
- specificarea localizării și a amplitudinii măsurilor de îmbunătățire a morfologiei fluviului prin restaurare, conservare și îmbunătățire care vor fi puse în aplicare de fiecare țară până în 2021;
- evitarea apariției de noi obstacole în calea migrației peștilor ca urmare a noilor proiecte de infrastructură; obstacolele noi care nu pot fi evitate trebuie să încorporeze, încă din faza de proiectare, măsurile de atenuare necesare, precum ajutoare pentru migrația peștilor sau alte măsuri adecvate;
- obținerea informațiilor lipsă legate de posibilitatea sturionilor și a altor specii migratoare specificate de a migra în amonte și în aval prin barajele Porțile de Fier I și II, inclusiv anchete privind habitatul;
- dacă aceste investigații confirmă posibilitatea migrației, trebuie să se pună în aplicare măsurile adecvate și să se elaboreze un studiu de fezabilitate pentru barajul Gabčíkovo și bazinul superior al Dunării.

În conformitate cu PMBHD, până în 2021 în bazinul fluviului se vor construi **140 de ajutoare pentru migrația peștilor** (dintre care 120 au fost deja construite de la prima versiune a PMBHD). Acestea ar trebui să asigure migrația tuturor speciilor de pești, inclusiv a sturionilor, și a tuturor claselor de vârstă, utilizându-se cele mai bune tehnici disponibile. Pentru perioada de după 2021 sunt planificate **alte aproximativ 330 de măsuri de eliminare a întreprerilor în continuitatea fluviului** [articolul 4 alineatul (4) din DCA]. <http://www.dstf.eu>

2.3.4.d) Măsuri de asigurare a funcționalității ecologice continue a ariilor de reproducere sau de odihnă

Măsurile care asigură funcționalitatea ecologică continuă a unei arii de reproducere sau de odihnă în cazul proiectelor și al activităților cu un posibil impact asupra acestor arii trebuie să fie de natura unor măsuri de atenuare (și anume, măsuri de reducere la minimum sau chiar de anulare a impactului negativ). Acestea pot include, de asemenea, măsuri care îmbunătățesc sau gestionează în mod activ o anumită arie de reproducere sau de odihnă astfel încât aceasta să nu fie afectată – în niciun moment – de o reducere sau de o pierdere a funcționalității ecologice. Atât timp cât această condiție prealabilă este îndeplinită și aceste procese sunt controlate și monitorizate de autoritățile competente, nu este necesar să se invoce articolul 16.

(2-67) **Măsurile utilizate pentru a asigura funcționalitatea ecologică continuă** (denumite în continuare „măsuri FEC”) **sunt măsuri de prevenire menite să reducă la minimum sau chiar să elimine impactul negativ al unei activități asupra ariilor de reproducere sau de odihnă** ale speciilor protejate. Cu toate acestea, ele pot să depășească și acest rol, putând include acțiuni care **îmbunătățesc în mod activ** o anumită arie de reproducere sau de odihnă astfel încât aceasta să nu fie afectată – în niciun moment – de o reducere sau de o pierdere a funcționalității ecologice. Aceasta ar putea include, de exemplu, extinderea ariei sau crearea de noi habitate în interiorul sau în relație funcțională directă cu o arie de reproducere sau de odihnă, pentru a-i menține funcționalitatea. Menținerea sau îmbunătățirea funcționalității ecologice legate de astfel de măsuri pentru speciile în cauză ar trebui, desigur, să fie demonstrată în mod clar.

(2-68) Astfel de măsuri pot fi utilizate numai în situațiile în care există un regim de autorizare sau de planificare cu proceduri formale și în care autoritățile competente sunt în măsură să evalueze dacă măsurile luate pentru a conserva funcționalitatea de „reproducere” sau de „odihnă” a unei arii sunt suficiente. Măsurile FEC pot constitui o

opțiune în cazul în care o activitate ar putea afecta doar părți ale unei arii de reproducere sau de odihnă. În cazul în care aria de reproducere sau de odihnă, ca urmare a măsurilor FEC, va rămâne în continuare cel puțin la aceeași dimensiune (sau mai mare) și va păstra aceeași calitate (sau mai bună) pentru specia în cauză, nu va exista nicio deteriorare a funcției, a calității sau a integrității sitului. Este esențial ca funcționalitatea ecologică continuă a ariei să fie menținută sau îmbunătățită. Prin urmare, monitorizarea eficacității măsurilor FEC este importantă.

(2-69) În conformitate cu principiul precauției, în cazul în care măsurile propuse (de exemplu, de către dezvoltatorul proiectului în contextul unui proiect) nu garantează funcționalitatea ecologică continuă a unei arii, acestea nu ar trebui să fie considerate conforme cu articolul 12 alineatul (1) litera (d). Pentru ca articolul 12 alineatul (1) litera (d) să fie respectat, **trebuie să existe un grad ridicat de certitudine că măsurile sunt suficiente pentru a evita orice deteriorare sau distrugere**, iar măsurile ar trebui să fie efectiv puse în aplicare într-un interval de timp adecvat și în forma corespunzătoare, astfel încât să se evite orice deteriorare sau distrugere. Evaluarea probabilității de succes trebuie efectuată pe baza unor informații obiective și ținând seama de caracteristicile și de condițiile de mediu specifice ale ariei în cauză.

(2-70) Măsurile FEC corespunzătoare care să garanteze că nu va exista nicio deteriorare a funcției, a calității sau a integrității ariei vor avea un impact general pozitiv în ceea ce privește protecția speciilor în cauză.

(2-71) Măsurile FEC ar putea face parte integrantă din specificațiile unei activități sau ale unui proiect; acestea ar putea, de asemenea, să facă parte din măsurile de prevenire în cadrul unui sistem strict de protecție pentru a se conforma dispozițiilor prevăzute la articolul 12 alineatul (1) litera (d).

(2-72) Pe baza definiției ariilor de reproducere și de odihnă (a se vedea secțiunea 2.3.4.b), abordarea descrisă mai sus pare deosebit de relevantă atunci când este vorba despre animale cu spații vitale reduse, în care ariile de reproducere sau de odihnă sunt delimitate ca „unități funcționale” (și anume, se utilizează abordarea mai largă). În acest context, ar trebui subliniat faptul că un stat membru trebuie să fie consecvent în definirea ariilor de reproducere și de odihnă pentru o anumită specie și, prin urmare, în asigurarea protecției acestora pe întreg teritoriul său.

(2-73) **Măsurile FEC sunt diferite de măsurile compensatorii în sens strict** [inclusiv măsuri compensatorii în temeiul articolului 6 alineatul (4) din Directiva Habitatare]. Măsurile compensatorii au scopul de a compensa efectele negative specifice asupra unei specii și, prin urmare, presupun faptul că există sau a existat o deteriorare sau distrugere a unei arii de reproducere sau de odihnă. Acest lucru nu este valabil în cazul măsurilor FEC, care asigură faptul că funcționalitatea ecologică continuă a ariei de reproducere sau de odihnă rămâne pe deplin intactă (din punct de vedere cantitativ și calitativ) după desfășurarea activității. În cazul deteriorării sau a distrugerii unei arii de reproducere sau de odihnă, este întotdeauna necesară o derogare în temeiul articolului 16 ori de câte ori sunt îndeplinite condițiile stabilite în acest sens. Secțiunea 3.2.3.b se referă la utilizarea măsurilor compensatorii în temeiul articolului 16.

2.3.5. Deținerea, transportul, vânzarea sau schimbul, precum și oferirea spre schimb sau vânzare a speciilor luate din natură

Interdicțiile prevăzute la articolul 12 alineatul (2) se aplică în toate stadiile de viață ale speciilor enumerate în anexa IV litera (a).

(2-74) Pentru speciile din anexa IV litera (a), articolul 12 alineatul (2) prevede următoarele: „statele membre interzic deținerea, transportul, vânzarea sau schimbul, precum și oferirea spre schimb sau vânzare a speciilor luate din natură, cu excepția

celor luate legal, înainte de punerea în aplicare a prezentei directive". Potrivit articolului 12 alineatul (3), interdicțiile prevăzute la articolul 12 alineatul (1) literele (a) și (b) și la articolul 12 alineatul (2) se aplică în toate stadiile de viață ale speciilor enumerate în anexa IV litera (a).

2.3.6. Sistemul de control al capturii și uciderii accidentale a animalelor din speciile enumerate în anexa IV litera (a)

Articolul 12 alineatul (4) impune statelor membre să instituie un sistem de control al capturii și uciderii accidentale și să ia măsuri suplimentare de cercetare sau de conservare, pentru a se asigura că uciderile sau capturile accidentale nu au un impact negativ foarte puternic asupra speciilor respective".

(2-75) Articolul 12 alineatul (4) impune instituirea unui sistem de control al capturii și uciderii accidentale a animalelor din speciile enumerate în anexa IV litera (a). **Sistemul de control trebuie să fie suficient de solid pentru a putea obține date fiabile privind impactul tuturor activităților care ar putea implica un risc de capturare și ucidere accidentale pentru speciile în cauză.** Informațiile colectate trebuie să fie în măsură să furnizeze o estimare fiabilă a capturilor și a uciderilor accidentale care, împreună cu rezultatele programelor de control al stadiului lor de conservare, poate conduce la o decizie în cunoștință de cauză cu privire la necesitatea unor măsuri de conservare pentru a se asigura că nu există niciun impact negativ semnificativ asupra speciilor în cauză.

Printre exemple se numără controlul capturilor accidentale de cetacee sau țestoase marine în uneltele de pescuit sau al uciderii acestora prin lovirea lor de către nave, controlul numărului de lilieci morți în jurul turbinelor eoliene sau controlul numărului de animale moarte pe drumuri (de exemplu, amfibienii în timpul migrărilor de primăvară). În cauza C-308/08, Curtea a abordat problema punerii în aplicare a articolului 12 alineatul (4) în ceea ce privește lincul iberic (*Lynx pardinus*) din Andaluzia și a remarcat existența unui sistem de control al uciderii accidentale a lincșilor iberici în legătură cu circulația rutieră (a se vedea caseta de mai jos).

19 – Exemplu de bună practică: Modernizarea unui drum pe teritoriul lincului iberic

Lincul iberic (*Lynx pardinus*) este cea mai amenințată specie de feline din lume. Acesta se hrănește aproape exclusiv cu iepurele european, ceea ce face ca specia să fie și mai vulnerabilă din cauza necesităților sale ecologice restrânse. Râsul iberic este pe cale de dispariție din cauza unei combinații de amenințări: scăderea bazei de hrană (epidemiile, cum ar fi mixomatoza și boala hemoragică, au afectat populațiile de iepuri de-a lungul anilor), coliziunile cu vehiculele (din cauza fragmentării habitatului lor de către numeroase drumuri rurale), pierderea și degradarea habitatului (dezvoltarea ulterioară a infrastructurii precum drumuri, baraje, căi ferate și alte activități umane) și uciderea ilegală (specia a fost considerată în trecut atât ca trofeu de vânatoare atractiv, cât și ca animal dăunător). La începutul secolului al XXI-lea, lincul iberic era pe cale de dispariție, doar aproximativ 100 de exemplare supraviețuind în două subpopulații izolate din Andaluzia (Spania), precum și în anumite părți ale Portugaliei. Până în 2019, numărul acestora a crescut la peste 600 de exemplare mature în opt subpopulații, cu o conectivitate sporită între acestea.

În cadrul programului LIFE, Uniunea Europeană a sprijinit în mare măsură refacerea acestei specii, a cărei populație s-a îmbunătățit în mod semnificativ în ultimul deceniu. În cadrul proiectului LIFE Iberlince⁸¹, autoritățile spaniole au desfășurat o serie de acțiuni menite să îmbunătățească conectivitatea între diferitele nuclee ale populației și să reducă cu 30 % rata mortalității lincului iberic legată de coliziunea cu vehiculele. Acțiunile puse în aplicare în această privință au inclus construirea și adaptarea de ecoducte, împrejmuirea specifică, semnalizarea și stabilirea de limitări de viteză. Ministerul Lucrărilor Publice și Transporturilor din Spania, care este autoritatea competentă pentru securitatea rutieră, a devenit beneficiar asociat al acestui proiect LIFE pentru a

81 <http://www.iberlince.eu/index.php/esp/>.

Încuraja punerea în aplicare a acțiunilor de reducere a riscurilor de coliziune. Pot fi necesare eforturi și măsuri suplimentare pentru a se asigura că uciderile accidentale cauzate de coliziunile de pe șosele și alte cauze ale mortalității nenaturale sunt abordate în mod corespunzător și că este evitat impactul semnificativ asupra populației de linx iberic.

20 – Exemplu de bună practică: Proiectul LIFE SAFE-CROSSING – Prevenirea coliziunilor animal-vehicul

Proiectul LIFE SAFE-CROSSING are ca scop implementarea unor acțiuni menite să reducă impactul infrastructurii rutiere asupra unor specii prioritare din patru țări europene: ursul brun marsican (*Ursus arctos marsicanus*) și lupul (*Canis lupus*) în Italia, linxul iberic (*Lynx pardinus*) în Spania, ursul brun (*Ursus arctos*) în Grecia și România.

Aceste specii sunt sever amenințate de infrastructura rutieră, atât prin mortalități directe, cât și prin efectul „de barieră”. Pentru a diminua aceste efecte, ne vom baza pe experiența acumulată într-un proiect LIFE anterior, Proiectul LIFE STRADE, în cadrul acestuia fiind dezvoltat un dispozitiv inovativ de prevenire a coliziunilor animal-vehicul, care a fost instalat cu succes în 17 locații din zona Centrală a Italiei. De asemenea, s-a constatat că una dintre principalele cauze ale mortalității de pe șosele este nivelul scăzut de informare și conștientizare, precum și atenția redusă a șoferilor privind riscul unei eventuale coliziuni cu fauna sălbatică.

Proiectul LIFE SAFE-CROSSING are astfel următoarele obiective:

- utilizarea demonstrativă a dispozitivelor inovative de prevenire a [Coliziunilor Animal-Vehicul](#) (AVC PS – *Animal-Vehicle Collision Prevention Systems*);
- reducerea riscului coliziunilor din trafic cu speciile țintă;
- îmbunătățirea conectivității și favorizarea mișcării populațiilor-țintă;
- sporirea atenției șoferilor în ariile proiectului, în privința riscului de coliziune cu speciile țintă.

Proiectul este implementat de un consorțiu de 13 parteneri, dintre care ONG-uri, companii din sectorul privat și instituții publice. Implicarea Provinciei Terni va asigura transferul de expertiză din cadrul proiectului LIFE STRADE către noi zone.

Aria de implementare a Proiectului SAFE-CROSSING include 29 de situri NATURA 2000 (SIC). Prin reducerea mortalității directe și a fragmentării reprezentate de drumuri, acest proiect va contribui la îmbunătățirea biodiversității din interiorul siturilor Natura 2000, cât și a conectivității dintre acestea. Standardizarea metodelor și a practicilor și activitățile de diseminare vor promova transpunerea celor mai bune practici și în alte zone. În cele din urmă, efortul intens de mărire a gradului de conștientizare din timpul proiectului va mări și gradul de cunoaștere a comunităților locale și a turiștilor referitor la rețeaua NATURA 2000.

<https://life.safe-crossing.eu/>

(<http://www.lifestrade.it/index.php/en/>) (LIFE11BIO/IT/072)

(2-76) **Monitorizarea sistematică și colectarea de date fiabile** privind capturile și uciderile accidentale reprezintă o condiție prealabilă esențială pentru punerea în aplicare a unor măsuri de conservare eficiente. De exemplu, în ceea ce privește capturile accidentale în uneltele de pescuit, un sistem de control se poate baza pe datele colectate de statele membre în temeiul cadrului pentru colectarea de date privind pescuitul⁸². Regulamentul 2017/1004 stabilește norme privind colectarea, gestionarea și utilizarea datelor biologice, de mediu, tehnice și socioeconomice referitoare la sectorul pescuitului, contribuind la obiectivele politicii comune în domeniul pescuitului și ale legislației de

82 Regulamentul (UE) 2017/1004 al Parlamentului European și al Consiliului din 17 mai 2017 privind instituirea unui cadru al Uniunii pentru colectarea, gestionarea și utilizarea datelor din sectorul pescuitului și sprijinirea consultanței științifice cu privire la politica comună în domeniul pescuitului și de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 199/2008 al Consiliului (<https://op.europa.eu/ro/publication-detail/-/publication/dd3dc59f-557f-11e7-a5ca-01aa75ed71a1>).

mediu. Tehnologiile moderne de control, cum ar fi instrumentele de monitorizare electronică la distanță (REM) care includ televiziunea cu circuit închis și senzorii, au un potențial ridicat. Evoluțiile recente din domeniul inteligenței artificiale pot facilita examinarea automată a unui volum mare de date REM. Astfel de instrumente de control oferă autorităților un mijloc viabil și eficient din punctul de vedere al costurilor de a monitoriza și de a contabiliza capturile accidentale de specii sensibile. Astfel de instrumente REM sunt utilizate tot mai mult în întreaga lume ca soluție la diverse aspecte legate de controlul pescuitului, în scenarii în care este necesară o monitorizare continuă și eficientă din punctul de vedere al costurilor pentru colectarea de date și în scopuri de control și de asigurare a respectării normelor.

Statele membre au obligația de a stabili planuri de lucru naționale în conformitate cu programul multianual al UE pentru colectarea datelor. Acest program pentru perioada 2020-2021 a fost adoptat prin Decizia delegată (UE) 2019/910 a Comisiei și prin Decizia de punere în aplicare (UE) 2019/909 a Comisiei. Programul include obligația de a colecta date privind toate capturile accidentale de păsări, de mamifere, de reptile și de pești protejați în temeiul legislației Uniunii Europene și al acordurilor internaționale. Datele trebuie colectate pentru toate tipurile de pescuit și de nave, în timpul voiajelor de observare științifică a navelor de pescuit sau de către pescarii înșiși prin intermediul jurnalelor de bord.

În cazul în care datele colectate în timpul voiajelor de observare nu furnizează suficiente informații cu privire la capturile accidentale pentru nevoile utilizatorilor finali, statele membre trebuie să pună în aplicare alte metodologii, de exemplu utilizarea monitorizării electronice la distanță (REM) cu ajutorul camerelor video montate la bordul navelor, care înregistrează tractarea uneltelor și capturile. Metodele de colectare a datelor și calitatea acestora trebuie să fie adecvate scopurilor avute în vedere și ar trebui să respecte cele mai bune practici și metodologii relevante conform avizelor organismelor științifice relevante. Acestea ar trebui să acopere o proporție suficientă din flotă pentru a furniza o estimare fiabilă a capturilor accidentale. Colectarea de date privind capturile accidentale de specii protejate și sensibile în temeiul regulamentelor și al directivelor relevante și punerea în aplicare a unor măsuri de conservare corespunzătoare necesită o cooperare intersectorială și interinstituțională strânsă, asigurarea respectării normelor și un sprijin adecvat pentru pescari și din partea acestora.

(2-77) Pentru speciile cu arii mari de extindere, cum ar fi cetaceele care traversează apele statelor membre, cooperarea cu alte țări din aria de extindere naturală a speciilor este esențială, deoarece monitorizarea și măsurile vizează nave de pescuit din diferite țări. Prin urmare, este util să se sublinieze faptul că obligațiile prevăzute la articolul 12 reprezintă o responsabilitate comună a statelor membre. Acest punct de vedere este susținut de formularea dispozițiilor menționate anterior și de obiectivul supranațional al directivei, care este acela de a proteja speciile și habitatele de interes comunitar în aria lor de extindere naturală, precum și de obligația de cooperare loială prevăzută în tratat. Prin urmare, chiar dacă responsabilitatea principală de a pune în aplicare dispozițiile articolului 12 îi revine statului membru care găzduiește specia, celelalte state membre trebuie să coopereze dacă o astfel de cooperare este necesară pentru a-și îndeplini obligațiile legale. Acest lucru este valabil atât pentru monitorizarea, cât și pentru punerea în aplicare a măsurilor de conservare.

(2-78) Pe baza informațiilor obținute prin intermediul sistemului de control, statele membre trebuie să ia măsuri suplimentare de cercetare sau de conservare, pentru a se asigura că uciderile sau capturile accidentale nu au un impact negativ foarte puternic asupra speciilor respective. Prin urmare, este, de asemenea, esențial să existe informații fiabile privind populația, aria de extindere și stadiul de conservare a speciilor, ceea ce necesită punerea în aplicare deplină a programelor de control, astfel cum se prevede la articolul 11 din directivă.

(2-79) Deși articolul 12 alineatul (4) nu definește noțiunea de „impact negativ foarte puternic”⁸³, se poate înțelege că aceasta implică o examinare detaliată a efectului capturilor și al uciderilor accidentale asupra stării subpopulațiilor și populațiilor de specii și, în cele din urmă, asupra obținerii sau menținerii unui stadiu corespunzător de conservare. Importanța impactului va trebui evaluată de la caz la caz, luând în considerare ciclul biologic al speciei, magnitudinea și durata impactului negativ, precum și stadiul de conservare și tendința speciei în cauză. De exemplu, impactul poate fi considerat foarte puternic în cazul în care o specie se află într-un stadiu de conservare necorespunzător și se înregistrează un declin ulterior al populației din cauza capturării și a uciderii accidentale, în special dacă acesta afectează perspectivele de refacere viitoare. Impactul ar trebui evaluat, de asemenea, ca fiind foarte puternic dacă există un număr mare și exact de animale capturate și ucise accidental, care ar putea afecta o subpopulație sau o populație locală din specia în cauză. **În cazul în care nu există date privind stadiul de conservare și/sau nivelul real de capturare și ucidere accidentală, ar trebui să se aplice principiul precauției.**

(2-80) O altă activitate care poate cauza uciderea accidentală a speciilor marine strict protejate este traficul maritim, în special ca urmare a coliziunii animalelor cu navele (lovirea de către nave). Statele membre ar putea lua în considerare o gamă largă de măsuri de prevenire, inclusiv reducerea vitezei navelor sau redirectionarea traficului. Aceste măsuri vor trebui, de obicei, să fie puse în aplicare în conformitate cu normele Organizației Maritime Internaționale (OMI). În funcție de domeniul de aplicare al măsurilor propuse și de impactul acestora asupra traficului maritim normal și în temeiul Directivei 2002/59/CE, acest lucru ar putea necesita o comunicare transmisă de UE către OMI.

(2-81) Unele activități militare, în special utilizarea de sonare active în mediul marin sau descărcarea sau distrugerea munițiilor rămase neexplodate, ar putea provoca uciderea unor specii sensibile precum cetaceele. Activitățile militare nu sunt exceptate de la aplicarea dispozițiilor articolului 12 și, prin urmare, diverse marine ale statelor membre au elaborat inițiative de politici pentru utilizarea sonarului militar, ținând seama de necesitatea de a reduce la minimum potențialele efecte asupra mediului. De exemplu, pot fi desemnate zone de precauție în cazul în care utilizarea sonarelor este restricționată. Acest lucru ar trebui realizat respectând legislația internațională existentă, reglementată în principal în cadrul Convenției Națiunilor Unite asupra dreptului mării, inclusiv dispozițiile specifice referitoare la drepturile și obligațiile specifice ale navelor de război.

---

83 Articolul 6 alineatul (3) din Directiva Habitate face referire la noțiunea de a „afecta în mod semnificativ”. Orientări referitoare la acest subiect sunt disponibile la adresa: https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/art6/RO_art_6_guide_jun_2019.pdf.

3. ARTICOLUL 16

Textul articolului 16

(1) Statele membre pot deroga de la dispozițiile articolelor 12, 13, 14 și 15 literele (a) și (b), cu condiția ca derogarea să nu afecteze negativ menținerea populațiilor din speciile respective la un stadiu corespunzător de conservare în aria lor de extindere naturală și în măsura în care nu există o alternativă satisfăcătoare la derogare, în următoarele scopuri:

(a) pentru a proteja fauna și flora sălbatică și pentru a conserva habitatele naturale;

(b) pentru a evita daunele grave asupra recoltelor, efectivelor de animale, pădurilor, exploatațiilor piscicole, apelor și altor forme de proprietate;

(c) în folosul sănătății și siguranței publice sau pentru alte motive cruciale de interes public major, inclusiv din rațiuni de ordin social sau economic și în situații care ar avea efecte benefice de importanță majoră asupra mediului;

(d) în scopuri educative și de cercetare, pentru repopulare sau pentru reintroducerea anumitor specii, precum și pentru operațiunile de reproducere necesare acestor scopuri, inclusiv propagarea artificială a plantelor;

(e) pentru a permite, în condiții de strictă supraveghere, după criterii selective și la un nivel limitat, prelevarea sau deținerea de anumite specimene din speciile enumerate în anexa IV, în număr limitat, stabilit de autoritățile naționale competente.

(2) La fiecare doi ani, statele membre transmit Comisiei un raport conform cu formularul stabilit de Comitet pentru derogările acordate în temeiul alineatului (1). Comisia eliberează un aviz în legătură cu aceste derogări în termen de maximum 12 luni de la primirea raportului și informează Comitetul în această privință.

(3) Raportul trebuie să menționeze: (a) speciile pentru care se acordă derogarea și motivele de acordare a acesteia, inclusiv natura riscului și, după caz, alternativele la derogare respinse și baza științifică folosită; (b) mijloacele, dispozitivele și metodele de capturare sau ucidere a animalelor autorizate și motivele pentru care sunt folosite; (c) situațiile pentru care se acordă respectivele derogări; (d) autoritatea împuternicită să declare și să verifice respectarea condițiilor de derogare impuse și să decidă ce mijloace, dispozitive și metode se pot folosi, în ce limite și de către care instituții, precum și persoanele care execută operațiunile; (e) măsurile de supraveghere aplicate și rezultatele obținute.

(3-1) Articolul 16 din directivă prevede posibilitatea unor derogări, inclusiv de la sistemul de protecție riguroasă a speciilor de animale instituit în temeiul articolului 12.

(3-2) Articolul 16 prevede un domeniu de aplicare limitat pentru derogarea de la restricțiile și interdicțiile prevăzute la articolul 12. Derogările trebuie nu numai să fie justificate în raport cu obiectivul general al directivei, ci și să se supună unui număr de trei condiții specifice (a se vedea punctul 3.2).

(3-3) Nerespectarea uneia dintre aceste condiții determină nulitatea derogării. Prin urmare, înainte de a acorda o derogare, autoritățile statelor membre trebuie să examineze cu atenție toate cerințele generale și specifice.

3.1. Considerații juridice generale

3.1.1. Obligația de a asigura transpunerea integrală, clară și precisă a articolului 16

Articolul 16 trebuie transpus integral și formal, cu forță obligatorie incontestabilă. Criteriile care trebuie îndeplinite înainte de acordarea unei derogări trebuie reproduse în dispoziții specifice de drept intern. Măsurile naționale de transpunere trebuie să garanteze aplicarea integrală a articolului 16, fără modificarea termenilor săi, fără aplicarea selectivă a dispozițiilor sale sau fără adăugarea unor tipuri de derogări care nu sunt prevăzute de directivă. Doar dispozițiile administrative nu sunt suficiente.

(3-4) Transpunerea articolului 16 în legislația națională trebuie să garanteze punerea în aplicare a dispozițiilor derogatorii de către autoritățile competente. Trebuie precizat faptul că o directivă este obligatorie în ceea ce privește rezultatul care trebuie obținut, dar permite statelor membre să aleagă modul de obținere a acestui rezultat. Cu toate acestea, Curtea a stabilit limite pentru această marjă de manevră. Prin urmare, transpunerea la nivel național a sistemului derogatoriu în temeiul articolului 16 trebuie să respecte toate principiile juridice de bază ale dreptului UE și o serie de cerințe, astfel cum se explică mai jos.

(3-5) În conformitate cu jurisprudența CJUE⁸⁴, **„transpunerea unei directive în dreptul intern nu impune în mod necesar o preluare formală și textuală a dispozițiilor sale într-o normă legală expresă și specifică. În funcție de conținutul directivei, un context juridic general poate fi adecvat scopului, cu condiția ca acesta să garanteze efectiv deplina aplicare a directivei într-un mod suficient de clar și de precis”**. Nu se poate considera că doar dispozițiile administrative care pot, prin însăși natura lor, să fie modificate de autorități și care sunt lipsite de o publicitate adecvată, constituie o modalitate corectă de executare a obligațiilor care îi revin unui stat membru în temeiul TFUE și al directivei⁸⁵.

(3-6) În consecință, aplicarea în practică a cerințelor prevăzute la articolul 16 nu înlocuiește transpunerea formală. În cauza C-46/11, Curtea a confirmat că punerea corectă în aplicare a dispozițiilor unei directive nu poate, în sine, să asigure claritatea și precizia necesare pentru a respecta principiul securității juridice. În plus, **„simpla existență a practicilor administrative nu poate fi considerată o punere în aplicare a obligației statelor membre de a transpune directiva⁸⁶ în dreptul intern.**

(3-7) În plus, **„dispozițiile directivelor trebuie să fie puse în aplicare cu o forță obligatorie incontestabilă și cu specificitatea, cu precizia și cu claritatea necesare, pentru îndeplinirea cerinței securității juridice⁸⁷**. Curtea a fost mai explicită în cauza C-339/87 și a afirmat că „criteriile pe care statele membre trebuie să le respecte pentru a deroga de la interdicțiile prevăzute în directivă trebuie redactate prin dispoziții naționale precise, deoarece exactitatea transpunerii dobândește o importanță deosebită în măsura în care gestionarea patrimoniului comun este încredințată, pentru teritoriul propriu, statelor membre respective”. În hotărârea din 20 octombrie 2005, Curtea a aplicat această jurisprudență Directivei Habitate și a observat că, „în cadrul Directivei Habitate, care prevede norme complexe și tehnice în domeniul dreptului mediului, statele membre

⁸⁴ A se vedea hotărârea din 28 februarie 1991, Comisia/Germania, cauza C-131/88, ECLI:EU:C:1991:87.

⁸⁵ A se vedea, de exemplu, Comisia/Italia, cauza C-315/98, punctul 10.

⁸⁶ Hotărârea din 15 martie 2012, Comisia/Polonia, cauza C-46/11, ECLI:EU:C:2012:146, punctele 28 și 56.

A se vedea, de asemenea, concluziile avocatului general prezentate la data de 11 ianuarie 2007 în cauza C-508/04, punctul 31.

⁸⁷ A se vedea, în special, următoarele hotărâri: Comisia/Germania, cauza C-59/89, punctele 18 și 24; Comisia/Franța, cauza C-225/97, punctul 37; 17 mai 2001; Comisia/Italia, cauza C-159/99, punctul 32; Comisia/Luxemburg, cauza C-75/01, punctele 28, 87-88; Comisia/Regatul Unit, cauza C-6/04, punctul 27.

sunt ținute în mod deosebit să se asigure că legislația internă menită să asigure transpunerea directivei respective este clară și precisă⁸⁸.

(3-8) Astfel cum a statuat Curtea, în ceea ce privește articolul 16 din Directiva Habitate, criteriile pe baza cărora statele membre pot deroga de la interdicțiile impuse de directivă trebuie redată fără ambiguitate în dispozițiile de drept intern. Articolul 16 din Directiva Habitate trebuie astfel interpretat în mod restrictiv, deoarece definește în mod precis condițiile în care statele membre pot deroga de la articolele 12-15 din directivă⁸⁹. Curtea a reiterat această poziție în cauza C-46/1190.

(3-9) La transpunerea articolului 16, statele membre trebuie să urmărească sensul termenilor și al conceptelor utilizate de directivă, cu scopul de a asigura uniformitatea în ceea ce privește atât interpretarea, cât și aplicarea⁹¹. Aceasta implică, de asemenea, faptul că măsurile naționale de transpunere **trebuie să asigure aplicarea integrală a directivei, fără a modifica termenii acesteia și fără a adăuga condiții sau derogări suplimentare care nu sunt prevăzute de directivă**⁹². De exemplu, în cauza C-6/0493, Curtea a constatat că o derogare care autorizează acte care conduc la uciderea speciilor protejate și la deteriorarea sau distrugerea ariilor de reproducere și de odihnă ale acestora, cu condiția ca astfel de acte să fie legale și să nu poată fi evitate în mod rezonabil, „este contrară atât spiritului și scopului Directivei Habitate, cât și formulării articolului 16 din aceasta”.

În cauza C-183/0594, Curtea a considerat că regimul de derogări prevăzut de legislația irlandeză [articolul 23 alineatul (7) litera (b) din Legea privind fauna și flora sălbatică (Wildlife Act)] nu este conform cu dispozițiile articolelor 12 și 16 din directivă. În temeiul legislației irlandeze, nu constituie o încălcare a legii actele comise fără intenție care perturbă sau distrug ariile de reproducere sau de odihnă ale speciilor sălbatice. Potrivit Curții, această dispoziție nu numai că nu îndeplinește cerințele prevăzute la articolul 12 alineatul (1) litera (d) din directivă, care interzice astfel de acte, indiferent dacă sunt intenționate sau nu, ci are și o sferă de aplicare mai largă decât cea prevăzută de articolul 16 din directivă, aceasta din urmă stabilind în mod exhaustiv condițiile în care se pot acorda derogări.

(3-10) **Dispozițiile de drept intern trebuie să asigure transpunerea strictă și riguroasă a tuturor condițiilor prevăzute la articolul 16, fără a aplica în mod selectiv doar anumite dispoziții.** În cauza C-98/0395, Curtea a constatat că legislația germană [articolul 43 alineatul (4) din Legea federală privind conservarea naturii] nu este compatibilă cu articolul 16, întrucât nu supune derogările tuturor condițiilor prevăzute la articolul respectiv.

În cauza C-508/0496, Curtea a clarificat că „dispoziții naționale care nu supun acordarea derogărilor de la interdicțiile prevăzute la articolele 12-14 și la articolul 15 literele (a) și (b) din directiva menționată tuturor criteriilor și condițiilor prevăzute la articolul 16 din aceasta, ci, în mod incomplet, numai anumitor elemente ale acestora, nu pot constitui un sistem conform acestui din urmă articol”. În cauza C-46/11, Curtea a constatat că legislația poloneză nu este compatibilă cu articolul 16, deoarece nu supune derogările tuturor criteriilor și condițiilor prevăzute la articolul respectiv.

---

88 Comisia/Regatul Unit, cauza C-6/04, punctele 25-26.

89 Comisia/Austria, cauza C-508/04, punctul 110.

Concluziile avocatului general prezentate la data de 11 ianuarie 2007 în cauza C-508/04, punctul 53.

90 Comisia/Polonia, cauza C-46/11, punctul 29.

91 De exemplu, cauzele conexe C-206 și 207/88 – Vessoso și G. Zanetti.

92 Comisia/Luxemburg, cauza C-75/01, punctul 28.

93 Comisia/Regatul Unit, cauza C-6/04, punctele 109-113.

94 Comisia/Irlanda, cauza C-183/05, punctele 47-49.

95 Comisia/Germania, cauza C-98/03, punctele 57-62.

96 Comisia/Austria, cauza C-508/04, punctul 111.

3.1.2. Aplicarea generală corespunzătoare a derogărilor

Derogările prevăzute la articolul 16 trebuie să fie o soluție de ultimă instanță. Dispozițiile derogatorii trebuie interpretate în sens restrâns: ele trebuie să acopere cerințe precise și situații specifice. Este la latitudinea statelor membre să se asigure că efectul combinat al tuturor derogărilor acordate pe teritoriul lor nu produce efecte care contravin obiectivelor directivei.

(3-11) Acordarea derogărilor prevăzute la articolul 16 trebuie să fie o soluție de ultimă instanță⁹⁷. Autoritățile naționale responsabile cu acordarea derogărilor trebuie să țină seama de faptul că **derogările trebuie interpretate și puse în aplicare în mod restrictiv, pentru a se evita subminarea obiectivului general și a dispozițiilor-cheie ale directivei**⁹⁸. În cauza C-6/04, Curtea a precizat că acest principiu se aplică și în contextul articolului 16⁹⁹. În cauza C-674/17, CJUE a hotărât că „o derogare întemeiată pe articolul 16 alineatul (1) din această directivă poate constitui numai o aplicare concretă și punctuală pentru a răspunde unor cerințe și situații specifice”¹⁰⁰.

(3-12) În ceea ce privește măsurile care trebuie luate în temeiul articolului 12 din Directiva Habitatare, a fost subliniată necesitatea de a pune în aplicare măsuri adecvate și eficiente într-un mod suficient și verificabil. Aceeași abordare poate fi urmată și în cazul sistemului de derogări. Dacă este utilizat corect, acesta asigură faptul că acordarea de derogări nu contravine obiectivului directivei¹⁰¹. În cauza C-6/04, Curtea a constatat că „articolele 12, 13 și 16 din Directiva Habitatare constituie un ansamblu coerent de norme care vizează să asigure protecția populațiilor din cadrul speciilor în cauză, astfel încât orice derogare care ar fi incompatibilă cu directiva ar încălca atât interdicțiile prevăzute la articolele 12 și 13, cât și norma potrivit căreia pot fi acordate derogări în conformitate cu articolul 16”.

Ca regulă generală, severitatea oricăreia dintre condiții sau „teste” va crește odată cu gravitatea impactului potențial al unei derogări asupra unei specii sau a unei populații.

(3-13) Acordarea unei derogări presupune ca autoritățile naționale competente să fi asigurat îndeplinirea tuturor condițiilor prevăzute la articolul 16. **Statele membre trebuie, de asemenea, să garanteze că efectele cumulative ale derogărilor nu produc un impact care să contravină obiectivelor articolului 12 și ale directivei în ansamblu**¹⁰².

(3-14) În consecință, utilizarea derogărilor este adesea cel mai bine gestionată într-un cadru național de conservare pentru a se asigura că, în general, impactul cumulat al derogărilor pentru o anumită specie nu aduce prejudicii menținerii speciei la un stadiu corespunzător de conservare la nivel național și/sau biogeografic într-un stat membru. În orice caz, statele membre trebuie **să aibă o imagine de ansamblu și să supravegheze utilizarea derogărilor** la nivel național (și, dacă este necesar, o imagine de ansamblu care să se extindă dincolo de frontiere, pentru populațiile transfrontaliere). Acest lucru poate impune, în funcție de structura organizatorică dintr-

97 A se vedea punctul 33 din concluziile avocatului general în cauza C-10/96.

98 A se vedea următoarele hotărâri ale CEJ în legătură cu derogările prevăzute de Directiva Păsări: hotărârea din 8 iulie 1987, Comisia/Republica Italiană, cauza 262/85, ECLI:EU:C:1987:340; hotărârea din 7 martie 1996, WWF Italia/Regione Veneto, cauza C-118/94, ECLI:EU:C:1996:86, hotărârea din 12 decembrie 1996, Ligue royale belge pour la protection des oiseaux și Société d'études ornithologiques/Région Wallonne, cauza C-10/96, ECLI:EU:C:1996:504.

99 Comisia/Regatul Unit, cauza C-6/04, punctul 111.

A se vedea, de asemenea, Comisia/Austria, cauza C-508/04, punctul 110, în contextul dispoziției derogatorii comparabile de la articolul 9 din Directiva 2009/147/CE privind păsările.

100 Hotărârea din 10 octombrie 2019, cauza C-674/17, Tapiola, ECLI:EU:C:2019:851, punctul 41.

101 Comisia/Regatul Unit, cauza C-6/04, punctul 112.

102 Cauza C-674/17, punctul 59.

un stat membru, ca autoritățile regionale sau locale să analizeze efectele derogărilor în afara propriilor teritorii.

Un exemplu al modului în care autoritatea națională poate încadra utilizarea derogărilor acordate pe teritoriul său poate fi găsit în cauza C-342/05. În această cauză, Curtea a clarificat faptul că „în ceea ce privește circumstanța potrivit căreia deciziile de eliberare a permiselor de vânătoare de lupi sunt supuse și unei limite superioare regionale de specimene care pot fi sacrificate în fiecare district de protecție a vânatului, aceasta nu poate fi considerată ca fiind contrară articolului 16 alineatul (1) din Directiva Habitate. Într-adevăr, această limită, care este stabilită în funcție de cantitatea de specimene care pot fi suprimate fără a pune în pericol specia respectivă, constituie [...] numai cadrul în care districtele de protecție a vânatului pot elibera permise de vânătoare **atunci când, în plus, sunt îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 16 alineatul (1) din Directiva Habitate**”.¹⁰³ Cu alte cuvinte, este posibil să se stabilească o limită maximă de specimene care pot fi ucise (pentru a evita impactul negativ asupra stadiului de conservare), dar aceasta nu elimină necesitatea ca fiecare derogare să îndeplinească toate condițiile prevăzute la articolul 16 alineatul (1).

3.2. Un sistem atent controlat pentru acordarea derogărilor: cele trei teste

(3-15) Articolul 16 stabilește **trei criterii care trebuie îndeplinite** înainte de acordarea unei derogări:

- 1) demonstrarea unuia sau a mai multora dintre motivele enumerate la articolul 16 alineatul (1) literele (a)-(d) pentru a permite, în condiții de strictă supraveghere, după criterii selective și la un nivel limitat, prelevarea sau deținerea de anumite specimene din speciile enumerate în anexa IV, în număr limitat, stabilit de autoritățile naționale competente (litera „e”),
- 2) lipsa unei alternative satisfăcătoare, și
- 3) asigurarea faptului că o derogare nu afectează negativ menținerea populațiilor la un stadiu corespunzător de conservare.

Al treilea test reflectă obiectivul general al Directivei Habitate, și anume acela de a contribui la menținerea biodiversității prin conservarea habitatelor naturale și a speciilor de floră și faună sălbatică [articolul 2 alineatul (1)]. Măsurile luate trebuie să fie destinate menținerii sau readucerii la un stadiu de conservare corespunzător a habitatelor naturale protejate și a speciilor de floră și faună sălbatică. Acestea trebuie, de asemenea, să țină seama de condițiile economice, sociale și culturale, precum și de caracteristicile regionale și locale [articolul 2 alineatele (2) și (3)].

Înainte de examinarea celui de al doilea și a celui de al treilea test, aplicarea trebuie să îndeplinească cerințele primului test. Din punct de vedere practic, nu are sens să se examineze chestiunea alternativelor satisfăcătoare și a impactului asupra stadiului de conservare în cazul în care acțiunea nu îndeplinește cerințele prevăzute la articolul 16 alineatul (1) literele (a)-(e).

(3-16) **Cu toate acestea, statele membre trebuie să se asigure că cerințele tuturor celor trei teste sunt îndeplinite.** Sarcina probei le revine autorităților competente, care trebuie să demonstreze că fiecare derogare îndeplinește cerințele tuturor testelor, astfel cum a explicat Curtea în cauza C-342/05: Întrucât articolul 16 alineatul (1) „prevede un regim de exceptare care trebuie să fie de strictă interpretare și să atribuie autorității cu putere de decizie sarcina probei existenței condițiilor cerute

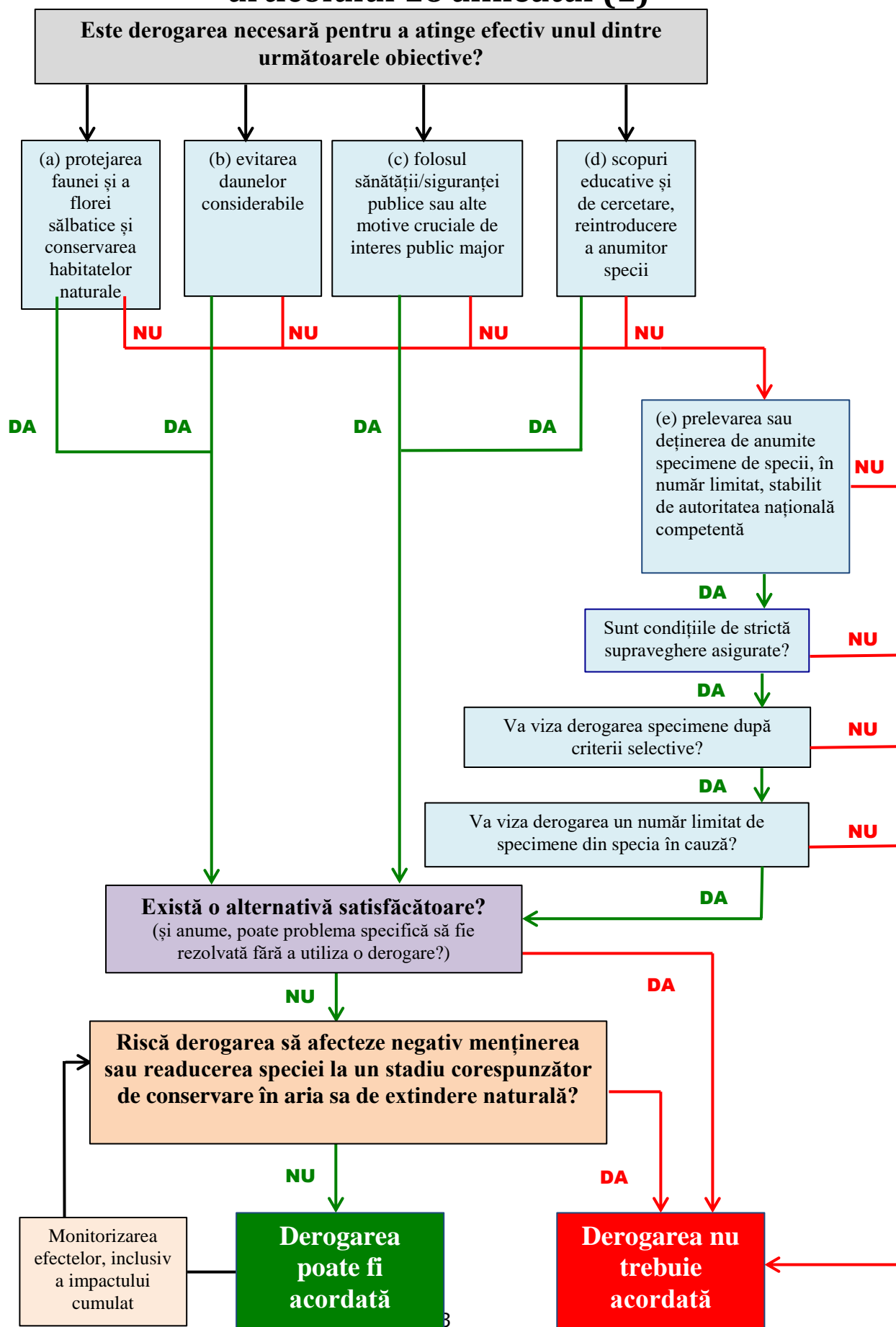
¹⁰³ Hotărârea din 14 iunie 2007, Comisia/Finlanda, cauza C-342/05, ECLI:EU:C:2007:341, punctul 45.

pentru fiecare derogare, statele membre sunt obligate să garanteze că orice intervenție care aduce atingere speciilor protejate nu este autorizată decât pe baza unor decizii care conțin o motivare precisă și adecvată care face referire la motivele, la condițiile și la cerințele prevăzute la articolul 16 alineatul (1) din Directiva Habitate¹⁰⁴.

---

104 Comisia/Finlanda, cauza C-342/05, punctul 25.

Diagramă pentru acordarea unei derogări în temeiul articolului 16 alineatul (1)

3.2.1. TESTUL 1: Demonstrarea unuia dintre motivele menționate la articolul 16 alineatul (1) literele (a)-(d) sau pentru a permite, în condiții de strictă supraveghere, după criterii selective și la un nivel limitat, prelevarea sau deținerea de anumite specimene din speciile enumerate în anexa IV, în număr limitat, stabilit de autoritățile naționale competente [articolul 16 alineatul (1) litera (e)]

Atunci când evaluează necesitatea unei derogări, autoritățile naționale ar trebui să analizeze dacă aceasta este justificată de unul dintre motivele menționate la articolul 16 alineatul (1) literele (a)-(d) sau (e). Tipul și importanța motivului trebuie, de asemenea, analizate în raport cu interesul speciei protejate în circumstanțele specifice în cauză, pentru a stabili dacă derogarea este adecvată.

(3-17) Derogările se acordă deoarece există o problemă sau o situație specifică ce trebuie abordată. **Derogările trebuie să se întemeieze pe cel puțin una dintre opțiunile enumerate la articolul 16 alineatul (1) literele (a), (b), (c), (d) și (e).** Derogările specifice care nu sunt justificate de niciunul dintre aceste motive/opțiuni contravin atât spiritului și scopului Directivei Habitate, cât și formulării articolului 16¹⁰⁵.

În cauza C-508/04¹⁰⁶, Curtea a constatat că legislația austriacă nu a fost conformă cu articolul 16 alineatul (1) din directivă, în parte deoarece motivele derogării în temeiul legislației austriece (și anume, exploatarea comercială de natură agricolă sau silvicolă, fabricarea de băuturi și construirea de instalații) nu se încadrau în niciunul dintre motivele/opțiunile enumerate în mod exhaustiv la articolul 16 alineatul (1) din directivă.

(3-18) Atunci când se acordă o derogare, **obiectivul urmărit trebuie să fie precizat în mod clar și precis, iar autoritatea națională trebuie să demonstreze, având în vedere date științifice riguroase, că derogările sunt apte să atingă acest obiectiv**, trebuie să justifice alegerea unui motiv/unei opțiuni în temeiul articolului 16 alineatul (1) literele (a)-(e) și să verifice dacă sunt îndeplinite condițiile specifice¹⁰⁷.

(a) Pentru a proteja fauna și flora sălbatică și pentru a conserva habitatele naturale

(3-19) Primul motiv pentru acordarea unei derogări este protecția faunei și florei sălbatice și conservarea habitatelor naturale. Articolul 16 alineatul (1) litera (a) nu precizează nici tipul de faună, de floră sau de habitate naturale vizate, nici tipul de amenințări. Având în vedere obiectivul general al directivei, este mai probabil ca **habitatele naturale și speciile vulnerabile, rare, pe cale de dispariție sau endemice** (de exemplu, cele enumerate în anexele la Directiva Habitate) să fie acoperite de acest motiv, care ar urmări efectiv reducerea impactului negativ al unei anumite specii asupra lor. Ar fi neobișnuit să se acorde prioritate intereselor unei specii comune care se dezvoltă puternic în detrimentul intereselor unei specii care îndeplinește criteriile prevăzute la articolul 1 litera (g) din directivă.

(3-20) Autoritatea competentă ar trebui să examineze cu atenție dacă interesele protejării unui habitat sau a unei specii de interes comunitar pot justifica afectarea unei alte specii de interes comunitar, de exemplu în cazul în care o specie-pradă ar putea fi

105 A se vedea, de asemenea, Comisia/Regatul Unit, cauza C-6/04, punctele 109-113.

106 Comisia/Austria, cauza C-508/04, punctele 120 și 128.

107 Hotărârea din 10 octombrie 2019, cauza C-674/17.

amenințată la nivel local de o specie carnivora¹⁰⁸, de la caz la caz. Înainte de a lua în considerare acordarea unei derogări pentru a proteja o specie-pradă, Comisia ar trebui să evalueze și să abordeze toate celelalte amenințări posibile (de exemplu, deteriorarea habitatelor, vânătoarea excesivă, perturbarea, concurența din partea speciilor domestice). Evaluarea ar trebui să vizeze stadiul de conservare a speciilor care fac obiectul posibilei derogări în raport cu stadiul de conservare a „faunei, florei și habitatelor” în cauză, impactul pe termen lung asupra populației (populațiilor) afectate, eficacitatea pe termen lung în reducerea amenințării etc. Evaluarea ar trebui să respecte principiul proporționalității: inconvenientele cauzate nu trebuie să fie disproporționate în raport cu scopurile vizate.

(b) Pentru a evita daunele grave asupra recoltelor, efectivelor de animale, pădurilor, exploatațiilor piscicole, apelor și altor forme de proprietate

(3-21) Al doilea motiv pentru acordarea unei derogări este evitarea daunelor grave asupra recoltelor, efectivelor de animale, pădurilor, exploatațiilor piscicole, apelor și altor forme de proprietate. Această derogare ține seama de interesele economice și, după cum s-a menționat, daunele care trebuie evitate trebuie să fie grave. Cu toate acestea, lista nu este exhaustivă; aceasta poate cuprinde și alte forme de proprietate. Daunele grave se referă la interese specifice, și anume acestea conduc sau ar putea conduce, printre altele, la o pierdere economică și/sau financiară directă sau indirectă, la pierderea valorii proprietății sau la pierderea de material de producție.

(3-22) Cu toate acestea, astfel cum a subliniat Curtea în hotărârea pronunțată în cauza C-46/11, **articolul 16 alineatul (1) litera (b) nu permite autorităților să deroge de la interdicțiile prevăzute la articolul 12 doar pentru că respectarea acestor interdicții impune o modificare a activităților agricole, forestiere sau piscicole.** În cauza C-46/11, Curtea a statuat că articolul 16 alineatul (1) litera (b) nu autorizează derogarea de la interdicțiile prevăzute la articolul 12 pe motiv că respectarea acestor interdicții nu ar permite utilizarea tehnologiilor utilizate în mod normal în agricultură, silvicultură sau piscicultură¹⁰⁹.

(3-23) Pronunțându-se cu privire la procedura de derogare comparabilă prevăzută la articolul 9 din Directiva 2009/147/CE privind păsările, Curtea a observat că directiva nu este destinată să prevină daunele minore, ci doar daunele grave, și anume cele care depășesc un anumit grad¹¹⁰. Rezultă că simplele inconveniente și riscurile normale de afaceri nu pot constitui motive legitime pentru acordarea de derogări. Ceea ce se consideră a constitui daune grave ar trebui evaluat **de la caz la caz atunci când intervine problema.**

(3-24) Curtea a precizat că „articolul 16 alineatul (1) din Directiva Habitate nu impune producerea unor pagube importante ca element prealabil pentru adoptarea măsurilor derogatorii”¹¹¹. Întrucât această dispoziție este menită să evite daunele grave, nu este necesar ca daunele grave în sine să se fi produs deja; probabilitatea producerii unor daune grave este suficientă. Cu toate acestea, **simpliciter șansa de producere a unor daune nu este suficientă; probabilitatea producerii unor daune trebuie să fie ridicată, la fel ca și amploarea daunelor.** Probabilitatea ridicată de producere a unor daune grave trebuie demonstrată prin dovezi suficiente. Trebuie să existe, de asemenea, dovezi suficiente care să ateste că riscul producerii unor daune grave poate fi atribuit în

---

108 Kojola, I., Huitu, O., Toppinen, K., Heikura, K., Heikkinen, S. și Ronkainen, S. (2004). Predation on European forest reindeer (*Rangifer tarandus*) by wolves (*Canis lupus*) in Finland. *Journal of Zoology*, Londra 263(3): 229-236.

109 Comisia/Polonia, cauza C-46/11, punctul 31.

110 Hotărârea din 8 iulie 1987, Comisia/Belgia, cauza C-247/85, ECLI:EU:C:1987:339, punctul 56. „Scopul acestei dispoziții a directivei nu este de a preveni amenințarea producerii de daune minore. Faptul că este necesar un anumit grad al daunelor pentru această derogare de la sistemul general de protecție este în concordanță cu gradul de protecție urmărit de directivă”.

111 Comisia/Finlanda, cauza C-342/05, punctul 40.

mare măsură speciilor vizate de derogare și că trebuie să existe o probabilitate ridicată de producere a unor daune grave în cazul în care nu se iau măsuri. Experiența anterioară ar trebui să demonstreze o probabilitate ridicată de producere a unor daune.

(3-25) Atunci când acordă derogări, **statele membre trebuie să fie în măsură să demonstreze că orice metodă de control utilizată în temeiul derogării este eficace și durabilă în ceea ce privește prevenirea sau limitarea daunelor grave**, de exemplu, care vizează în mod specific locul și momentul în care se produc sau este probabil să se producă daune și vizând exemplarele care provoacă daune etc. În cauza C-342/05¹¹², Curtea a constatat că, prin autorizarea vânătorii de lupi cu titlu preventiv, fără să se fi stabilit că aceasta este de natură să prevină pagube importante în sensul articolului 16 alineatul (1) litera (b), Finlanda nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 12 alineatul (1) și al articolului 16 alineatul (1) litera (b) din Directiva Habitat. Rezultă că derogările ar trebui să **fie direcționate la scara necesară** chiar și la cea a unui singur specimen (de exemplu, un singur urs care creează probleme).

(3-26) Derogările pentru prevenirea daunelor grave sunt acordate în principal pentru speciile care au un impact semnificativ asupra diferitelor sectoare, cum ar fi carnivorele mari, *Castor fiber* și, într-o mai mică măsură, *Lutra lutra*. Acestea sunt exemple specifice de specii a căror prezență și expansiune pot duce la o serie de conflicte cu interesele umane în diferite state membre. Atenuarea acestor conflicte poate necesita elaborarea unor strategii de conservare cuprinzătoare și adaptarea, atunci când este posibil, a practicilor umane care generează conflicte pentru a dezvolta o cultură a coexistenței. Aceasta poate necesita, de asemenea, elaborarea unor planuri adaptate la nivel local la caracteristicile specifice ale speciilor și ale activităților afectate, care pot include derogări în conformitate cu articolul 16 alineatul (1) litera (b).

(3-27) Comisia Europeană a sprijinit mai multe proiecte și inițiative LIFE care au elaborat orientări privind bunele practici pentru gestionarea conflictelor care implică specii protejate (de exemplu, *Platforma UE privind coexistența între oameni și carnivorele mari*¹¹³, descrisă în caseta de mai jos). Orientări specifice pentru fiecare specie în parte au fost elaborate la nivel național sau regional în mai multe state membre¹¹⁴. Atunci când planul urmărește obținerea unei derogări, este recomandabil să se exploreze măsurile, practicile și instrumentele sugerate în aceste orientări sau experimentate în altă parte, pentru a găsi cele mai bune soluții adaptate la nivel local în vederea reducerii daunelor și a conflictelor, conform principiului proporționalității.

21 – Exemplu de bună practică: Platforma UE privind coexistența între oameni și carnivorele mari

Patru specii de carnivore mari, ursul brun (*Ursus arctos*), lupul (*Canis lupus*), râsul eurasiatic (*Lynx lynx*) și glotonul (*Gulo gulo*), sunt printre cele mai problematice specii în ceea ce privește conservarea la nivelul UE. Acest lucru se datorează faptului că au arii de extindere mari, care traversează granițele regionale și naționale, și pot fi în conflict cu activitățile economice umane, cum ar fi agricultura. Problema este complicată și mai mult de faptul că populații diferite au stadii de conservare diferite, regimuri de protecție și gestionare diferite și contexte socioeconomice diferite.

Platforma UE privind coexistența între oameni și carnivorele mari, sprijinită de Comisia Europeană de la lansarea sa în 2014, este o grupare de organizații reprezentând diferite grupuri de interese care au convenit asupra unei misiuni comune: „de a promova căi și mijloace pentru a minimiza și, atunci când este posibil, a găsi soluții la conflictele dintre interesele umane și prezența speciilor de

112 Comisia/Finlanda, cauza C-342/05, punctele 41-44 și 47.

113 http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/coexistence_platform.htm.

114 A se vedea, de exemplu, orientările privind gestionarea castorului în Bavaria, de către Ministerul Mediului din Bavaria: Bayerisches Staatsministerium für Umwelt und Verbraucherschutz, 2016. „Richtlinien zum Bibermanagement”. https://www.stmuv.bayern.de/service/recht/naturschutz/doc/bibermanagement_2016/richtlinien_bibermanagement_2016.pdf.

carnivore mari, prin intermediul schimbului de informații și printr-o colaborare deschisă, constructivă și caracterizată de un respect reciproc". La reuniuni participă reprezentanți ai diferitelor grupuri de interese, inclusiv vânători, proprietari de terenuri, crescători de reni și ONG-uri din domeniul protecției naturii.

Platforma reunește informații și bune practici din diferite state membre și promovează constatările pe site-ul lor internet și prin canalele lor de informare. Promovarea și sprijinirea adoptării de măsuri de prevenire a daunelor prin intermediul finanțării acordate de UE pentru dezvoltarea rurală, precum și colectarea și evaluarea studiilor de caz au reprezentat direcții de lungă durată ale activității platformei.

Planul de comunicare al platformei descrie lecțiile învățate până în prezent. Activitățile comune au cel mai mare succes, deoarece este mai ușor să se interacționeze cu o serie de părți interesate dacă acestea simt că interesele le sunt reprezentate. Participarea reprezentanților internaționali ai platformei și ai Comisiei Europene la evenimentele regionale este utilă atât în ceea ce privește subiectele abordate, cât și impresia participanților că preocupările lor sunt ascultate de un grup mai larg. Declarațiile comune sunt, în general, convenite după evenimente care au stabilit un reper pentru evenimentele viitoare și le permit să se bazeze pe activitățile anterioare¹¹⁵.

22 – Exemplu de bună practică: Gestionarea castorului european în Franța

În Franța, castorul european este o specie strict protejată, iar stadiul său de conservare se îmbunătățește. Cu toate acestea, în unele zone, castorii cauzează daune în silvicultură, mestecând arboreturi și inundând zonele împădurite cu activitățile lor de construire a barajelor.

În urma repetării periodice a acestor daune, persoanele și organizațiile afectate au solicitat autorităților naționale să acorde derogări de la protecția strictă a speciei. Un conflict continuu ar putea încuraja uciderea ilegală a exemplarelor sau intervenții necontrolate asupra habitatelor speciei (distrugerea barajelor), afectând menținerea populațiilor în anumite zone. Pentru a găsi o soluție satisfăcătoare care să țină cont de stadiul de conservare a speciilor și de semnificația sa simbolică, au fost acordate derogări pentru deplasarea specimenelor în alte zone atunci când a fost necesar și atunci când alte măsuri luate pentru promovarea coexistenței cu specia nu au fost suficiente. Cu toate acestea, desfășurarea acestei operațiuni nu este ușoară și necesită acceptarea din partea părților interesate din noua zonă, care se pot teme și de impactul viitor al speciei.

Confruntându-se cu această situație, agenția națională pentru vânătoare și faună sălbatică (ONCFS – *Office national de la chasse et de la faune sauvage*) a creat o rețea tehnică în domeniul protecției castorului, la care au participat experți pentru a acumula cunoștințe referitoare la specie și pentru a oferi asistență pe teren persoanelor afectate de daune cauzate de castori. Experiența dobândită este în prezent înregistrată în cadrul unui ghid de bune practici pentru a preveni producerea de daune asupra plantațiilor de arbori și pentru a reconcilia menținerea funcționalității ecologice a habitatelor speciei, prevenind totodată inundațiile.

Măsurile care vizează reducerea conflictelor sunt elaborate în mod progresiv și, prin urmare, eficacitatea acestora trebuie evaluată pe termen lung. Aceste măsuri sunt variate și includ soluții tehnice, cum ar fi instalarea unor sisteme care să împiedice săpăturile castorilor, conducte pentru castori, dispozitive de control al fluxului, protecția mecanică a arborilor și a culturilor prin utilizarea manșoanelor, a îngrăditurilor sau a gardurilor electrice, precum și utilizarea derogărilor pentru eliminarea barajelor, strămutare sau construirea de jgheaburi etc. Aceste măsuri sunt adoptate de la caz la caz.

La scară mai largă, se elaborează planuri de gestionare la nivel local cu domenii de acțiune diferențiate, în funcție de riscuri și de măsurile de prevenire, de atenuare și de compensare aferente. Aceasta poate include crearea de zone naturale în care habitatele castorilor să fie

¹¹⁵ Pentru mai multe informații, a se vedea:

Platforma UE (2014), Acord de participare la Platforma UE privind coexistența oamenilor cu carnivorele mari: https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/pdf/RO_Agreement.pdf

Planul de comunicare al Platformei UE (2018a), versiunea 2:

https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/pdf/2014_LC%20Platform%20Communication%20Plan%20v2.pdf

Site-ul internet al Platformei UE (2018b).

https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/coexistence_platform.htm.

refăcute și în care barajele castorilor pot crea zone umede. Măsurile de gestionare implică, de asemenea, monitorizarea speciei și a impactului acesteia, precum și activități de comunicare și informare.

(c) În folosul sănătății și siguranței publice sau pentru alte motive cruciale de interes public major, inclusiv din rațiuni de ordin social sau economic și în situații care ar avea efecte benefice de importanță majoră asupra mediului

(3-28) Al treilea motiv posibil pentru acordarea unei derogări este reprezentat de „motive cruciale de interes public major”. Acest concept nu este definit în directivă, dar alineatul menționează motive de interes public, cum ar fi sănătatea și siguranța publică. Acesta acoperă, de asemenea, alte motive nespecificate, cum ar fi motive de natură socială sau economică, motive care au consecințe benefice de importanță majoră pentru mediu etc. (lista nu este exhaustivă).

(3-29) În alte domenii ale dreptului Uniunii în care apar concepte similare, cum ar fi libera circulație a mărfurilor, Curtea Europeană de Justiție a statuat că cerințele imperative sau interesul public major justifică măsuri naționale care restricționează principiul libertății de circulație. În acest context, aceasta a recunoscut sănătatea publică, protecția mediului și urmărirea obiectivelor legitime ale politicii economice și sociale ca fiind astfel de cerințe imperative.

(3-30) Aceeași noțiune figurează și la articolul 6 alineatul (4) din directivă. Până în prezent, jurisprudența Curții nu include nicio dispoziție cu privire la modul de interpretare a acestui concept specific, dar se poate considera că demonstrarea considerentelor imperative ale unui plan sau proiect ar trebui să se aplice în egală măsură derogărilor. Analiza Comisiei din documentul său de orientare privind articolul 6¹¹⁶ este utilă pentru a explica acest concept.

(3-31) În primul rând, din formulare reiese în mod clar că **numai interesele publice**, promovate fie de organisme publice, fie de organisme private, **pot fi puse în balanță cu obiectivele de conservare prevăzute de directivă**. Astfel, proiectele care sunt în întregime în interesul întreprinderilor sau al persoanelor nu sunt considerate, de regulă, ca fiind de interes public.

(3-32) În al doilea rând, trebuie subliniat caracterul „major” al acestui interes public. Acest lucru presupune că nu este suficientă orice formă de interes public de natură socială sau economică, mai ales privit în raport cu ponderea specifică a intereselor protejate de directivă. În acest context, este necesară o echilibrare atentă a intereselor. De asemenea, este rezonabil să se presupună că, **în majoritatea cazurilor, este probabil ca interesul public să fie major numai dacă este un interes pe termen lung**: interesele pe termen scurt care generează doar beneficii pe termen scurt nu ar fi suficiente pentru a prevala asupra interesului pe termen lung al conservării speciilor.

(3-33) Autoritatea competentă trebuie să examineze cu atenție caracterul „major” al interesului public, de la caz la caz, și să găsească un echilibru adecvat cu interesul public general de realizare a obiectivelor directivei. Pare rezonabil să se considere, în ceea ce privește articolul 16 alineatul (1) litera (b), că utilizarea derogărilor în temeiul articolului 16 alineatul (1) litera (c) nu impune ca daunele aduse sănătății sau siguranței umane să fie suportate înainte de adoptarea măsurilor de derogare. Cu toate acestea, atunci când utilizează această derogare, statele membre trebuie să fie în măsură să demonstreze, cu dovezi suficiente, o legătură între derogare și obiectivele de interes public major menționate.

116

Comunicarea Comisiei C(2018) 7621 final, Bruxelles, 21.11.2018, Gestionarea siturilor Natura 2000 – Dispozițiile articolului 6 din Directiva 92/43/CEE (Directiva Habitata), [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?qid=1548663172672&uri=CELEX:52019XC0125\(07\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?qid=1548663172672&uri=CELEX:52019XC0125(07)).

(3-34) Pot fi necesare derogări referitoare la specii pentru interese publice majore pentru planurile sau proiectele care afectează siturile Natura 2000, sub rezerva cerințelor prevăzute la articolul 6 alineatele (3)-(4). Prin urmare, măsurile de prevenire, de atenuare și de compensare prevăzute la articolul 6 ar trebui să țină seama și de speciile vizate de derogări. Pentru a asigura coerența și a simplifica procedurile prevăzute la articolul 16 cu evaluările prevăzute la articolul 6, este recomandabil, de asemenea, să se simplifice, după caz, verificarea condițiilor derogării (lipsa unor soluții alternative satisfăcătoare și a efectelor negative asupra speciilor) în contextul evaluării corespunzătoare, după caz.

23 – Bune practici aplicate în acordarea derogărilor în temeiul articolului 16 alineatul (1) litera (c)

Pe baza unei imagini de ansamblu a rapoartelor de derogare ale statelor membre, în multe țări, „pentru alte motive cruciale de interes public major” de la articolul 16 alineatul (1) litera (c) reprezintă unul dintre motivele cele mai des utilizate pentru a emite o derogare. Aceste derogări sunt legate, de obicei, de lucrări de construcții, adesea în cadrul unor proiecte sau planuri de dezvoltare. Activitățile permise duc adesea la perturbarea speciilor, la deteriorarea sau distrugerea ariilor de odihnă sau de reproducere și, uneori, la uciderea specimenelor. Aceste derogări sunt, în majoritatea cazurilor, „pentru mai multe specii” și afectează adesea lilieci, amfibienii și reptilele, precum și insectele și alte mamifere.

Statele membre au prevăzut măsuri diferite care trebuie aplicate înainte de acordarea acestor derogări, atât în timpul, cât și după punerea în aplicare. Măsurile includ:

- un studiu de fezabilitate privind toate opțiunile alternative, care să echilibreze impactul asupra altor specii sau habitate, precum și alte aspecte ecologice/sociale/economice;
- o evaluare a efectului activității asupra speciilor, atât în timpul, cât și după efectuarea lucrărilor;
- mecanisme pentru reducerea la minimum a efectelor negative (timpul de lucru, supravegherea de către ecologiști etc.);
- măsuri de creștere a atractivității sitului și a accesibilității acestuia pentru specii după efectuarea lucrărilor;
- asigurarea de adăposturi temporare în cazul în care habitatul este temporar indisponibil;
- măsuri compensatorii, cum ar fi un sit de înlocuire în apropierea zonei vizate de proiect înainte de începerea lucrărilor sau în cadrul noului proiect la finalizarea acestuia;
- monitorizarea modificărilor survenite în utilizarea sitului și a reacției populației afectate la măsurile luate;
- un sistem de control pentru monitorizarea punerii în aplicare a derogării pentru a se asigura că sunt îndeplinite toate condițiile;
- un studiu privind stadiul de conservare a speciilor afectate în aria lor de extindere naturală;
- aplicarea de proceduri în cadrul orientărilor specifice pentru executarea lucrărilor.

Unele dintre aceste măsuri sunt necesare pentru a se asigura că derogările nu afectează negativ stadiul de conservare a populațiilor din speciile în cauză. Altele depășesc cerințele, deoarece pot, de asemenea, să îmbunătățească în mod activ condițiile inițiale ale sitului sau să creeze habitate noi, mai extinse sau mai adecvate.

Aceste măsuri sunt similare celor avute în vedere în cadrul procedurilor de evaluare prevăzute la articolul 6 alineatele (3) și (4). Atunci când derogările prevăzute la articolul 16 alineatul (1) litera (c) sunt legate de proiecte sau planuri care fac obiectul articolului 6 (de exemplu, pentru distrugerea habitatelor speciilor enumerate în anexa II/IV din cadrul unui sit Natura 2000), este posibil să se efectueze evaluarea pe baza criteriilor de la articolul 16 și să se elaboreze măsuri suplimentare în cadrul evaluării corespunzătoare. Această abordare economisește timp și evită costul unei duble evaluări, asigurând, în același timp, coerența în ceea ce privește îndeplinirea cerințelor prevăzute atât la articolul 6, cât și la articolul 16 și generând un rezultat mai cuprinzător în ceea ce privește îndeplinirea obiectivelor de conservare.

(d) În scopuri educative și de cercetare, pentru repopulare sau pentru reintroducerea anumitor specii, precum și pentru operațiunile de reproducere necesare acestor scopuri, inclusiv propagarea artificială a plantelor

(3-35) Astfel de derogări ar putea, de exemplu, să acopere marcarea anumitor exemplare dintr-o specie în scopuri de cercetare (de exemplu, zgărzi radio) pentru a

înțelege mai bine comportamentul acestora sau pentru proiecte de conservare care vizează reintroducerea speciilor. În mod evident, proiectele de cercetare trebuie să ia în considerare și metode alternative. De exemplu, în cazul în care cercetarea implică uciderea unui specimen, ar trebui încurajată utilizarea cadavrelor de animale și a eșantioanelor provenite de la specimene sacrificate din alte motive¹¹⁷. De asemenea, este necesar să se demonstreze că scopul unei astfel de cercetări prevalează asupra intereselor unei protecții riguroase a speciilor.

(3-36) Culegerea ouălor, capturarea și creșterea în captivitate, transferul etc. pot fi permise toate în scopul refacerii populațiilor erodate, al creșterii diversității genetice a acestora sau al reintroducerii unei specii. Cu toate acestea, deși scopul acestor derogări este conservarea speciei, ele ar putea avea mai multe efecte negative potențiale, care implică aspecte ecologice, sociale și economice, precum și considerații privind bunăstarea animalelor. Prin urmare, atunci când se acordă derogări de acest tip, este recomandabil să se utilizeze cele mai bune date disponibile, mecanisme, instrumente [IUCN *Guidelines for Reintroductions and Other Conservation Translocations*¹¹⁸ (Orientările UICN privind reintroducerile și alte transferuri în scopuri de conservare)] și experiențele relevante specifice fiecărei specii, pentru a crește șansele de succes și pentru a preveni posibilele riscuri pentru speciile reintroduse sau pentru alte specii.

Atunci când specia care urmează să fie repopulată sau reintrodusă este enumerată atât în anexa IV, cât și în anexa II la Directiva Habitatare, iar zonele de destinație se află în afara rețelei Natura 2000, autoritățile ar trebui, de asemenea, să evalueze posibilitatea/necesitatea de a desemna ca situri Natura 2000 principalele zone de reproducere și de hrănire ale populației speciei repopulate sau reintroduse, în special pentru speciile prioritare. În plus, alternativele posibile la reintroducere sau la transfer trebuie să fi fost evaluate anterior ca fiind mai puțin eficiente sau trebuie să se demonstreze că nu sunt fezabile ca mijloc de atingere a obiectivelor de conservare specifice și clar definite ale reintroducerii sau ale transferului.

(e) Pentru a permite, în condiții de strictă supraveghere, după criteriile selective și la un nivel limitat, prelevarea sau deținerea de anumite specimene din speciile enumerate în anexa IV, în număr limitat, stabilit de autoritățile naționale competente

(3-37) Cel de al cincilea și ultimul motiv pentru a acorda o derogare este prelevarea sau deținerea de anumite specimene din speciile enumerate în anexa IV, în condiții de strictă supraveghere, după criteriile selective și la un nivel limitat.

(3-38) Contrar dispozițiilor articolului 16 alineatul (1) literele (a)-(d), articolul 16 alineatul (1) litera (e) nu specifică un obiectiv care trebuie urmărit atunci când se utilizează această derogare. Cu toate acestea, **trebuie stabilit un obiectiv atunci când se utilizează articolul 16 alineatul (1) litera (e), iar acesta trebuie să fie pe deplin justificat.** De asemenea, obiectivul trebuie să fie în concordanță cu obiectivele generale ale directivei. În cauza C-674/17, CJUE a clarificat că „obiectivele invocate în susținerea unei derogări trebuie să fie definite în mod clar, precis [...] în decizia de derogare”. Curtea consideră, de asemenea, că o exceptare întemeiată pe articolul 16 alineatul (1) din Directiva Habitatare „poate constitui numai o aplicare concretă și punctuală pentru a răspunde unor cerințe și situații specifice”¹¹⁹. Prin urmare, este clar că trebuie să existe un obiectiv specific pentru acordarea unei derogări.

---

117 A se vedea, de asemenea, Linnell J., V. Salvatori și L. Boitani (2008). *Guidelines for population level management plans for large carnivores in Europe. A Large Carnivore Initiative for Europe report prepared for the European Commission* (Orientări privind planurile de gestionare a populației de carnivore mari din Europa. Un raport Large Carnivore Initiative for Europe întocmit pentru Comisia Europeană).

118 A se vedea: <https://portals.iucn.org/library/efiles/documents/2013-009.pdf>.

119 Cauza C-674/17, punctul 41.

(3-39) În cauza C-674/17¹²⁰, CJUE a hotărât că „obiectivul unei derogări întemeiate pe articolul 16 alineatul (1) litera (e) din Directiva Habitate nu poate, în principiu, să se confunde cu obiectivele derogărilor întemeiate pe articolul 16 alineatul (1) literele (a)-(d) din această directivă, astfel încât prima dispoziție nu poate servi drept temei pentru adoptarea unei derogări decât în cazurile în care celelalte dispoziții nu sunt pertinente” și că „articolul 16 alineatul (1) litera (e) din Directiva habitate nu poate constitui, așadar, un temei juridic general pentru acordarea derogărilor de la articolul 12 alineatul (1) din această directivă, fără a lipsi celelalte ipoteze prevăzute la articolul 16 alineatul (1) din directiva menționată și respectivul sistem de protecție strictă de efectul lor util”.

Prin urmare, articolul 16 alineatul (1) litera (e) nu constituie un temei juridic general pentru acordarea de derogări, dar poate fi aplicat numai în cazul în care obiectivele urmărite prin derogare nu intră sub incidența articolului 16 alineatul (1) literele (a)-(d). În caz contrar, dispozițiile articolului 16 alineatul (1) literele (a)-(d) și sistemul de protecție strictă și-ar pierde efectul util. În acest caz particular, CJUE a abordat în mod explicit problema braconajului unei specii protejate, pe care o recunoaște ca fiind o provocare majoră pentru conservarea speciilor pe cale de dispariție. Curtea a recunoscut că, în principiu, lupta împotriva braconajului poate fi invocată ca metodă care contribuie la menținerea sau la readucerea într-un stadiu corespunzător de conservare a speciei vizate și, prin urmare, ca obiectiv acoperit de articolul 16 alineatul (1) litera (e) din Directiva Habitate¹²¹.

(3-40) Din hotărârea pronunțată în cauza C-674/17 rezultă că articolul 16 alineatul (1) litera (e) nu limitează gama de obiective care pot fi urmărite în mod legitim prin derogare. Pe lângă lupta împotriva braconajului, alte motive pot justifica utilizarea articolului 16 alineatul (1) litera (e), cu condiția ca obiectivul derogării să fie în conformitate cu obiectivul general al directivei, și anume de menținere și readucere a speciei vizate la un stadiu corespunzător de conservare.

Cu toate acestea, CJUE a hotărât, de asemenea, în cauza C-674/17, că „revine autorității naționale sarcina de a susține, **pe baza unor date științifice riguroase, inclusiv**, dacă este cazul, a datelor comparative referitoare la consecințele vânătorii în scopul gestionării asupra stadiului de conservare a lupului, ipoteza potrivit căreia autorizarea vânătorii în scopul gestionării este realmente susceptibilă să reducă vânătoria ilegală, și aceasta într-o măsură în care s-ar exercita un efect pozitiv net asupra stadiului de conservare a populației de lupi, ținând seama de numărul de derogări prevăzute și de estimările cele mai recente ale numărului de prelevări ilegale”¹²².

CJUE a subliniat, de asemenea, că „este necesar să se considere că simpla existență a unei activități ilegale precum braconajul sau dificultățile de care se lovește punerea în aplicare a controlului acesteia nu pot fi suficiente pentru a scuti un stat membru de obligația sa de a garanta protecția speciilor protejate în temeiul anexei IV din Directiva Habitate. Într-o asemenea situație, dimpotrivă, îi revine sarcina de a privilegia controlul strict și eficient al acestei activități ilegale, pe de o parte, și instituirea unor mijloace care nu implică nerespectarea interdicțiilor stabilite în temeiul articolelor 12-14, precum și al articolului 15 literele (a) și (b) din această directivă, pe de altă parte”¹²³.

(3-41) Chiar și atunci când s-a demonstrat că o derogare se bazează pe un obiectiv legitim care îndeplinește condițiile de mai sus, **aceasta poate fi acordată numai dacă îndeplinește o serie de alte criterii**, și anume trebuie să se refere numai la un număr limitat de exemplare din specia respectivă, trebuie aplicată după criterii selective, la un

---

120 A se vedea cauza C-674/17, punctele 34-37.

121 C-674/17, punctul 43.

122 C-674/17, punctul 45.

123 C-674/17, punctul 48.

nivel limitat și în condiții de strictă supraveghere¹²⁴. Fiecare dintre aceste criterii este analizat mai jos.

- Număr limitat

(3-42) Acesta este un criteriu relativ care trebuie comparat cu nivelul populației unei specii, cu ratele sale anuale de reproducere și de mortalitate și care este direct legat de stadiul său de conservare¹²⁵. Prin urmare, este esențial să se stabilească un prag pentru numărul de exemplare care pot fi capturate/deținute. În cauza C-674/17, CJUE a clarificat faptul că **acest număr depinde de nivelul populației (numărul de exemplare), de stadiul său de conservare și de caracteristicile sale biologice**. „Numărul limitat” va trebui să fie determinat, sub responsabilitatea autorității naționale competente, pe baza unor informații științifice riguroase de natură geografică, climatică, de mediu și biologică, precum și ținând cont de rata de reproducere și rata de mortalitate anuală totală din cauze naturale, dar și de pierderi din alte cauze, cum ar fi accidentele, de alte derogări [de exemplu, în temeiul articolului 16 alineatul (1) litera (b)] și de speciile „lipsă”.

Numărul de prelevări trebuie, de asemenea, să garanteze că nu antrenează riscul unui impact negativ semnificativ asupra structurii populației vizate, chiar dacă nu ar dăuna, în sine, menținerii într-un stadiu de conservare corespunzător a populațiilor speciilor în cauză în aria lor de extindere naturală¹²⁶. „Numărul limitat” trebuie clar stabilit în deciziile de derogare¹²⁷. Această limită ar trebui stabilită la nivel de populație; acest lucru necesită coordonarea între toate unitățile de gestionare în care este prezentă populația în cauză. Pentru vertebratele cu arii mari de extindere și cu populații transfrontaliere, cum ar fi carnivorele mari, statele membre care au în comun o populație trebuie să se coordoneze pentru a stabili o poziție comună cu privire la ceea ce poate fi considerat un număr limitat în scopul acordării de derogări.

(3-43) Derogările nu ar trebui acordate în cazul în care există riscul ca derogarea să aibă un efect negativ semnificativ asupra conservării populației locale în cauză din punct de vedere cantitativ sau calitativ (de exemplu, asupra structurii populației) (a se vedea, de asemenea, capitolul 3.2.3). Având în vedere că toate derogările trebuie, în orice caz, să îndeplinească condiția precisă prevăzută la articolul 16 alineatul (1), și anume „să nu afecteze negativ menținerea populațiilor din speciile respective la un stadiu corespunzător de conservare în aria lor de extindere naturală”, trimiterea expresă de la articolul 16 alineatul (1) litera (e) la „număr limitat” sugerează că intenția legiuitorului a fost un nivel mai ridicat de constrângere.

(3-44) **Conceptul de „număr limitat” pentru speciile strict protejate este mult mai restrictiv decât „cota maximă sustenabilă” sau „producția optimă sustenabilă” pentru speciile care fac obiectul gestionării vânătorii și enumerate în anexa V la directivă**. Condiția privind „numărul limitat” corespunde gradului de protecție urmărit de directivă pentru speciile neexploatabile. Condiția este mai restrictivă decât condiția derogatorie generală de a asigura menținerea populațiilor din speciile respective la un stadiu corespunzător de conservare. Prin urmare, aceasta este mai restrictivă decât utilizarea „durabilă” necesară pentru speciile din anexa V în temeiul

---

124 A se vedea cauza C-674/17, punctul 35.

125 Într-o cauză referitoare la dispoziția comparabilă de la articolul 9 din Directiva 2009/147/CE privind păsările (hotărârea din 27 aprilie 1988, Comisia/Franța, cauza C-252/85, ECLI:EU:C:1988:202), Curtea a statuat următoarele: „Din articolul 2, coroborat cu considerentul 11 din directivă, rezultă că criteriul numărului mic nu este un criteriu absolut, ci se referă mai degrabă la menținerea nivelului populației totale și la situația speciei vizate în materie de reproducere”.

126 C-674/17, punctul 72. A se vedea, de asemenea, hotărârile din 8 iunie 2006, WWF Italia și alții, C-60/05, EU:C:2006:378, punctele 25 și 29 și din 21 iunie 2018, Comisia/Malta, C-557/15, EU:C:2018:477, punctul 62 în contextul articolului 9 din Directiva 2009/147/CE privind păsările.

127 Cauza C-674/17, punctele 70-72.

articolului 14, ceea ce garantează că exploatarea acestora este compatibilă cu menținerea speciei la un stadiu corespunzător de conservare¹²⁸.

(3-45) Pragul „numărului limitat” ar trebui stabilit pe baza unor criterii specifice pentru fiecare specie, deoarece depinde de necesitățile ecologice ale fiecărei specii. Acestea pot include amploarea spațială a distribuției, fragmentarea habitatului și a peisajului, disponibilitatea prăzii, organizarea socială a speciei, modelele și nivelurile de amenințare, inclusiv bolile, poluarea și contaminanții, mortalitatea ilegală și accidentală și schimbările climatice. În toate cazurile, plafonul „numărului limitat” **„trebuie stabilit pe baza unor date științifice stricte”**¹²⁹.

- În condiții de strictă supraveghere, după criterii selective și la un nivel limitat

(3-46) Această calificare demonstrează în mod clar că legiuitorul UE a intenționat să stabilească constrângeri semnificative. Principiul condițiilor de strictă supraveghere presupune, de asemenea, că orice utilizare a acestui tip de derogare trebuie să implice autorizații clare care trebuie să se refere la anumite exemplare sau grupuri de exemplare, locuri, ore și cantități. Termenul „la un nivel limitat” sprijină această interpretare. Acest lucru presupune, de asemenea, necesitatea unor controale teritoriale, temporale și personale stricte pentru a pune în aplicare derogările și a asigura conformitatea.

(3-47) La rândul său, principiul **selectivității înseamnă că activitatea în cauză trebuie să aibă un efect foarte specific**, vizând anumite exemplare dintr-o specie sau chiar un gen sau o clasă de vârstă a speciei respective (de exemplu, numai masculii maturi), cu excluderea tuturor celorlalte categorii. Această abordare este susținută de precizarea de la articolul 16 alineatul (1) litera (e), potrivit căreia prelevarea sau deținerea trebuie să se limiteze la „anumite specimene”. Aceasta presupune, de asemenea, că anumite aspecte tehnice ale metodei utilizate ar trebui să demonstreze în mod verificabil selectivitatea.

În cauza C-674/17, CJUE a subliniat acest aspect, hotărând după cum urmează: „În ceea ce privește, în continuare, condițiile de selectivitate și de limitare a prelevării sau de deținere a anumitor specimene ale speciilor, este necesar să se considere că ele impun ca derogarea să privească un număr de specimene determinat în modul cel mai strict, specific și oportun posibil, ținând seama de obiectivul urmărit de derogarea în cauză. Astfel, poate fi necesar, având în vedere nivelul populației speciei în cauză, stadiul său de conservare și caracteristicile sale biologice, ca derogarea să fie limitată nu numai la specia vizată sau la tipurile sau la grupurile de specimene ale acesteia, ci și la specimene identificate individual”¹³⁰.

Aceeași hotărâre a clarificat termenul „în condiții de strictă supraveghere” ca *înseamnă următoarele*: „[...]”, în particular, ca aceste condiții, precum și modul în care este asigurată respectarea lor să garanteze caracterul selectiv și limitat al prelevărilor sau al deținerii de specimene din cadrul speciilor în cauză. Astfel, pentru orice derogare întemeiată pe această dispoziție, autoritatea națională competentă trebuie să se asigure de respectarea condițiilor prevăzute de aceasta înainte de adoptarea sa **și să supravegheze impactul său a posteriori**. Așadar, reglementarea națională trebuie să **garanteze** că legalitatea deciziilor prin care se acordă derogări în temeiul acestei dispoziții și maniera în care sunt aplicate deciziile menționate, inclusiv în ceea ce privește **respectarea condițiilor legate în special de locuri, de date, de cantități și de**

128 Acest lucru este, de asemenea, în concordanță cu indicațiile furnizate în Documentul de orientare privind vânatoarea în temeiul Directivei 79/409/CEE a Consiliului privind conservarea păsărilor sălbatice, pentru definirea noțiunii de „număr mic”. Ghidul consideră că un „număr mic” trebuie să fie o cifră mult mai mică decât acele cifre caracteristice prelevării păsărilor în temeiul articolului 7 și chiar mai mică pentru acele specii care nu urmează să fie vâdate.

129 Hotărârea din 8 iunie 2006, Comisia/Italia, cauza C-60/05, ECLI:EU:C:2006:378.

130 Cauza C-674/17, punctul 73.

tipuri de specimene vizate, de care sunt însoțite, sunt controlate în mod efectiv și în timp util¹³¹.

(3-48) Condiția referitoare la „criterii selective” repetă interdicția prevăzută la articolul 15 litera (a) privind utilizarea mijloacelor neselective de capturare și ucidere enumerate în anexa VI litera (a) pentru prelevarea, capturarea sau uciderea, în temeiul unor derogări, a speciilor enumerate în anexa IV litera (a). Metoda utilizată pentru capturare sau vânătoarea cu capcane trebuie să fie selectivă atunci când se aplică derogările prevăzute la articolul 16 alineatul (1) litera (e).

24 – Jurisprudența CJUE: cauza Tapiola. Utilizarea derogărilor pentru vânătoarea de lupi în scopul gestionării efectivelor – cauza C-674/17

Context:

În 2015, Ministerul Agriculturii și Pădurilor din Finlanda a adoptat un nou plan național de gestionare a populației de lupi din Finlanda, având ca obiectiv stabilirea și menținerea populației de lupi la un stadiu corespunzător de conservare. Planul a prezentat date care indică o acceptare socială în creștere a vânătorii ilegale a lupilor în anumite împrejurări și a indicat o relație potențială între braconaj și variațiile considerabile ale numărului recent de lupi.

Din aceste considerente, Comisia a remarcat că obiectivele acestuia nu vor fi îndeplinite decât dacă se ține seama de necesitățile persoanelor care trăiesc și lucrează pe teritoriile lupilor și a pledat pentru utilizarea unor derogări împotriva speciilor care produc pagube, pentru a preveni uciderea ilegală a lupilor. Aceste derogări trebuiau să se refere la zone care adăposteau un număr mare de lupi și nu puteau depăși limita numărului de prelevări stabilită de autorități la 53 de exemplare pe an pentru perioada 2016-2018, în afara zonei de gestionare a renilor.

În decembrie 2015, Oficiul Finlandez pentru Fauna Sălbatică a acordat două derogări pentru uciderea unui număr maxim de șapte lupi în regiunea Pohjois-Savo, recomandând destinatarilor derogărilor țintirea speciilor tinere sau a celor care produc pagube, și nu a masculilor dominanți. Tapiola, o asociație finlandeză de conservare a naturii, a contestat această decizie și a sesizat Curtea Administrativă Supremă din Finlanda. Aceasta din urmă a hotărât să suspende judecarea cauzei și să solicite Curții de Justiție a Uniunii Europene (CJUE) orientări cu privire la interpretarea articolului 16 alineatul (1) litera (e).

Întrebarea 1: Modul de redactare a articolului 16 alineatul (1) litera (e) permite acordarea pe baza cererilor unor vânători individuali a derogărilor limitate la o anumită regiune pentru așa-numita „vânătoare în scopul gestionării efectivelor”, având drept obiectiv lupta împotriva braconajului?

CJUE reamintește că utilizarea articolului 16 alineatul (1) constituie o excepție de la sistemul de protecție a speciilor prevăzut de directivă și, prin urmare, trebuie interpretată în mod restrictiv. Derogările sunt posibile numai dacă s-a demonstrat că nu există nicio soluție satisfăcătoare și că derogarea nu afectează negativ menținerea populațiilor speciilor la un stadiu corespunzător de conservare în aria lor de extindere naturală.

Articolul 16 alineatul (1) litera (e) poate fi utilizat numai în cazul în care motivele pentru acordarea unei derogări în temeiul articolului 16 alineatul (1) literele (a)-(d) nu sunt relevante. În speță, Curtea arată că din conținutul deciziilor de derogare și al planului de gestionare a lupilor reiese că braconajul reprezenta o provocare importantă pentru menținerea sau readucerea lupului la un stadiu corespunzător de conservare în aria sa de extindere naturală. Prin urmare, aceasta concluzionează că, în principiu, dacă se poate demonstra că aceste derogări ar contribui într-adevăr la lupta împotriva braconajului, atunci acest lucru ar putea fi considerat un obiectiv relevant care intră sub incidența articolului 16 alineatul (1) litera (e).

Cu toate acestea, înainte de a acorda o derogare în temeiul articolului 16 alineatul (1) litera (e), autoritatea națională trebuie să fie în măsură să demonstreze, pe baza unor date științifice riguroase, că astfel de derogări sunt realmente susceptibile să reducă uciderea ilegală într-o asemenea măsură încât să exercite un efect pozitiv net asupra stadiului de conservare a populației de lupi. În acest caz, nu au fost furnizate astfel de dovezi științifice.

131 Cauza C-674/17, punctul 74.

În plus, autoritățile naționale competente trebuie să stabilească, ținând seama de cele mai bune dovezi științifice și tehnice relevante și având în vedere circumstanțele situației specifice în cauză, că nu există o soluție satisfăcătoare care să permită atingerea obiectivului urmărit. Oficiul Finlandez pentru Fauna Sălbatică nu a demonstrat acest lucru.

În cele din urmă, Curtea a subliniat că simpla existență a unei activități ilegale precum braconajul sau dificultățile de care se lovește punerea în aplicare a controlului său nu pot fi suficiente pentru a scuti un stat membru de obligația sa de a proteja specia. Într-o asemenea situație, dimpotrivă, statului membru îi revine sarcina de a privilegia controlul strict și eficace al acestei activități ilegale și instituirea unor mijloace care asigură respectarea integrală a interdicțiilor stabilite în temeiul articolelor 12-14.

Întrebarea 2: Cum trebuie evaluată condiția prevăzută la articolul 16 alineatul (1) referitoare la stadiul de conservare a speciilor, în cadrul acordării derogărilor limitate la o anumită regiune?

Curtea observă că evaluarea impactului unei derogări la nivelul teritoriului unei populații locale este, în general, necesară pentru a determina impactul său asupra stadiului de conservare a populației în cauză la o scară mai mare. În plus, stadiul de conservare a unei populații la scară națională sau biogeografică depinde și de impactul cumulat al diferitor derogări care afectează zonele locale. Prin urmare, o asemenea derogare nu poate fi acordată fără să se fi evaluat stadiul de conservare a populațiilor speciei vizate și impactul pe care derogarea avută în vedere este susceptibilă să îl aibă asupra acestuia la nivel local, precum și la nivelul teritoriului acestui stat membru sau, dacă este cazul, la nivelul regiunii biogeografice vizate și, în măsura posibilului, pe plan transfrontalier.

În principiu, un plan de gestionare care stabilește numărul maxim de specimene care pot fi ucise într-un anumit an cinegetic pe teritoriul național ar putea garanta că efectul cumulativ anual al derogărilor individuale nu aduce prejudicii menținerii sau readucerii într-un stadiu de conservare corespunzător a populațiilor din specia vizată. Cu toate acestea, dacă numărul este stabilit la un nivel prea ridicat, este evident că această condiție prealabilă nu va fi respectată.

În acest caz, în anul cinegetic 2015-2016, peste 14 % din întreaga populație de lupi din Finlanda (43 sau 44 din 275-310 lupi) a fost ucisă pe baza unor derogări, inclusiv numeroase exemplare reproducătoare. În plus, acest număr s-a adăugat la numărul de aproximativ 30 de lupi uciși în mod ilegal în fiecare an (conform estimărilor din planul de gestionare). În cele din urmă, se pare că derogările au sporit numărul total de ucideri ale lupilor, ceea ce a avut ca rezultat un efect negativ net asupra populației de lupi.

În ceea ce privește impactul stadiului de conservare necorespunzător a unei specii asupra posibilității de autorizare a derogărilor în temeiul articolului 16 alineatul (1), Curtea reamintește că acordarea unor astfel de derogări ar rămâne posibilă *cu titlu excepțional* atunci când este stabilit în mod corespunzător că nu sunt de natură să agraveze stadiul necorespunzător de conservare a populațiilor amintite sau să împiedice readucerea acestora la un stadiu de conservare corespunzător. Prin urmare, astfel de derogări ar trebui să fie neutre pentru specia respectivă. (Comisia/Finlanda, C-342/05, EU:C:2007:341, punctul 29).

Cu toate acestea, astfel cum a subliniat Curtea, în conformitate cu principiul precauției, dacă examinarea celor mai bune date științifice disponibile lasă să subziste o incertitudine referitoare la aspectul dacă o asemenea derogare va dăuna sau nu menținerii sau readucerii într-un stadiu de conservare corespunzător a populațiilor unei specii amenințate cu dispariția, statul membru trebuie să se abțină de la adoptarea sau de la punerea sa în aplicare.

3.2.2. TESTUL 2: Lipsa unei alternative satisfăcătoare

A doua apreciere este dacă există o alternativă satisfăcătoare la derogare, și anume dacă problema cu care se confruntă autoritatea poate fi rezolvată într-un mod care nu implică o derogare.

(3-49) În temeiul articolului 16 alineatul (1), statele membre trebuie să aibă certitudinea că nu există o alternativă satisfăcătoare înainte de a recurge la o derogare. Aceasta este o condiție esențială aplicabilă tuturor derogărilor. Autorităților naționale competente le revine sarcina de a efectua comparațiile necesare și de a evalua soluții alternative. Cu toate acestea, această putere discreționară este **supusă mai multor constrângeri**.

(3-50) Pe baza jurisprudenței Curții privind dispoziția comparabilă de la articolul 9 din Directiva 79/409/CEE privind păsările¹³², în special în cauza C-10/96, se poate considera că analiza măsurii în care „nu există o alternativă satisfăcătoare” are trei părți: **Care este problema sau situația specifică ce trebuie abordată? Există alte soluții?** Dacă da, **vor rezolva aceste problema sau situația specifică** pentru care se solicită derogarea? Următoarele observații se bazează pe jurisprudența CJUE privind dispoziția de derogare comparabilă de la articolul 9 din Directiva Păsări și pot fi aplicate prin analogie articolului 16.

(3-51) Analiza măsurii în care „nu există o alternativă satisfăcătoare” presupune existența unei probleme sau a unei situații specifice și necesitatea ca aceasta să fie abordată. Autoritățile naționale competente sunt invitate să rezolve această problemă sau situație prin alegerea, dintre alternativele posibile, a celei mai adecvate soluții care să asigure cea mai bună protecție a speciei, rezolvând în același timp problema/situația. Pentru a asigura protecția riguroasă a speciilor, alternativele trebuie evaluate în raport cu interdicțiile enumerate la articolul 12. De exemplu, acestea ar putea implica locații alternative de proiecte, amplori sau structuri diferite ale proiectelor sau activități, procese sau metode alternative.

De exemplu, atunci când se evaluează existența unor „alte alternative satisfăcătoare” la măsurile prevăzute la articolul 16 alineatul (1) litera (b), care au ca scop prevenirea daunelor grave asupra recoltelor, efectivelor de animale, pădurilor, exploatațiilor piscicole, apelor și altor forme de proprietate, mijloacele neletale preventive compatibile cu articolul 12 trebuie mai întâi puse în aplicare sau, cel puțin, analizate cu seriozitate. În majoritatea cazurilor, **măsurile de prevenire** a daunelor asupra culturilor sau efectivelor de animale (cum ar fi utilizarea de garduri corespunzătoare, dispozitive de intimidare a faunei sălbatice, câini de pază a animalelor, păstoritul sau modificarea practicilor de gestionare a efectivelor de animale, precum și promovarea îmbunătățirii stării habitatelor sau a populațiilor-pradă din speciile în cauză) pot fi o alternativă satisfăcătoare la utilizarea derogărilor în temeiul articolului 16 alineatul (1) litera (b). Alte măsuri de prevenire, cum ar fi difuzarea de informații științifice cu scopul de a reduce conflictele (de exemplu, metodele de creștere a animalelor sau comportamentul uman) pot face parte din alternativele satisfăcătoare la utilizarea controlului letal în temeiul derogărilor prevăzute atât la articolul 16 alineatul (1) litera (b), cât și la articolul 16 alineatul (1) litera (c).

(3-52) Atunci când se constată dacă există o altă soluție satisfăcătoare pentru o situație specifică, ar trebui avute în vedere toate argumentele pro și contra de ordin ecologic, economic și social, pentru a identifica alternativa optimă pentru cazul respectiv. Această **analiză a argumentelor pro și contra** ar trebui să examineze potențialele efecte negative ale soluțiilor posibile, precum și opțiunile și instrumentele de anulare sau de reducere la minimum a oricăror efecte negative. Rezultatul net, în ceea ce privește rezolvarea problemei evitând sau reducând la minimum efectele secundare, ar trebui apoi comparat cu efectele unei derogări, ținând seama de obiectivul general al directivei.

(3-53) Din nou, în contextul autorizării derogărilor, autoritățile naționale competente trebuie să verifice dacă nu există nicio altă soluție satisfăcătoare care să permită

---

¹³² Ligue royale belge pour la protection des oiseaux ASBL și Société d'études ornithologiques AVES ASBL/Région Wallonne, cauza C-10/96; hotărârea din 16 octombrie 2003, Ligue pour la protection des oiseaux și alții/Premier ministre și Ministre de l'Aménagement du territoire et de l'Environnement, cauza C-182/02, ECLI:EU:C:2003:558.

atingerea obiectivului urmărit, ținând seama în special de cele mai bune cunoștințe științifice și tehnice relevante, în lumina împrejurărilor legate de situația specifică și cu respectarea interdicțiilor prevăzute în Directiva Habitate¹³³.

(3-54) De exemplu, în cauza C-674/17, CJUE a considerat că simpla existență a unei activități ilegale precum braconajul sau dificultățile de care se lovește punerea în aplicare a controlului acesteia nu sunt suficiente pentru a scuti un stat membru de obligația sa de a garanta protecția speciilor în conformitate cu anexa IV la Directiva Habitate. Într-o asemenea situație, acestuia îi revine sarcina de a privilegia controlul strict și eficace al acestei activități ilegale, pe de o parte, și adoptarea unor măsuri care sunt în conformitate cu interdicțiile stabilite în temeiul articolelor 12-14, precum și al articolului 15 literele (a) și (b) din această directivă, pe de altă parte¹³⁴.

(3-55) Numai atunci când se demonstrează suficient că alternativele potențiale nu sunt satisfăcătoare, fie pentru că nu sunt în măsură să rezolve problema specifică, fie pentru că nu sunt fezabile din punct de vedere tehnic și atunci când celelalte condiții sunt, de asemenea, îndeplinite, poate fi justificată utilizarea derogării.

Cu toate acestea, **dacă o măsură este parțial satisfăcătoare, chiar dacă nu soluționează suficient problema, dar poate totuși să o reducă sau să o atenueze, aceasta ar trebui pusă în aplicare mai întâi.** Derogările pentru intervenția letală pot fi justificate numai pentru problema reziduală, dacă nu sunt posibile alte metode, dar trebuie să fie proporționale cu problema rămasă după luarea măsurilor neletale.

(3-56) Procesul de a stabili dacă o altă alternativă este sau nu nesatisfăcătoare ar trebui să se bazeze pe o evaluare bine documentată a tuturor opțiunilor disponibile, inclusiv în ceea ce privește eficacitatea acestora, pe baza celor mai bune elemente și date disponibile. Evaluarea alternativelor trebuie să fie echilibrată în raport cu obiectivul general de menținere sau de readucere într-un stadiu corespunzător de conservare a speciilor de interes comunitar în cauză (aceasta trebuie, prin urmare, să țină seama de stadiul de conservare, de impactul eliminării accidentale sau ilegale suplimentare a speciilor și de perspectivele populației în cauză). Evaluarea poate lua în considerare, de asemenea, proporționalitatea în ceea ce privește costul. Cu toate acestea, costul economic nu poate fi singurul factor determinant în alegerea soluțiilor alternative. În special, soluțiile alternative satisfăcătoare nu pot fi respinse de la bun început pe motiv că ar costa prea mult¹³⁵.

(3-57) În orice caz, **acordarea unei derogări în temeiul articolului 16 trebuie să fie o soluție de ultimă instanță**¹³⁶. Caracteristica comună esențială a oricărui sistem derogatoriu este că acesta trebuie să fie subordonat altor cerințe prevăzute în directivă, în interesul conservării.

(3-58) Aceeași abordare este valabilă și în ceea ce privește interpretarea noțiunii „satisfăcătoare”. Având în vedere caracterul excepțional al regimului de derogare și obligația statelor membre, în temeiul articolului 4 alineatul (3) din TUE, de a ajuta UE în îndeplinirea misiunilor sale, o derogare ar fi justificată numai pe baza unei demonstrații obiective că nu există nicio altă soluție satisfăcătoare¹³⁷.

---

133 C-674/17, punctul 51.

134 C-674/17, punctul 48.

135 A se vedea principiul proporționalității în contextul Comunicării Comisiei C(2018) 7621 final privind articolul 6, Gestionarea siturilor Natura 2000 – Dispozițiile articolului 6 din Directiva 92/43/CEE (Directiva Habitate), p. 55.

[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?qid=1548663172672&uri=CELEX:52019XC0125\(07\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?qid=1548663172672&uri=CELEX:52019XC0125(07)).

136 A se vedea punctul 33 din concluziile avocatului general în cauza C-10/96.

137 Potrivit avocatului general în cauza C-10/96, acest termen „poate fi interpretat ca însemnând o soluție care rezolvă problema concretă cu care se confruntă autoritățile naționale și care respectă, în același timp, pe cât

(3-59) În cauza C-342/05, avocatul general a clarificat principiul proporționalității, potrivit căruia¹³⁸ „măsura nu poate fi pusă în aplicare dacă obiectivul acesteia poate fi atins printr-un mijloc mai puțin radical, așadar, printr-o altă soluție satisfăcătoare în sensul articolului 16 alineatul (1) din Directivă”. „[O] altă soluție este satisfăcătoare nu numai dacă permite la fel de bine realizarea obiectivelor derogării, ci și dacă dezavantajele cauzate prin derogare sunt disproporționate în raport cu obiectivele urmărite și dacă această altă soluție ar garanta menținerea proporționalității”.

(3-60) **Stabilirea caracterului satisfăcător al unei alternative într-o situație de fapt dată trebuie să se întemeieze pe factori verificabili în mod obiectiv, cum ar fi considerații științifice și tehnice.** Având în vedere caracterul excepțional al regimului de derogare, o derogare ar fi justificată numai pe baza unei demonstrații obiective a motivelor pentru care nu pot fi adoptate alte soluții satisfăcătoare *prima facie*¹³⁹. În mod evident, cerința de a lua în considerare în mod serios alte alternative este de importanță fundamentală. Statele membre au o putere discreționară limitată și, în cazul în care există o altă soluție, orice argument potrivit căruia această soluție nu este satisfăcătoare va trebui să fie convingător. Hotărârea pronunțată în cauza C-182/02 ilustrează abordarea strictă adoptată de Curte în ceea ce privește derogările în temeiul Directivei Păsări. Pentru a stabili dacă există o soluție satisfăcătoare, Curtea a evaluat atât „necesitatea”, cât și „scopul” derogării¹⁴⁰.

Această hotărâre confirmă importanța demonstrării că există motive imperioase pentru a justifica o derogare¹⁴¹. **O altă soluție nu poate fi considerată nesatisfăcătoare pentru simplul motiv că ar cauza inconveniente mai mari sau ar impune o schimbare de comportament** a beneficiarilor derogării. În această privință, argumentele întemeiate pe „tradiția adânc înrădăcinată” sau „tradiția istorică și culturală” a practicilor de vânatoare au fost considerate insuficiente pentru a justifica necesitatea unei derogări de la Directiva Păsări¹⁴². Aceeași logică se aplică și derogărilor în temeiul Directivei Habitate.

(3-61) În plus, soluția reținută în final, chiar dacă implică o derogare, trebuie să fie limitată în mod obiectiv la măsura necesară pentru rezolvarea problemei sau a situației specifice¹⁴³. Aceasta înseamnă că **derogările trebuie să fie limitate ca timp, loc, număr** de specimene implicate, specimene specifice implicate, persoane autorizate etc. Necesitatea de a limita o derogare în măsura necesară rezolvării problemei a fost reconfirmată în cauza C-10/96 privind dispoziția comparabilă de la articolul 9 din Directiva Păsări¹⁴⁴. Potrivit Curții, numărul de specimene vizate de derogare trebuie să fie „stabilit la nivelul a ceea ce se dovedește a fi în mod obiectiv necesar pentru a oferi o soluție la aceste probleme”. Această limită este diferită de „numărul limitat” prevăzut la

---

posibil, interdicțiile prevăzute în directivă; o derogare poate fi acordată doar în cazul în care nu se poate adopta nicio altă soluție care să nu implice anularea acestor interdicții”.

138 A se vedea punctele 24-27 din concluziile avocatului general în cauza C-342/05.

139 A se vedea, de asemenea, punctul 39 din concluziile avocatului general în cauza C-10/96.

140 Ligue pour la protection des oiseaux și alții/Premier ministre și Ministre de l'Aménagement du territoire et de l'Environnement, cauza C-182/02, punctul 16.

141 A se vedea, de asemenea, hotărârea din 15 decembrie 2005, Comisia/Finlanda, cauza C-344/03, ECLI:EU:C:2005:770, punctele 18-46.

142 Hotărârea din 9 decembrie 2004, Comisia/Spania, cauza C-79/03, ECLI:EU:C:2004:782, punctul 27. A se vedea, de asemenea, concluziile avocatului general prezentate la data de 7 noiembrie 1996 în cauza C-10/96, ECLI:EU:C:1996:430, punctul 36: „Articolul 9 admite o derogare doar «în cazul în care nu există altă soluție satisfăcătoare» și nu în cazul în care aplicarea unei interdicții ar provoca doar anumite inconveniente celor afectați sau ar impune acestora să își modifice obiceiurile”. „Prin natura protecției mediului, este posibil ca anumite categorii de persoane să fie obligate să își modifice comportamentul în cadrul unei activități de interes general; în acest caz, eliminarea, ca urmare a adoptării directivei, a «tenderiei» sau a «capturării păsărilor în scopuri recreative»”. „Faptul că astfel de activități pot fi «ancestrale» sau pot lua parte la o «tradiție istorică și culturală» nu este suficient pentru a justifica o derogare de la directivă”.

143 A se vedea punctele 21-22 și 26-27 din hotărâre.

144 Ligue royale belge pour la protection des oiseaux ASBL și Société d'études ornithologiques AVES ASBL/Région Wallonne, cauza C-10/96.

articolul 16 alineatul (1) litera (e), care este un „plafon” global atunci când se aplică această derogare specifică¹⁴⁵.

3.2.3. TESTUL 3: Impactul unei derogări asupra stadiului de conservare

În conformitate cu cadrul de raportare armonizat convenit pentru articolul 17 din directivă, stadiul general de conservare a unei specii într-un stat membru este evaluat la nivel biogeografic în fiecare stat membru. Însă pentru a evalua impactul unei derogări specifice, acest lucru ar trebui realizat la un nivel inferior (de exemplu, la nivel de sit, de populație) pentru a fi semnificativ în contextul specific al derogării.

(3-62) În conformitate cu articolul 16 alineatul (1), se impune ca derogările să nu „afecteze negativ menținerea populațiilor din speciile respective la un stadiu corespunzător de conservare în aria lor de extindere naturală”. Punerea în aplicare a acestei dispoziții ar trebui să includă o evaluare în două etape: în primul rând, evaluarea stadiului de conservare a populațiilor specifice ale unei specii în aria sa de extindere naturală în statul membru în cauză (și eventual dincolo de frontierele naționale, în cazul în care populațiile sunt prezente și în țările învecinate) și, în al doilea rând, o evaluare a impactului derogării asupra stadiului de conservare a populației sau a populațiilor specifice în cauză. Din motive de claritate, termenul „populație” este definit aici ca fiind un grup de indivizi din aceeași specie care trăiesc într-o zonă geografică definită în același timp și care (în mod potențial) se încrucișează (și anume, au un patrimoniu genetic comun)¹⁴⁶.

3.2.3.a) Amploarea evaluării

(3-63) În continuare, se pune problema nivelului care trebuie luat în considerare pentru a evalua dacă impactul unei derogări este negativ, neutru sau ar putea fi pozitiv pentru stadiul de conservare a unei specii. Stadiul de conservare a unei specii trebuie, în ultimă instanță, să fie luat în considerare în aria sa de extindere naturală, în conformitate cu articolul 1 litera i). În cadrul discuțiilor cu Comitetul privind habitatele, s-a convenit ca, în scopul raportării în temeiul articolului 17 (coroborat cu articolul 11), stadiul de conservare să fie evaluat la nivel biogeografic în fiecare stat membru. Acest lucru ar permite, în cele din urmă, agregarea informațiilor pentru toate regiunile biogeografice din întreaga UE. Prin urmare, stadiul de conservare a unei specii în cadrul unei anumite regiuni biogeografice dintr-un stat membru este o informație extrem de relevantă atunci când se are în vedere o derogare.

(3-64) **Cu toate acestea, o evaluare a impactului unei derogări specifice va trebui, în majoritatea cazurilor, să fie la un nivel mai scăzut** decât regiunea biogeografică pentru a fi semnificativă din punct de vedere ecologic. Un nivel util ar putea fi populația (locală). Formularea articolului 16, care menționează „populațiile din speciile respective”, confirmă această interpretare.

Desigur, abordarea trebuie adaptată la speciile în cauză: efectele cumulative ale uciderii exemplarelor de carnivore mari cu arii mari de extindere vor trebui evaluate la nivel de

---

¹⁴⁵ În conformitate cu punctul 3.4.12 din Documentul de orientare privind vânătoria în temeiul Directivei 79/409/CEE a Consiliului privind conservarea păsărilor sălbatice.

¹⁴⁶ Pentru definiția termenilor „arie de extindere” și „populație”, a se vedea, de asemenea, documentul intitulat *Reporting under Article 17 of the Habitats Directive – Explanatory Notes and Guidelines for the period 2013–2018* („Raportare întocmită în conformitate cu articolul 17 din Directiva Habitatale – Note explicative și orientări pentru perioada 2013-2018”), p. 29f.
https://cdr.eionet.europa.eu/help/habitats_art17.

populație (nivel transfrontalier, dacă este cazul¹⁴⁷), în timp ce impactul distrugerii unei arii de reproducere într-un habitat destul de fragmentat al amfibienilor poate fi evaluat mai bine la nivel de sit sau la nivel de metapopulație¹⁴⁸.

În conformitate cu jurisprudența consacrată, derogările pot constitui numai o aplicare concretă și punctuală pentru a răspunde unor cerințe și situații specifice¹⁴⁹. Așadar, evaluările la niveluri inferioare sunt, în mod normal, esențiale, deoarece derogările trebuie să abordeze probleme specifice și să ofere soluții adecvate. Prin urmare, derogările trebuie **acordate pentru un anumit loc, deoarece impactul lor principal este la nivel local**. Evaluarea la un nivel inferior ar trebui să fie realizată apoi în raport cu situația la scară mai largă (de exemplu, biogeografică, transfrontalieră sau națională), pentru a avea o imagine completă a situației.

În hotărârea pronunțată în cauza C-674/17 privind derogările acordate pentru lupi, CJUE urmează acest raționament afirmând că, înainte de a autoriza derogări, autoritățile naționale trebuie **să evalueze stadiul de conservare a populației vizate și impactul derogărilor avute în vedere atât la nivel local, cât și la nivelul teritoriului statului membru** sau, dacă este cazul, la nivelul regiunii biogeografice vizate atunci când frontierele acestui stat membru străbat mai multe regiuni biogeografice sau, în plus, dacă aria de extindere naturală a speciei o impune și, în măsura posibilului, pe plan transfrontalier. CJUE a clarificat următoarele: „evaluarea impactului unei derogări la nivelul teritoriului unei populații locale este, în general, necesară pentru a determina impactul său asupra stării de conservare a populației în cauză la o scară mai mare. (...) [C]onsecințele unei astfel de derogări sunt în general resimțite cel mai rapid în zona locală vizată de aceasta. Pe de altă parte, [...] stadiul de conservare a unei populații la scară națională sau biogeografică depinde și de impactul cumulat al diferitor derogări care afectează zonele locale”¹⁵⁰. „Prin urmare, o asemenea derogare nu poate fi adoptată decât fără să se fi evaluat stadiul de conservare a populațiilor speciei vizate și impactul pe care derogarea avută în vedere este susceptibilă să îl aibă asupra acestuia la nivel local, precum și la nivelul teritoriului acestui stat membru sau, dacă este cazul, la nivelul regiunii biogeografice vizate atunci când frontierele acestui stat membru străbat mai multe regiuni biogeografice sau, în plus, dacă aria de extindere naturală a speciei o impune și, în măsura posibilului, pe plan transfrontalier”¹⁵¹. Cu toate acestea, „nu se poate admite luarea în considerare, în scopul acestei evaluări, a părții din aria de extindere naturală a populației vizate care se extinde pe anumite părți ale teritoriului unui stat terț, care nu este ținut de obligațiile de protecție riguroasă a speciilor de interes pentru Uniune”¹⁵².

(3-65) În cazul în care autoritatea de a acorda derogări este acordată la nivel subnațional (de exemplu, de către administrația regională), este necesar să se coordoneze și să existe o **monitorizare și o supraveghere** a acordării derogărilor la nivelul statelor membre (și, de asemenea, dincolo de frontierele naționale în cazul populațiilor transfrontaliere), pentru a se evita riscul ca suma derogărilor să aibă efecte negative asupra stadiului de conservare a populațiilor din speciile respective în aria lor de extindere naturală (națională) (a se vedea, de asemenea, punctul 3.1.2).

---

147 În ceea ce privește speciile cu populații transfrontaliere sau speciile care migrează dincolo de frontierele UE, aria de extindere naturală generală a acestor specii ar trebui luată în considerare acolo unde este posibil sau fezabil.

148 O metapopulație constă într-un grup de populații separate din punct de vedere spațial, din aceeași specie, care interacționează la un anumit nivel. Termenul „metapopulație” a fost inventat de Richard Levins în 1969 pentru a descrie un model de dinamică a populației de insecte dăunătoare de pe câmpurile agricole, dar ideea a fost aplicată la scara cea mai largă speciilor din habitate fragmentate natural sau artificial.

149 A se vedea, în special: Comisia/Belgia, cauza 247/85, punctul 7; hotărârea din 8 iulie 1987, Comisia/Italia, cauza 262/85, punctul 7; WWF Italia/Regione Veneto, cauza C-118/94, punctul 21; C-674/17, punctul 41.

150 C-674/17, punctul 59.

151 C-674/17, punctul 61.

152 C-674/17, punctul 60.

3.2.3.b) Derogări și impactul asupra stadiului de conservare

Rezultatul net al unei derogări ar trebui să fie neutru sau pozitiv pentru stadiul de conservare a unei specii. În anumite circumstanțe se pot utiliza măsuri compensatorii pentru a compensa, de exemplu, impactul unei derogări asupra ariilor de reproducere și de odihnă, dar acestea nu înlocuiesc sau nu reduc necesitatea de a respecta oricare dintre cele trei teste. Planurile de conservare a speciilor nu sunt obligatorii, dar sunt recomandate deoarece contribuie la asigurarea faptului că derogările sunt acordate în conformitate cu obiectivele directivei.

(3-66) Astfel cum s-a subliniat în jurisprudența CEJ aplicabilă¹⁵³, „în temeiul articolului 16 alineatul (1) din directivă, stadiul corespunzător de conservare a populațiilor respective în aria de extindere naturală reprezintă o condiție necesară și prealabilă pentru acordarea derogărilor pe care acesta le prevede”. Nici acordarea de derogări pentru speciile aflate într-un stadiu necorespunzător de conservare, nici utilizarea măsurilor compensatorii nu sunt prevăzute în mod explicit în directivă. Cu toate acestea, prin interpretarea și punerea în aplicare a dispoziției de la articolul 16 alineatul (1) într-un mod care pune accentul pe atingerea obiectivului general de stadiu corespunzător de conservare, ambele concepte pot fi incluse în interpretare, cu condiția ca atingerea acestui obiectiv să nu fie compromisă în niciun fel.

(3-67) Stadiul corespunzător de conservare a populațiilor speciilor respective în aria lor de extindere naturală constituie, în principiu, o condiție necesară și prealabilă pentru acordarea unei derogări¹⁵⁴. Cu toate acestea, în cauza C-342/05, după ce a stabilit că stadiul de conservare a lupului în Finlanda nu era corespunzător, Curtea a considerat¹⁵⁵ că acordarea de derogări pentru uciderea speciilor de lup rămâne posibilă „cu titlu excepțional” și „atunci când este stabilit în mod corespunzător că nu sunt de natură să agraveze stadiul necorespunzător de conservare a populațiilor amintite sau să împiedice readucerea acestora la un stadiu de conservare corespunzător”. Uciderea unui număr limitat de specimene ar putea avea o incidență neglijabilă asupra obiectivului menționat la articolul 16 alineatul (1) din Directiva Habitatare, și anume menținerea, într-un stadiu de conservare corespunzător, a populației de lupi în aria sa de extindere naturală. Prin urmare, o astfel de derogare ar putea fi neutră pentru specia respectivă. Astfel, în cazul în care stadiul de conservare a speciei în cauză nu este corespunzător, se poate acorda o derogare numai dacă se justifică în circumstanțe excepționale și numai dacă stadiul de conservare nu este înrăutățit, iar readucerea sa la un stadiu corespunzător nu este împiedicată (efect neutru) și cu condiția ca toate celelalte condiții prevăzute la articolul 16 să fie, de asemenea, îndeplinite. În cauza C-342/05, Curtea a constatat că, de fapt, autoritățile naționale competente au acordat derogări „fără a se întemeia pe o evaluare a stării de conservare a speciei, fără a furniza o motivare precisă și adecvată cu privire la lipsa unei alternative satisfăcătoare și fără a identifica cu precizie lupii care cauzează pagube importante și care puteau fi sacrificați”. În plus, Curtea a afirmat că astfel de derogări „care, pe de o parte, nu se întemeiază pe o evaluare a impactului avut de sacrificarea lupilor, pe care o autorizează, asupra menținerii într-un stadiu de conservare corespunzător a populației acestei specii în aria sa de extindere naturală și care, pe de altă parte, nu cuprind o motivare precisă și adecvată cu privire la lipsa unei

153 A se vedea, în special: Hotărârea din 10 mai 2007, Comisia/Republica Austria, cauza C-508/04, punctul 115, și hotărârea din 14 iunie 2007, Comisia/Finlanda, cauza 342/05, punctul 28.

154 A se vedea, în special: Comisia/Republica Austria, cauza C-508/04, punctul 115, și Comisia/Finlanda, cauza 342/05, punctul 28.

155 Hotărârea din 14 iunie 2007, Comisia/Finlanda, cauza 342/05, ECLI:EU:C:2007:341, punctul 29.

alternative satisfăcătoare, sunt contrare articolului 16 alineatul (1) din Directiva Habitare¹⁵⁶. În cauza C-674/17, CJUE a subliniat că evaluarea menționată mai sus a efectului derogărilor planificate asupra stadiului corespunzător de conservare trebuie efectuată în lumina principiului precauției¹⁵⁷. Cu alte cuvinte, „dacă examinarea celor mai bune date științifice disponibile lasă să subziste o incertitudine referitoare la aspectul dacă o asemenea derogare va dăuna sau nu menținerii sau readucerii într-un stadiu de conservare corespunzător a populațiilor unei specii amenințate cu dispariția, statul membru trebuie să se abțină de la adoptarea sau de la punerea sa în aplicare”¹⁵⁸.

O abordare similară ar trebui adoptată atunci când nu se cunoaște stadiul de conservare a speciilor în cauză. În acest caz, ar fi imposibil să se determine impactul derogării asupra stadiului de conservare, astfel încât derogarea să nu poată fi acordată.

(3-68) În mod evident, cu cât stadiul de conservare și tendințele sunt mai puțin corespunzătoare, cu atât este mai puțin probabil ca o derogare să poată fi justificată, cu excepția circumstanțelor extreme.

De asemenea, este clar că adoptarea acestei abordări a derogărilor se realizează cel mai bine într-un cadru clar și bine elaborat de măsuri de conservare a speciilor. Din nou (la fel ca în cazul măsurilor de protecție), stadiul de conservare a unei specii reprezintă elementul central atunci când se evaluează și se justifică utilizarea derogărilor. Prin urmare, este important nu numai să se ia în considerare stadiul actual de conservare, ci și să se analizeze modul în care acesta se schimbă.

(3-69) În ceea ce privește stadiul actual de conservare a speciilor afectate, situația și starea populației locale a unei specii dintr-o anumită zonă geografică ar putea fi diferite de stadiul general de conservare a populațiilor din regiunea biogeografică a statului membru (sau chiar aria de extindere naturală). Prin urmare, stadiul de conservare de la toate nivelurile ar trebui să fie cunoscut și evaluat în mod corespunzător înainte de a decide dacă să se acorde o derogare.

(3-70) Nu se poate acorda o derogare dacă aceasta are – la orice nivel – un efect negativ asupra stadiului de conservare sau asupra atingerii unui stadiu corespunzător de conservare pentru o specie. Cu alte cuvinte, dacă este probabil ca o derogare să aibă un efect negativ semnificativ asupra populației în cauză (sau asupra perspectivelor acestei populații) sau chiar asupra unei populații locale dintr-un stat membru, autoritatea competentă nu ar trebui să o acorde. **Rezultatul net al unei derogări ar trebui să fie neutru sau pozitiv pentru populațiile relevante ale speciilor.**

(3-71) Atunci când datele nu sunt suficient de solide și de fiabile pentru a demonstra că stadiul de conservare este corespunzător și/sau pentru a se asigura că derogarea nu afectează în mod negativ stadiul de conservare, ar trebui să se aplice principiul precauției (care impune ca obiectivele de conservare să prevaleze acolo unde există incertitudini) și nu ar trebui acordate derogări. Astfel cum a precizat CJUE în cauza C-674/17, „[e]ste important [...] să se sublinieze și că, în conformitate cu principiul precauției consacrat la articolul 191 alineatul (2) TFUE, dacă examinarea celor mai bune date științifice disponibile lasă să subziste o incertitudine referitoare la aspectul dacă o asemenea derogare va dăuna sau nu menținerii sau readucerii într-un stadiu de conservare corespunzător a populațiilor unei specii amenințate cu dispariția, statul membru trebuie să se abțină de la adoptarea sau de la punerea sa în aplicare”¹⁵⁹.

---

156 C-342/05; punctele 30-31.

157 C-674/17; punctele 68-69.

158 C-674-17 ; punctul 66.

159 C-674/17, punctul 66.

(3-72) În cazul în care situația și starea speciei diferă în funcție de diferitele niveluri geografice, evaluarea ar trebui să analizeze mai întâi nivelul populației locale și apoi impactul derogării asupra populației din regiunea biogeografică, luând în considerare, de asemenea, efectul cumulativ al altor derogări pentru aceeași specie din regiunea biogeografică respectivă.

3.3. Considerații suplimentare

(3-73) Atunci când se evaluează dacă o derogare ar putea afecta negativ menținerea populațiilor din speciile respective la un stadiu corespunzător de conservare, ar trebui să se țină seama, de asemenea, în special de următoarele elemente:

a) dacă măsurile necesare (adecvate, eficiente și verificabile) sunt instituite, puse în aplicare și executate în mod eficiente pentru o specie dintr-un stat membru, pentru a asigura protecția riguroasă a acesteia și pentru ca aceasta să atingă un stadiu corespunzător de conservare;

b) dacă derogarea nu împiedică, nu neutralizează sau nu cauzează ineficiența măsurilor necesare;

c) impacturile (inclusiv efectele cumulative) ale derogărilor sunt monitorizate îndeaproape și se desprind învățăminte pentru viitor.

3.3.1. Rolul planurilor de acțiune pentru specii

(3-74) O modalitate de a asigura o utilizare adecvată a derogărilor, în cadrul unui sistem de protecție riguroasă, ar fi **elaborarea și punerea în aplicare a unor planuri de acțiune cuprinzătoare privind speciile sau a unor planuri de conservare/gestionare**, chiar dacă acestea nu sunt prevăzute de directivă. Aceste planuri ar trebui să vizeze protejarea speciei și menținerea sau readucerea acesteia la un stadiu corespunzător de conservare. Acestea ar trebui să includă nu numai măsurile necesare prevăzute la articolul 12, ci și măsuri de sprijinire sau de refacere a viabilității populației, a ariei sale de extindere naturală și a habitatelor speciilor. Planurile ar putea oferi apoi o bază utilă și un cadru orientativ pentru acordarea derogărilor, cu condiția ca derogările să fie acordate în continuare de la caz la caz, să fie îndeplinite toate celelalte condiții prevăzute la articolul 16 și să se demonstreze că derogarea nu afectează negativ menținerea populațiilor din speciile respective la un stadiu corespunzător de conservare.

(3-75) De exemplu, derogările pentru prevenirea producerii de daune grave asupra culturilor sau a proprietății pot fi mai puțin eficiente în rezolvarea problemei pe termen lung dacă sunt acordate independent de orice alte măsuri pentru specie. Cu toate acestea, dacă sunt însoțite de o serie de alte măsuri (de exemplu, măsuri neletale, măsuri de prevenire, stimulente, compensații etc.), în contextul unui plan de conservare/gestionare a speciei, în cadrul unui sistem de protecție riguroasă, derogările ar putea deveni mult mai eficiente. În astfel de condiții, un plan de conservare/gestionare a speciei, dacă este pus în aplicare în mod corespunzător, ar putea furniza un cadru adecvat pentru acordarea de derogări în conformitate cu obiectivele directivei. Aceste planuri ar trebui, în mod firesc, să fie actualizate periodic, în lumina îmbunătățirii cunoștințelor și a rezultatelor controlului.

(3-76) Pentru a stabili un cadru adecvat pentru acordarea de derogări, planurile de conservare/gestionare a speciei ar trebui să se bazeze pe **informații științifice solide și actualizate** cu privire la starea și tendințele populației speciei și să aibă ca obiectiv principal menținerea sau readucerea speciei la un stadiu corespunzător de conservare (specificând condițiile care trebuie îndeplinite pentru atingerea acestui obiectiv). Planurile ar trebui să includă o evaluare solidă și cuprinzătoare a tuturor amenințărilor și presiunilor relevante asupra speciilor, precum și o analiză a nivelurilor de mortalitate

existente, fie din cauze naturale, fie ca urmare a unor factori care rezultă din activitățile umane, cum ar fi uciderea ilegală (braconajul) sau captura și uciderea accidentală.

(3-77) Pe baza celor mai bune informații existente și a unor sisteme solide de evaluare științifică și de control, planurile de conservare/gestionare a speciilor ar putea stabili în continuare o serie coerentă de măsuri care să fie puse în aplicare și monitorizate pentru a se asigura că stadiul corespunzător de conservare a populației în cauză este atins sau menținut. Numai în aceste condiții planurile de conservare/gestionare a speciilor ar putea constitui un cadru adecvat pentru acordarea de derogări, ceea ce, la rândul său, ar putea contribui la simplificarea procedurii de acordare a fiecărei derogări specifice, cu condiția ca toate condițiile necesare în temeiul articolului 16 să fie, de asemenea, îndeplinite.

3.3.2. Evaluarea impactului pentru planuri/proiecte și protecția speciilor

(3-78) Dispozițiile și procedurile specifice prevăzute la articolul 16 trebuie respectate și în cazul unui plan sau proiect care ar putea afecta o specie protejată în UE și care face obiectul procedurilor de evaluare prevăzute la articolul 6 alineatul (3) din Directiva Habitate sau în directivele EIA sau SEA. În acest caz, procedurile de evaluare a impactului efectuate pentru planuri și proiecte pot fi utilizate pentru a evalua impactul asupra cerințelor prevăzute la articolul 12 și pentru a verifica dacă sunt îndeplinite condițiile pentru o derogare în temeiul articolului 16.

Acest lucru ar fi relevant, de exemplu, atunci când construcția și/sau exploatarea unui proiect este de natură să provoace deteriorarea sau distrugerea ariilor de reproducere sau de odihnă sau perturbarea oricăror specii enumerate în anexa IV litera (a), care sunt prezente în zona proiectului.

În aceste condiții, este necesar să se evalueze:

- dacă în zona vizată de proiect este prezentă oricare dintre speciile enumerate la litera (a) din anexa IV la Directiva Habitate;
- dacă în zona vizată de proiect este prezentă oricare dintre ariile de reproducere sau de odihnă ale speciilor enumerate la litera (a) din anexa IV la Directiva Habitate;
- dacă oricare dintre aceste specii și/sau ariile de reproducere sau de odihnă ale acestora vor fi „afectate” (ucise, perturbate, deteriorate etc.) prin construirea și/sau exploatarea proiectului și, dacă da,
- dacă sunt îndeplinite condițiile menționate la articolul 16.

(3-79) Numai după efectuarea controalelor menționate mai sus se poate acorda o derogare în temeiul articolului 16, iar proiectul poate fi realizat în mod legal (după obținerea autorizației de dezvoltare). În cazul în care, de exemplu, o arie de reproducere a unei specii prevăzute în anexa IV litera (a) este prezentă și va fi distrusă prin construirea sau exploatarea proiectului, autorizarea proiectului ar constitui o încălcare a articolului 12, cu excepția cazului în care se acordă o derogare în temeiul articolului 16 și dacă sunt îndeplinite condițiile pentru acordarea unei derogări.

(3-80) În cazul în care proiectele ar putea afecta în mod semnificativ siturile Natura 2000, per se sau în combinație cu alte planuri sau proiecte, acestea sunt supuse unei evaluări corespunzătoare în temeiul articolului 6 alineatul (3) din directivă, care ar efectua, de asemenea, controalele din lista menționată mai sus și procedura de urmărire, după caz.

Pentru proiectele care nu intră sub incidența articolului 6 alineatul (3) deoarece nu sunt susceptibile de a afecta în mod semnificativ siturile Natura 2000, per se sau în combinație cu alte planuri sau proiecte, statele membre pot adapta procedurile existente pentru a îndeplini cerințele de la articolele 12 și 16. Aceasta înseamnă că controalele din lista de mai sus pot fi integrate în evaluările care fac parte din procesele decizionale de la diferite niveluri dintr-un stat membru, inclusiv deciziile privind amenajarea teritoriului sau procedurile de evaluare a impactului asupra mediului pentru programe, planuri și proiecte.

Scopul fundamental este de a identifica în mod corect și prompt impactul unui proiect, inclusiv impactul asupra speciilor protejate enumerate la litera (a) din anexa IV la Directiva Habitate și asupra habitatelor acestora, înainte de realizarea proiectului. Procedura EIA este o modalitate posibilă în acest sens.

(3-81) Coordonarea procedurilor juridice poate evita complicațiile de ordin juridic. În mod ideal, după primirea cererii de autorizare privind dezvoltarea unui proiect care intră în domeniul de aplicare al Directivei EIA, se inițiază o evaluare a impactului asupra mediului (cel puțin etapa de preevaluare), astfel încât să poată fi identificate toate impacturile potențiale. Astfel, necesitatea unei derogări poate fi identificată fără întârziere și se poate evalua dacă pot fi îndeplinite cerințele prevăzute la articolul 16 din Directiva Habitate. În caz afirmativ, autorizația de dezvoltare ar putea fi apoi acordată împreună cu derogarea. În cazul în care proiectul trebuie modificat ca urmare a constatărilor evaluării impactului asupra mediului, derogarea se poate baza pe proiectul modificat.

În mod ideal, evaluarea impactului asupra mediului realizată în urma solicitării autorizației unice va acoperi toate impacturile relevante asupra mediului [inclusiv impactul asupra speciilor enumerate la litera (a) din anexa IV la Directiva Habitate și asupra ariilor de reproducere sau de odihnă ale acestora] care pot fi abordate la acordarea autorizației. De exemplu, acest lucru poate fi realizat prin stabilirea unor condiții care să atenueze impactul negativ și/sau prin acordarea de derogări de la anumite interdicții stabilite prin lege, dacă acestea îndeplinesc condițiile pentru acordarea derogărilor.

(3-82) Deși nu este obligatoriu în temeiul articolelor 12 și 16 din Directiva Habitate să se efectueze controalele menționate mai sus în cadrul unei evaluări corespunzătoare prevăzute la articolul 6 alineatul (3) din Directiva Habitate sau în cadrul procedurii EIA, aceasta este cea mai bună modalitate de a asigura conformitatea cu articolele 12 și 16 din Directiva Habitate. Procedura EIA poate identifica impactul asupra speciilor enumerate în anexa IV la Directiva Habitate asociate unui proiect, precum și posibilele consecințe ale proiectului în ceea ce privește încălcarea oricăreia dintre interdicțiile prevăzute la articolul 12 din Directiva Habitate. Efectuarea evaluării impactului, inclusiv a consultărilor multiple necesare înainte de acordarea unei derogări, precum și desfășurarea proiectului reprezintă cea mai bună cale de urmat, deoarece facilitează coordonarea în procesul decizional.

3.3.3. Rolul măsurilor compensatorii [derogări de la prevederile articolului 12 alineatul (1) litera (d)]

(3-83) Pot fi avute în vedere măsuri compensatorii pentru derogări justificate, și anume de la articolul 12 alineatul (1) litera (d), și anume în cazul deteriorării sau al distrugerii ariilor de reproducere și de odihnă. În funcție de biologia, ecologia și comportamentul speciilor, astfel de măsuri pot funcționa corespunzător pentru unele specii, dar nu și pentru altele.

Spre deosebire de măsurile de atenuare, măsurile compensatorii sunt independente de activitatea care cauzează deteriorarea sau distrugerea unei arii de reproducere sau de odihnă. Astfel de măsuri sunt menite să compenseze efectele negative specifice asupra

unei arii de reproducere sau de odihnă, ceea ce nu determină în niciun caz un impact negativ asupra stadiului de conservare a speciei în cauză. În mod ideal, măsurile compensatorii ar trebui să corespundă efectelor negative asupra ariei de reproducere sau de odihnă și să fie instituite și în vigoare înainte de apariția efectului negativ.

(3-84) Măsurile compensatorii nu sunt menționate la articolul 16 și, prin urmare, nu sunt obligatorii. De asemenea, ele nu pot justifica sau compensa o încălcare a articolului 12, dar pot constitui un element care să asigure respectarea cerinței de la articolul 16 alineatul (1), conform căreia nu trebuie să existe niciun impact negativ asupra stadiului de conservare a speciilor în cauză.

În mod ideal, măsurile compensatorii:

- i) ar compensa impactul negativ al activității asupra ariilor de reproducere și de odihnă ale speciilor, în circumstanțele specifice (la nivelul populației locale);
- ii) ar avea șanse bune de succes și s-ar baza pe cele mai bune practici;
- iii) ar îmbunătăți perspectivele unei specii de a atinge un stadiu corespunzător de conservare;
- iv) ar fi efective înainte sau cel târziu în momentul în care începe să aibă loc deteriorarea sau distrugerea unei arii de reproducere sau de odihnă.

(3-85) Aplicate astfel, măsurile compensatorii ar putea garanta că nu se produce niciun efect negativ global asupra ariilor de reproducere și de odihnă ale speciei, nici la nivel de populație, nici la nivel biogeografic. **Acest lucru nu înlocuiește și nici nu reduce totuși necesitatea unor derogări în temeiul articolului 16 pentru a se conforma celor trei teste menționate mai sus.** Aceasta înseamnă că adoptarea unui sistem de compensare nu poate fi utilizată pentru a ocoli necesitatea unei derogări și necesitatea de a trece toate cele trei teste descrise în capitolul 3.2.

3.3.4. Derogări pentru mai multe specii

(3-86) Unele proiecte (de exemplu, proiecte mari de infrastructură de interes public, cum ar fi rețelele de transport) pot afecta o serie de specii enumerate în anexa IV. În aceste cazuri, impactul asupra **fiecărei** specii afectate ar trebui evaluat și, pe baza acestor informații, ar trebui să se formeze o imagine de ansamblu a impactului global pentru a selecta cele mai bune soluții. Soluțiile trebuie să îndeplinească, de asemenea, toate cele trei teste. Nu este suficient să se enumere doar numărul de specii potențial afectate fără a trece la etapa următoare de evaluare a amplitudinii problemelor și de găsire a unor modalități de a le evita.

3.3.5. Caracterul temporar: gestionarea colonizării siturilor în curs de dezvoltare de către speciile enumerate în anexa IV

(3-87) Vor exista ocazii în care activitățile deja autorizate de amenajare a teritoriului (de exemplu, construirea de noi infrastructuri precum drumuri, case etc. sau activitățile extractive în curs de desfășurare) vor conduce la crearea de noi habitate favorabile care sunt colonizate de speciile enumerate în anexa IV la directivă. Astfel de caracteristici naturale tipice, de exemplu în zonele de extracție, ar putea include iazuri noi (în beneficiul amfibienilor și al libelulelor), câmp deschis, zone de nisip și pietriș (care atrag insecte și păsări), pajști pioniere (care atrag insecte și păsări), stânci dislocate (în beneficiul păsărilor și al albinelor solitare) și crearea de zone care oferă adăpost (reptile, amfibieni și insecte).

Întrucât regimul de protecție riguroasă prevăzut la articolul 12 nu face distincție între mediile temporare (de exemplu, până la 5-10 ani) sau cele permanente, ori între mediile

create în mod artificial sau cele create în mod natural, trebuie să se considere că speciile de animale sau plante protejate enumerate în anexa IV care încep să ocupe un nou sit ca urmare a activităților permise de amenajare a teritoriului **sunt, de asemenea, pe deplin acoperite de domeniul de aplicare al dispozițiilor de protecție** de la articolul 12.

(3-88) Aplicarea regimului de protecție riguroasă prevăzut la articolul 12 în astfel de cazuri poate reprezenta o provocare semnificativă pentru dezvoltatorii de proiecte și proprietarii de terenuri care, prin natura lucrărilor, ar putea fi nevoiți să elimine aceste habitate „temporare” pentru avansarea lucrărilor în limitele permise. Eliminarea habitatelor în timpul unei faze pregătitoare, operațională sau de dezafectare a unui proiect necesită o derogare în temeiul articolului 16 alineatul (1) dacă sunt îndeplinite condițiile (a se vedea mai jos).

În lipsa unei certitudini juridice că zona în cauză poate fi utilizată în mod legitim în scopul permis conform planificării, proprietarii de terenuri sau dezvoltatorii de proiecte ar putea dori să prevină intruziunea speciilor protejate (de exemplu, prin utilizarea pesticidelor sau a lucrărilor solului) în perioada intermediară, atunci când terenul nu este dezvoltat în mod activ, pentru a evita sarcini, restricții sau limitări suplimentare legate de prezența unor specii protejate care nu erau prezente inițial pe terenul lor. Acest lucru ar putea reprezenta o ocazie pierdută, deoarece orice habitate temporare suplimentare care altfel nu ar prospera în zona în cauză pot, în anumite condiții, să contribuie în mod pozitiv la obiectivele directivei.

(3-89) Pentru a oferi această securitate juridică și, prin urmare, un stimulent pentru a permite crearea sau menținerea siturilor naturale temporare, dezvoltatorii **pot solicita o derogare în temeiul articolului 16 într-un stadiu incipient al procesului de planificare**, atunci când speciile protejate nu au colonizat încă situl, dar în cazul în care o astfel de colonizare poate fi preconizată cu un anumit grad de certitudine (acest lucru se poate întâmpla, de exemplu, atunci când specia este deja prezentă în zonele înconjurătoare). Această formă de derogare prealabilă ar permite eliminarea ulterioară a caracteristicilor naturale temporare, în conformitate cu nevoile de dezvoltare a proiectului. Cu toate acestea, standardele juridice pentru astfel de derogări nu pot fi mai mici decât cele pentru derogările acordate pentru speciile protejate deja prezente și habitatele acestora și trebuie să îndeplinească în continuare toate condițiile prevăzute la articolul 16. Printre altele, aceasta înseamnă că derogările acordate înainte de stabilirea efectivă a speciilor colonizatoare sau a habitatului acestora trebuie să specifice obiectivele urmărite prin derogare în mod clar și precis¹⁶⁰.

(3-90) Prin urmare, **va fi important ca cererile de acordare a unei derogări în temeiul articolului 16 să fie precedate de un inventar complet al suprafețelor de teren**, care să vizeze detectarea tuturor speciilor protejate, nu numai în zona vizată de proiect, ci și în zonele înconjurătoare. Acest lucru va asigura identificarea tuturor speciilor „previzibile” din anexa IV, precum și abundența acestora și probabilitatea ca acestea să colonizeze zona vizată de proiect. Decizia prevăzută la articolul 16 poate fi utilizată ulterior pentru a stabili condițiile de menținere a funcționalității ecologice continue a habitatului speciei în cazul în care noul habitat colonizat din zona vizată de proiect trebuie eliminat în scopul proiectului/activității autorizat(e). Acest lucru ar putea include, de exemplu, crearea și protejarea unor habitate similare în afara zonei vizate de proiect și relocarea speciilor din zona vizată de proiect în aceste habitate, cu sprijinul unei monitorizări pe termen lung. Ca și în cazul tuturor derogărilor, punerea corectă în aplicare trebuie, de asemenea, verificată și înregistrată.

(3-91) Derogările care se referă la situații temporare din natură, astfel cum sunt descrise mai sus, necesită o justificare obiectivă, în temeiul unuia dintre motivele prevăzute la

---

¹⁶⁰ A se vedea C-674/17, punctul 41.

articolul 16 alineatul (1). O posibilitate este ca derogarea să se bazeze pe motivele prevăzute la articolul 16 alineatul (1) litera (a) care justifică o derogare „pentru a proteja fauna și flora sălbatică și pentru a conserva habitatele naturale”. Formularea dispoziției nu se limitează la derogările acordate pentru protejarea unei specii de plante sau animale împotriva altor specii protejate concurente. Formularea poate fi interpretată astfel încât să permită, de asemenea, o derogare de la regimul de protecție riguroasă pentru o specie protejată în propriul beneficiu. Formularea „pentru” (*interest*) din dispoziția menționată sugerează că **derogarea trebuie să ofere o valoare adăugată speciei în cauză**. Acest lucru ar însemna că articolul 16 alineatul (1) litera (a) ar fi aplicabil în cazul în care se poate demonstra că există un beneficiu net pentru specia în cauză, care a fost posibil doar prin acordarea de la început a derogării.

(3-92) Articolul 16 alineatul (1) litera (c) prevede posibilitatea de a acorda o derogare „pentru [...] motive cruciale de interes public major, inclusiv din rațiuni de ordin social sau economic și în situații care ar avea efecte benefice de importanță majoră asupra mediului”. Trimiterea la noțiunea de „importanță majoră asupra mediului” ar putea fi interpretată în mod similar cu cea sugerată mai sus în ceea ce privește trimiterea la noțiunea de „a proteja fauna și flora sălbatică și pentru a conserva habitatele naturale”, astfel cum figurează la articolul 16 alineatul (1) litera (a), și anume de a presupune că o derogare de la regimul de protecție riguroasă pentru o specie ar putea fi acordată și în propriul beneficiu. Cu toate acestea, valoarea adăugată ar trebui să aibă „o importanță majoră” care, în acest caz, stabilește un prag mai ridicat decât cel prevăzut la articolul 16 alineatul (1) litera (a).

(3-93) Posibilitatea de a utiliza derogări pentru siturile naturale temporare ar trebui abordată cu atenție în etapa de planificare a proiectului și ar trebui să includă o evaluare științifică detaliată a zonelor în care speciile protejate se pot stabili în diferitele etape ale proiectului. Etapa de planificare ar trebui să includă o evaluare a modului în care speciile care au colonizat habitatele temporare pot fi conservate în timpul proiectului și după încheierea acestuia, în măsura posibilului, de exemplu prin punerea în aplicare a unor măsuri de atenuare adecvate și prin sprijinirea relocării.

(3-94) Decizia de derogare trebuie totuși să îndeplinească toate celelalte criterii prevăzute la articolul 16 (absența alternativelor, fără efecte negative asupra stadiului de conservare) și ar trebui să stabilească în prealabil angajamente stricte de supraveghere și monitorizare¹⁶¹. Acestea vor asigura faptul că dezvoltarea sitului temporar corespunde apariției/prezenței preconizate a speciilor protejate în cadrul sitului. Această activitate de monitorizare ar furniza, de asemenea, dovezile necesare pentru a solicita o derogare suplimentară în vederea abordării oricăror noi evenimente care nu au fost anticipate de la început.

25 – Exemplu de bună practică: Proiectul LIFE în Quarries din Belgia: gestionarea dinamică a biodiversității în contextul carierelor active

Scopul proiectului LIFE în Quarries [LIFE14 NAT/BE/000364] este de a dezvolta metode de optimizare a potențialului biodiversității pe care îl prezintă exploatarea siturilor de extracție a minereurilor. În cadrul planurilor de gestionare a biodiversității specifice fiecărei cariere, proiectul a explorat abordări științifice și juridice pentru a sprijini habitatele temporare (de exemplu, iazuri sau maluri de nisip temporare) generate de activitatea extractivă și dependente de aceasta, care pot găzdui specii protejate (de exemplu, lăstun de mal, șopârle, șopârle de zid, broaște Bufo calamita sau alge caracteristice mediilor sărace). Această gestionare dinamică a biodiversității, care promovează speciile existente și/sau noi, aliniată la activitatea extractivă (activitate temporară atât

161 A se vedea, de exemplu, modelul olandez: Staatscourant (2015): BeleidslijnTijdelijkeNatuur (concept 11 juni 2015) - Nr. 209016. <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2015-29016.html>.

existentă, cât și suplimentară), poate fi combinată cu măsurile anticipate de refacere a habitatelor permanente în timpul și după perioada de extracție, pentru a maximiza ecosistemele stabile și bogate în biodiversitate după finalizarea proiectului (natură permanentă suplimentară)¹⁶².

3.4. Monitorizarea și raportarea derogărilor

Autoritățile naționale competente trebuie nu numai să se asigure că toate condițiile sistemului derogatoriu sunt îndeplinite înainte de acordarea unei derogări (și anume ca aceasta să îndeplinească cele trei teste), ci și să monitorizeze impactul derogării (și eficacitatea oricăror măsuri compensatorii) după punerea în aplicare a acestora. Rapoartele privind derogările ar trebui să fie complete și să includă informații care să permită Comisiei să evalueze dacă sistemul derogatoriu prevăzut la articolul 16 a fost aplicat corect.

3.4.1. Monitorizarea impactului derogărilor

(3-95) Autoritățile naționale competente trebuie nu numai să se asigure că toate condițiile sistemului derogatoriu sunt îndeplinite *înainte* de acordarea unei derogări, ci și să monitorizeze impactul derogărilor (și eficacitatea oricăror măsuri compensatorii) după punerea în aplicare a acestora¹⁶³. Articolul 16 alineatul (3) litera (e) prevede că rapoartele de derogare ale statelor membre trebuie să precizeze „măsurile de supraveghere aplicate și rezultatele obținute”. Aceasta înseamnă că statele membre trebuie să supravegheze și să monitorizeze punerea în aplicare a derogărilor acordate.

Monitorizarea impactului derogărilor este, de asemenea, necesară pentru a verifica dacă derogările au fost puse în aplicare în mod corect și dacă acestea și-au atins obiectivul, pe baza unor dovezi științifice, și, dacă este necesar, pentru a lua măsuri corective. Acest lucru ar trebui să asigure detectarea oricărui risc sau a oricărei daune neintenționat(e) aduse speciei ca urmare a punerii în aplicare a derogării. O aplicare adecvată a sistemului derogatoriu necesită condiții-cadru adecvate pentru a se asigura că abordarea nu conduce la efecte nedorite. Monitorizarea este esențială pentru a realiza acest lucru.

(3-96) După punerea în aplicare a derogărilor, autoritățile naționale trebuie, de asemenea, să monitorizeze impactul cumulativ al tuturor derogărilor acordate pe teritoriul național pentru fiecare specie vizată de derogări, indiferent de motivele pentru care au fost acordate, și să confirme evaluarea inițială conform căreia derogările nu afectează negativ menținerea populațiilor speciilor la un stadiu corespunzător de conservare. Rezultatele acestei monitorizări ar trebui, în mod evident, să fie luate în considerare în cadrul oricăror decizii viitoare de acordare a derogărilor.

(3-97) Această monitorizare ar putea intra, de asemenea, sub incidența obligației generale de control prevăzute la articolul 11 din directivă. Ar fi rezonabil ca un astfel de control să fie sensibil la efectele derogărilor (inclusiv efectele cumulative și efectele măsurilor compensatorii) puse în aplicare pentru speciile pentru care se acordă în mod repetat derogări sau care se află într-un stadiu necorespunzător de conservare (și fac totuși obiectul unor derogări în circumstanțe excepționale). De asemenea, ar fi rezonabil ca un astfel de control să includă monitorizarea altor factori care ar putea avea un impact negativ asupra stadiului de conservare a speciilor (cum ar fi uciderea ilegală). Astfel de date pot fi utilizate la evaluarea stadiului de conservare a speciei.

3.4.2. Obligațiile de raportare prevăzute la articolul 16 alineatele (2) și (3)

¹⁶² Pentru mai multe informații, a se consulta site-ul internet al proiectului LIFE: <https://www.lifeinquarries.eu>.

¹⁶³ A se vedea, de asemenea, hotărârea din 26 ianuarie 2012, Comisia/Polonia, cauza C-192/11, ECLI:EU:C:2012:44, punctele 65 și 67, privind dispoziția comparabilă de la articolul 9 alineatul (2) litera (e) din Directiva 2009/147/CE privind păsările.

(3-98) Derogările trebuie să îndeplinească, de asemenea, condițiile formale prevăzute la articolul 16 alineatele (2) și (3). Potrivit Curtii în cauza C-118/94 (o cauză referitoare la Directiva Păsări), aceste condiții formale „sunt destinate să limiteze derogările la ceea ce este strict necesar și să permită Comisiei să le monitorizeze”.

(3-99) Nu este necesar ca statele membre să consulte Comisia înainte de a aplica derogările, dar acestea au obligația de a prezenta Comisiei, o dată la doi ani, un raport privind punerea în aplicare a articolului 16. Articolul 16 alineatul (2) nu precizează conținutul exact al acestor rapoarte. Cu toate acestea, este clar că informațiile trebuie să fie complete și concrete și că trebuie să acopere toate detaliile prevăzute la articolul 16 alineatul (3). Pe baza informațiilor furnizate în rapoartele de derogare, Comisia trebuie să fie în măsură să supravegheze aplicarea articolului 16 în statele membre și să verifice compatibilitatea acesteia cu directiva. În cazurile în care Comisia concluzionează că aplicarea derogărilor încalcă cerințele directivei, aceasta are dreptul de a iniția o procedură de constatare a neîndeplinirii obligațiilor împotriva statului membru în cauză.

(3-100) Formatul actual de raportare a derogărilor acoperă, de asemenea, toate obligațiile de raportare prevăzute la articolul 9 din Convenția privind conservarea vieții sălbatice și a habitatelor naturale din Europa (Convenția de la Berna)¹⁶⁴ și vizează îmbunătățirea eficienței și a ușurinței de utilizare a raportării la toate nivelurile (regional, național, UE). Noul format de raportare și noul instrument informatic, denumit *Habitats and Birds Directives Derogation System+* (HaBiDeS+), sunt utilizate în prezent de Comisie și de statele membre¹⁶⁵.

(3-101) Noul format include condițiile formale prevăzute la articolul 16 alineatul (3) care trebuie îndeplinite și specificate în orice derogare acordată, precum și informații suplimentare [de exemplu, detalii utile pentru a înțelege mai bine motivul, mijloacele și metodele, dovezi ale cerințelor specifice de la articolul 16 alineatul (1) litera (e), trimiteri la alternative respinse, dovezi potrivit cărora derogarea nu afectează negativ stadiul de conservare a populației] care oferă o înțelegere a raționamentului autorităților competente în ceea ce privește aplicarea sistemului derogatoriu prevăzut la articolul 16.

---

164 În conformitate cu actualul acord dintre Comisia Europeană și Secretariatul Convenției de la Berna, Uniunea Europeană compilează toate derogările pe care statele membre UE le-au raportat pentru o anumită perioadă de raportare și le transmite Secretariatului Convenției de la Berna.

165 Instrumentul HaBiDeS+ poate fi accesat online la adresa următoare:
<https://webforms.eionet.europa.eu/>.

Anexe:

- Anexa I:** Trimiteri la jurisprudența Curții
Anexa II: Lista speciilor vizate de anexele II, IV și V
Anexa III: Punerea în aplicare a articolului 12 din Directiva Habitare –
Exemplul referitor la lup

ANEXA I

Trimiteri la jurisprudența Curții Dispozițiile privind protecția speciilor din Directiva Habitate

Hotărârea din 12 noiembrie 1969, Stauder/Stadt Ulm, cauza C-29/69, ECLI:EU:C:1969:57

Hotărârea din 27 octombrie 1977, Regina/Bouchereau, cauza C-30/77, ECLI:EU:C:1977:172

Hotărârea din 12 iulie 1979, Koschniske/Raad van Arbeid, cauza C-9/79, ECLI:EU:C:1979:201

Hotărârea din 23 mai 1985, Comisia/Germania, cauza C-29/84, ECLI:EU:C:1985:229

Hotărârea din 9 aprilie 1987, Comisia/Italia, cauza C-363/85, ECLI:EU:C:1987:196

Hotărârea din 8 iulie 1987, Comisia/Belgia, cauza C-247/85, ECLI:EU:C:1987:339

Hotărârea din 8 iulie 1987, Comisia/Italia, cauza C-262/85, ECLI:EU:C:1987:340

Hotărârea din 23 februarie 1988, Comisia/Italia, cauza C-429/85, ECLI:EU:C:1988:83

Hotărârea din 27 aprilie 1988, Comisia/Franța, cauza C-252/85, ECLI:EU:C:1988:202

Hotărârea din 7 iulie 1988, Moksel/BALM, cauza C-55/87, ECLI:EU:C:1988:377

Hotărârea din 15 martie 1990, Comisia/Țările de Jos, cauza C-339/87, ECLI:EU:C:1990:119

Hotărârea din 28 martie 1990, Procese penale împotriva G. Vessoso și G. Zanetti, cauzele conexate C-206 și 207/88, ECLI:EU:C:1990:145

Hotărârea din 17 ianuarie 1991, Comisia/Italia, C-157/89, ECLI:EU:C:1991:22

Hotărârea din 28 februarie 1991, Comisia/Germania, cauza C-57/89, ECLI:EU:C:1991:89

Hotărârea din 28 februarie 1991, Comisia/Germania, cauza C-131/88, ECLI:EU:C:1991:87

Hotărârea din 30 mai 1991, Comisia/Germania, cauza C-59/89, ECLI:EU:C:1991:225

Hotărârea din 2 august 1993, Comisia/Spania, cauza C-355/90, ECLI:EU:C:1993:331

Hotărârea din 7 martie 1996, WWF Italia/Regione Veneto, cauza C-118/94, ECLI:EU:C:1996:86

Hotărârea din 19 septembrie 1996, Comisia/Grecia, cauza C-236/95, ECLI:EU:C:1996:341

Hotărârea din 12 decembrie 1996, Ligue royale belge pour la protection des oiseaux și Société d'études ornithologiques/Région Wallonne, cauza C-10/96, ECLI:EU:C:1996:504

Hotărârea din 19 mai 1999, Comisia/Franța, cauza C-225/97, ECLI:EU:C:1999:252

Hotărârea din 11 noiembrie 1999, Comisia/Italia, cauza C-315/98, ECLI:EU:C:1999:551

Hotărârea din 7 noiembrie 2000, First Cooperate Shipping, cauza C-371/98, ECLI:EU:C:2000:600.

Hotărârea din 10 mai 2001, Comisia/Țările de Jos, cauza C-144/99, ECLI:EU:C:2001:257

Hotărârea din 17 mai 2001, Comisia/Italia, cauza C-159/99, ECLI:EU:C:2001:278

Hotărârea din 30 ianuarie 2002, Comisia/Grecia, cauza C-103/00, ECLI:EU:C:2002:60

Hotărârea din 13 februarie 2003, Comisia/Luxemburg, cauza C-75/01, ECLI:EU:C:2003:95

Hotărârea din 16 octombrie 2003, Ligue pour la protection des oiseaux și alții/Premier ministre și Ministre de l'Aménagement du territoire et de l'Environnement, cauza C-182/02, Rep., p. 12105

Hotărârea din 6 noiembrie 2003, Comisia/Regatul Unit, cauza C-434/01, ECLI:EU:C:2003:601

Hotărârea din 20 octombrie 2005, Comisia/Regatul Unit, cauza C-6/04, ECLI:EU:C:2005:626

Hotărârea din 15 decembrie 2005, Comisia/Finlanda, cauza C-344/03, ECLI:EU:C:2005:770

Hotărârea din 10 ianuarie 2006, Comisia/Germania, cauza C-98/03, ECLI:EU:C:2006:3

Hotărârea din 16 martie 2006, Comisia/Grecia, cauza C-518/04, ECLI:EU:C:2006:183

Hotărârea din 18 mai 2006, Comisia/Spania, cauza C-221/04, ECLI:EU:C:2006:329

Hotărârea din 8 iunie 2006, Comisia/Italia, cauza C-60/05, ECLI:EU:C:2006:378

Hotărârea din 19 decembrie 2006, Comisia/Italia, cauza C-503/06, ECLI:EU:C:2008:279

Hotărârea din 11 ianuarie 2007, Comisia/Irlanda, cauza C-183/05, ECLI:EU:C:2007:14

Hotărârea din 10 mai 2007, Comisia/Austria, cauza C-508/04, ECLI:EU:C:2007:274

Hotărârea din 14 iunie 2007, Comisia/Finlanda, cauza C-342/05, ECLI:EU:C:2007:341

Hotărârea din 20 mai 2010, Comisia/Spania, cauza C-308/08, ECLI:EU:C:2010:281

Hotărârea din 9 iunie 2011, Comisia/Franța, cauza C-383/09, ECLI:EU:C:2011:369

Hotărârea din 26 ianuarie 2012, Comisia/Polonia, cauza C-192/11, ECLI:EU:C:2012:44

Hotărârea din 15 martie 2012, Comisia/Cipru, cauza C-340/10, ECLI:EU:C:2012:143

Hotărârea din 15 martie 2012, Comisia/Polonia, cauza C-46/11, ECLI:EU:C:2012:146

Hotărârea din 10 noiembrie 2016, Comisia/Grecia, cauza C-504/14, ECLI:EU:C:2016:847

Hotărârea din 17 aprilie 2018, Comisia/Polonia, cauza C-441/17, ECLI:EU:C:2018:255

Hotărârea din 10 octombrie 2019, decizie preliminară, cauza C-674/17,
ECLI:EU:C:2019:851

Hotărârea din 11 iunie 2020, decizie preliminară, cauza C-88/19, ECLI:EU:C:2020:458

Hotărârea din 4 martie 2021, cauzele conexe C-473/19 și C-474/19 – Föreningen
Skydda Skogen, ECLI:EU:C:2021:166

Cauza pendinte C-477/19 – Magistrat Stadt Wien

ANEXA II

Lista speciilor de animale vizate de anexele II, IV și V la Directiva 92/43/CEE privind habitatele

Declarație de declinare a responsabilității: Tabelul de mai jos este un tabel consolidat elaborat de DG Mediu. Scopul său este doar de a oferi o imagine de ansamblu. Nu ne asumăm răspunderea pentru conținutul acestuia. Versiunile obligatorii din punct de vedere juridic ale anexelor sunt cele publicate oficial în actele juridice relevante. Cea mai recentă versiune a acestor anexe pe care se întemeiază tabelul este publicată în „Directiva 2013/17/UE a Consiliului din 13 mai 2013 de adaptare a anumitor directive în domeniul mediului, având în vedere aderarea Republicii Croația”¹⁶⁶

Speciile menționate în prezenta anexă sunt indicate:

- prin numele speciei sau al subspeciei (cu caractere aldine și cursive) sau
- prin ansamblul speciilor care aparțin unui taxon superior sau unei părți determinate din acel taxon. Abrevierea „spp.” adăugată la numele unei familii sau al unui gen ar trebui interpretată ca însemnând toate speciile care aparțin acelei familii sau acelui gen.

Un asterisc (*) înaintea numelui unei specii indică faptul că este vorba despre o specie prioritară menționată în anexa II (anexele VI și V nu fac distincție între speciile prioritare și cele neprioritare).

Anexele consolidate din acest tabel sunt următoarele:

ANEXA II: SPECII DE INTERES COMUNITAR A CĂROR CONSERVARE NECESITĂ DESEMNAȚIA UNOR ARII SPECIALE DE CONSERVARE

ANEXA IV: SPECII DE INTERES COMUNITAR CARE NECESITĂ PROTECȚIE RIGUROASĂ

ANEXA V: SPECII DE INTERES COMUNITAR ALE CĂROR PRELEVARE ÎN NATURĂ ȘI EXPLOATARE POT FACE OBIECTUL UNOR MĂSURI DE GESTIONARE

---

¹⁶⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:01992L0043-20130701>.

Denumirea speciei	Anexă			Restricții geografice
	II	IV	V	
ANIMALE				
VERTEBRATE				
MAMIFERE				
INSECTIVORA				
Erinaceidae				
<i>Erinaceus algirus</i>		X		
Soricidae				
<i>Crocidura canariensis</i>		X		
<i>Crocidura sicula</i>		X		
Talpidae				
<i>Galemys pyrenaicus</i>	X	X		
CHIROPTERA				
<i>MICROCHIROPTERA</i>				
Rhinolophidae				
<i>Rhinolophus blasii</i>	X	X		
<i>Rhinolophus euryale</i>	X	X		
<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>	X	X		
<i>Rhinolophus hipposideros</i>	X	X		
<i>Rhinolophus mehelyi</i>	X	X		
Vespertilionidae				
<i>Barbastella barbastellus</i>	X	X		
<i>Miniopterus schreibersi</i>	X	X		
<i>Myotis bechsteini</i>	X	X		
<i>Myotis blythii</i>	X	X		
<i>Myotis capaccinii</i>	X	X		
<i>Myotis dasycneme</i>	X	X		
<i>Myotis emarginatus</i>	X	X		
<i>Myotis myotis</i>	X	X		
Toate celelalte microchiroptere		X		
<i>MEGACHIROPTERA</i>				
Pteropodidae				
<i>Rousettus aegyptiacus</i>	X	X		
RODENTIA				
Gliridae				
Toate speciile, cu excepția <i>Glis glis</i> și a <i>Eliomys quercinus</i>		X		
<i>Myomimus roachi</i>	X	X		
Sciuridae				
* <i>Marmota marmota latirostris</i>	X	X		
* <i>Pteromys volans (Sciuropterus ruscicus)</i>	X	X		
<i>Spermophilus citellus (Citellus citellus)</i>	X	X		
* <i>Spermophilus suslicus (Citellus suslicus)</i>	X	X		
<i>Sciurus anomalus</i>		X		
Castoridae				
<i>Castor fiber</i>	X	X	X	Anexa II: cu excepția populațiilor din Estonia, Letonia, Lituania, Finlanda și Suedia Anexa IV: cu excepția populațiilor din Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, Finlanda și Suedia Anexa V: populațiile din Finlanda, Suedia, Letonia, Lituania, Estonia și Polonia

Denumirea speciei	Anexă			Restricții geografice
	II	IV	V	
Cricetidae				
<i>Cricetus cricetus</i>		X	X	Anexa IV: cu excepția populațiilor din Ungaria Anexa V: populațiile din Ungaria
<i>Mesocricetus newtoni</i>	X	X		
Microtidae				
<i>Dinaromys bogdanovi</i>	X	X		
<i>Microtus cabreræ</i>	X	X		
* <i>Microtus oeconomus arenicola</i>	X	X		
* <i>Microtus oeconomus mehelyi</i>	X	X		
<i>Microtus tatricus</i>	X	X		
Zapodidae				
<i>Sicista betulina</i>		X		
<i>Sicista subtilis</i>	X	X		
Hystricidae				
<i>Hystrix cristata</i>		X		
CARNIVORA				
Canidae				
* <i>Alopex lagopus</i>	X	X		
<i>Canis aureus</i>			X	
* <i>Canis lupus</i>	X	X	X	Anexa II: cu excepția populației din Estonia; populațiile din Grecia: numai cele la sud de paralela 39; populațiile din Spania: numai cele de la sud de Duero; populațiile din Letonia, Lituania și Finlanda Anexa IV: cu excepția populațiilor din Grecia la nord de paralela 39; populațiile din Estonia, populațiile din Spania de la nord de Duero; populațiile din Letonia, Lituania, Polonia, Slovacia, Bulgaria și populațiile din Finlanda din cadrul ariei de gestionare a renilor astfel cum este definită la alineatul (2) din Actul nr. 848/90 al Finlandei din 14 septembrie 1990 cu privire la gestionarea renilor Anexa V: populațiile din Spania la nord de Duero, populațiile din Grecia la nord de paralela 39, populațiile din Finlanda din cadrul ariei de gestionare a renilor astfel cum este definită la alineatul (2) din Actul nr. 848/90 al Finlandei din 14 septembrie 1990 cu privire la gestionarea renilor, populațiile din Bulgaria, Letonia, Lituania, Estonia, Polonia și Slovacia
Ursidae				

Denumirea speciei	Anexă			Restricții geografice
	II	IV	V	
* <i>Ursus arctos</i>	X	X		Anexa II: cu excepția populațiilor din Estonia, Finlanda și Suedia
Mustelidae				
* <i>Gulo gulo</i>	X			
<i>Lutra lutra</i>	X	X		
<i>Martes martes</i>			X	
<i>Mustela eversmanii</i>	X	X		
<i>Mustela putorius</i>			X	
* <i>Mustela lutreola</i>	X	X		
<i>Vormela peregusna</i>	X	X		
Felidae				
<i>Felis silvestris</i>		X		
<i>Lynx lynx</i>	X	X	X	Anexa II: cu excepția populațiilor din Estonia, Letonia și Finlanda Anexa IV: cu excepția populației din Estonia Anexa V: populația din Estonia
* <i>Lynx pardinus</i>	X	X		
Phocidae				
<i>Halichoerus grypus</i>	X		X	
* <i>Monachus monachus</i>	X	X		
<i>Phoca hispida bottnica</i>	X		X	
* <i>Phoca hispida saimensis</i>	X	X		
<i>Phoca vitulina</i>	X		X	
Toate celelalte Phocidae			X	
Viverridae				
<i>Genetta genetta</i>			X	
<i>Herpestes ichneumon</i>			X	
DUPLICIDENTATA				
Leporidae				
<i>Lepus timidus</i>			X	
ARTIODACTYLA				
Cervidae				
* <i>Cervus elaphus corsicanus</i>	X	X		
<i>Rangifer tarandus fennicus</i>	X			
Bovidae				
* <i>Bison bonasus</i>	X	X		
<i>Capra aegagrus</i> (populații naturale)	X	X		
<i>Capra ibex</i>			X	
<i>Capra pyrenaica</i> (cu excepția <i>Capra pyrenaica pyrenaica</i>)			X	
* <i>Capra pyrenaica pyrenaica</i>	X	X		
<i>Ovis gmelini musimon</i> (<i>Ovis ammon musimon</i>) (populații naturale – Corsica și Sardinia)	X	X		
<i>Ovis orientalis ophion</i> (<i>Ovis gmelini ophion</i>)	X	X		
* <i>Rupicapra pyrenaica ornata</i> (<i>Rupicapra rupicapra ornata</i>)	X	X		
<i>Rupicapra rupicapra</i> (cu excepția <i>Rupicapra rupicapra balcanica</i> , <i>Rupicapra rupicapra ornata</i> și <i>Rupicapra rupicapra tatrica</i>)			X	
<i>Rupicapra rupicapra balcanica</i>	X	X		
* <i>Rupicapra rupicapra tatrica</i>	X	X		
CETACEA				
<i>Phocoena phocoena</i>	X	X		

Denumirea speciei	Anexă			Restricții geografice
	II	IV	V	
<i>Tursiops truncatus</i>	X	X		
Toate celelalte cetacee		X		
REPTILE				
CHELONIA (TESTUDINES)				
Testudinidae				
<i>Testudo graeca</i>	X	X		
<i>Testudo hermanni</i>	X	X		
<i>Testudo marginata</i>	X	X		
Cheloniidae				
* <i>Caretta caretta</i>	X	X		
* <i>Chelonia mydas</i>	X	X		
<i>Lepidochelys kempii</i>		X		
<i>Eretmochelys imbricata</i>		X		
Dermochelyidae				
<i>Dermochelys coriacea</i>		X		
Emydidae				
<i>Emys orbicularis</i>	X	X		
<i>Mauremys caspica</i>	X	X		
<i>Mauremys leprosa</i>	X	X		
SAURIA				
Lacertidae				
<i>Algyroides fitzingeri</i>		X		
<i>Algyroides marchi</i>		X		
<i>Algyroides moreoticus</i>		X		
<i>Algyroides nigropunctatus</i>		X		
<i>Dalmatolacerta oxycephala</i>		X		
<i>Dinarolacerta mosorensis</i>	X	X		
<i>Gallotia atlantica</i>		X		
<i>Gallotia galloti</i>		X		
<i>Gallotia galloti insulanagae</i>	X	X		
* <i>Gallotia simonyi</i>	X	X		
<i>Gallotia stehlini</i>		X		
<i>Lacerta agilis</i>		X		
<i>Lacerta bedriagae</i>		X		
<i>Lacerta bonnali (Lacerta monticola)</i>	X	X		
<i>Lacerta monticola</i>	X	X		
<i>Lacerta danfordi</i>		X		
<i>Lacerta dugesi</i>		X		
<i>Lacerta graeca</i>		X		
<i>Lacerta horvathi</i>		X		
<i>Lacerta schreiberi</i>	X	X		
<i>Lacerta trilineata</i>		X		
<i>Lacerta viridis</i>		X		
<i>Lacerta vivipara pannonica</i>		X		
<i>Ophisops elegans</i>		X		
<i>Podarcis erhardii</i>		X		
<i>Podarcis fifolensis</i>		X		
<i>Podarcis hispanica atrata</i>		X		
<i>Podarcis lilfordi</i>	X	X		
<i>Podarcis melisellensis</i>		X		
<i>Podarcis milensis</i>		X		
<i>Podarcis muralis</i>		X		
<i>Podarcis peloponnesiaca</i>		X		
<i>Podarcis pityusensis</i>	X	X		
<i>Podarcis sicula</i>		X		
<i>Podarcis taurica</i>		X		
<i>Podarcis tiliguerta</i>		X		

Denumirea speciei	Anexă			Restricții geografice
	II	IV	V	
<i>Podarcis wagleriana</i>		X		
Scincidae				
<i>Ablepharus kitaibelli</i>		X		
<i>Chalcides bedriagai</i>		X		
<i>Chalcides ocellatus</i>		X		
<i>Chalcides sexlineatus</i>		X		
<i>Chalcides simonyi (Chalcides occidentalis)</i>	X	X		
<i>Chalcides viridianus</i>		X		
<i>Ophiomorus punctatissimus</i>		X		
Gekkonidae				
<i>Cyrtopodion kotschy</i>		X		
<i>Phyllodactylus europaeus</i>	X	X		
<i>Tarentola angustimentalis</i>		X		
<i>Tarentola boettgeri</i>		X		
<i>Tarentola delalandii</i>		X		
<i>Tarentola gomerensis</i>		X		
Agamidae				
<i>Stellio stellio</i>		X		
Chamaeleontidae				
<i>Chamaeleo chamaeleon</i>		X		
Anguidae				
<i>Ophisaurus apodus</i>		X		
OPHIDIA (SERPENTES)				
Colubridae				
<i>Coluber caspius</i>		X		
* <i>Coluber cypriensis</i>	X	X		
<i>Coluber hippocrepis</i>		X		
<i>Coluber jugularis</i>		X		
<i>Coluber laurenti</i>		X		
<i>Coluber najadum</i>		X		
<i>Coluber nummifer</i>		X		
<i>Coluber viridiflavus</i>		X		
<i>Coronella austriaca</i>		X		
<i>Eirenis modesta</i>		X		
<i>Elaphe longissima</i>		X		
<i>Elaphe quatuorlineata</i>	X	X		
<i>Elaphe situla</i>	X	X		
<i>Natrix natrix cetti</i>		X		
<i>Natrix natrix corsa</i>		X		
* <i>Natrix natrix cypriaca</i>	X	X		
<i>Natrix tessellata</i>		X		
<i>Telescopus falax</i>		X		
Viperidae				
<i>Vipera ammodytes</i>		X		
* <i>Macrovipera schweizeri (Vipera lebetina schweizeri)</i>	X	X		
<i>Vipera seoanni</i>		X		Anexa IV: cu excepția populațiilor din Spania
<i>Vipera ursinii (cu excepția Vipera ursinii rakosiensis și Vipera ursinii macrops)</i>	X	X		
* <i>Vipera ursinii macrops</i>	X	X		
* <i>Vipera ursinii rakosiensis</i>	X	X		
<i>Vipera xanthina</i>		X		
Boidae				
<i>Eryx jaculus</i>		X		
AMFIBIENI				
CAUDATA				

Denumirea speciei	Anexă			Restricții geografice
	II	IV	V	
Salamandridae				
<i>Chioglossa lusitanica</i>	X	X		
<i>Euproctus asper</i>		X		
<i>Euproctus montanus</i>		X		
<i>Euproctus platycephalus</i>		X		
<i>Mertensiella luschani (Salamandra luschani)</i>	X	X		
<i>Salamandra atra</i>		X		
* <i>Salamandra aurorae (Salamandra atra aurorae)</i>	X	X		
<i>Salamandra lanzai</i>		X		
<i>Salamandrina terdigitata</i>	X	X		
<i>Triturus carnifex (Triturus cristatus carnifex)</i>	X	X		
<i>Triturus cristatus (Triturus cristatus cristatus)</i>	X	X		
<i>Triturus dobrogicus (Triturus cristatus dobrogicus)</i>	X			
<i>Triturus italicus</i>		X		
<i>Triturus karelinii (Triturus cristatus karelinii)</i>	X	X		
<i>Triturus marmoratus</i>		X		
<i>Triturus montandoni</i>	X	X		
<i>Triturus vulgaris ampelensis</i>	X	X		
Proteidae				
* <i>Proteus anguinus</i>	X	X		
Plethodontidae				
<i>Hydromantes (Speleomantes) ambrosii</i>	X	X		
<i>Hydromantes (Speleomantes) flavus</i>	X	X		
<i>Hydromantes (Speleomantes) genei</i>	X	X		
<i>Hydromantes (Speleomantes) imperialis</i>	X	X		
<i>Hydromantes (Speleomantes) strinatii</i>	X	X		
<i>Hydromantes (Speleomantes) supramontis</i>	X	X		
ANURA				
Discoglossidae				
<i>Alytes cisternasii</i>		X		
* <i>Alytes muletensis</i>	X	X		
<i>Alytes obstetricans</i>		X		
<i>Bombina bombina</i>	X	X		
<i>Bombina variegata</i>	X	X		
<i>Discoglossus galganoi (inclusiv Discoglossus „jeanneae”)</i>	X	X		
<i>Discoglossus montalentii</i>	X	X		
<i>Discoglossus pictus</i>		X		
<i>Discoglossus sardus</i>	X	X		
Ranidae				
<i>Rana arvalis</i>		X		
<i>Rana dalmatina</i>		X		
<i>Rana esculenta</i>			X	
<i>Rana graeca</i>		X		
<i>Rana iberica</i>		X		
<i>Rana italica</i>		X		
<i>Rana latastei</i>	X	X		
<i>Rana lessonae</i>		X		
<i>Rana perezi</i>			X	
<i>Rana ridibunda</i>			X	
<i>Rana temporaria</i>			X	
Pelobatidae				
<i>Pelobates cultripes</i>		X		
<i>Pelobates fuscus</i>		X		
* <i>Pelobates fuscus insubricus</i>	X	X		
<i>Pelobates syriacus</i>		X		
Bufo				
<i>Bufo calamita</i>		X		
<i>Bufo viridis</i>		X		

Denumirea speciei	Anexă			Restricții geografice
	II	IV	V	
Hylidae				
<i>Hyla arborea</i>		X		
<i>Hyla meridionalis</i>		X		
<i>Hyla sarda</i>		X		
PEȘTI				
PETROMYZONIFORMES				
Petromyzonidae				
<i>Eudontomyzon spp.</i>	X			
<i>Lampetra fluviatilis</i>	X		X	Anexa II: cu excepția populațiilor din Finlanda și Suedia
<i>Lampetra planeri</i>	X			Anexa II: cu excepția populațiilor din Estonia, Finlanda și Suedia
<i>Lethenteron zanandreaei</i>	X		X	
<i>Petromyzon marinus</i>	X			Anexa II: cu excepția populațiilor din Suedia
ACIPENSERIFORMES				
Acipenseridae				
* <i>Acipenser naccarii</i>	X	X		
* <i>Acipenser sturio</i>	X	X		
Toate celelalte specii de Acipenseridae			X	
CLUPEIFORMES				
Clupeidae				
<i>Alosa spp.</i>	X		X	
SALMONIFORMES				
Salmonidae/Coregonidae				
<i>Coregonus spp.</i> (cu excepția <i>Coregonus oxyrhynchus</i> – populații anadrome în anumite sectoare ale Mării Nordului)			X	
* <i>Coregonus oxyrhynchus</i> (populații anadrome în anumite sectoare ale Mării Nordului)	X	X		
<i>Hucho hucho</i> (populații naturale)	X		X	
<i>Salmo macrostigma</i>	X			
<i>Salmo marmoratus</i>	X			
<i>Salmo salar</i> (numai în ape dulci)	X		X	Anexa II: cu excepția populațiilor din Finlanda
<i>Salmothymus obtusirostris</i>	X			
<i>Thymallus thymallus</i>			X	
Umbridae				
<i>Umbra krameri</i>	X			
CYPRINIFORMES				
Cyprinidae				
<i>Alburnus albidus</i> (<i>Alburnus vulturius</i>)	X			
<i>Anaocypris hispanica</i>	X	X		
<i>Aspius aspius</i>	X		X	Anexa II: cu excepția populațiilor din Finlanda
<i>Aulopyge huegelii</i>	X			
<i>Barbus spp.</i>			X	
<i>Barbus comiza</i>	X		X	
<i>Barbus meridionalis</i>	X		X	
<i>Barbus plebejus</i>	X		X	
<i>Chalcalburnus chalcoides</i>	X			
<i>Chondrostoma genei</i>	X			
<i>Chondrostoma knerii</i>	X			

Denumirea speciei	Anexă			Restricții geografice
	II	IV	V	
<i>Chondrostoma lusitanicum</i>	X			
<i>Chondrostoma phoxinus</i>	X			
<i>Chondrostoma polylepis</i> (inclusiv <i>C. willkommi</i>)	X			
<i>Chondrostoma soetta</i>	X			
<i>Chondrostoma toxostoma</i>	X			
<i>Gobio albipinnatus</i>	X			
<i>Gobio kessleri</i>	X			
<i>Gobio uranoscopus</i>	X			
<i>Iberocypris palaciosi</i>	X			
* <i>Ladigesocypris ghigii</i>	X			
<i>Leuciscus lucumonis</i>	X			
<i>Leuciscus souffia</i>	X			
<i>Pelecus cultratus</i>	X		X	
<i>Phoxinellus spp.</i>	X			
* <i>Phoxinus percnurus</i>	X	X		
<i>Rhodeus sericeus amarus</i>	X			
<i>Rutilus alburnoides</i>	X			
<i>Rutilus arcasii</i>	X			
<i>Rutilus frisii meidingeri</i>	X		X	
<i>Rutilus lemmingii</i>	X			
<i>Rutilus pigus</i>	X		X	
<i>Rutilus rubilio</i>	X			
<i>Rutilus macrolepidotus</i>	X			
<i>Scardinius graecus</i>	X			
<i>Squalius microlepis</i>	X			
<i>Squalius svallize</i>	X			
Cobitidae				
<i>Cobitis elongata</i>	X			
<i>Cobitis taenia</i>	X			Anexa II: cu excepția populațiilor din Finlanda
<i>Cobitis trichonica</i>	X			
<i>Misgurnus fossilis</i>	X			
<i>Sabanejewia aurata</i>	X			
<i>Sabanejewia larvata</i> (<i>Cobitis larvata</i> și <i>Cobitis conspersa</i>)	X			
SILURIFORMES				
Siluridae				
<i>Silurus aristotelis</i>	X		X	
ATHERINIFORMES				
Cyprinodontidae				
<i>Aphanius iberus</i>	X			
<i>Aphanius fasciatus</i>	X			
* <i>Valencia hispanica</i>	X	X		
* <i>Valencia letourneuxi</i> (<i>Valencia hispanica</i>)	X			
PERCIFORMES				
Percidae				
<i>Gymnocephalus baloni</i>	X	X		
<i>Gymnocephalus schraetzer</i>	X		X	
* <i>Romanichthys valsanicola</i>	X	X		
<i>Zingel spp.</i> (cu excepția <i>Zingel asper</i> și <i>Zingel zingel</i>)	X			
<i>Zingel asper</i>	X	X		
<i>Zingel zingel</i>	X		X	
Gobiidae				
<i>Knipowitschia croatica</i>	X			
<i>Knipowitschia</i> (<i>Padogobius</i>) <i>panizzae</i>	X			
<i>Padogobius nigricans</i>	X			

Denumirea speciei	Anexă			Restricții geografice
	II	IV	V	
<i>Pomatoschistus canestrini</i>	X			
SCORPAENIFORMES				
Cottidae				
<i>Cottus gobio</i>	X			Anexa II: cu excepția populațiilor din Finlanda
<i>Cottus petiti</i>	X			
NEVERTEBRATE				
ANNELIDA				
HIRUDINOIDEA – ARHYNCHOBDELLAE				
Hirudinidae				
<i>Hirudo medicinalis</i>				X
ARTROPODE				
CRUSTACEA				
Decapoda				
<i>Astacus astacus</i>				X
<i>Austropotamobius pallipes</i>		X		X
* <i>Austropotamobius torrentium</i>		X		X
<i>Scyllarides latus</i>				X
Isopoda				
* <i>Armadillidium ghardalamensis</i>		X	X	
INSECTA				
Coleoptera				
<i>Agathidium pulchellum</i>		X		
<i>Bolbelasmus unicornis</i>		X	X	
<i>Boros schneideri</i>		X		
<i>Buprestis splendens</i>		X	X	
<i>Carabus hampei</i>		X	X	
<i>Carabus hungaricus</i>		X	X	
* <i>Carabus menetriesi pacholei</i>		X		
* <i>Carabus olympiae</i>		X	X	
<i>Carabus variolosus</i>		X	X	
<i>Carabus zawadzskii</i>		X	X	
<i>Cerambyx cerdo</i>		X	X	
<i>Corticaria planula</i>		X		
<i>Cucujus cinnaberinus</i>		X	X	
<i>Dorcadion fulvum cervae</i>		X	X	
<i>Duvalius gebhardti</i>		X	X	
<i>Duvalius hungaricus</i>		X	X	
<i>Dytiscus latissimus</i>		X	X	
<i>Graphoderus bilineatus</i>		X	X	
<i>Leptodirus hochenwarti</i>		X	X	
<i>Limoniscus violaceus</i>		X		
<i>Lucanus cervus</i>		X		
<i>Macrolea pubipennis</i>		X		
<i>Mesosa myops</i>		X		
<i>Morimus funereus</i>		X		
* <i>Osmoderma eremita</i>		X	X	
<i>Oxyporus mannerheimii</i>		X		
<i>Pilemia tigrina</i>		X	X	
* <i>Phryganophilus ruficollis</i>		X	X	
<i>Probaticus subrugosus</i>		X	X	
<i>Propomacrus cypriacus</i>		X	X	
* <i>Pseudogaurotina excellens</i>		X	X	
<i>Pseudoseriscius cameroni</i>		X	X	
<i>Pytho kolwensis</i>		X	X	

Denumirea speciei	Anexă			Restricții geografice		
	II	IV	V			
<i>Rhysodes sulcatus</i>				X		
* <i>Rosalia alpina</i>				X	X	
<i>Stephanopachys linearis</i>				X		
<i>Stephanopachys substriatus</i>				X		
<i>Xyletinus tremulicola</i>				X		
Hemiptera						
<i>Aradus angularis</i>				X		
Lepidoptera						
<i>Agriades glandon aquilo</i>				X		
<i>Apatura metis</i>					X	
<i>Arytrura musculus</i>				X	X	
* <i>Callimorpha (Euplagia, Panaxia) quadripunctaria</i>				X		
<i>Catopta thrips</i>				X	X	
<i>Chondrosoma fiduciarium</i>				X	X	
<i>Clossiana improba</i>				X		
<i>Coenonympha hero</i>					X	
<i>Coenonympha oedippus</i>				X	X	
<i>Colias myrmidone</i>				X	X	
<i>Cucullia mixta</i>				X	X	
<i>Dioszeghyana schmidtii</i>				X	X	
<i>Erannis ankeraria</i>				X	X	
<i>Erebia calcaria</i>				X	X	
<i>Erebia christi</i>				X	X	
<i>Erebia medusa polaris</i>				X		
<i>Erebia sudetica</i>					X	
<i>Eriogaster catax</i>				X	X	
<i>Euphydryas (Eurodryas, Hypodryas) aurinia</i>				X		
<i>Fabriciana elisa</i>					X	
<i>Glyphipterix loricatella</i>				X	X	
<i>Gortyna borelii lunata</i>				X	X	
<i>Graellsia isabellae</i>				X		X
<i>Hesperia comma catena</i>				X		
<i>Hypodryas maturna</i>				X	X	
<i>Hyles hippophaes</i>					X	
<i>Leptidea morsei</i>				X	X	
<i>Lignyopectera fumidaria</i>				X	X	
<i>Lopinga achine</i>					X	
<i>Lycaena dispar</i>				X	X	
<i>Lycaena helle</i>				X	X	
<i>Maculinea arion</i>					X	
<i>Maculinea nausithous</i>				X	X	
<i>Maculinea teleius</i>				X	X	
<i>Melanargia arge</i>				X	X	
* <i>Nymphalis vaualbum</i>				X	X	
<i>Papilio alexanor</i>					X	
<i>Papilio hospiton</i>				X	X	
<i>Parnassius apollo</i>					X	
<i>Parnassius mnemosyne</i>					X	
<i>Phyllometra culminaria</i>				X	X	
<i>Plebicula golgus</i>				X	X	
<i>Polymixis rufocincta isolata</i>				X	X	
<i>Polyommatus eroides</i>				X	X	
<i>Proterebia afra dalmata</i>				X	X	
<i>Proserpinus proserpina</i>					X	
<i>Pseudophilotes bavius</i>				X	X	
<i>Xestia borealis</i>				X		
<i>Xestia brunneopicta</i>				X		
* <i>Xylomoia strix</i>				X	X	
<i>Zerynthia polyxena</i>					X	
Mantodea						

Denumirea speciei	Anexă			Restricții geografice		
	II	IV	V			
<i>Apteromantis aptera</i>				X	X	
Odonata						
<i>Aeshna viridis</i>					X	
<i>Coenagrion hylas</i>				X		
<i>Coenagrion mercuriale</i>				X		
<i>Coenagrion ornatum</i>				X		
<i>Cordulegaster heros</i>				X	X	
<i>Cordulegaster trinacriae</i>				X	X	
<i>Gomphus graslinii</i>				X	X	
<i>Leucorrhina albifrons</i>					X	
<i>Leucorrhina caudalis</i>					X	
<i>Leucorrhinia pectoralis</i>				X	X	
<i>Lindenia tetraphylla</i>				X	X	
<i>Macromia splendens</i>				X	X	
<i>Ophiogomphus cecilia</i>				X	X	
<i>Oxygastra curtisii</i>				X	X	
<i>Stylurus flavipes</i>					X	
<i>Sympecma braueri</i>					X	
Orthoptera						
<i>Baetica ustulata</i>				X	X	
<i>Brachytrupes megacephalus</i>				X	X	
<i>Isophya costata</i>				X	X	
<i>Isophya harzi</i>				X	X	
<i>Isophya stysi</i>				X	X	
<i>Myrmecophilus baronii</i>				X	X	
<i>Odontopodisma rubripes</i>				X	X	
<i>Paracaloptenus caloptenoides</i>				X	X	
<i>Pholidoptera transsylvanica</i>				X	X	
<i>Saga pedo</i>					X	
<i>Stenobothrus (Stenobothrodes) eurasius</i>				X	X	
ARACHNIDA						
Araneae						
<i>Macrothele calpeiana</i>					X	
Pseudoscorpiones						
<i>Anthrenochernes stellae</i>				X		
COELENTERATA						
Cnidaria						
<i>Corallium rubrum</i>						X
MOLUȘTE						
GASTROPODA						
<i>Anisus vorticulus</i>				X	X	
<i>Caseolus calculus</i>				X	X	
<i>Caseolus commixta</i>				X	X	
<i>Caseolus sphaerula</i>				X	X	
<i>Chilostoma banaticum</i>				X	X	
<i>Discula leacockiana</i>				X	X	
<i>Discula tabellata</i>				X	X	
<i>Discula testudinalis</i>					X	
<i>Discula turricula</i>					X	
<i>Discus defloratus</i>					X	
<i>Discus guerinianus</i>				X	X	
<i>Elona quimperiana</i>				X	X	
<i>Geomalacus maculosus</i>				X	X	
<i>Geomitra moniziana</i>				X	X	
<i>Gibbula nivosa</i>				X	X	

Denumirea speciei	Anexă			Restricții geografice		
	II	IV	V			
* <i>Helicopsis striata austriaca</i>				X		
<i>Helix pomatia</i>						X
<i>Hygromia kovacsi</i>				X	X	
<i>Idiomela (Helix) subplicata</i>				X	X	
<i>Lampedusa imitatrix</i>				X	X	
* <i>Lampedusa melitensis</i>				X	X	
<i>Leiostyla abbreviata</i>				X	X	
<i>Leiostyla cassida</i>				X	X	
<i>Leiostyla corneocostata</i>				X	X	
<i>Leiostyla gibba</i>				X	X	
<i>Leiostyla lamellosa</i>				X	X	
* <i>Paladilhia hungarica</i>				X	X	
<i>Patella feruginea</i>					X	
<i>Sadleriana pannonica</i>				X	X	
<i>Theodoxus prevostianus</i>					X	
<i>Theodoxus transversalis</i>				X	X	
<i>Vertigo angustior</i>				X		
<i>Vertigo genesii</i>				X		
<i>Vertigo geyeri</i>				X		
<i>Vertigo moulinsiana</i>				X		
BIVALVIA						
Anisomyaria						
<i>Lithophaga lithophaga</i>					X	
<i>Pinna nobilis</i>					X	
Unionoida						
<i>Margaritifera auricularia</i>					X	
<i>Margaritifera durrovensis (Margaritifera margaritifera)</i>				X		X
<i>Margaritifera margaritifera</i>				X		X
<i>Microcondylaea compressa</i>						X
<i>Unio crassus</i>				X	X	
<i>Unio elongatulus</i>						X
Dreissenidae						
<i>Congeria kusceri</i>				X	X	
ECHINODERMATA						
Echinoidea						
<i>Centrostephanus longispinus</i>					X	

ANEXA III

Punerea în aplicare a articolului 12 din Directiva Habitate Exemplul referitor la lup

1. Context general – Introducere

Lupul aparține faunei indigene europene și face parte integrantă din biodiversitatea și patrimoniul nostru natural. Ca prădător principal, acesta joacă un rol ecologic important, contribuind la sănătatea și la funcționarea ecosistemelor. În special, el contribuie la reglarea densității speciilor pe care le vânează¹⁶⁷ (de obicei ungulate sălbatice, cum ar fi căprioara, cerbul comun și mistrețul, dar și capra-neagră și elanul, în funcție de zonă) și la îmbunătățirea sănătății acestora prin prădarea selectivă. Lupul era prezent peste tot în Europa continentală, dar a fost exterminat din majoritatea regiunilor și țărilor până în prima jumătate a secolului al XX-lea.

Raportul din 2020 privind starea naturii¹⁶⁸, bazat pe datele raportate de statele membre, confirmă faptul că populațiile de lupi sunt, în general, în curs de refacere (stabile sau în creștere) în UE și recolonizează părți din aria lor de extindere istorică, deși au ajuns la un stadiu corespunzător de conservare numai în unele state membre¹⁶⁹. Revenirea lupului este un succes major în materie de conservare¹⁷⁰, fiind posibil datorită protecției juridice, atitudinilor publice mai favorabile, precum și refacerii speciilor-pradă ale acestuia (de exemplu, cervide și mistreți) și a suprafețelor împădurite (ca urmare a abandonării terenurilor rurale).

În același timp, revenirea lupului în regiunile în care a fost absent timp de câteva decenii sau mai mult reprezintă o provocare semnificativă pentru statele membre, deoarece această specie este adesea asociată mai multor tipuri de conflicte și poate provoca reacții și proteste sociale puternice în rândul comunităților rurale vizate.

La fel ca în cazul altor carnivore mari, lupii au nevoie de suprafețe foarte mari, indivizii și haitele utilizând sute de mii de km² pentru teritoriile lor. Prin urmare, aceștia sunt prezenți la o densitate foarte scăzută, iar populațiile lor tind să se răspândească pe suprafețe foarte întinse, de obicei dincolo de multe frontiere administrative, atât în interiorul țărilor, cât și între acestea. Din punct de vedere biologic, se recomandă, prin urmare, ca măsurile de conservare și gestionare să fie cât mai coordonate și mai coerente posibil. Acest lucru evidențiază necesitatea cooperării transfrontaliere, de exemplu prin aplicarea unor abordări coerente și coordonate la nivelul populației de lupi. Orientări suplimentare sunt disponibile în *Guidelines for population-level management plans of large carnivores in Europe* (Orientările privind planurile de gestionare a populației de carnivore mari din Europa), document elaborat pentru Comisia Europeană (Linnell et al., 2008)¹⁷¹.

Lupul este menționat în anexa IV la Directiva Habitate pentru majoritatea statelor membre și a regiunilor și, prin urmare, face obiectul dispozițiilor de protecție riguroasă

---

¹⁶⁷ <https://link.springer.com/article/10.1007/s10344-012-0623-5>.

¹⁶⁸ <https://www.eea.europa.eu/publications/state-of-nature-in-the-eu-2020>.

¹⁶⁹ Conform articolului 17 din Directiva Habitate, România, Lituania, Letonia, Estonia și Italia au raportat că lupul se află într-un stadiu corespunzător de conservare în toate regiunile lor biogeografice.

¹⁷⁰ <https://science.sciencemag.org/content/346/6216/1517>.

¹⁷¹ https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/promoting_management.htm.

prevăzute la articolul 12 din Directiva Habitate, inclusiv interzicerea oricărei forme de capturare sau ucidere deliberată a exemplarelor în natură.

Pentru anumite state membre și regiuni, lupul este inclus în anexa V printre speciile „ale căror prelevare în natură și exploatare pot face obiectul unor măsuri de gestionare”. Pentru majoritatea statelor membre și a regiunilor, lupul este inclus, de asemenea, în anexa II, ca specie prioritară, care necesită desemnarea unor arii speciale de conservare (ASC) și măsuri de conservare adecvate. Tabelul 1 indică ce populații sunt incluse în fiecare anexă la Directiva Habitate.

TABELUL 1. Includerea lupului în anexele la Directiva Habitate

Anexa II (necesitatea de a desemna ASC): „* *Canis lupus* (cu excepția populațiilor estoniene, letone, lituaniene și finlandeze, populațiile din Grecia la nord de paralela 39 și populațiile spaniole la nord de Duero)”

Anexa IV (protecție strictă): „*Canis lupus* [cu excepția populațiilor estoniene, bulgare, letone, lituaniene, poloneze și slovace, populațiile din Grecia la nord de paralela 39, populațiile din Spania de la nord de Duero și populațiile din Finlanda din cadrul ariei de gestionare a renilor astfel cum este definită la alineatul (2) din Actul nr. 848/90 al Finlandei din 14 septembrie 1990 cu privire la gestionarea renilor]”

Anexa V (gestionarea speciilor este permisă): „*Canis lupus* [populațiile din Spania la nord de Duero; populațiile din Grecia la nord de paralela 39; populațiile din Finlanda din cadrul ariei de gestionare a renilor astfel cum a fost definită la alineatul (2) din Actul nr. 848/90 al Finlandei din 14 septembrie 1990 cu privire la gestionarea renilor, populațiile din Bulgaria, Letonia, Lituania, Estonia, Polonia și Slovacia]”.

După cum s-a menționat mai sus, lupul nu a atins încă un stadiu corespunzător de conservare în multe state membre și regiuni¹⁷².

Un studiu realizat în 2018 pentru Parlamentul European¹⁷³ a evaluat riscul de dispariție pentru populațiile individuale de lupi pe baza criteriilor din lista roșie a UICN. Din nouă populații de lupi (în principal transfrontaliere), trei au fost evaluate ca „prezentând motive de îngrijorare minime”, trei „potențial amenințate” și trei „vulnerabile”. O populație de lupi (populația iberică, Spania-Sierra Morena) a dispărut. Autorii studiului au evidențiat, de asemenea, dificultăți în armonizarea rezultatelor datelor de monitorizare din cauza diferențelor dintre tehnicile și abordările de monitorizare (modalități sau perioade de numărare diferite), a mediilor în raport cu populația maximă și minimă, a lipsei raportării de către unele țări în pofida prezenței speciilor, a diferențelor în ceea ce privește calitatea datelor etc.¹⁷⁴

Deși se pare că mai multe populații de lupi se refac și se extind în întreaga Europă, specia se confruntă în continuare cu diverse amenințări și probleme de conservare, în special braconajul (care este adesea nedepistat, dar care este probabil să reprezinte o proporție foarte mare din mortalitatea totală). Amenințările specifice și măsurile potențiale de abordare a acestora sunt descrise pentru fiecare populație de lupi într-un raport finanțat de Comisia Europeană, intitulat *Key actions for Large Carnivore*

¹⁷²[https://nature-](https://nature-eionet.europa.eu/article17/species/summary/?period=5&group=Mammals&subject=Canis+lupus&region=)

[art17.eionet.europa.eu/article17/species/summary/?period=5&group=Mammals&subject=Canis+lupus&region=](https://nature-eionet.europa.eu/article17/species/summary/?period=5&group=Mammals&subject=Canis+lupus&region=)

¹⁷³ [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/617488/IPOL_STU\(2018\)617488_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/617488/IPOL_STU(2018)617488_EN.pdf).

¹⁷⁴ Lista roșie a speciilor amenințate a UICN 2018: <https://www.iucnredlist.org/ja/species/3746/144226239>
Alte date recente furnizează cifre ușor diferite față de studiul de mai sus, în câteva cazuri pentru populațiile iberice, cele din Alpii Occidentali Centrali și cele din Karelia.

populations in Europe (Acțiuni-cheie privind populațiile de carnivore mari din Europa) (Boitani et al., 2015¹⁷⁵).

2. Cerințe legale privind protecția specimenelor de lupi

Lupul, indiferent de locul în care este inclus în anexa IV la Directiva Habitate, este strict protejat, întrucât obiectivul directivei este de a atinge un stadiu corespunzător de conservare pentru speciile enumerate. Protecția pe care articolul 12 din Directiva Habitate o conferă populațiilor de specii enumerate în această anexă are un caracter preventiv și impune statelor membre să prevină situațiile care ar putea avea un impact negativ asupra speciilor.

Transpunerea formală a articolului 12 în legislația națională trebuie să fie completată de acțiuni suplimentare de punere în aplicare pentru a asigura o protecție riguroasă pe baza problemelor și a amenințărilor specifice cu care se confruntă lupul într-un anumit context. Nu numai că acțiunile enumerate la articolul 12 trebuie interzise, ci și autoritățile trebuie să ia toate măsurile necesare pentru a se asigura că interdicțiile nu sunt încălcate în practică. Aceasta presupune, de exemplu, faptul că autoritățile sunt obligate să ia toate măsurile necesare pentru a preveni uciderea (ilegală) a lupilor și pentru a proteja zonele care servesc drept locuri de odihnă sau de reproducere, cum ar fi vizuinile și zonele de rendez-vous (*rendezvous sites*) ale acestora.

Potrivit Curții de Justiție a Uniunii Europene (CJUE), articolul 12 alineatul (1) din Directiva Habitate „obligă statele membre nu numai să creeze un cadru legislativ complet, ci și să pună în aplicare măsuri concrete și specifice de protecție”, în timp ce dispoziția respectivă presupune, de asemenea, „adoptarea de măsuri coerente și coordonate, cu caracter preventiv” (cauza C-183/05 a CJUE din 11 ianuarie 2007, Comisia Comunităților Europene/Irlanda). Această abordare a fost confirmată de hotărârea CJUE din 10 octombrie 2019 (decizia preliminară în cauza C-674/17): „Respectarea acestei dispoziții impune statelor membre nu doar să creeze un cadru legislativ complet, ci și să pună în aplicare măsuri concrete și specifice de protecție. De asemenea, sistemul de protecție riguroasă presupune adoptarea unor măsuri coerente și coordonate, cu caracter preventiv. Un astfel de sistem de protecție riguroasă trebuie să permită, așadar, să se evite în mod efectiv capturarea sau uciderea deliberată în natură, precum și deteriorarea sau distrugerea ariilor de reproducere sau de odihnă ale speciilor de animale enumerate la litera (a) din anexa IV la Directiva habitate”.

Un exemplu de acțiune care pune efectiv în aplicare dispozițiile privind protecția speciilor este crearea unor echipe eficiente de combatere a braconajului, dotate cu câini care detectează otrava. Braconajul, capcanele și momeliile otrăvite reprezintă într-adevăr o amenințare majoră pentru lupi în multe locuri. Otrăvirea reprezintă o problemă deosebit de gravă, deoarece afectează și alte specii, în special păsările de pradă. Pentru a rezolva această problemă, mai multe proiecte din Europa de Sud și de Est (Spania, Italia, Portugalia, Grecia, Bulgaria și România), finanțate prin programul LIFE¹⁷⁶, au contribuit la instituirea unor măsuri specifice care să sprijine în mod eficace regimul de protecție riguroasă a speciilor, de exemplu crearea unor unități cu câini care detectează otrava, formarea personalului (pădurari, membri ai gărzii forestiere, poliția provincială, medici veterinari) și consolidarea capacităților în cadrul organismelor publice; și activități de sensibilizare adresate crescătorilor de animale, vânătorilor, operatorilor de turism, elevilor și publicului larg.

---

¹⁷⁵https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/pdf/key_actions_large_carnivores_2015.pdf.

¹⁷⁶ LIFE09 NAT/ES/000533 INNOVATION AGAINST POISON; LIFE Antidoto LIFE07 NAT/IT/000436; LIFE PLUTO LIFE13 NAT/IT/000311; LIFE WOLFALPS LIFE12/NAT/IT/000807; WOLFLIFE (LIFE13 NAT/RO/000205).

Planurile de conservare/gestionare a lupilor, în cazul în care sunt elaborate în conformitate cu articolul 12 și sunt puse în aplicare în mod corespunzător, pot constitui un cadru eficace pentru punerea în aplicare a unor dispoziții de protecție riguroasă a populațiilor de lupi enumerate în anexa IV, creând un sistem cuprinzător de coexistență care urmărește să asigure un stadiu corespunzător de conservare, abordând în același timp conflictele cu activitățile umane.

Aceste planuri pot include acțiuni precum: (i) sprijin pentru măsuri de prevenire (prin ajutoare pentru investiții, informare, formare și asistență tehnică); (ii) compensarea daunelor economice cauzate de lupi; (iii) îmbunătățirea monitorizării și a bazei de cunoștințe referitoare la populația de lupi în cauză; (iv) monitorizarea, evaluarea și îmbunătățirea eficienței măsurilor de protecție a șeptelului; (v) promovarea implicării și a dialogului cu și între părțile interesate (de exemplu, prin platforme dedicate); (vi) îmbunătățirea eforturilor de asigurare a respectării legii pentru a combate uciderea ilegală a lupilor; (vii) protecția habitatelor și îmbunătățirea condițiilor de hrănire (de exemplu, dacă este necesar, prin refacerea populațiilor de specii sălbatice-pradă); (viii) dezvoltarea oportunităților de ecoturism asociate lupilor; (ix) promovarea/comercializarea produselor agricole provenite din zone populate de lupi; și (x) acțiuni de informare, educare și sensibilizare. Planurile pot permite, de asemenea, autorităților relevante să autorizeze o utilizare limitată a controlului letal pentru eliminarea specimenelor de lupi, prin aplicarea de derogări în conformitate cu condițiile stabilite în directivă. Cu toate acestea, trebuie remarcat faptul că planurile prin care se adoptă o gestionare adaptivă a recoltelor (cum ar fi cele pentru speciile care pot fi vâdate din anexa V la Directiva Habitate) nu ar fi în concordanță cu dispozițiile de protecție riguroasă care se aplică speciilor din anexa IV.

Aceste planuri ar trebui elaborate pe baza celor mai bune informații disponibile privind stadiul de conservare și tendințele speciei, precum și pe baza tuturor amenințărilor și presiunilor relevante. Participarea sau consultarea tuturor părților interesate relevante, în special a celor afectate de specie sau de măsurile de conservare avute în vedere, este esențială pentru integrarea tuturor aspectelor relevante ale planurilor și pentru încurajarea acceptării sociale pe scară largă.

Exemplu de implicare a părților interesate într-un plan de gestionare

Planul de gestionare a lupilor din Croația pentru perioada 2010-2015 (Ministerul Culturii din Croația, 2010) a fost rezultatul unui proces de doi ani, care a implicat reprezentanți ai tuturor grupurilor de interese (ministere relevante, membri ai Comitetului pentru monitorizarea populațiilor de carnivore mari, oameni de știință, silvicultori, asociații neguvernamentale etc.). Planul de acțiune detaliat prezintă măsurile pe care Croația ar trebui să le pună în aplicare pentru a se asigura că populația sa de lupi este conservată într-un mod cât mai armonios de coabitare cu oamenii.

Prin urmare, planurile de conservare și gestionare a lupilor pot furniza o structură adecvată pentru evaluarea și abordarea tuturor problemelor și conflictelor relevante care amenință populațiile de lupi, în vederea atingerii unui stadiu corespunzător de conservare.

Prin urmare, acestea pot acoperi și aspecte precum hibridizarea lupului cu câinele, care este raportată pentru toate cele nouă populații europene de lupi și în 21 de țări europene¹⁷⁷. În unele locuri, aceasta reprezintă o amenințare majoră pentru conservarea

177 Salvatori, V. et al. (2020) *European agreements for nature conservation need to explicitly address wolf-dog hybridisation* (Acordurile europene privind conservarea naturii trebuie să abordeze în mod explicit hibridizarea lup-câine). <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S000632071931674X>.

lupilor¹⁷⁸ și pot fi necesare acțiuni preventive, proactive și reactive specifice pentru a rezolva problema, astfel cum se indică în Recomandarea nr. 173 (2014¹⁷⁹) adoptată în temeiul Convenției de la Berna (Consiliul Europei, 2014). Cu toate acestea, întrucât hibridizarea lup-câine este o problemă complexă, se recomandă cu fermitate elaborarea unui plan de gestionare bine definit la nivel național și la nivelul populației, utilizând cele mai actualizate și mai fiabile proceduri de teren, de laborator și statistice (a se vedea caseta).

Hibridii lup-câine

Încrucișarea dintre lupi și forma domestică a acestora, câinii, a avut loc probabil în mod repetat de-a lungul istoricului de domesticire a câinelui și continuă să se producă cu intensitate variabilă în mai multe părți ale ariei de extindere a lupului. Ca tip de hibridizare antropică, hibridizarea lup-câine nu este un proces evolutiv natural prin care hibridii ar trebui să facă obiectul unor măsuri de conservare. Mai degrabă, fiind o amenințare la adresa integrității genetice a populațiilor de lupi, hibridizarea lup-câine prezintă motive de îngrijorare deosebită pentru conservare și ar trebui abordată prin intermediul unor planuri și instrumente de gestionare adecvate.

În Europa, hibridizarea a fost detectată în mai multe țări, cum ar fi Norvegia, Letonia, Estonia, Bulgaria, Italia, Spania, Portugalia, Germania, Grecia, Slovenia și Serbia. Cu toate acestea, trebuie remarcat faptul că estimările privind introgresia materialului genetic de la câini la populația de lupi sălbatici se bazează pe abordări diverse și pe protocoale experimentale asociate. În timp ce, în mai multe cazuri, încrucișarea a avut ca rezultat doar unul sau câțiva pui de hibridi în zone restrânse, în alte cazuri s-a constatat că introgresia materialului genetic de la câini la populația de lupi sălbatici s-a răspândit în zone importante, deși în proporții diferite (de la 5,6 % în Galicia, Spania, la peste 60 % în provincia Grosseto, Italia). În mod similar, în Apeninii de Nord s-au constatat rate ridicate de introgresie, în timp ce doar cazuri rare de hibridi au fost depistate la populația de lupi alpini (din Franța până în Alpii Orientali Centrali). Cu toate acestea, rata de hibridizare raportată în alte părți este de aproximativ 5-10 % (Leonard et al. 2011). Hibridizarea apare în principal între câinii masculi și lupii femele. Și contrariul poate apărea, însă în cazuri rare. Numărul mare de câini hoinari din diferite zone, în special în regiunile mediteraneene, oferă oportunități extinse pentru întâlnirile dintre lupi și câini. Se cunosc puține lucruri despre ecologia hibridilor sălbatici lup-câine, dar nu există dovezi potrivit cărora hibridii au redus adecvarea, răspândirea, succesul reproductiv, modificarea comportamentală a exemplarelor sau viabilitatea populației.

Gestionarea hibridizării lup-câine este o dilemă pentru autoritățile guvernamentale, deoarece prezintă mai multe provocări serioase.

a) Statutul taxonomic al unui hibrid

Câinii provin din lupi prin domesticire, ambii aparținând aceleiași entități taxonomice, specia *Canis lupus*. Câinii sunt identificați uneori prin subspecia *Canis lupus familiaris*. Nu există nicio îndoială că hibridii păstrează denumirea *Canis lupus*. Statutul juridic al hibridilor

b) Statutul juridic al hibridilor

Spre deosebire de câini, a căror supraviețuire depinde în mod normal de resurse și de îngrijirea acordată de oameni, hibridii au o viață independentă și viabilă ca animale sălbatice. Ca atare, aceștia ar fi considerați de numeroase legislații naționale ca fiind egali cu fauna sălbatică și gestionați în conformitate cu aceleași norme. Dacă hibridii ar fi considerați egali cu câinii, aceștia ar intra sub incidența legislației naționale privind animalele domestice. În orice caz, pare util ca hibridilor lup-câine să li se atribuie „aceleși statut juridic din partea vânătorilor și a publicului ca cel atribuit lupilor, pentru a elimina o potențială lacună privind uciderea ilegală a lupilor” [Declarația de sprijin pentru politicile privind hibridizarea elaborată de Large Carnivore Initiative for Europe și anexată la *Orientările privind planurile de gestionare a populației de carnivore mari din Europa* (Linnell et al., 2008)]. Într-adevăr, dacă hibridii ar fi considerați neprotejați din punct de vedere juridic de legislațiile naționale, acest lucru ar putea duce la creșterea numărului de ucideri

178 Salvatori, V. et al. (2019).

179 <https://rm.coe.int/0900001680746351>.

accidentale de lupi, având în vedere dificultatea de a face diferența între hibrizi și lupii „puri” din punct de vedere genetic doar pe baza caracteristicilor morfologice. Aceasta ar putea implica nu numai uciderea accidentală, ci și uciderea intenționată, deoarece statutul neprotejat al hibrizilor ar putea fi utilizat ca acoperire pentru uciderea lupilor adevărați. Autoritățile de gestionare sunt încurajate să se asigure că hibrizii sunt acoperiți în mod clar și neechivoc de legislațiile lor naționale, fie ca animale sălbatice, fie ca animale domestice.

c) Opțiuni pentru reacțiile în materie de gestionare

Cea mai adecvată reacție în materie de gestionare va depinde de nivelul global estimat al introgresiei și de măsura în care introgresia este limitată la zone restrânse și la câteva haite sau este larg răspândită în zone mari și/sau în majoritatea haitelor. De exemplu, este posibil ca introgresia limitată să nu reprezinte o amenințare gravă dacă aceasta a rămas stabilă de-a lungul generațiilor. Hibridizarea semnificativă și generalizată (grup de hibrizi) poate fi o problemă dificil de rezolvat, chiar dacă poate fi în continuare de dorit să se reducă fluxul actual și viitor de gene domestice către populația de lupi. Prevalența ridicată, dar localizată, ar putea fi tratată în continuare prin acțiuni specifice de neutralizare a reproducerii hibrizilor (fie prin eliminarea fizică, fie prin sterilizare). Deși au fost formulate mai multe rezerve cu privire la dificultatea și eficacitatea eliminării hibrizilor pentru a controla nivelurile scăzute de introgresie generalizată, această intervenție poate fi utilă atunci când hibridizarea nu este generalizată, iar aplicarea sa este sprijinită de cercetarea aplicată, monitorizare și un cadru de gestionare adaptabil.

Gama de instrumente de gestionare este largă, iar utilitatea fiecărui instrument depinde de obiective. Se recomandă cu fermitate abordarea hibridizării prin intermediul unui plan specific la nivel național sau, eventual, la nivel de populație, în care obiectivele, protocoalele și criteriile sunt descrise și justificate detaliat. Va trebui identificată și descrisă o serie de acțiuni preventive, proactive și reactive. Planul va include probabil dispoziții pentru:

- 1) A institui un efort internațional de colaborare care să implice toate laboratoarele genetice, pentru a conveni asupra unei abordări comune pentru definirea pragurilor și a procedurilor de identificare a hibrizilor și pentru partajarea frecvențelor alelelor populațiilor de referință.
- 2) A aproba un set de ghiduri de politică pentru studierea și monitorizarea răspândirii și a prevalenței hibridizării și a introgresiei genetice de la câini la populația de lupi.
- 3) A defini domeniile în care sunt adecvate diferite instrumente de gestionare, în funcție de nivelurile și tiparele prevalenței hibrizilor, de la nicio intervenție până la eliminarea activă a exemplarelor hibride. În cele din urmă, contextul social ar putea avea un impact asupra zonelor de gestionare și a acțiunilor selectate.
- 4) A înființa echipe (și proceduri) de urgență, dacă și atunci când este necesar, responsabile de eliminarea hibrizilor lup-câine din natură sau de capturarea/sterilizarea/eliberarea acestora. Recomandarea nr. 173 (2014), adoptată în temeiul Convenției de la Berna, este susținută pe deplin de Comisia Europeană și prevede, printre altele, următoarele: „este în interesul conservării eficiente a lupilor să se asigure că eliminarea oricărui hibrid lup-câine detectat se efectuează exclusiv într-un mod controlat de guvern”. Se pare că acest lucru poate fi realizat numai prin interzicerea uciderii hibrizilor în temeiul legislației naționale, făcând doar o excepție pentru agențiile guvernamentale sau agenții desemnați de acestea. Recomandarea invită părțile: „Să se asigure că eliminarea hibrizilor lup-câine, controlată de guvern, are loc după ce funcționarii guvernamentali și/sau organisme mandatate de guverne în acest scop și/sau cercetătorii i-au confirmat ca fiind hibrizi care prezintă caracteristici genetice și/sau morfologice. Eliminarea ar trebui să fie efectuată numai de organisme însărcinate de autoritățile competente cu o astfel de responsabilitate, asigurându-se, în același timp, că această eliminare nu aduce atingere stadiului de conservare a lupilor.” „Să adopte măsurile necesare pentru a preveni uciderea intenționată sau din greșeală a lupilor ca hibrizi lup-câine. Acest lucru nu aduce atingere eliminării atente controlate de guvern, din natură, a hibrizilor lup-câine detectați, de către organisme cărora autoritățile competente le-au încredințat această responsabilitate”.
- 5) A aproba un plan național privind controlul câinilor hoinari (sălbatice, fără stăpân sau deținuți de persoane care îi lasă să hoinărească liber) și a interzice păstrarea lupilor și a hibrizilor lup-câine ca animale de companie. A organiza campanii de sensibilizare în sprijinul controlului câinilor sălbatici și a câinilor hoinari în ariile de extindere ale lupilor.

3. Conflictul legat de lupi

Lupul a fost asociat în trecut cu mai multe tipuri de conflicte socioeconomice cu oamenii. În trecut, astfel de conflicte au condus la exterminarea sau reducerea drastică a populațiilor de lupi în mare parte din aria sa de extindere europeană. Această persecuție, împreună cu ratele ridicate ale braconajului, persistă încă în multe zone. În prezent, principalele conflicte sunt:

- **Pagubele asupra șeptelului.** Pagubele asupra șeptelului se referă în principal la ovine. Linnell și Cretois (2018) calculează că, în perioada 2012-2016, în medie, 19 500 de ovine pe an au fost ucise de lupi în UE (de remarcat că lipsesc date pentru Polonia, România, Spania, Bulgaria, Austria și părți din Italia). Această cifră este în prezent cel mai bun indicator disponibil pentru impactul prădărilor de către lupi în UE. În timp ce ovinele sunt principalele victime ale atacurilor lupilor, alte tipuri de animale (caprine, bovine, cabaline) și renii semi-domestici sunt, de asemenea, vizați într-o măsură mai mică. Prădările sunt extrem de variabile și depind în mare măsură de tipul de sistem de creștere a animalelor, de tipul de gestionare și de nivelul de supraveghere, și anume dacă animalele sunt împrejmuite – în special în timpul nopții, sau păstorite. De exemplu, în Franța (80 de haite de lupi), aproximativ 11 000 de ovine, bovine și caprine au fost vâdate și compensate în 2019 (Dreal 2019¹⁸⁰), în timp ce în Germania (128 de haite de lupi) cifra este de sub 3 000 pentru 2019 (DBBW 2019¹⁸¹), iar în Suedia (31 de haite de lupi), doar 161 de ovine au fost vâdate în 2018 (Viltskadestatistik 2018, SLU¹⁸²).

Linnell și Cretois (2018) evidențiază dificultățile de colectare a unor date coerente și fiabile în întreaga Europă privind pagubele produse de lupi asupra șeptelului. Animalele pot muri sau pot dispărea din diverse motive și nu este întotdeauna posibil să se stabilească o legătură între animalele moarte și carnivorele mari. Calitatea raportării de către fermieri și administratorii de efective de animale depinde în mare măsură de sistemul de compensare. De exemplu, de nivelul (integral sau parțial) al compensării, de durata și dificultățile procesului administrativ aferent și de măsura în care se efectuează controale la fața locului pentru a verifica dacă pagubele au fost produse efectiv de carnivorele mari. De asemenea, ocazional, lupii pot ataca și ucide câini. De exemplu, în Suedia sau Finlanda, la urmărirea elanilor cu câini liberi pe teritoriile lupilor. Pierderea atât a șeptelului, cât și a câinilor are în mod evident un impact emoțional major, pe lângă pierderile economice directe și indirecte. Deși impactul general al prădării lupilor asupra sectorului creșterii animalelor din UE este neglijabil, prădarea lupilor asupra ovinelor neprotejate scoase la păscut ar putea fi semnificativă la nivelul exploatațiilor individuale și ar putea genera o presiune și o povară suplimentară pentru operatorii în cauză într-un sector care este deja afectat de o serie de presiuni socioeconomice.

- **Risc perceput pentru oameni.** Lupii nu văd oamenii ca o pradă posibilă, ci mai degrabă ca o amenințare de evitat. Deși în trecut au fost raportate atacuri mortale ale lupilor asupra oamenilor (adesea legate de exemplare cu rabie sau care au fost hrănite de oameni, provocate, rănite sau prinse în capcană), riscul real de atacuri ale lupilor asupra oamenilor, în condițiile sociale și de mediu actuale din Europa, este considerat extrem de scăzut. (Linnell et al., 2002; Linnell și Alleau, 2016¹⁸³; KORA,

¹⁸⁰http://www.auvergne-rhone-alpes.developpement-durable.gouv.fr/IMG/pdf/20200327bilandommages2019_especes.pdf.

¹⁸¹<https://www.dbb-wolf.de/Wolfsvorkommen/territorien/karte-der-territorien>.

¹⁸²<https://www.slu.se/globalassets/ew/org/centrb/vsc/vsc-dokument/vsc-publikationer/rapporter/viltskadestatistikrapporter/viltskadestatistik-2018-1-webb.pdf>.

¹⁸³ „În ciuda necesității de a recunoaște că potențialul atacurilor lupilor asupra oamenilor este mai mare de zero [...], există în prezent peste 12 000 de lupi în Europa și peste 50 000 de lupi în America de Nord, dintre

2016; Linnell et al., 2021). Cu toate acestea, mulți oameni se tem în continuare de lupi, în special în țările și regiunile recent recolonizate de specie sau în care numărul tot mai mare de lupi îi face mai vizibili în zonele în care nu erau de obicei prezenți anterior. Au fost raportate cazuri de lupi care s-au apropiat de oameni și care s-au comportat neobișnuit (lupi „îndrăzneți” sau „fără teamă”). Acest lucru s-a întâmplat în special atunci când animalele au fost condiționate de obținerea hranei sau când au fost prezenți câini (Reinhardt 2018). În ceea ce privește hibridii lup-câine, nu există nicio dovadă că aceștia sunt mai îndrăzneți sau mai periculoși decât lupii, dar teama de hibridi este, de asemenea, o problemă specifică în anumite zone ale Europei. Aceste percepții și atitudini trebuie luate în considerare cu atenție și abordate cu seriozitate. Este util, dar adesea insuficient, să se sprijine activitățile educaționale, să se furnizeze informații corecte și să se demonteze știrile false prin verificări ale faptelor (astfel cum au fost efectuate de unele autorități locale sau regionale sau în cadrul proiectelor LIFE). În plus, trebuie clarificat faptul că, în cazul puțin probabil al unui pericol obiectiv, cauzat, de exemplu, de un lup cu rabie sau agresiv sau de un lup condiționat de obținerea hranei ori obișnuit cu oamenii, eliminarea țintită a lupului în cauză este pe deplin legitimă în temeiul Directivei Habitare [a se vedea alineatul privind derogările în temeiul articolului 16 alineatul (1) litera (c) din capitolul 6 de mai jos].

- **Impactul asupra speciilor de ungulate vânat.** Lupii și vânătorii umani pot uneori să urmărească aceeași pradă, și anume ungulatele sălbatice. Atunci când carnivorele mari se întorc, vânătorii se tem adesea că activitățile lor vor fi afectate de concurență, ceea ce ar putea cauza un conflict major. Impactul prădării de către lupi atât a numărului, cât și a comportamentului unguatelor sălbatice este destul de variabil și de complex, în funcție de specie și de contextul local. În general, lupii elimină doar un procent mic de ungulate sălbatice în fiecare an – mult mai puțin decât vânătorii – și nu par să aibă un impact negativ asupra tendințelor actuale (în general în creștere) ale populațiilor de ungulate din Europa¹⁸⁴ (Bassi, E. et al. 2020; Gtowaciflski, Z. și Profus, P. 1997). În orice caz, spre deosebire de prădarea animalelor domestice, prădarea unguatelor sălbatice de către o specie carnivoră sălbatică indigenă nu poate fi prevenită sau atenuată, întrucât aceasta face parte din procesele naturale pe care politica în domeniul biodiversității urmărește să le refacă și să le conserve. Aceasta reprezintă o provocare majoră pentru vânătorii europeni, deoarece întoarcerea carnivorelor mari trebuie luată în considerare atunci când se planifică vânătoarea și se stabilesc cote pentru unguulatele sălbatice. În cele din urmă, trebuie recunoscută contribuția lupilor la reglarea densității unguatelor (Ripple, W.J. și Beschta, R.L., 2012), ținând seama de beneficiile asociate, inclusiv în ceea ce privește reducerea daunelor aduse silviculturii și culturilor agricole¹⁸⁵.
- **Conflicte legate de valori (viziuni concurente ale peisajelor europene).** Conflictele asociate lupilor nu se referă întotdeauna la impactul economic direct asupra unor părți interesate din mediul rural. Lupii au un caracter simbolic puternic pentru o serie de chestiuni mai ample, iar conflictele reflectă adesea diferențe sociale mai profunde (de exemplu, între zonele rurale și cele urbane, între valorile moderne și cele tradiționale sau între diferite clase sociale și economice) (Linnell, 2013). Lupii

---

care mulți trăiesc în apropierea a milioane de oameni și totuși găsim dovezi pentru doar câteva atacuri în ultimele decenii”:

Predators_That_Kill_Humans_Myth_Reality_Context_and_the_Politics_of_Wolf_Attacks_on_People
<https://www.researchgate.net/publication/301267098>.

184 A se vedea, de exemplu, tablourile de vânătoare de ungulate din ultimii ani din Franța.

<http://www.oncfs.gouv.fr/Tableaux-de-chasse-ru599/-Grands-ongules-Tableaux-de-chasse-nationaux-news467>.

185 A se vedea, de asemenea, Carpio et al. (2020) *Wild ungulate overabundance in Europe: contexts, causes, monitoring and management recommendations* (Supra-abundența de ungulate sălbatice în Europa: context, cauze, monitorizare și recomandări în materie de gestionare).

declanșează adesea o dezbatere fundamentală cu privire la direcția viitoare a peisajelor europene (Linnell, 2014) între diferite segmente ale societății, cu puncte de vedere și viziuni opuse cu privire la modul în care ar trebui conservate, utilizate sau gestionate fauna sălbatică și peisajele¹⁸⁶. Acest lucru explică de ce există rareori o relație clară între amploarea impactului economic direct al carnivorelor mari și nivelul de conflict social pe care îl generează (Linnell și Cretois, 2018).

4. Măsuri de îmbunătățire a coexistenței dintre oameni și lupi

De la adoptarea Directivei Habitate, Comisia a promovat abordarea referitoare la coexistență, care vizează restabilirea stadiului corespunzător de conservare a populațiilor de carnivore mari, abordând și reducând, în același timp, conflictele cu activitățile umane legitime, în vederea partajării peisajelor multifuncționale. Programul LIFE a finanțat peste 40 de proiecte legate de conservarea lupilor și coexistența cu aceștia, care au contribuit la identificarea și testarea bunelor practici în vederea atingerii acestor obiective¹⁸⁷.

Numeroase exemple de coexistență și studii de caz au fost identificate de *Platforma UE privind coexistența între oameni și carnivorele mari* – un grup de organizații reprezentând diferite grupuri de interese care au convenit asupra unei misiuni comune de promovare a soluțiilor de coexistență¹⁸⁸. Aceste studii de caz sunt clasificate în cinci categorii: (1) furnizarea de consiliere/sensibilizare; (2) furnizarea de sprijin practic; (3) înțelegerea punctelor de vedere; (4) finanțarea inovatoare; și (5) monitorizare¹⁸⁹ (*Platforma UE privind carnivorele mari*, 2019).

Un studiu din 2018 solicitat de Parlamentul European¹⁹⁰ a prezentat recomandări și exemple de măsuri practice de coexistență în mai multe state membre pentru lupi și alte carnivore mari.

Prin urmare, la nivel european există o bază extinsă pentru schimbul de cunoștințe și de experiențe valoroase. Cele mai frecvente abordări pentru reducerea conflictului sunt descrise mai jos.

- **Plăți compensatorii**

O abordare frecventă în ceea ce privește reducerea impactului economic al daunelor provocate de lupi și creșterea toleranței pentru speciile protejate o reprezintă plățile compensatorii, care sunt utilizate în multe țări ale UE. Plățile compensatorii pot fi adesea o măsură adecvată, însă normele de eligibilitate ar trebui definite în mod clar și ar trebui luați în considerare diverși factori. Aceasta include verificarea dacă pierderile de animale sunt cauzate efectiv de prădarea de către lupi și asigurarea faptului că este echitabilă compensația și este plătită cu promptitudine destinatarului eligibil.

În multe țări, fermierii se plâng de faptul că este complicat și costisitor să primească compensații sau că plățile sunt întârziate sau insuficiente. Plățile compensatorii sunt, de obicei, finanțate de guvernele naționale sau regionale în conformitate cu normele UE

---

186 De exemplu, conflictele dintre punctele de vedere referitoare la peisajele de producție tradițională, peisajele de patrimoniu, peisajele recreative, peisajele de conservare a naturii sau peisajele multifuncționale. Sau conflictele și tensiunile legate de trecerea de la stilurile de viață în declin, tradiționale (și rurale) la stilurile de viață moderne (și urbane).

https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/pdf/task_4_conflict_coexistence.pdf
<https://www.lcie.org/Blog/ArtMID/6987/ArticleID/65/The-symbolic-wolf-Competing-visions-of-the-European-landscapes>.

187 https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/promoting_best_practices.htm.

188 https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/coexistence_platform.htm.

189 https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/case_studies.htm.

190 [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/596844/IPOL_STU\(2018\)596844_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/596844/IPOL_STU(2018)596844_EN.pdf).

relevante privind ajutoarele de stat¹⁹¹ (care permit compensarea a 100 % din costurile directe și indirecte). Doar plata despăgubirilor pentru daune nu este întotdeauna suficientă pentru a soluționa problemele legate de coexistență, deoarece aceasta nu va reduce pagubele sau alte conflicte. În plus, adesea plățile compensatorii nu sunt sustenabile pe termen lung, cu excepția cazului în care sunt combinate în mod corespunzător cu alte măsuri.

- **Măsuri de prevenire și asistență tehnică**

Măsurile de prevenire reprezintă o componentă fundamentală a unui sistem cuprinzător de coexistență. Experiența dobândită (de exemplu, în cadrul proiectelor LIFE și al programelor de dezvoltare rurală) demonstrează importanța și eficacitatea diferitelor măsuri de protecție a șeptelului, cum ar fi diferite tipuri de împrejmuiri, păstorit, câini de pază a animalelor, adunarea pe timp de noapte a șeptelului și dispozitive vizuale sau acustice de intimidare [Fernández-Gil, et al. 2018, a se vedea, de asemenea, documentul *Carnivore Damage Prevention News (CDP news, 2018)*]. În special, prezența păstorilor poate face ca măsurile de protecție a șeptelului să fie mult mai eficiente și reprezintă, în sine, un factor de intimidare împotriva prădării. Un raport elaborat de platforma UE pentru carnivore mari demonstrează experiențe și bune practici de succes (Hovardas et al., 2017). Măsurile de prevenire trebuie să fie personalizate și adaptate la caracteristicile regionale specifice (inclusiv tipul de șeptel, dimensiunea efectivului, topografia etc.).

Eficacitatea acestor măsuri depinde în mare măsură de punerea lor în aplicare în mod corespunzător de către operatorii relevanți și de disponibilitatea unor resurse suficiente și a unor recomandări tehnice pentru a sprijini desfășurarea lor pe teren (de exemplu, van Eeden et al. 2018). Nicio măsură nu poate avea succes în proporție de 100 %, dar soluțiile tehnice adecvate (adesea utilizate în combinație) pot reduce în mod semnificativ pierderile de efective de animale provocate de animalele de pradă. Autoritățile relevante și părțile interesate trebuie să elaboreze cu atenție măsurile de prevenire, astfel încât acestea să fie adecvate pentru situații diferite. De asemenea, acestea trebuie să le pună în aplicare în mod corespunzător (inclusiv întreținerea), să monitorizeze eficacitatea acestora și să efectueze toate ajustările necesare. Formarea, informarea, urmărirea și asistența tehnică pentru operatorii în cauză sunt esențiale și ar trebui să beneficieze de sprijin public adecvat, inclusiv pentru a menține sistemele de prevenire și a gestiona volumul de muncă suplimentar.

- **Informare, consiliere, sensibilizare**

Furnizarea de informații concrete cu privire la lupi și la modalitățile de reducere la minimum a impactului poate fi o măsură utilă de atenuare a conflictelor (Platforma UE privind carnivorele mari, 2019). De exemplu, buletinul informativ *Carnivore Damage Prevention News* (știri privind prevenirea pagubelor provocate de carnivore)¹⁹², care a fost sprijinit prin diferite proiecte LIFE, contribuie la difuzarea de informații privind protecția șeptelului în UE și la nivel internațional. Site-ul internet italian „Protejați-vă șeptelul” (Proteggi il tuo Bestiame, 2019) oferă recomandări detaliate privind măsurile de protecție a șeptelului, precum și diferitele programe de finanțare disponibile în regiunile italiene. Site-ul internet al Ministerului Tranziției Ecologice din Spania oferă un catalog de măsuri preventive bune care pot evita sau reduce la minimum interacțiunile dintre speciile protejate și exploatațile agricole și cele zootehnice¹⁹³.

Un alt exemplu al acestei abordări, care vizează în mod specific comunitatea de vânători, este oferit de proiectul LIFE WolfAlps, ale cărui activități includ schimbul de date și informații privind dinamica populației speciilor de ungulate sălbatice din Alpi și efectele

---

191 https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/pdf/Briefing%20note%20state%20aid_EU%20Platform.pdf.

192 <http://www.protectiondestroupeaux.ch/en/cdpnews/>.

193 <https://www.miteco.gob.es/es/biodiversidad/temas/conservacion-de-especies/especies-silvestres/ce-silvestres-interacciones.aspx>.

revenirii lupilor asupra prăzii acestora și asupra activităților de vânătoare¹⁹⁴. O abordare mai amplă este furnizată de Biroul de contact „Lupii din Saxonia” (Kontaktbüro Wölfe in Sachsen, 2019) și de Centrul de competențe în domeniul lupilor din Saxonia-Anhalt, unde mai mulți membri ai personalului sunt disponibili la fața locului pentru a furniza materiale didactice, a organiza excursii și a răspunde la întrebările și preocupările oamenilor.

- **Monitorizare**

Monitorizarea populațiilor de carnivore mari este esențială pentru a furniza informații exacte, pentru a înțelege dinamica populației necesară pentru a garanta supraviețuirea acestora, pentru a adapta practicile de gestionare la situațiile în schimbare și pentru a îndeplini obligațiile prevăzute de Directiva Habitate. Acesta este, de asemenea, un exercițiu foarte solicitant, deoarece se desfășoară într-o zonă geografică vastă, traversând adesea frontierele internaționale, precum și ca urmare a densităților reduse și a comportamentului derutant al carnivorelor mari (Declarația de sprijin pentru politici a LCIE, anexată la Linnell et al. 2008). Toate deciziile de gestionare (inclusiv cele privind derogările) ar trebui să se întemeieze pe date solide privind populația de lupi în cauză. Monitorizarea ar trebui să acopere, de asemenea, punerea în aplicare a tuturor măsurilor de prevenire (adoptarea acestora, rezultatele, eficiența) și identificarea prădătorului șeptelului pentru a face distincția între lupi și câini (f. e. Echegaray și Vilà, 2010; Sundqvist et al., 2008) și pentru a decide dacă sunt necesare ajustări sau îmbunătățiri ale sistemului.

Având în vedere că un conflict foarte des întâlnit în întreaga Europă este dezacordul cu privire la dimensiunea și stadiul populațiilor de carnivore, implicarea părților interesate – inclusiv a vânătorilor – în monitorizare poate avea beneficii nu numai în ceea ce privește creșterea numărului de persoane care colectează date, ci și în ceea ce privește îmbunătățirea relațiilor cu părțile interesate și reducerea conflictelor.

Sunt necesare date solide de monitorizare pentru luarea unor decizii adecvate privind conservarea și gestionarea lupilor. Prin urmare, este extrem de important să se investească într-un sistem de monitorizare adecvat, care să poată oferi cunoștințe precise și actualizate cu privire la populația de lupi din zona în cauză. Sistemul francez de monitorizare poate fi considerat un bun exemplu¹⁹⁵.

Exemple de implicare a părților interesate în monitorizare:

O acțiune-pilot sprijinită de Comisie în Slovacia a implicat o gamă largă de părți interesate (ecologiști, silvicultori, personal din zonele protejate și vânători) într-un recensământ științific al lupilor. Aceștia au fost responsabili de colectarea de probe de excremente și urină de lup dintr-o zonă de studiu. Implicarea acestora, împreună cu utilizarea analizei de înaltă tehnologie, a condus la un acord mai extins cu privire la dimensiunea populației locale de lupi (Rigg et al., 2014).

Un alt exemplu este Rețeaua de observatori ai carnivorelor mari din Finlanda – un grup de aproximativ 2 100 de voluntari activi numiți de asociațiile locale de gestionare a vânatului. Această rețea de observatori instruiți, în principal vânători locali, este responsabilă de verificarea observațiilor referitoare la urmele carnivorelor mari și a altor semne, raportate de public. Acești voluntari vor înregistra datele de observare într-o bază de date națională denumită „TASSU” („labă” în limba finlandeză), care este gestionată de Luke (Institutul pentru Resurse Naturale din Finlanda). Această bază de date este utilizată, de exemplu, pentru a genera estimări ale populației de carnivore mari la nivel național și regional și este utilizată de funcționarii responsabili de gestionarea vânatului și de gardienii responsabili de protecția vânatului. Rețeaua, baza de date și guvernanta acestora se dezvoltă și se adaptează în mod constant pentru a contribui la consolidarea încrederii reciproce și a cooperării între diferitele instituții și grupuri de părți interesate în ceea ce privește schimbul, utilizarea și accesarea datelor referitoare la aceste specii sensibile. De exemplu, proiectul LIFE BOREALWOLF, care se desfășoară în perioada 2019-2025, vizează consolidarea

194 http://ex.lifewolfalps.eu/wp-content/uploads/2014/05/LWA_brochure-E3_168x240_5mm-abbondanzaBassa.pdf.

195 <https://www.loupfrance.fr/suivi-du-loup/situation-du-loup-en-france/>.

Rețelei de observatori ai carnivorelor mari prin asigurarea unor programe de pregătire suplimentară pentru voluntarii săi actuali și prin recrutarea unora noi care nu sunt vânători.

În mod similar, Suedia și Norvegia au înființat Skandobs – sistemul scandinav de urmărire a carnivorelor mari pentru linx, glutoni, urși bruni și lupi. Oricine își poate înregistra observațiile cu privire la urme, semne sau reperări ale carnivorelor mari din Scandinavia în această bază de date. O mai bună raportare a observațiilor va contribui la o mai bună cunoaștere a prezenței și a distribuției acestor specii. Observațiile înregistrate în baza de date sunt disponibile pentru toți utilizatorii sistemului. Observațiile pot fi, de asemenea, partajate prin intermediul aplicației Skandobs (utilizatorii pot descărca Skandobs-Touch din App Store sau Google play pentru a raporta animalele de pradă sau urmele identificate pe durata deplasării pe teren). Baza de date este actualizată la fiecare 15 minute. Aceasta este gestionată de Rovdata, o secție independentă a Institutului de Cercetare a Naturii din Norvegia (NINA).

- **Dialogul cu părțile interesate și implicarea acestora**

Recunoscând natura culturală și socială a conflictului pe tema lupului, se consideră că procesele participative au un potențial semnificativ de atenuare a conflictelor, în special prin creșterea încrederii între părțile interesate (Young et al. 2016). *Platforma UE privind coexistența între oameni și carnivorele mari* este un exemplu de astfel de abordare (a se vedea studiul de caz 9 din anexa IV la orientări). Astfel de abordări sunt utilizate, de asemenea, la nivel regional și național. Numeroase state membre au creat platforme naționale. Prin intermediul unui proiect-pilot, instituțiile UE sprijină, de asemenea, crearea de platforme regionale în Italia, România, Spania, Franța, Germania și Suedia (Platforme regionale privind carnivorele mari, 2019). Proiectul LIFE EUROLARGECARNIVORES (2019) sprijină, de asemenea, colaborarea și schimbul de informații între principalele „zone fierbinți” ale carnivorelor din Europa.

Un alt exemplu pozitiv de implicare a părților interesate este Grupo Campo Grande (GCG). Acesta este un grup de reflecție spaniol la nivel național, alcătuit din persoane provenind din medii diferite și din organizații implicate în conflictul dintre creșterea extensivă a animalelor și lupul iberic. Grupul a fost creat de Fundación Entretantos în 2016, în cadrul unei inițiative de mediere socială axate pe soluționarea conflictului legat de coexistența dintre lupii iberici și creșterea extensivă a animalelor. Participanții au semnat o declarație comună și colaborează pentru a-i încuraja și pe alții să le urmeze abordarea (GCG, 2018).

- **Controlul letal/sacrificarea lupilor**

Din punct de vedere istoric, controlul letal/sacrificarea lupilor a fost utilizat(ă) pe scară largă pentru a elimina lupii și orice impacturi și conflicte asociate pe care aceștia le creează. Astfel de practici au dus la eradicarea lupilor din cea mai mare parte din aria sa de extindere europeană inițială. În prezent, anumite metode și niveluri de control letal sunt încă utilizate de mai multe țări europene care susțin că intenția lor este de a preveni sau de a reduce pierderile de animale și de a îmbunătăți toleranța umană față de lup, inclusiv unele state membre în care specia este menționată în anexa IV la directivă (regim de protecție riguroasă).

Cu toate acestea, în cadrul politicii actuale și al legislației conexe, conflictele legate de conservarea lupilor și a altor carnivore mari protejate în peisajele multifuncționale din Europa nu pot fi soluționate numai sau în principal prin sacrificare/control letal. Utilizarea derogărilor pentru a autoriza controlul letal este un instrument posibil și legitim, iar statele membre pot avea în vedere utilizarea acestuia pentru a completa celelalte măsuri de gestionare a conflictelor menționate mai sus, respectând toate condițiile enumerate la articolul 16 alineatul (1) din Directiva Habitatare (a se vedea punctul 5).

Se pare că nu există dovezi solide cu privire la eficacitatea utilizării controlului letal pentru a reduce prădarea șeptelului. Potrivit anumitor studii, controlul letal/sacrificarea pare a fi mai puțin eficace decât măsurile de protecție a șeptelului (van Eeden et al., 2018, Santiago-Avila et al., 2018) și ar putea conduce de fapt la o creștere a prădării

șeptelului și a conflictelor (Wielgus și Peebles, 2014; Fernández-Gil et al., 2016), posibil din cauza perturbării structurilor haitelor de lupi cauzate de sacrificare.

În plus, utilizarea controlului letal/sacrificării unei specii protejate, spre deosebire de măsurile neletale menționate anterior, reprezintă un instrument controversat în rândul profesioniștilor din domeniul conservării (Lute et al. 2018) și este tot mai contestată de o mare parte a societății¹⁹⁶. Având în vedere acest lucru, precum și dovezile empirice, nu este clar dacă sacrificarea lupilor duce la o creștere sau la o scădere a conflictului social.

În concluzie, măsurile neletale, inclusiv măsurile de gestionare și de protecție a șeptelului, par mai eficiente, mai durabile, mai puțin susceptibile de a fi contestate în instanță și mai acceptabile (de către majoritatea oamenilor) pentru reducerea riscurilor de prădare a șeptelului și a conflictelor.

Autoritățile competente din statele membre ar trebui să ia în considerare toate aceste elemente atunci când iau decizii cu privire la măsurile lor de gestionare și atunci când le pun în aplicare.

Planuri cuprinzătoare de conservare/gestionare a lupilor

Cea mai bună abordare pentru statele membre ar fi aceea de a combina mai multe dintre măsurile menționate mai sus pentru a sprijini nivelul potrivit de coexistență și de a le adapta la situația locală. Planurile lor cuprinzătoare și coerente de conservare și de gestionare a lupilor ar trebui, de asemenea, să utilizeze toate instrumentele și sursele de finanțare disponibile. Aceste planuri [în mod ideal, planuri transfrontaliere pentru statele membre învecinate care au aceeași populație de lupi (Linnell et al., 2008)] ar aborda toate amenințările, conflictele, oportunitățile și nevoile relevante legate de lup din statul membru în cauză. Aceasta ar fi cea mai bună modalitate de a atinge și de a menține un stadiu corespunzător de conservare pentru lup în aria sa de extindere naturală, asigurând în același timp flexibilitatea necesară în materie de gestionare, în limitele stabilite de directivă, și menținând sau îmbunătățind acceptarea lupului de către public („capacitatea de suport societal”).

5. Finanțarea măsurilor de coexistență

Sprijinul pentru soluționarea conflictelor legate de conservarea lupilor poate fi acordat din fonduri UE, în special programul LIFE, Fondul european agricol pentru dezvoltare rurală (FEADR) și fonduri naționale (ajutoare de stat).

- **Programul LIFE**, pe baza cererilor de propuneri competitive anuale, poate finanța activități demonstrative și testarea de soluții inovatoare pentru: măsuri de protecție a șeptelului; evaluarea riscului de prădare; instituirea unor sisteme de compensare a pagubelor; și instruirea pădurarilor locali și a medicilor veterinari cu privire la metodologiile de evaluare a daunelor asupra efectivelor de animale. LIFE poate finanța, de asemenea, activități de comunicare și informare specifice menite să soluționeze conflictele om-lup. De reținut că LIFE nu finanțează gestionarea recurentă.
- **FEADR** poate oferi sprijin pentru măsuri de prevenire, cum ar fi achiziționarea de garduri de protecție sau de câini de pază (care, ca investiții neproductive, pot fi finanțate în proporție de până la 100 %). Costurile suplimentare cu forța de muncă suportate de fermieri pentru a verifica și a menține sau a muta gardul de protecție, precum și costurile sanitar-veterinare și cele legate de hrană pentru câinii de pază pot

---

196 Sondajele de opinie efectuate de Savanta ComRes în 2020 în șase state membre arată că majoritatea oamenilor sunt împotriva uciderii lupilor chiar și atunci când atacă animalele de fermă.
<https://www.eurogroupforanimals.org/news/new-poll-shows-eu-citizens-stand-wolves>.

fi acoperite prin plăți pentru agromediu și climă. FEADR este utilizat în mai multe state membre (de exemplu, Grecia, Bulgaria, Slovenia, Italia și Franța) pentru a finanța măsuri de protecție a șeptelului, cum ar fi costurile suplimentare pentru păstorit, împrejurii și câini de pază. *Platforma UE privind coexistența între oameni și carnivorele mari* (a se vedea mai jos) a întocmit o prezentare generală a zonelor în care programele de dezvoltare rurală (PDR) sunt utilizate în prezent și a zonelor în care acestea ar putea fi utilizate în viitor (Marsden et al. 2016)¹⁹⁷. Viitoarea politică agricolă comună ar putea sprijini, de asemenea, măsurile de prevenire și sistemele de păstorit prin intermediul noilor programe ecologice¹⁹⁸.

- **Instrumentul Interreg al FEDR** poate sprijini proiecte care vizează îmbunătățirea cooperării transfrontaliere privind conservarea și gestionarea carnivorelor mari, de exemplu în ceea ce privește conectivitatea habitatelor, transferul de cunoștințe, prevenirea daunelor asupra șeptelului și alte măsuri de coexistență¹⁹⁹.
- **Finanțarea națională (ajutor de stat)** poate oferi sprijin de până la 100 %, pentru măsuri de prevenire; pentru refacerea potențialului agricol distrus, cum ar fi înlocuirea efectivelor de animale ucise de lupi; pentru despăgubiri pentru daunele provocate de lupi, cum ar fi animalele ucise și pagubele materiale provocate activelor agricole sau costurile sanitar-veterinare și costurile aferente căutării animalelor dispărute²⁰⁰.

Este necesară o abordare cuprinzătoare a finanțării și a măsurilor de sprijin pentru a reduce conflictele legate de lupi într-un stat membru (și, în mod ideal, dincolo de frontierele statelor membre care au aceeași populație de lupi).

Statele membre ar trebui să reflecte principalele probleme legate de conservarea lupilor și de conflicte referitoare la aceștia în cadrele lor de acțiune prioritară (CAP), identificând prioritățile și nevoile financiare aferente și stabilind modul în care intenționează să le îndeplinească. Formatul CAP actualizat²⁰¹ include o secțiune (E.3.2.) specifică privind măsurile prioritare și costurile asociate acestora, pentru prevenirea, atenuarea sau compensarea pagubelor provocate de speciile protejate în temeiul directivelor UE privind natura.

În plus, în întreaga Europă au fost utilizate o serie de modalități mai inovatoare de finanțare și sprijinire a coexistenței.

Exemple de finanțare inovatoare

Un exemplu original și de succes de finanțare inovatoare a coexistenței este inițiativa suedeză „plăți pentru performanța în materie de conservare” pentru gluton. Aceasta implică plăți legate de reproducerea cu succes a glutonului, mai degrabă decât compensații pentru pierderea renilor. Plățile se bazează pe numărul de reproduceri documentate ale glutonului din districtul respectiv, indiferent de nivelurile de prădare. Creșterea populației de glutoni a fost observată la 5 ani de la implementarea programului. Numărul de reproduceri înregistrate a crescut de la 57 în 2002 la 125

¹⁹⁷https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/case_studies_sub_rural_development_programmes.htm.

¹⁹⁸ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/factsheet-agri-practices-under-ecoscheme_en.pdf.

¹⁹⁹ A se vedea, de exemplu, proiectul „Carnivora Dinarica” dintre Slovenia și Croația: <https://www.carnivoradinarica.eu/en/>. Informații suplimentare referitoare la proiectele Interreg privind biodiversitatea: <https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/financing/docs/Interreg%20Natura2000.pdf>.

²⁰⁰https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/pdf/Briefing%20note%20state%20aid_EU%20Platform.pdf.

²⁰¹ <https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/financing/docs/PAF%20format%20EN.docx>.

În 2012, populația extinzându-se în zone anterior neocupate (Persson, 2015).

Un alt sistem de finanțare inovatoare de succes este schema „Golden Eagle” (Acvila de munte) care recompensează comunitatea Sami de crescători de reni din Laponia finlandeză pentru stabilirea cu succes a cuiburilor și a teritoriilor acvilei de munte (Comisia Europeană, 2017). De la introducerea schemei de către guvernul finlandez în 1998, se pare că atitudinile crescătorilor față de acvilele de munte s-au schimbat în mod dramatic, specia fiind considerată în prezent mai degrabă o resursă decât un dăunător.

Veniturile și oportunitățile de încadrare în muncă generate de ecoturismul bazat pe natură pot contribui, de asemenea, la o mai bună acceptare a lupilor și la coexistența acestora cu comunitățile rurale în cauză. În Spania, regiunea aflată la nord-vest de Zamora (și anume „Sierra de la Culebra”) a devenit o zonă importantă pentru turismul de observare a lupilor, care reprezintă un avantaj economic important, atrăgând mii de vizitatori în fiecare an. Pentru astfel de inițiative turistice, trebuie să se acorde atenție astfel încât să nu se împiedice conservarea lupilor (de exemplu, prin evitarea perturbărilor și a locurilor în care se află vizuinile). Impactul asupra altor grupuri de părți interesate ar trebui, de asemenea, luat în considerare (de exemplu, neatragerea carnivorelor mari în zonele cu efective de animale sau evitarea situației în care carnivorele mari asociază oamenii cu hrana).

Un alt tip de oportunitate a fost dezvoltat în Italia, Piemont (în cadrul proiectului LIFE WOLFALPS). A fost creată o etichetă locală („Terre di Lupi” = „Ținutul lupilor”) și au fost introduse mai multe inițiative pentru a promova brânzeturile și alte produse fabricate de fermierii care sunt preocupați de prezența lupilor și pentru a pune în aplicare măsuri de prevenire pentru a asigura coexistența.

Câștigătorul premiului Natura 2000 din 2020 la categoria „beneficii socio-economice” a fost proiectul „Pro-Biodiversidad: păstorii, în calitate de conservatori ai biodiversității în cadrul rețelei Natura 2000”. Acesta a demonstrat modul în care fermierii și ecologiștii pot colabora, astfel încât conservarea naturii să producă resurse și beneficii, și nu probleme, pentru comunitățile locale. O mare parte din lanțul muntos Picos de Europa suferă din punct de vedere economic din cauza abandonării zonelor rurale, a pierderii pășunilor, a pierderii surselor de hrană pentru speciile necrofage și a riscului de incendiu. Fundación para la Conservación del Quebrantahuesos a decis să abordeze această problemă prin crearea unei mărci speciale de certificare, Pro-Biodiversidad (Pro-biodiversitate), pentru a sprijini sectorul extensiv de creștere a ovinelor, a opri abandonarea zonelor rurale și a îmbunătăți condițiile pentru biodiversitate. Prin acest sistem se plătește un preț mai mare pentru carnea de oaie produsă de crescătorii care coexistă cu lupii.

6. Articolul 16: derogări de la protecția riguroasă a populațiilor de lupi enumerate în anexa IV

Ca regulă generală, toate populațiile de lupi enumerate în anexa IV la Directiva Habitare sunt strict protejate, iar exemplarele nu pot fi capturate, ucise sau perturbate în mod deliberat în aria lor de extindere naturală. În plus, ariile de reproducere și de odihnă nu pot fi deteriorate sau distruse. Această protecție se aplică atât în interiorul, cât și în afara siturilor Natura 2000.

Cu toate acestea, în anumite circumstanțe excepționale, poate fi justificat să se permită capturarea sau uciderea anumitor specimene de lupi. De exemplu, pentru a preveni prădarea semnificativă a șeptelului sau pentru a instala zgărzi radio la gâtul lupilor în scopuri de cercetare, monitorizare și gestionare sau pentru a elimina exemplarele îndrăznețe sau pe cele condiționate de obținerea hranei și potențial periculoase.

Articolul 16 din Directiva Habitare prevede flexibilitatea necesară pentru a aborda situațiile de mai sus, permițând statelor membre să adopte derogări de la dispozițiile generale privind protecția riguroasă și să desfășoare activitățile menționate mai sus (următoarele alineate ar trebui interpretate împreună cu partea III a documentului).

Condiții prealabile pentru acordarea unei derogări

Articolul 16 stabilește trei condiții prealabile, toate acestea trebuind să fie îndeplinite înainte de acordarea unei derogări. Autoritățile naționale competente trebuie să demonstreze:

- prezența unuia (sau mai multora) dintre motivele enumerate la articolul 16 alineatul (1) literele (a)-(e), susținută de dovezi suficiente;
- lipsa unei alternative satisfăcătoare (și anume dacă problema poate fi rezolvată într-un mod care nu implică o derogare, și anume prin utilizarea instrumentelor neletale);
- absența efectelor negative ale derogării asupra menținerii populațiilor din speciile respective la un stadiu corespunzător de conservare în aria lor de extindere naturală.

Aplicarea acestor cerințe este ilustrată aici pentru cazul lupului. Este important să se reamintească faptul că este de competența autorităților naționale relevante să pună în aplicare aceste dispoziții prin justificarea și demonstrarea în mod corespunzător a faptului că sunt îndeplinite toate condițiile prevăzute la articolul 16 alineatul (1). În mod similar, autorităților judiciare naționale le revine în primul rând sarcina de a verifica și de a asigura respectarea cerințelor într-un anumit context și în cazuri specifice.

1) Demonstrarea unuia sau a mai multora dintre motivele enumerate la articolul 16 alineatul (1) literele (a)-(e)

Aceste motive enumerate la articolul 16 alineatul (1) sunt următoarele:

- (a) „pentru a proteja fauna și flora sălbatică și pentru a conserva habitatele naturale”;
- (b) „pentru a evita daunele grave asupra recoltelor, efectivelor de animale, pădurilor, exploatațiilor piscicole, apelor și altor forme de proprietate”;
- (c) „în folosul sănătății și siguranței publice sau pentru alte motive cruciale de interes public major, inclusiv din rațiuni de ordin social sau economic și în situații care ar avea efecte benefice de importanță majoră asupra mediului”;
- (d) „în scopuri educative și de cercetare, pentru repopulare sau pentru reintroducerea anumitor specii, precum și pentru operațiunile de reproducere necesare acestor scopuri, inclusiv propagarea artificială a plantelor”;
- (e) „pentru a permite, în condiții de strictă supraveghere, după criteriile selective și la un nivel limitat, prelevarea sau deținerea de anumite specimene din speciile enumerate în anexa IV, în număr limitat, stabilit de autoritățile naționale competente”.

Exemple de justificări pentru derogările referitoare la lupi:

- Este probabil ca **justificarea (a)** să fie rar utilizată. Aceasta ar putea fi invocată în cazul în care, de exemplu, o specie-pradă sălbatică pe cale de dispariție este amenințată de prădarea de către lupi. Cu toate acestea, trebuie reamintit faptul că prădarea unei specii indigene de către o altă specie indigenă este un proces natural și o parte integrantă a funcționării ecosistemului. În plus, înainte de a lua în considerare orice derogare, ar trebui să se identifice și să se abordeze în mod eficace și celelalte amenințări sau ceilalți factori de limitare pentru speciile-pradă (de exemplu, deteriorarea habitatelor, perturbarea umană, vânătoarea excesivă, concurența din partea speciilor domestice etc.).
- **Justificarea (b)** În cazul lupilor, derogările utilizate de statele membre vizează adesea prevenirea producerii de daune grave asupra efectivelor de animale. Această dispoziție are scopul de a evita daunele grave și, prin urmare, nu impune ca daunele

să se fi produs. Cu toate acestea, probabilitatea unor daune grave, dincolo de risc normal de afaceri, trebuie să fie demonstrată și trebuie să existe, de asemenea, dovezi suficiente pentru a justifica faptul că orice metodă de control letală utilizată în temeiul derogării este eficace, proporțională și sustenabilă în ceea ce privește prevenirea sau limitarea daunelor grave. Această justificare ar putea fi utilizată pentru eliminarea lupilor care ar putea cauza niveluri ridicate de pagube asupra efectivelor de animale, în pofida punerii în aplicare adecvate a unor măsuri de prevenire corespunzătoare (precum garduri electrice pentru protecția împotriva lupilor și câini de pază a animalelor).

- **Justificarea (c)** referitoare la sănătatea și siguranța publică sau la alte motive cruciale de interes public major, inclusiv din rațiuni de ordin social sau economic și în situații care ar avea efecte benefice de importanță majoră asupra mediului, poate justifica, de exemplu, utilizarea unor metode aversive de hărțuire sau de eliminare a lupilor condiționați de obținerea hranei, a celor obișnuiți cu oamenii sau a celor îndrăzneți, care se apropie de oameni în mod constant, sau a altor exemplare sau haite de lupi care demonstrează un comportament nedorit și periculos.

Exemple de măsuri în folosul sănătății și siguranței publice:

Centrul *Dokumentations und Beratungsstelle des Bundes zum Thema Wolf* (DBBW) din Germania a aprobat orientări pentru a ajuta autoritățile naționale de gestionare să se ocupe de lupii îndrăzneți sau de cei care prezintă un comportament neobișnuit (Reinhardt et al., 2018). Ca un prim pas, aceste orientări ajută autoritățile să înțeleagă dacă un lup are cu adevărat un comportament neobișnuit. În continuare, dacă un lup pare a fi atras de oameni sau câini, se recomandă o abordare treptată în funcție de gravitatea incidentelor înregistrate, începând de la eliminarea atractanților (de exemplu, hrană) și condiționarea aversivă, până la eliminarea (letală sau neletală) a lupului în cazurile cele mai grave.

În mod similar, experți științifici din cadrul LCIE (Large Carnivore Initiative for Europe: un grup specializat al Comisiei pentru Supraviețuirea Speciilor din cadrul UICN) au elaborat o declarație de politică privind gestionarea lupilor îndrăzneți, care descrie măsurile recomandate pentru diferite tipuri de comportament al lupilor, precum și prioritățile de cercetare (LCIE, 2019).

Evaluarea comportamentului lupului și a riscului pe care îl poate prezenta pentru siguranța umană, cu recomandări de acțiune (LCIE, 2019)

Comportament	Evaluare	Recomandare de acțiune
Lupul trece în apropierea așezărilor în timpul nopții.	Nepericulos.	Nu sunt necesare acțiuni.
Lupul se deplasează la o distanță de observare față de așezări/case dispersate în timpul zilei	Nepericulos.	Nu sunt necesare acțiuni.
Lupul nu fuge imediat la vederea vehiculelor sau a oamenilor. Se oprește și observă.	Nepericulos.	Nu sunt necesare acțiuni.
Lupul este observat timp de mai multe zile la o distanță mai mică de 30 m de case locuite (mai multe evenimente pe o perioadă lungă de timp).	Necesită atenție. Posibilă problemă de obișnuință puternică sau condiționare pozitivă.	Analizarea situației. Căutați atractanți și, dacă sunt identificați, eliminați-i. Luați în considerare condiționarea aversivă.

Lupul permite în mod repetat oamenilor să se apropie de el la o distanță mai mică de 30 m.	Necesită atenție. Indică o obișnuință puternică. Posibilă problemă de condiționare pozitivă.	Analizarea situației. Luați în considerare condiționarea aversivă.
Lupul se apropie în mod repetat de oameni la o distanță mai mică de 30 m. Pare să prezinte interes față de oameni.	Necesită atenție/situație critică. Condiționarea pozitivă și obișnuința puternică pot duce la un comportament tot mai îndrăzneț. Risc de rănire.	Luați în considerare condiționarea aversivă. Eliminați lupul dacă condiționarea aversivă adecvată nu reușește sau nu este practică.
Lupul atacă sau rănește o persoană fără a fi provocat.	Periculos.	Eliminare.

- **Justificarea (d)** legată de cercetare, educație, repopulare și reintroducere ar putea fi utilizată, de exemplu, pentru a permite capturarea temporară a lupilor pentru a le instala zgărzi radio în scopuri de cercetare sau monitorizare sau în scopuri de transfer pentru conservare.

Exemplu de prindere cu capcane a lupilor pentru cercetare și monitorizare

În 2018, prin intermediul unui schimb de corespondență, Comisia a convenit cu autoritățile germane că Regulamentul (CE) nr. 3254/91 privind capcanele cu pedală poate fi interpretat, în anumite condiții, într-un mod care exclude capcanele cu prindere ușoară (*soft-catch traps*) din domeniul de aplicare al interdicției prevăzute de regulamentul respectiv. Aceste capcane cu prindere ușoară au clești acoperiți cu cauciuc (în loc de dinți de oțel) pentru a reduce la minimum riscul rănirii animalelor în momentul prinderii. Acestea sunt considerate a fi cele mai bune mijloace disponibile pentru a prinde lupii vii în scopuri de monitorizare și cercetare, deoarece au o rată de succes mai mare și o probabilitate mai scăzută de a provoca răniri.

Comisia consideră că, în cazul în care capcanele cu prindere ușoară se dovedesc a fi necesare pentru cercetarea științifică sau pentru monitorizare vizând îmbunătățirea stadiului de conservare a speciilor în cauză, includerea unor astfel de capcane în domeniul de aplicare al interdicției prevăzute de Regulamentul (CE) nr. 3254/91 ar fi contrară obiectivului de conservare al regulamentului. În consecință, utilizarea capcanelor cu prindere ușoară ar putea fi avută în vedere numai în scopul conservării, cu condiția ca: (i) să nu existe o alternativă satisfăcătoare; (ii) să nu existe niciun impact negativ asupra stadiului corespunzător de conservare a speciei; și (iii) să se ia toate măsurile de precauție pentru a nu răni animalul și pentru a-i reduce stresul la minimum.

Practic, astfel de capcane cu prindere ușoară ar trebui să fie echipate cu un emițător care să informeze imediat autoritățile competente atunci când un animal este capturat. Odată informate, autoritățile responsabile ar trebui să intervină în termen de 30 de minute, astfel încât perioada de stres pentru animal să fie redusă cât mai mult posibil și să se evite rănirile autoprovocate. Animalul trebuie să fie anesteziat de un medic veterinar profesionist, echipat cu un transmițător și apoi eliberat imediat în natură.

Derogările prevăzute la articolul 16 alineatul (1) litera (e), astfel cum se explică în capitolul 3.2.1, pot fi utilizate în mod excepțional pentru a permite prelevarea sau deținerea anumitor specimene de lupi, sub rezerva mai multor condiții stricte suplimentare care trebuie respectate. CJUE a confirmat, în cauza C-674/17, că noțiunea

de „prelevare” trebuie să fie interpretată în sensul că include atât capturarea, cât și uciderea specimenelor²⁰².

Obiectivul unei derogări întemeiate pe articolul 16 alineatul (1) litera (e) din Directiva Habitare nu poate, în principiu, să se confunde cu obiectivele unei derogări întemeiate pe articolul 16 alineatul (1) literele (a)-(d) din directivă, prin faptul că prima dispoziție nu poate servi drept temei pentru adoptarea unei derogări decât în cazurile în care celelalte dispoziții nu sunt pertinente²⁰³. În cazul în care scopul derogării se încadrează în oricare dintre literele (a)-(d) de la articolul 16, derogările trebuie să se întemeieze pe una (sau mai multe) dintre literele respective. Este necesar să existe transparență în ceea ce privește derogările și motivele pentru utilizarea acestora. De exemplu, în cazul în care scopul principal este de a preveni producerea de daune grave asupra efectivelor de animale/proprietății, ar trebui utilizată litera (b). În cazul în care un lup obișnuit cu oamenii acționează periculos, trebuie să se utilizeze litera (c). Prin urmare, litera (e) nu este o dispoziție generală care să fie utilizată pentru orice tip de ucidere.

În ceea ce privește orice derogare în temeiul articolului 16, deciziile naționale de autorizare a uciderii în temeiul literei (e) ar trebui să fie acordate în scopuri excepționale, specifice și clare, compatibile cu obiectivele directivei (articolul 2) și justificate în mod corespunzător.

În cauza C-674/17, CJUE a acceptat că lupta împotriva vânătorii ilegale (braconaj) a lupilor ar putea, în principiu, să fie un scop care să fie urmărit printr-o derogare acordată în temeiul articolului 16 alineatul (1) litera (e), cu condiția ca aceasta să contribuie la menținerea sau readucerea la un stadiu corespunzător de conservare a speciei respective în aria sa de extindere naturală. În acest caz, autoritatea națională de autorizare trebuie să justifice derogarea cu dovezi științifice riguroase, inclusiv cu elemente comparative privind consecințele unei astfel de derogări asupra stadiului de conservare a speciei. În cazul în care scopul derogării este de a lupta împotriva braconajului, autoritatea trebuie să ia în considerare, de asemenea, cele mai recente estimări privind nivelul braconajului și al mortalității pe baza tuturor derogărilor acordate. Astfel de derogări acordate pentru lupta împotriva braconajului ar trebui, prin urmare, să poată reduce mortalitatea survenită din cauza braconajului populației în cauză într-o asemenea măsură încât să aibă un efect pozitiv net global asupra dimensiunii populației de lupi.

În plus, derogările întemeiate pe articolul 16 alineatul (1) litera (e), în comparație cu cele menționate la articolul 16 alineatul (1) literele (a)-(d), trebuie să îndeplinească condiții restrictive suplimentare. Utilizarea acestei derogări este permisă în condiții de strictă supraveghere, cu autorizații clare referitoare la locuri, perioade și cantități și care necesită controale teritoriale, temporale și personale stricte pentru a asigura o aplicare eficientă. În plus, aceasta trebuie să fie efectuată numai după criterii selective, la un nivel limitat și ar trebui să privească un număr limitat de specimene.

În ceea ce privește selectivitatea, derogarea trebuie să privească specimene determinate în modul cel mai specific și adecvat posibil, ținând seama de obiectivul urmărit de derogare. Prin urmare, astfel cum a subliniat CJUE în cauza C-674/17, poate fi necesar să se determine nu numai specia care face obiectul derogării sau tipurile sau grupurile de specimene, ci și specimene identificate individual²⁰⁴.

În ceea ce privește „numărul limitat”, acest număr va depinde, în fiecare caz, de nivelul populației (numărul de exemplare), de stadiul său de conservare și de caracteristicile sale

---

202 Punctul 32.

203 A se vedea punctul 37 din C-674/17: „În consecință, obiectivul unei derogări întemeiate pe articolul 16 alineatul (1) litera (e) din Directiva Habitare nu poate, în principiu, să se confunde cu obiectivele derogărilor întemeiate pe articolul 16 alineatul (1) literele (a)-(d) din această directivă, astfel încât prima dispoziție nu poate servi drept temei pentru adoptarea unei derogări decât în cazurile în care celelalte dispoziții nu sunt pertinente”.

204 Cauza C-674/17, punctul 73.

biologice. „Numărul limitat” va trebui stabilit pe baza unor date științifice riguroase privind factorii geografici, climatici, de mediu și biologici, precum și pe baza celor privind ratele de reproducere și mortalitatea anuală totală din cauze naturale. Numărul trebuie menționat în mod clar în deciziile de derogare.

2) Lipsa unei alternative satisfăcătoare

A doua condiție prealabilă este „să nu existe o alternativă satisfăcătoare”. Aceasta presupune că metodele preventive și neletale ar trebui să fie întotdeauna considerate prima opțiune (derogarea este ultima soluție). Alternativele vor depinde de contextul și de obiectivele specifice ale derogării avute în vedere și ar trebui să țină seama de cele mai bune cunoștințe și experiențe disponibile pentru fiecare situație.

De exemplu, în cazul daunelor provocate efectivelor de animale, înainte de autorizarea derogărilor, este necesar să se acorde prioritate alternativelor neletale și să se pună în aplicare în mod corect măsuri preventive adecvate și rezonabile pentru a reduce riscurile de prădare, cum ar fi supravegherea de către păstori, utilizarea câinilor de pază a animalelor, protecția șeptelului prin intermediul gardurilor sau gestionarea alternativă a șeptelului (de exemplu, controlul fătării). Derogările pot fi autorizate pentru a rezolva problema (reziduală) numai în cazul în care astfel de acțiuni alternative au fost puse în aplicare și s-au dovedit a fi ineficace sau doar parțial eficace sau atunci când acest tip de acțiuni alternative nu pot fi puse în aplicare în cazul respectiv.

În cazul lupilor îndrăzneți și/sau cu un comportament neobișnuit sau al lupilor condiționați de obținerea hranei, eliminarea cauzelor specifice (de exemplu, atractanții alimentari prezenți din cauza deșeurilor slab gestionate) și condiționarea aversivă ar trebui să fie primele răspunsuri care trebuie luate în considerare, pentru a-i speria și a încerca să li se schimbe comportamentul, descurajându-i să se apropie de oameni (de exemplu, prin mai multe tipuri de dispozitive de intimidare și instrumente neletale) (Reinhardt et al., 2018). În cazul în care astfel de soluții alternative au fost luate în considerare și s-au dovedit a nu fi satisfăcătoare sau fezabile în cazul respectiv, se poate acorda o derogare.

În ceea ce privește derogările sus-menționate care vizează reducerea braconajului, CJUE (în cauza C-674/17, punctele 48, 49, 50) a clarificat faptul că simpla existență a unei activități ilegale precum braconajul sau dificultățile de care se lovește punerea în aplicare a controlului acesteia nu pot fi suficiente pentru a scuti un stat membru de obligația sa de a garanta protecția speciilor protejate în temeiul anexei IV la Directiva Habitatare. Într-o asemenea situație, dimpotrivă, unui stat membru îi revine sarcina de a privilegia controlul strict și eficace al acestei activități ilegale, pe de o parte, și instituirea unor mijloace care respectă interdicțiile stabilite în temeiul articolelor 12-14, precum și al articolului 15 literele (a) și (b) din directivă, pe de altă parte. Pentru a-și susține cererea de derogare, un stat membru ar trebui să prezinte o motivare precisă și adecvată privind absența unei alternative satisfăcătoare care să permită atingerea obiectivelor, făcând trimitere la inexistența oricărei alte soluții satisfăcătoare sau la rapoartele tehnice, juridice și științifice relevante.

3) Menținerea populației la un stadiu corespunzător de conservare

A treia condiție prealabilă este asigurarea ca „derogarea să nu afecteze negativ menținerea populațiilor din speciile respective la un stadiu corespunzător de conservare în aria lor de extindere naturală”.

Conform articolului 1 litera (i) din Directiva Habitatare, „stadiul de conservare a unei specii” înseamnă efectul unui ansamblu de factori care influențează specia respectivă, putând afecta aria de extindere naturală pe termen lung a speciei și abundența populației acesteia pe teritoriul statului membru. Stadiul de conservare a unei specii este considerat corespunzător dacă (i) populația „se menține pe termen lung ca element viabil al habitatelor sale naturale”, (ii) „aria de extindere naturală a speciei nu se reduce și nici nu

amenință să se reducă în viitorul apropiat” și (iii) „specia dispune și este foarte probabil că va continua să dispună de un habitat suficient de extins pentru a-și menține populația pe termen lung”. Informații suplimentare pot fi găsite în orientările privind raportarea în temeiul articolului 17 din Directiva Habitate.

Îndeplinirea acestei condiții (și anume ca derogarea să nu afecteze negativ menținerea populațiilor din speciile respective la un stadiu corespunzător de conservare în aria lor de extindere naturală) necesită o evaluare a posibilului efect al derogării atât asupra populației în cauză, cât și asupra stadiului de conservare a speciei pe teritoriul statului membru.

Deciziile privind utilizarea derogărilor și evaluarea posibilelor efecte ale derogărilor asupra stadiului de conservare a populației în cauză trebuie să se întemeieze pe o cunoaștere exactă a populației de lupi în cauză și a tendințelor acesteia. Efectele suplimentare și cumulative ale derogărilor ar trebui, de asemenea, evaluate în mod corespunzător, luând în considerare orice alt impact negativ direct sau indirect al activităților umane (inclusiv uciderea accidentală și ilegală). Acest lucru este necesar pentru a se asigura că decizia nu afectează negativ stadiul de conservare a populației.

În cauza C-674/17 (punctele 57-61), CJUE a subliniat că o derogare în temeiul articolului 16 alineatul (1) trebuie să fie întemeiată pe criterii care să asigure conservarea dinamicii și a stabilității sociale a speciei vizate pe termen lung. Prin urmare, impactul demografic și geografic cumulat al tuturor derogărilor asupra populației în cauză ar trebui evaluat în mod corespunzător, în combinație cu orice altă mortalitate naturală sau provocată de om.

Evaluarea trebuie efectuată „la nivel local, precum și la nivelul teritoriului acestui stat membru sau, dacă este cazul, la nivelul regiunii biogeografice vizate atunci când frontierele acestui stat membru străbat mai multe regiuni biogeografice sau, în plus, dacă aria de extindere naturală a speciei o impune și, în măsura posibilului, pe plan transfrontalier”. Totuși, aceasta nu ar trebui să admită luarea în considerare a „părții din aria de extindere naturală a populației vizate care se extinde pe anumite părți ale teritoriului unui stat terț, care nu este ținut de obligațiile de protecție riguroasă a speciilor de interes pentru Uniune”.

În cauza C-342/05, CJUE a statuat că derogările care afectează populațiile al căror stadiu de conservare este necorespunzător pot fi permise „cu titlu excepțional” „atunci când este stabilit în mod corespunzător că nu sunt de natură să agraveze stadiul necorespunzător de conservare a populațiilor amintite sau să împiedice readucerea acestora la un stadiu de conservare corespunzător”. Curtea a concluzionat că „nu este exclus ca sacrificarea unui număr limitat de specimene să nu aibă incidență asupra obiectivului menționat la articolul 16 alineatul (1) din Directiva Habitate, care constă în menținerea, într-un stadiu de conservare corespunzător, a populației de lupi în aria sa de extindere naturală. Prin urmare, o astfel de derogare ar fi neutră pentru specia respectivă.”

O astfel de abordare a fost confirmată de CJUE în cauza C-674/17 (punctele 66-69), cu o trimitere suplimentară la principiul precauției: „în ceea ce privește impactul stadiului de conservare necorespunzător a unei specii asupra posibilității de autorizare a derogărilor în temeiul articolului 16 alineatul (1) din Directiva Habitate, Curtea a statuat deja că acordarea unor astfel de derogări rămâne posibilă doar cu titlu excepțional, atunci când este temeinic dovedit că nu sunt de natură să agraveze stadiul de conservare necorespunzător a populațiilor amintite sau să împiedice readucerea acestora la un stadiu de conservare corespunzător”. Cu toate acestea, „dacă examinarea celor mai bune date științifice disponibile lasă să subziste o incertitudine referitoare la aspectul dacă o asemenea derogare va dăuna sau nu menținerii sau readucerii într-un stadiu de conservare corespunzător a populațiilor unei specii amenințate cu dispariția, statul membru trebuie să se abțină de la adoptarea sau de la punerea sa în aplicare”.

Prin urmare, derogările pentru uciderea unui număr foarte mic de specimene pot fi acordate de la caz la caz, chiar dacă stadiul de conservare a speciei nu este (încă) corespunzător, cu condiția ca derogarea să fie neutră din punctul de vedere al stadiului de conservare a speciei, ceea ce înseamnă că nu pune în pericol realizarea obiectivului de menținere și readucere a populației de lupi la un stadiu corespunzător de conservare în aria sa de extindere naturală. Prin urmare, este posibil ca o derogare să nu aibă un impact net negativ global asupra dinamicii populației, asupra ariei de extindere naturală, asupra structurii și sănătății populației (inclusiv asupra aspectelor genetice) sau asupra nevoilor de conectivitate ale populației de lupi vizate.

În consecință, cu cât stadiul de conservare și tendințele sunt mai puțin corespunzătoare, cu atât este mai puțin probabil ca această a treia condiție prealabilă să poată fi îndeplinită și ca acordarea de derogări să fie justificată, cu excepția circumstanțelor extreme. Stadiul de conservare și tendințele speciei (la nivel biogeografic și la nivel de populație), bazate pe cunoștințe și date exacte, reprezintă, prin urmare, un aspect esențial pentru evaluarea îndeplinirii celei de a treia condiții prealabile.

Derogări și rolul stadiului corespunzător de conservare și al planurilor privind speciile

Un plan adecvat și cuprinzător de conservare și de gestionare a lupului poate furniza un cadru general corespunzător pentru punerea în aplicare a tuturor instrumentelor și măsurilor necesare, inclusiv posibila utilizare a derogărilor. În cazul în care astfel de planuri sunt puse în aplicare în mod corespunzător, cu rezultate demonstrate privind stadiul corespunzător de conservare, articolul 16 din Directiva Habitare permite flexibilitatea necesară prin utilizarea derogărilor.

Derogările de la protecția riguroasă a lupilor pot fi justificate mai bine dacă se instituie și se pune în aplicare în mod corespunzător un set cuprinzător de măsuri adecvate, eficiente și verificabile într-un stat membru, pentru a asigura protecția eficientă și pentru a realiza sau a menține stadiul corespunzător de conservare a speciei.

Acest lucru s-ar întâmpla dacă:

- Există un plan adecvat de conservare și refacere a lupului, care este pus în aplicare în întregime și în mod corect și monitorizat corespunzător, cu scopul de a asigura un stadiu corespunzător de conservare și de a aborda conflictele socioeconomice.
- Planul se bazează pe cele mai bune date științifice disponibile și pe un sistem solid de monitorizare a populației de lupi.
- Sunt puse în aplicare toate măsurile necesare de prevenire și compensare.
- Sunt puse în aplicare măsuri adecvate pentru a lupta în mod eficient împotriva braconajului (cum ar fi incriminarea, asigurarea respectării legii și sensibilizarea) și pentru a aborda orice alți factori de mortalitate cauzată de om (cum ar fi mortalitatea pe șosele).
- Toate celelalte amenințări la adresa conservării lupului în zona vizată sunt soluționate cu succes (de exemplu, hibridizarea).
- Celelalte cauze ale mortalității animalelor erbivore (de exemplu, câinii hoinari) sunt abordate în mod corespunzător.
- Obiectivele derogărilor și condițiile de acordare a acestora sunt clar stabilite și justificate prin dovezi științifice suficiente. S-a dovedit că nu sunt disponibile alternative satisfăcătoare și că metoda letală utilizată în derogare este singura modalitate de a preveni sau limita daunele grave sau de a atinge celelalte obiective ale derogărilor, în conformitate cu legislația relevantă. Derogările sunt evaluate și decise de la caz la caz.

- Derogarea avută în vedere nu afectează negativ stadiul de conservare a populației, atât la nivelul populației locale, cât și la nivelul întregii arii de extindere naturală a speciei.

REFERINȚE:

- Andersen, R., Linnell, J. D. C. și Solberg, E. J. (2006). *The future role of large carnivores on terrestrial trophic interactions: the northern temperate view*. Large herbivore ecology, ecosystem dynamics and conservation: 413-448. Danell, K., Bergström, R., Duncan, P. și Pastor, J. (Eds.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Barkham, P. *Denmark Gets Its First Wild Wolf Pack in 200 Years*, THE GUARDIAN, 4 mai 2017. <http://www.theguardian.com/environment/2017/may/04/denmark-gets-its-first-wild-wolf-pack-in-200-years>
- Bassi, E., Gazzola, A., Bonghi, P., Scandura, M., Apollonio, M. (2020). *Relative impact of human harvest and wolf predation on two ungulate species in Central Italy*. In Ecological Research Volume 35, Issue 4. <https://esj-journals.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/1440-1703.12130>
- Bath, A. J. și Majic, A. (2001). *Human dimensions in wolf management in Croatia: understanding attitudes and beliefs of residents in Gorski kotar, Lika and Dalmatia towards wolves and wolf management*. Large Carnivore Initiative for Europe. www.lcie.org
- Boffey, D. *Pioneering Wolf Becomes First Sighted in Belgium for a Century*, THE GUARDIAN, 22 ianuarie 2018, <http://www.theguardian.com/environment/2018/jan/22/pioneering-female-becomes-first-wolf-in-belgium-in-a-century>
- Boitani, L. (2003). *Wolf conservation and recovery*. Wolves: behavior, ecology, and conservation: 317-340. Mech, L. D. și Boitani, L. (Eds.). Chicago: University of Chicago Press.
- Boitani, L. et al (2015). Key actions for Large Carnivore populations in Europe. Institutul de Ecologie Aplicată (Roma, Italia). Raport către DG Mediu, Comisia Europeană, Bruxelles. https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/pdf/key_actions_large_carnivores_2015.pdf
- Breitenmoser, U., Breitenmoser-Würsten, C., Carbyn, L. N. și Funk, S. M. (2001). *Assessment of carnivore reintroductions*. Carnivore conservation: 241-281. Gittleman, J. L., Funk, S. M., Macdonald, D. W. și Wayne, R. K. (Eds.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Breitenmoser, U. (1998). *Large predators in the Alps: the fall and rise of man's competitors*. Biological Conservation 83(3): 279-289.
- Carpio, Antonio și Acevedo, Pelayo și Apollonio, Marco. (2020). Wild ungulate overabundance in Europe: contexts, causes, monitoring and management recommendations. Mammal Review. 51. 10.1111/mam.12221. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/mam.12221>
- CDP News (2018) Carnivore Damage Prevention News: <http://www.medwolf.eu/index.php/cdpnews.html>; <http://www.protectiondestroupeaux.ch/en/cdpnews/>
- Chapron, G., P. Kaczensky, J. Linnell, M. von Arx et al. (2014). *Recovery of large carnivores in Europe's modern human-dominated landscapes*, Science 19 decembrie 2014: Vol. 346, Issue 6216, p. 1517-1519.
- Consiliul European (2014) Recommendation no 173 (2014) on hybridisation between wild grey wolves (*Canis lupus*) and Domestic dogs (*Canis lupus familiaris*). <https://rm.coe.int/0900001680746351>
- Curtea de Justiție a Uniunii Europene (2007). Cauza C-342/05. Hotărârea Curții (camera a doua) din data de 14 iunie 2007. *Comisia Comunităților Europene împotriva Republicii Finlanda*. Neîndeplinirea obligațiilor de către un stat membru – Directiva 92/43/CEE – Conservarea habitatelor naturale – Specii de faună și floră sălbatică – Vânătoare de lupi.

- Ministerul croat al culturii (2010) *Planul de gestionare a lupilor din Republica Croația pentru perioada 2010-2015*. <http://www.life-vuk.hr/eng/wolf-management-plan/wolf-management-plan-in-croatia/wolf-management-plan-in-the-republic-of-croatia-for-the-period-2010%E2%80%932015-837.html>
- Decker, D. J., Brown, T. L. și Siemer, W. F. (2001). *Human dimensions of wildlife management in North America*. Bethesda, Maryland, SUA: The Wildlife Society.
- DREAL (2018). Site-ul Direction regionale de l'Environnement, de l'Aménagement et du Logement: Données surs les dommages. <http://www.auvergne-rhone-alpes.developpement-durable.gouv.fr/protocole-dommages-a3854.html>
- DBBW (2018). Site-ul internet al die Dokumentations- und Beratungsstelle des Bundes zum Thema Wolf (DBBW). <https://www.dbb-wolf.de/>
- Decker, D. J., Brown, T. L. și Siemer, W. F. (2001). *Human dimensions of wildlife management in North America*. Bethesda, Maryland, SUA: The Wildlife Society.
- Echegaray, J. și Vila, C. (2010). *Noninvasive monitoring of wolves at the edge of their distribution and the cost of their conservation*. *Animal Conservation*, 13 (2): 157-161.
- Comisia Europeană (2017) Golden Eagle conservation scheme – Finland, Farming for Biodiversity - The results-based agri-environment schemes, Site-ul Comisiei Europene. http://ec.europa.eu/environment/nature/rbaps/fiche/golden-eagle-conservation-scheme-finland_en.htm
- EU LC Platform (2019) EU Platform on Coexistence between people and large carnivores, case studies. http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/case_studies.htm
- Fernández-Gil A, Naves J, Ordiz A, Quevedo M, Revilla E, Delibes M (2016) *Conflict Misleads Large Carnivore Management and Conservation: Brown Bears and Wolves in Spain*. *PLoS ONE* 11(3): e0151541. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0151541>
- Fernández-Gil, S. Cadete da Rocha Pereira, S Dias Ferreira Pinto, I. Di Silvestre (2018) *Large Carnivore Management Plans of Protection: Best Practices in EU Member States*. [http://www.europarl.europa.eu/thinktank/ro/document.html?reference=IPOL_STU\(2018\)59684_4](http://www.europarl.europa.eu/thinktank/ro/document.html?reference=IPOL_STU(2018)59684_4)
- GCG (2018) Grupo Campo Grande para la coexistencia del lobo y la ganaderia extensiva: Declaration of the Campo Grande Group toward the coexistence of the iberian wolf and extensive stock-raising. http://www.entretantos.org/wp-content/uploads/2018/08/DeclaracionGCG_v3_eng.pdf
- Gtowaciflski, Z. & Profus, P. (1997). *Potential impact of wolves Canis lupus on prey populations in Eastern Poland*. În *Biological Conservation* 80 (1997) 99-106.
- Hovardas, T., K. Marsden, S. Psaroudas, Y. Mertzanis, K. Brandt (2017) *Case studies for coexistence: examples of good practice in sup-porting coexistence between people and large carnivores*. http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/pdf/144_case%20studies%20analysis%20report.pdf
- Kojola, I., P. Helle, S. Heikkinen (2011) Susikannan viimeaikaiset muutokset Suomessa eri aineistojen valossa, Suomen Riista 65: <http://jukuri.luke.fi/handle/10024/530616>
- Kojola, I., Huitu, O., Toppinen, K., Heikura, K., Heikkinen, S. și Ronkainen, S. (2004). *Predation on European forest reindeer (Rangifer tarandus) by wolves (Canis lupus) in Finland*. *Journal of Zoology*, Londra 263(3): 229-236.
- KORA (2016) Wolves living in proximity to humans. https://www.kora.ch/fileadmin/file_sharing/5_Bibliothek/52_KORA_Publikationen/520_KORA_Berichte/KORA_Bericht_76_Wolves_living_in_proximity_to_humans.pdf

Kontaktbüro Wölfe in Sachsen (2019) Site-ul Kontaktbüro Wölfe in Sachsen. <https://www.wolf-sachsen.de/en/wolfsregion/the-contact-office>

LCIE (2018) Site-ul internet Large Carnivore Initiative for Europe. <http://www.lcie.org/Large-carnivores/Wolf->

LCIE (2019) policy support statements of the Large Carnivore Initiative for Europe (LCIE): Management of bold wolves.

https://lciepub.nina.no/pdf/636870453845842163_PPS_bold%20wolves.pdf

Leonard, J. A., Echegaray, J., Randi, E. și Vilà, C. (2014). *Impact of hybridization on the conservation of wild canids*. Pp: 170-184. En: Gompper, M.E. (Ed). Free ranging dogs and wildlife conservation. Oxford University Press, Oxford, UK. 312 pp.

Liberg, O, G. Chapron, P. Wabakken, H. Pedersen, N. Hobbs, H. Sand (2011) *Shoot, shovel and shut up*. Proceedings of the Royal Society B: Volume 279, Issue 1730. <https://doi.org/10.1098/rspb.2011.1275>

LIFE DINALP BEAR (2016) Non-consumptive use of brown bears in tourism: guidelines for responsible practices. http://dinalpbear.eu/wp-content/uploads/Odgovorno-opazovanje-medvedov-v-severnih-Dinaridih_EN_web.pdf

LIFE EUROLARGE CARNIVORES (2019) LIFE EUROLARGE CARNIVORES: Improving coexistence with large carnivores. <https://www.eurolargecarnivores.eu/en/>

Linnell and Alleau (2016) *Predators That Kill Humans: Myth, Reality, Context and the Politics of Wolf Attacks on People*. Problematic Wildlife, DOI: 10.1007/978-3-319-22246-2_17: https://www.researchgate.net/publication/301267098_Predators_That_Kill_Humans_Myth_Reality_Context_and_the_Politics_of_Wolf_Attacks_on_People

Linnell, J. et al. (2002). *The fear of wolves: A review of wolf attacks on humans*. NINA Oppdragsmelding 731:1-65 Trondheim, ianuarie 2002. <https://mobil.wwf.de/fileadmin/fm-wwf/Publikationen-PDF/2002.Review.wolf.attacks.pdf>

Linnell, J. D. C., Brøseth, H., Solberg, E. J. și Brainerd, S. M. (2005). *The origins of the southern Scandinavian wolf population: potential for natural immigration in relation to dispersal distances, geography and Baltic ice*. Wildlife Biology 11: 383-391.

Linnell, J. D. C., Nilsen, E. B., Lande, U. S., Herfindal, I., Odden, J., Skogen, K., Andersen, R. și Breitenmoser, U. (2005). *Zoning as a means of mitigating conflicts with large carnivores: principles and reality*. În *People & Wildlife: conflict or co-existence?* p. 162-175. Woodroffe, R., Thirgood, S. și Rabinowitz, a. (Eds.). Cambridge: Cambridge University Press.

Linnell, J.D.C., Odeen J., Smith, M.E.e. Aanes, r. și Swenson, J.E. (1999) *Large carnivores that kill livestock: do. 'problem individuals' really exist?* Wildlife Society Bulletin 1999, 27(3):698-705.

Linnell, J. D. C., Promberger, C., Boitani, L., Swenson, J. E., Breitenmoser, U. și Andersen, R. (2005). *The linkage between conservation strategies for large carnivores and biodiversity: the view from the 'half-full' forests of Europe*. În *Carnivorous animals and biodiversity: does conserving one save the other?*: p. 381-398. Ray, J. C., Redford, K. H., Steneck, R. S. și Berger, J. (Eds.). Washington: Island Press.

Linnell J., V. Salvatori și L. Boitani (2008). Guidelines for population level management plans for large carnivores in Europe. A Large Carnivore Initiative for Europe report prepared for the European Commission (contract 070501/2005/424162/MAR/B2). http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/pdf/guidelines_for_population_level_management.pdf

- Linnell, J. (2013). From conflict to coexistence: *insights from multi-disciplinary research into the relationships between people, large carnivores and institutions* (contract nr. 070307/2012/629085/SER/B3). John D. C. Linnell Norwegian Institute for Nature Research (NINA), PO Box 5685 Sluppen, NO-7485 Trondheim, NORVEGIA. 2013. http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/pdf/task_4_conflict_coexistence.pdf
- Linnell, J. (2014) *The symbolic wolf: Competing visions of the European landscapes*. LCIE blog: <http://www.lcie.org/Blog/ArtMID/6987/ArticleID/65/The-symbolic-wolf-Competing-visions-of-the-European-landscapes>
- Linnell, J (2016). *First wolf reproduction in Austria since 19th century*. <http://www.lcie.org/Blog/ArtMID/6987/ArticleID/87/First-wolf-reproduction-in-Austria-since-19th-century>
- Linnell, J. D. C. și Cretois, B. (2018). Cercetare pentru Comisia AGRI – *The revival of wolves and other large predators and its impact on farmers and their livelihood in rural regions of Europe*, Parlamentul European, Departamentul tematic pentru politici structurale și de coeziune, Bruxelles. http://www.europarl.europa.eu/thinktank/ro/document.html?reference=IPOL_STU%282018%29617488
- Linnell, J. D. C., Kovtun, E. și Rouart, I. (2021). *Wolf attacks on humans: an update for 2002–2020*. NINA Report 1944 Norwegian Institute for Nature Research. <https://brage.nina.no/nina-xmlui/bitstream/handle/11250/2729772/ninarapport1944.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Lute, M.L., Carter N.H., López-Bao J.V., Linnell, J.D.C. (2018). *Conservation professionals agree on challenges to coexisting with large carnivores but not on solutions*. Biological Conservation, Volume 218, 2018, p. 223-232. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0006320717316166>
- Marsden, K. Hovardas, T. Spyros Psaroudas, S. Mertzanis, Y. Callisto, Baatz, U. (2016). Platforma UE privind carnivorele mari: *Supporting good practice for coexistence – presentation of examples and analysis of support through the EAFRD*. Secretariatul Platformei pentru DG Mediu din cadrul Comisiei Europene, contract de servicii nr. 07.0202/2015/713809/SER/ENV/B.3. http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/pdf/160906_LC%20Platform-form-case%20studies%20and%20RD.pdf
- Marucco F, Boitani L. (2012). *Wolf population monitoring and livestock depredation preventive measures in Europe*. Hystrix 23(1): 1-4. doi:10.4404/hystrix-23.1-6364.
- MTES, MAA (2018) French National action plan 2018-2023 on the wolf and stock-rearing. http://www.auvergne-rhone-alpes.developpement-durable.gouv.fr/IMG/pdf/nap_wolf_and_stock-rearing_activities_2018-2023.pdf
- Mykrä, S., M. Pohja-Mykrä, T. Vuorisalo (2017) *Hunters' attitudes matter: diverging bear and wolf population trajectories in Finland in the late nineteenth century and today*. European Journal of Wildlife Research. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10344-017-1134-1>
- Odden, J., Linnell, J. D. C., Moa, P. F., Herfindal, I., Kvam, T. și Andersen, R. (2002). *Lynx depredation on domestic sheep in Norway*. Journal of Wildlife Management 66(1): 98-105.
- Persson, J., Geir R. Rauset Guillaume Chapron. *Paying for an Endangered Predator Leads to Population Recovery*. Conservation Letters 8(5) First published: 30 martie 2015. <https://doi.org/10.1111/conl.12171>
- Pohja-Mykrä, M. (2016) *Felony or act of justice? – Illegal killing of large carnivores as defiance of authorities*. Journal of Rural Studies, 44, 46-54. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2016.01.003>
- Site-ul internet Proteggi il tuo bestiame (2019) Proteggi il tuo bestiame. <http://www.protezionebestiamе.it/>

- Platformele regionale privind carnivorele mari (2019) Site-ul internet Regional platforms on people and large carnivores.
http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/regional_platforms.htm
- Reinhardt et al. (2018). *Konzept im Umgang mit Wölfen, die sich Menschen gegenüber auffällig verhalten – Empfehlungen der DBBW –BfN Skript 502.*
<https://www.bfn.de/fileadmin/BfN/service/Dokumente/skripten/Skript502.pdf>
- Reporting under Article 17 of the Habitats Directive. Explanatory Notes and Guidelines for the period 2013-2018. (Raportare întocmite în conformitate cu articolul 17 din Directiva Habitate. Note explicative și orientări pentru perioada 2013-2018). Versiunea finală – mai 2017. Agenția Europeană de Mediu (AEM) și Centrul tematic european pentru diversitatea biologică (CTE/DB).
http://cdr.eionet.europa.eu/help/habitats_art17. Rigg R, Find'ó S, Wechselberger M, Gorman M, Sillero-Zubiri C, MacDonald D. (2011). Mitigating carnivore-livestock conflict in Europe: lessons from Slovakia 2011. *Oryx*, 45(2): 272–280. doi: 10.1017/S0030605310000074.
- Rigg, R., T. Skrbinšek, J. Linnell (2014) *Engaging stakeholders in wildlife monitoring a pilot study of wolves in Slovakia using non-invasive genetic sampling.*
http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/pdf/pa_slovakia_finalreport.pdf
- Ripple, W.J. și Beschta, R.L., (2012). *Large predators limit herbivore densities in northern forest ecosystems.* *European Journal of Wildlife Research* volumul 58, paginile 733–742 (2012).
<https://link.springer.com/article/10.1007/s10344-012-0623-5>
- Salvatori, V., Ed. (2012). *Large carnivore conservation and Management in Europe: the contribution of EC co-funded LIFE projects.* Istituto di Ecologia Applicata, Via B. Eustachio 10. 00161 Rome, ITALY. 2013.
http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/pdf/task_2_life_and_l.c.pdf
- Salvatori, V., Godinho, R., Braschi, C., Boitani, L., Ciucci P. (2019). *High levels of recent wolf x dog introgressive hybridization in agricultural landscapes of central Italy.* *European Journal of Wildlife Research*, 65, 73-87. doi.org/10.1007/s10344-019-1313-3.
- Santiago-Avila FJ, Cornman AM, Treves A (2018) *Killing wolves to prevent predation on livestock may protect one farm but harm neighbours.* *PLoS ONE* 13(1): e0189729.
<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0189729>
- Skogen, K., Haaland, H., Brainerd, S. and Hustad, H. (2003). *Local views on large carnivores and their management: a study in four municipalities* [Lokale syn på rovvilt og rovviltforvaltning. En undersøkelse i fire kommuner: Aurskog-Høland, Lesja, Lierne og Porsanger]. Norwegian Institute for Nature Research Fagrapport 070: 1-30.
- Skogen, K. și Kränge, O. (2003). *A wolf at the gate: The anti-carnivore alliance and the symbolic construction of community.* *Sociologia Ruralis* 43(3): 309-325.
- Sundqvist, A.K., Ellegren, H. & Vilà, C. (2008). *Wolf or dog? Genetic identification of predator from saliva collected around bite wounds on prey.* *Conservation Genetics*, 9 (5): 1275-1279.
- Tasch, B. (2017). *First Official Proof of Wolf in Luxembourg Since 1893*, LUXEMBOURG TIMES, 1 septembrie 2017. <http://luxtimes.lu/archives/1112-first-official-proof-of-wolf-in-luxembourg-since-1893>
- Trouwborst, A. și F.M. Fleurke (2018). *Killing Wolves Legally – Exploring the Scope for Lethal Wolf Management under European Nature Conservation Law.* *Journal of International Wildlife Law and Policy*, in press.
- van Eeden LM, Eklund A, Miller JRB, López-Bao JV, Chapron G, Cejtin MR, Crowther MS, Dickman CR, Frank J, Krofel M, Macdonald DW, McManus J, Meyer TK, Middleton AD, Newsome TM, Ripple WJ, Ritchie EG, Schmitz OJ, Stoner KJ, Tourani M, Treves A. (2018) *Carnivore conservation needs evidence-based livestock protection.* *PLoS Biol.* Sep 18;16(9):e2005577. doi. 10.1371/journal.pbio.2005577.

Wielgus RB, Peebles KA (2014) *Effects of Wolf Mortality on Livestock Depredations*. PLoS ONE 9(12): e113505. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0113505>

Young, J. C., Searle, K., Butler, A., Simmons, P., Watt A. D., Jordan, A. (2016). *The role of trust in the resolution of conservation conflicts*, *Biological Conservation*, volumul 195, 196-202.

Platforma UE privind carnivorele mari:

http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/coexistence_platform.htm

Platforma regională privind carnivorele mari:

http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/regional_platforms.htm